

Lagrådsremiss

Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 27 januari 2022

Anna Ekström

Torbjörn Malm
(Utbildningsdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att ett nytt omställningsstudiestöd införs genom en ny lag om omställningsstudiestöd. Stödet är ett komplement till det reguljära studiestödet och syftar till att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Stödet kan lämnas till studerande som uppfyller villkor om förvärvsarbete, ett s.k. arbetsvillkor. Stödet ska få lämnas för studier vid utbildningar i Sverige som ger rätt till studiemedel och utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. Stöd kan vid heltidsstudier lämnas i högst 44 veckor. Omställningsstudiestöd ska bestå av bidrag och lån. Stödets storlek beräknas utifrån en inkomstbortfallsprincip, där inkomstbortfallet bestäms av Försäkringskassan med utgångspunkt i systemet för sjukpenninggrundande inkomst.

Omställningsstudiestödet är ett statligt studiestöd och Centrala studie-stödsnämnden (CSN) ska pröva frågor om stödet. Det ska få lämnas i mån av tillgång på medel.

En studerande som är anknuten till en omställningsorganisation kan få ett yttrande från sin omställningsorganisation om hur en sökt utbildning stärker hans eller hennes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd ska CSN lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande.

Denna lagrådsremiss bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Centerpartiet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 30 juni 2022.

Innehållsförteckning

1	Beslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om omställningsstudiestöd	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd	18
2.3	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	20
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.....	24
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	25
2.6	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	26
2.7	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	27
2.8	Förslag till lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287)	29
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd	30
3	Ärendet och dess beredning	32
4	Det behövs ett nytt studiestöd för yrkesverksamma.....	33
5	Nuvarande reglering.....	35
5.1	Studiestödssystemet	35
5.2	Återbetalning av studielån.....	37
5.3	Studiestartsstöd.....	39
5.4	Kontroll av felaktiga utbetalningar.....	40
6	Ett nytt studiestöd för omställning införs	42
6.1	Ett nytt studiestöd ska införas för att fler vuxna ska kunna vidareutbilda sig	42
6.2	Centrala studiestödsnämnden ska pröva frågor om omställningsstudiestöd	46
7	Målgrupp och kvalificeringsvillkor för omställningsstudiestödet	51
7.1	Stödet ska få lämnas till svenska medborgare och vissa utländska medborgare.....	51
7.2	En övre åldersgräns för stödet.....	52
7.3	Ett krav på att vara väl etablerad på arbetsmarknaden.....	55
7.4	Ett krav på aktuell förankring på arbetsmarknaden	60
8	Utbildningar som omställningsstudiestöd ska kunna ges för	65
8.1	Utbildningar i Sverige som ger rätt till studiestöd enligt studiestödslagen	65
8.2	Utbildningar som omställningsorganisationerna finansierar.....	69
8.3	Utbildningen ska omfatta minst en veckas heltidsstudier	70

8.4	En övre gräns för utbildningens längd till och med det kalenderår den studerande fyller 39 år.....	71
8.5	Utbildningen ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov	76
9	Den närmare utformningen av omställningsstudiestödet	84
9.1	Omställningsstudiestöd ska lämnas per vecka.....	84
9.2	Studiernas omfattning – stöd ska kunna lämnas för studier på hel- eller deltid	84
9.3	Kortaste och längsta tid med stöd.....	87
9.4	Stödets storlek ska beräknas med utgångspunkt i stödmottagarens årliga inkomst.....	92
9.5	Stöd i form av bidrag ska vara skattepliktigt och pensionsgrundande	97
9.6	Omställningsstudiebidrag ska ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall och anpassas till omfattningen av studier och förvärvsarbete	99
9.7	Omställningsstudielån ska kunna lämnas för att begränsa ett inkomstbortfall vid studier	103
9.8	Studieresultat ska prövas på motsvarande sätt som inom studiemedelsområdet.....	107
9.9	Utbetalning av omställningsstudiestöd får göras när studierna har påbörjats och stödet ska i vissa fall vara förverkat	110
9.10	Samordning med andra förmåner och kravet på nyrekrytering inom studiestartsstödet.....	111
9.11	Bestämmelser som bör överensstämja med bestämmelser som gäller för studiemedel.....	117
9.12	Återkrav av omställningsstudiestöd.....	120
9.13	Omställningsstudielån ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna för återbetalning av studielån.....	122
9.14	Omställningsstudiebidrag ska kunna utmätas.....	123
9.15	Tid med omställningsstudiestöd ska vara överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen	124
10	Administration av omställningsstudiestödet	128
10.1	Omställningsstudiestöd ska beviljas efter ansökan.....	128
10.2	Yttrande från en omställningsorganisation.....	129
10.3	Beslut och överklagande.....	132
10.4	Centrala studiestödsnämnden och Överklagandenämnden för studiestöd behöver vissa uppgifter från andra för sin handläggning	135
10.5	Andras behov av uppgifter från Centrala studiestödsnämnden.....	139
10.6	Bestämmelser om behandling av personuppgifter.....	141
10.7	Den befintliga sekretesslagstiftningen är tillräcklig	156
11	Ekonomisk ram och stegvist införande	160
11.1	Omställningsstudiestödet ska lämnas i mån av tillgängliga medel och införas stegvis	160

11.2	Fördelning av medel till studerande med arbetslivserfarenhet från privat respektive offentlig sektor	163
12	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	165
13	Konsekvenser	168
13.1	Ekonomiska konsekvenser för staten	168
13.2	Konsekvenser för Centrala studiestödsnämnden	169
13.3	Konsekvenser för Överklagandenämnden för studiestöd	170
13.4	Konsekvenser för Försäkringskassan	170
13.5	Konsekvenser för Skatteverket	171
13.6	Konsekvenser för domstolar	171
13.7	Konsekvenser för övriga myndigheter	172
13.8	Konsekvenser för kommuner	173
13.9	Konsekvenser för arbetslöshetskassorna	175
13.10	Konsekvenser för arbetsmarknadens parter	175
13.11	Konsekvenser för omställningsorganisationerna	175
13.12	Konsekvenser för arbetsgivare och företag	176
13.13	Konsekvenser för enskilda	179
13.14	Konsekvenser för jämställdheten	182
13.15	Konsekvenser för utrikes föddas etablering	183
13.16	Sveriges medlemskap i EU	184
13.17	Övriga konsekvenser	184
14	Författningskommentar	186
14.1	Förslaget till lag om omställningsstudiestöd	186
14.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd	214
14.3	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	216
14.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring	220
14.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift	222
14.6	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	223
14.7	Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	224
14.8	Förslaget till lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287)	226
14.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd	227
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18)	229
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	236
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	264

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om omställningsstudiestöd,
2. lag om ändring i lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd,
3. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring,
5. lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift,
6. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
7. lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395),
8. lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287),
9. lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om omställningsstudiestöd

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om omställningsstudiestöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden.

Ansvarig myndighet för omställningsstudiestöd

2 § Centrala studiestödsnämnden prövar frågor om omställningsstudiestöd enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Former av omställningsstudiestöd

3 § Omställningsstudiestöd består av omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån.

Anvisade medel

4 § Omställningsstudiebidrag får lämnas i mån av tillgång på medel. Omställningsstudielån lämnas endast för sådan vecka som omställningsstudiebidrag lämnas för.

Anvisade medel fördelas mellan studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat sektor och studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i offentlig sektor. Fördelningen av medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor.

Ord och uttryck i lagen

5 § I lagen avses med

omställningsorganisation: Kammarkollegiet, eller en omställningsorganisation som registrerats enligt lagen (2022:000) om grundläggande omställnings- och kompetensstöd,

läroanstalt: sådan läroanstalt eller utbildning som avses i 3 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395),

annan utbildningsanordnare: en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning som finansieras av en omställningsorganisation,

prisbasbelopp: det prisbasbelopp som definieras i 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, och

inkomstbasbelopp: det inkomstbasbelopp som definieras i 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken.

Allmänna förutsättningar

Villkor om förvärvsarbete

6 § Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som

1. har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i

a) sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, och

b) sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, eller
2. under kvalificeringstiderna som anges i 1 a och 1 b har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

För att förvärvsarbetet i första stycket 1 a ska få räknas ska det ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden.

Förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om villkoren i 6 §.

Ålder

8 § Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. I 21 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

Betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd

9 § En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd enligt denna lag, studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd kan bara beviljas omställningsstudiestöd om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp och preliminär, slutlig eller kvarstående avgift som ska betalas före det kalenderår som det nya omställningsstudiestödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt omställningsstudiestöd, återkrävt studiemedel, återkrävd studiehjälp eller återkrävt studiestartsstöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt stöd återstår att betala.

Trots första stycket får omställningsstudiestöd beviljas om det finns synnerliga skäl för det.

Medborgarskap

10 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare. Med svenska medborgare jämfås i denna lag sådana

utländska medborgare som har rätt till studiestöd enligt 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

11 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de uppfyller de villkor för att beviljas studiemedel som anges i 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena eller 4 a § studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Begränsningar för studerande som är intagna i anstalt och andra som får sitt uppehälle bekostat av staten eller en kommun

12 § Omställningsstudiestöd lämnas inte till studerande som är intagna i anstalt enligt fängelselagen (2010:610).

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om förutsättningarna för att få omställningsstudiestöd för studerande vars uppehälle på annat sätt än som anges i första stycket helt eller till väsentlig del bekostas av staten eller en kommun.

Utbildning som omställningsstudiestödet får lämnas för

13 § Omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning vid en läroanstalt i Sverige och hos en annan utbildningsanordnare i landet.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i första stycket om att omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning hos en annan utbildningsanordnare i landet.

14 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som motsvarar minst en veckas och som mest 80 veckors studier på heltid.

Från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som är längre än 80 veckor på heltid eller motsvarande antal veckor på deltid.

15 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för en utbildning som

1. enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
2. den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
3. den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen enligt första–tredje styckena ska göras första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Övriga förutsättningar för omställningsstudiestöd

Studiernas omfattning

16 § Omställningsstudiestöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid.

Omställningsstudiestöd får bara lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Omställningsstudiestödets omfattning

17 § Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av omställningsstudiestödets omfattning.

18 § Vid extraordinära händelser i fredstid kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i 17 § första och andra styckena om hur omställningsstudiestödets storlek ska beräknas.

Omställningsstudiestöd utan prövning av studieresultat

19 § Till den som för första gången ansöker om omställningsstudiestöd får stödet lämnas utan föregående prövning av tidigare studieresultat under förutsättning att denne inte tidigare har beviljats studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Omställningsstudiestöd med prövning av studieresultat

20 § I andra fall än som avses i 19 § ska det göras en prövning av den studerandes tidigare studieresultat. Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Omställningsstudiestöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med omställningsstudiestöd, studiemedel enligt studiestöds-lagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Tid som omställningsstudiestöd lämnas för

21 § Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor till den studerande som får helt stöd.

Till den studerande som får del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får del av helt stöd.

Beräkning av omställningsstudiestöd

Inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd

22 § Den årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan på begäran av Centrala studiestödsnämnden ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd enligt 24–26 §§.

Försäkringskassan ska beräkna den årliga inkomsten genom att bestämma sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en studerande på motsvarande sätt som sjukpenninggrundande inkomst enligt bestämmelserna i 25 och 26 kap. socialförsäkringsbalken, med undantag för 25 kap. 5 § andra stycket samma balk.

För en studerande som saknar sjukpenninggrundande inkomst ska Försäkringskassan bestämma den årliga inkomsten baserad på inkomster från förvärvsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), med undantag för Sverige, i Förenade kungariket eller i Schweiz. Den årliga inkomsten ska då beräknas på motsvarande sätt som i andra stycket med undantag från kraven i 25 kap. 3 § första stycket och andra stycket 1 socialförsäkringsbalken.

23 § Den årliga inkomst som avses i 22 § ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden, dock tidigast tre månader och senast

dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst fyra månader.

Nämnden ska i den begäran som avses i 22 § första stycket ange den dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst.

Omställningsstudiebidragets storlek

24 § När helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8, delad med 52 och

1. multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
2. multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
3. multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
4. multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

25 § Omställningsstudiebidragets storlek får beräknas på annat sätt än vad som föreskrivs i 24 § om

1. den studerande begär det och får del av helt stöd enligt 17 §, och
2. den studerandes inkomst kommer från förvärvsarbete som uppgår till en lägre omfattning än heltid.

Den inkomst som då ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd ska räknas om till inkomst motsvarande heltidsarbete. I övrigt beräknas stödet enligt 24 § med den begränsningen att omfattningen av omställningsstudiestödet inte får överstiga omfattningen av det förvärvsarbete som legat till grund för beslutet om årlig inkomst.

Omställningsstudielånets storlek

26 § När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
 - c) multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
 - d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och

e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än summan av den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka.

27 § Trots 26 § får omställningsstudielån lämnas med högst de belopp som anges i andra och tredje styckena.

När helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör 5,98 procent av prisbasbeloppet.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör

1. 4,49 procent av prisbasbeloppet för den som får 75 procent av helt stöd,
2. 3,59 procent av prisbasbeloppet för den som får 60 procent av helt stöd,
3. 3,00 procent av prisbasbeloppet för den som får 50 procent av helt stöd,
4. 2,39 procent av prisbasbeloppet för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. 1,20 procent av prisbasbeloppet för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudiestöd under sjukdom och ledighet

28 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård,
3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit, eller
4. vid extraordinära händelser i fredstid.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som omställningsstudiestöd högst får lämnas för enligt 21 §.

Samordning med andra förmåner

29 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
2. sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning eller föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken,
3. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

- a) kortare studier om funktionsnedsättning,

b) kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och

c) studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,

4. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, eller

5. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för

1. den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer,

2. högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand,

3. den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land, eller

4. studier som den studerande samtidigt uppbär lön för att bedriva.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

1. föreskrifter om undantag från första stycket, och

2. ytterligare föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas av andra stycket 3.

30 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för en vecka för vilken det samtidigt lämnas

1. studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395), eller

2. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Handläggning av ärenden

Ansökan

31 § Omställningsstudiestöd beviljas efter ansökan. En studerande får begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om ansökan.

Yttrande från omställningsorganisationer

32 § Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,

2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,

3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller

4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Beslut

33 § Vid prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som avses i 32 §.

När beslut får verkställas

34 § Centrala studiestödsnämndens beslut ska gälla omedelbart, om inte nämnden bestämmer något annat.

Utbetalning av omställningsstudiestöd

35 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut omställningsstudiestöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Omställningsstudiestödet är förverkat om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som stödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare får stödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Om den studerande avlider innan omställningsstudiestödet har betalats ut, är det stöd som avser tiden efter den studerandes bortgång förverkat.

Återbetalning av omställningsstudielån

36 § Den som har fått omställningsstudielån ska betala tillbaka lånet enligt 4 kap. studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna. Bestämmelserna i 6 kap. 4 § studiestödslagen om avgifter för administrativa kostnader vid återbetalning av studielån och 6 kap. 7 § andra stycket samma lag om uppgiftsskyldighet samt de föreskrifter som har meddelats i anslutning till dessa bestämmelser tillämpas också i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån.

Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet för omställningsorganisationer

37 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Uppgiftsskyldighet för läroanstalter och andra utbildningsanordnare

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för en läroanstalt och annan utbildningsanordnare att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för en läroanstalt och annan utbildningsanordnare att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Uppgiftsskyldighet för den studerande

39 § En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller för stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Återkrav, ränta och avgifter

När omställningsstudiestöd ska krävas tillbaka

40 § Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvsarbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått stöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får Centrala studiestödsnämnden besluta att helt eller delvis avstå kravet på återbetalning enligt första eller andra styckena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i första stycket om att omställningsstudiestöd ska krävas tillbaka.

41 § Om en studerande avbryter sina studier ska 40 § andra och tredje styckena tillämpas för omställningsstudiestöd som har betalats ut för tiden efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom ska stödet inte krävas tillbaka, om den studerande har fått stödet enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 §. Detsamma gäller vid sådan ledighet som avses i den paragrafen.

Avgifter för administrativa kostnader

42 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas och i samband med återkrav av omställningsstudiestöd.

Ränta

43 § På omställningsstudiestöd som krävs tillbaka tas ränta ut från den dag då omställningsstudiestödet tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl, kan den återbetalningsskyldige helt eller delvis befrias från sin skyldighet att betala ränta.

Avskrivning av återkrav

44 § En fordran som har uppkommit på grund av att omställningsstudiestöd har krävts tillbaka ska bevakas fram till utgången av det år då den återbetalningsskyldige fyller 71 år. Därefter ska fordran skrivas av. Fordran ska också skrivas av om den återbetalningsskyldige avlider.

Om indrivningen av en sådan fordran som avses i första stycket skulle leda till mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivning inte är nödvändig från allmän synpunkt, får indrivningsåtgärder avstås.

Uppgiftsskyldighet

45 § En återbetalningsskyldig som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet ska lämna uppgift om adressen till Centrala studiestödsnämnden.

Överklagande

46 § Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån som rör en person som är bosatt i Sverige överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen hade sin hemortskommun när beslutet fattades. Beslut i övriga fall överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det första beslutet i ärendet fattades.

Med hemortskommun avses den kommun där den fysiska personen var folkbokförd den 1 november året före det år då beslutet fattades. För den som var bosatt eller stadigvarande vistades här i landet under någon del av det år då beslut fattades, men som inte var folkbokförd här den 1 november föregående år, avses med hemortskommun den kommun där den fysiska personen först var bosatt eller stadigvarande vistades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

47 § Centrala studiestödsnämndens beslut i andra ärenden om omställningsstudiestöd än sådana som avses i 46 § överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd.

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande får inte överklagas.

48 § Vid ändring, omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut i ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundade inkomst och årlig inkomst enligt 22 och 23 §§ tillämpas 113 kap. 2 § socialförsäkringsbalken.

Vissa bestämmelser om studiemedel som ska tillämpas för omställningsstudiestöd

49 § En fordran på omställningsstudiestöd kan inte överlätas.

50 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna tillämpas också när det gäller omställningsstudiestöd:

- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 2 § om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap. 12 § om preskription av fordran som avser återbetalning av lån eller återkrav av studiestöd.

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022. För studier på en utbildning som är 80 veckor eller mer på heltid, eller motsvarande antal veckor på deltid, tillämpas lagen dock första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2023.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd

Härigenom föreskrivs att 8, 21 och 32 §§ lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslaget i avsnitt 2.1 Föreslagen lydelse

8 §

Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. I 21 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år. I 21 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

21 §

Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor till den studerande som får helt stöd.

Till den studerande som får del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får del av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får del av helt stöd.

32 §

Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,

3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller

3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 63 år, eller

4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026.

2.3 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 28 a kap. 6 §, 31 kap. 12 §, 59 kap. 13 §, 107 kap. 2 §, 110 kap. 34 § och 113 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 42 kap. 4 a §, och närmast före 42 kap. 4 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 a kap.

6 §¹

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, eller

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd eller *omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd*, eller

31 kap.

12 §²

Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, *omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del

¹ Senaste lydelse 2017:528.

² Senaste lydelse 2017:528.

studiestödet *eller omställningsstudiestödet* är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

42 kap.

Samordning med andra förmåner

4 a §

Livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap. ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, dock endast till den del omställningsstudiestödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka.

59 kap.

13 §³

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. Omvårdnadsbidrag.
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepenning.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).
11. Dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.
12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

³ Senaste lydelse 2018:1265.

*13. Omställningsstudiebidrag
enligt lagen (2022:000) om
omställningsstudiestöd.*

107 kap.

2 §

Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har betalat ut en ersättning enligt denna balk till en försäkrad och någon av myndigheterna senare beviljar den försäkrade en annan ersättning enligt balken retroaktivt för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser gäller följande. Avdrag på den retroaktiva ersättningen ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är

1. en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om, eller

2. *omställningsstudiestöd som Centrala studiestödsnämnden fattar beslut om enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

110 kap.

34 §

Centrala studiestödsnämnden ska till Försäkringskassan lämna uppgifter om vilka studerande som beviljats studiehjälp i form av studiebidrag för det andra kvartalet varje år.

Centrala studiestödsnämnden ska till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna balk och lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen. Detta gäller dock inte sådana personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter).

113 kap.

2 §⁴

Beslut i ärenden om förmåner enligt denna balk får ändras, omprövas och överklagas med tillämpning av bestämmelserna i 3–21 §§, om inget annat följer av bestämmelserna i 22–40 §§.

Det som anges i första stycket gäller även beslut i ärenden

– enligt 19 kap. om bidrags-skyldigas betalningsskyldighet mot Försäkringskassan, *och*

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Första stycket gäller även beslut i ärenden

– enligt 19 kap. om bidrags-skyldigas betalningsskyldighet mot Försäkringskassan,

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, *och*

– enligt 22 och 23 §§ lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en person som ansökt om omställningsstudiestöd enligt den lagen.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

dels att 15 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 16 e §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 a §⁵

Med ramtid avses de tolv månader som närmast föregått den månad när den sökande anmält sig som arbetslös hos den offentliga arbetsförmedlingen. Om anmälningmånaden innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor, ska den dock ingå i ramtiden.

Av 16–17 a §§ följer att viss tid är överhoppningsbar vid fastställande av ramtiden.

En månad som innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor är dock inte överhoppningsbar.

Tredje stycket gäller inte för en sökande som avses i 16 d §.

Tredje stycket gäller inte för en sökande som avses i 16 d och 16 e §§.

16 e §

När ramtid ska bestämmas räknas inte heller månader då den sökande har beviljats del av helt omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, om det inte är förmånligare för den sökande att sådan tid räknas med.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁶

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

9. statlig ersättning som lämnas för arbete i etableringsjobb,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspunkt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, *samt*

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspunkt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga,

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver, *och*

17. omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

¹ Senaste lydelse 2020:478.

2.6 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 34 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

34 §²

Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), <i>och</i>	1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.	2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, <i>och</i>
	3. <i>omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiesöd.</i>

Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också

1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionsnedsättning,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,
2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, eller
4. studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

² Senaste lydelse 2020:448.

2.7 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1999:1395)

dels att 3 kap. 26 § och 4 kap. 23 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 3 kap. 25 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

25 a §

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för en vecka som det samtidigt lämnas omställningsstudiestöd för enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

26 §¹

En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som ska betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. *eller* återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd *eller* studiestartsstöd återstår att betala.

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap., återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd *eller återkrävt omställningsstudiestöd enligt 40 eller 41 § lagen om omställningsstudiestöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd, studiestartsstöd *eller omställningsstudiestöd* återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiemedel beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

¹ Senaste lydelse 2017:530.

4 kap.

23 §²

Studielån får skrivas av helt eller delvis om lånet har tagits emot enligt bestämmelser som har meddelats i anslutning till 3 kap. 24 §. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådan avskrivning.

Studielån får skrivas av helt eller delvis om lånet har tagits emot enligt bestämmelser som har meddelats i anslutning till 3 kap. 24 § *denna lag* eller 28 § *lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd*. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådan avskrivning.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2.8 Förslag till lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287)

Härigenom föreskrivs att 6 och 11 §§ studiestödsdatalagen (2009:287) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av Centrala studiestödsnämnden för de ändamål som avses i 4 § första stycket 1 och 6 och andra stycket samt 4 a §.

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av Centrala studiestödsnämnden för de ändamål som avses i 4 § första stycket 1, 3 och 6 och andra stycket samt 4 a §.

För de ändamål som avses i första stycket får även personuppgifter som avses i artikel 10 i samma förordning behandlas.

För ändamål som avses i 4 a § får dock personuppgifter som avses i första och andra styckena behandlas endast om det är absolut nödvändigt för syftet med behandlingen.

11 §

Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna får, i den utsträckning Centrala studiestödsnämnden har uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning, ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i Centrala studiestödsnämndens studiestödsverksamhet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka personuppgifter som får omfattas av sådan direktåtkomst.

Arbetslöshetskassorna får, i den utsträckning Centrala studiestödsnämnden har uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning, ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i Centrala studiestödsnämndens studiestödsverksamhet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka personuppgifter som får omfattas av sådan direktåtkomst.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

¹ Senaste lydelse 2020:383.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd

Härigenom föreskrivs att 7, 8 och 25 §§ lagen (2017:527) om studiestartsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395).

Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

8 §

En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen *eller 40 eller 41 § lagen om omställningsstudiestöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, bestämmelserna i första stycket.

får studiestartsstöd beviljas trots

25¹

Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid *för vilken det lämnas studie-*

Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid *som studiemedel*

medel. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–6 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

lämnas för. Studiestartsstöd får inte heller lämnas eller tas emot för en vecka som det samtidigt lämnas omställningsstudiestöd för enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–6 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

3 Ärendet och dess beredning

I januari 2019 träffades en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet). Partierna kom överens om att arbetsrätten ska moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad. För att uppnå detta enades partierna om att en utredning skulle tillsättas med uppdraget att föreslå lagändringar. I januariavtalet sades emellertid att om arbetsmarknadens parter träffar en överenskommelse om hur anställningsskyddslagen ska reformeras på ett sätt som ger ökad flexibilitet, ska det i stället läggas fram förslag i linje med parternas överenskommelse.

I oktober 2020 enades Svenskt Näringsliv och Förhandlings- och samverkansrådet PTK (PTK) om ett utkast till ett nytt huvudavtal om trygghet, omställning och anställningsskydd. De enades också om en principöverenskommelse där insatser från staten anges som villkor för att anta huvudavtalet. Efter ytterligare förhandlingar och justeringar av avtalet och överenskommelsen anslöt sig även Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetsareförbundet (Kommunal) till huvudavtalet och principöverenskommelsen. Även Landsorganisationen i Sverige (LO) har senare anslutit sig till överenskommelsen.

Den 4 december 2020 begärde parterna gemensamt att regeringen ska modernisera arbetsrätten i enlighet med principöverenskommelsen (A2020/02524). En del av parternas principöverenskommelse är att det ska införas ett nytt och parallellt offentligt studiestöd.

Inom Utbildningsdepartementet har promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18) utarbetats. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (www.regeringen.se) och i Utbildningsdepartementet (dnr U2021/02963). Under beredningen har CSN, Försäkringskassan, Integritetsskyddsmyndigheten (IMY), Kriminalvården och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) beretts tillfälle att lämna synpunkter på ett utkast till lagrådsremiss. Innehållet i utkastet överensstämmer i huvudsak med förslagen i denna lagrådsremiss. De synpunkter som har lämnats finns tillgängliga i ärendet (U2021/02963) och behandlas delvis i avsnitt 9.4, 9.11 och 10.6.

Denna lagrådsremiss bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Centerpartiet.

4 Det behövs ett nytt studiestöd för yrkesverksamma

I en tid när samhället och arbetsmarknaden förändras i allt högre takt är det viktigt att säkerställa att yrkesverksamma kan utveckla sin kompetens löpande under yrkeslivet i ett livslångt lärande. För den enskilde är förbättrade möjligheter till omställning och vidareutbildning viktiga för att säkerställa ett tryggt, hållbart och produktivt arbetsliv. För arbetsgivare och samhälle är dessa möjligheter viktiga för att säkerställa kompetensförsörjningen och för att stärka verksamhetens och i förlängningen Sveriges konkurrenskraft. För att utbildning i omställningssyfte ska vara möjlig krävs att den som studerar har en möjlighet att finansiera studierna.

En arbetsmarknad i förändring ställer högre krav på utbildad arbetskraft

Dagens arbetsliv är dynamiskt och präglas av globalisering, digitalisering, automatisering och grön omställning. Förändringstrycket är starkt, och nya arbetsuppgifter och yrkesroller kan antas fortsätta att utvecklas utifrån både förutsägbara och oväntade omständigheter. Regeringen bedömer att klimatomställningen är en stor samhällsförändring som kommer kräva tillgång till kompetensutveckling och omställning för att människor ska kunna ta de nya jobb som växer fram i dess spår. Framtidens arbetsmarknad kommer att ställa större krav på kompetensutveckling under arbetslivets gång, inte minst eftersom förändringstrycket kan minska värdet på tidigare inhämtade kunskaper.

Inom både offentlig och privat sektor är tillgången till rätt kompetens en förutsättning för att kunna garantera hög kvalitet, fortsatt utveckling och tillväxt i hela landet. Tillgången till utbildning för livslångt lärande, kompetensutveckling och omställning i hela landet är därför betydelsefull för både välfärden och näringslivet. Den kompetens en person har eller skaffar sig påverkar möjligheten till anställning och till utveckling i sitt yrkesutövande. Kontinuerlig kompetensutveckling bidrar därför till rörlighet på arbetsmarknaden och stärker på så vis den enskildes makt över sitt eget liv. Tillgången på kompetens är avgörande för både privata och offentliga arbetsgivares möjligheter att utvecklas.

Den demografiska utvecklingen ökar behovet av utbildad arbetskraft

Sveriges befolkning blir allt äldre och friskare, samtidigt som finansieringen av den framtida välfärdsutvecklingen förutsätter att befolkningen arbetar mer och längre. Detta innebär att utmaningarna med kompetensförsörjning ökar ytterligare, samtidigt som behovet av personal med rätt kompetens och utbildning fortsatt kommer vara stort. Detta gäller inte minst i vissa regioner och landsbygder. Det finns behov av att möta upp den demografiska utvecklingen med bättre tillgång till kontinuerlig kompetensutveckling genom hela arbetslivet för att hålla Sverige konkurrenskraftigt och säkra välfärden.

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning

Ett av målen för studiestödet, i form av studiemedel och studiehjälp, är att det ska rekrytera kvinnor och män till studier och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestedet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tid. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och förtydligades därefter något med anledning av regeringens strategi kring jämställdhetsintegrering (prop. 2015/16:1, utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Möjligheten för äldre studerande att få studiemedel bör stärkas

Det är väl känt att äldre studerande mer sällan utnyttjar möjligheterna till studiestöd. Det kan finnas flera anledningar till detta. En anledning är att äldre som studerar ofta gör det vid sidan av sitt ordinarie arbete och att de då inte har behov av studiestöd för att klara sina levnadsomkostnader. Många av dem som arbetar och samtidigt studerar har sannolikt inte heller rätt till studiemedel eftersom de har för hög inkomst. En del studerande kan även ha använt alla sina möjliga studiestödsveckor.

Äldre studerande med både bidrag och lån och studerande som har barn, vilka är grupper som ofta sammanfaller, tycker generellt sett att studiemedlen räcker sämre när det handlar om att täcka levnadsomkostnader. En högre andel är samtidigt beroende av studiemedel eftersom de säger att de inte skulle ha börjat studera om de inte hade fått studiemedel. Mycket talar alltså för att det finns ett behov av att stärka de ekonomiska förutsättningarna för äldre yrkesverksamma att återvända till studier.

Studiestedet bör utvecklas så att den enskilde kan stärka sin ställning på arbetsmarknaden

Studier bör vara en möjlighet för personer som behöver utbilda sig för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Det gäller både arbetssökande och arbetstagare med kortare anställningar, men också arbetstagare som har arbetat hos samma arbetsgivare under lång tid.

Det reguljära studiestödssystemet anses av många yrkesverksamma som otillräckligt i förhållande till deras levnadsomkostnader. Detta beror till stor del på att många har familj, barn och höga kostnader för sitt boende. Mot den bakgrunden behöver ett studiestöd för yrkesverksamma införas som kompenserar för inkomstbortfall i större utsträckning än det reguljära studiestödssystemet.

Ett sådant nytt studiestöd kan möjliggöra för vuxna med arbetslivserfarenhet att studera och kan utgöra ett viktigt komplement till de nuvarande studiestöden.

5 Nuvarande reglering

5.1 Studiestödssystemet

Bestämmelser om studiestöd finns i både lag och förordning

Studiestödet består huvudsakligen av studiehjälp, studiemedel och studiestartsstöd. Studiehjälp, som består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg, är bidrag som får lämnas längst till och med det första kalenderhalvåret det år den studerande fyller 20 år. Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel och får lämnas till studerande på eftergymnasial nivå och till vuxna studerande även på grundläggande och gymnasial nivå, se 3 kap. 1, 2 och 8 §§ studiestödslagen (1999:1395). Studiestartsstöd består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Studiestartsstöd lämnas från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år. Förslagen i denna lagrådsremiss avser ett nytt parallellt offentligt studiestödssystem som riktar sig till vuxna. Av denna anledning redogörs det endast för bestämmelserna om studiemedel och studiestartsstöd i det följande.

Bestämmelser om studiemedel finns i studiestödslagen, i studiestödsförordningen (2000:655) och i föreskrifter som meddelats av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Bestämmelser om studiestartsstöd finns i lagen om studiestartsstöd (2017:527), i förordningen om studiestartsstöd (2017:532) och i föreskrifter som meddelats av CSN.

Därutöver finns det också vissa bestämmelser som rör studiemedel och studiestartsstöd i andra författningar, bl.a. socialförsäkringsbalken och inkomstskattelagen (1999:1229).

Studiemedel

Studiemedel är främst avsedda att täcka studerandes levnadsomkostnader under studietiden.

Studiemedel ges både vid heltids- och deltidstudier. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 11 839 kronor för heltidsstudier 2021. Studiebidraget är skattefritt och pensionsgrundande (11 kap. 34 § inkomstskattelagen). Studiemedlen är rättighetsstyrda på så sätt att studiemedel kan ges till alla som studerar vid en viss utbildning om vissa grundvillkor är uppfyllda. Regeringen bestämmer vilka utbildningar som ger rätt till studiemedel (3 kap. 2 § studiestödslagen).

Vissa utländska medborgare kan få studiemedel

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiemedel för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige och utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige. Det gäller också i vissa fall utländska medborgare som har beviljats ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (3 kap. 4 §). Vidare ska vissa utländska

medborgare i studiestödshänseende jämställas med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige. Tredjelandsmedborgare med ställning som varaktigt bosatta här och innehavare av s.k. EU-blåkort jämställs också med svenska medborgare vid studier i Sverige (1 kap. 4–7 §§).

Det finns vissa åldersgränser

Rätten till studiemedel begränsas av två övre åldersgränser. Den ena anger att studiemedel får lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 60 år (3 kap. 3 §). Enligt den andra begränsas rätten till studielån från och med det kalenderår då den studerande fyller 51 år. Rätten att låna begränsas enligt en s.k. lånetrappa. Denna innebär att rätten att låna minskas med 20 veckor per år från och med 51 års ålder (3 kap. 9 §).

Längsta tiden med studiemedel beror på utbildningsnivån

Studiemedel kan lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivån och den studerandes utbildningsbakgrund. För studier på grundläggande nivå lämnas studiemedel i högst 40 veckor till den som har en grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning sedan tidigare. Den som inte har det kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver grundläggande träning i att läsa, skriva och räkna kan få studiemedel i högst 100 veckor (3 kap. 8 § tredje stycket).

För studier på gymnasienivå lämnas studiemedel i maximalt 80 eller 120 veckor, beroende på om den studerande har en gymnasieutbildning eller motsvarande sedan tidigare (3 kap. 8 § andra stycket).

För studier på eftergymnasial nivå kan studiemedel lämnas i högst 240 veckor (3 kap. 8 § första stycket). Till den som är 40 år eller äldre kan, utöver vad som anges ovan, studiemedel lämnas i ytterligare högst 40 veckor om det finns särskilda skäl. Därutöver kan, utan någon särskild åldersbegränsning, studiemedel lämnas för längre tid än vad som anges ovan om det finns synnerliga skäl (3 kap. 8 § fjärde och femte styckena).

Normalt görs det en prövning av studieresultat

Den som tidigare har haft studiemedel måste uppvisa tillräckliga studieresultat för att ha rätt till nya studiemedel. Det finns dock vissa undantag som medger att studiemedel får lämnas även utan att det sker, t.ex. om det är fråga om äldre studieresultat eller om det finns särskilda skäl (3 kap. 6 och 7 §§).

Studerande får ha en viss inkomst utöver studiemedlen

Den som studerar med studiemedel får ha en inkomst upp till en viss nivå, den s.k. fribeloppsgränsen, utan att studiemedlen reduceras. Fribeloppet beräknas med utgångspunkt i antalet veckor med studiemedel per kalenderhalvår (3 kap. 16 och 17 §§). Om fribeloppsgränsen överskrids minskas studiemedlen med 61 procent av den överskjutande inkomsten (3 kap. 18 §). För år 2020 samt 2021 har dock fribeloppet på grund av covid-19-pandemin tillfälligt slopats (prop. 2020/21:208, bet. 2020/21:FiU52, rskr.

2020/21:418). Regeringen avser därtill att tillfälligt slopa fribeloppet för vårterminen 2022.

5.2 Återbetalning av studielån

Studiestödssystemet har ändrats flera gånger och till följd av det tillämpas flera olika system för återbetalning parallellt. I varje system finns det särskilda återbetalnings- och trygghetsregler som under vissa förutsättningar kan ge möjlighet till bl.a. nedsättning av årsbeloppet och avskrivning av studielån.

Återbetalningstiden är normalt 25 år

Lån som har tagits för studier som påbörjats efter den 30 juni 2001 är ett så kallat annuitetslån. Återbetalningen påbörjas det kalenderår som kommer tidigast sex månader efter det att låntagaren senast fick studiestöd enligt studiestödslagen (4 kap. 3 § studiestödslagen). Återbetalning sker med ett årligt belopp (årsbelopp), som baseras på skuldens storlek, räntan för året, den återstående betalningstiden och ett uppräkningsstal på två procent per år (4 kap. 7 och 8 §§). Konstruktionen med uppräkningsstal leder till att årsbeloppet blir lägre under den första delen av återbetalningstiden för att sedan öka.

Återbetalningstiden är normalt 25 år eller det lägre antal år som återstår till utgången av det år då låntagaren fyller 64 år (4 kap. 4 §). För den som har en liten skuld kan återbetalningstiden bli kortare eftersom årsbeloppet aldrig kan bli lägre än 15 procent av prisbasbeloppet (4 kap. 9 §). Lägst årsbelopp för 2021 är t.ex. 7 140 kronor.

Studielånet löper med ränta från det första utbetalningstillfället (4 kap. 1 §). Räntan fastställs av regeringen inför varje kalenderår och beräknas på ett genomsnitt av statens upplåningskostnad de tre senaste åren. Räntan är inte avdragsgill mot inkomst. Regeringen har beslutat att räntan på studielån för 2022 ska vara 0 procent, se förordningen (2021:1105) om ränta på studielån för 2022.

Trygghetsregler skyddar vid begränsad betalningsförmåga

Det finns vissa trygghetsregler om så kallad nedsättning som innebär att årsbeloppet kan minskas helt eller delvis vid begränsad betalningsförmåga (4 kap. 12–15 §§ studiestödslagen).

Studielån skrivs av vid en viss ålder

Eventuellt kvarstående studielån skrivs av vid utgången av det år då låntagaren fyller 71 år eller vid dödsfall. Betalningsskyldigheten kvarstår dock för årsbelopp som avser de tre senaste kalenderåren. Om det finns synnerliga skäl, får också sådana årsbelopp skrivas av (4 kap. 25 § studiestödslagen). Synnerliga skäl kan t.ex. vara att låntagaren under studietiden fått en skada som uppenbarligen har hindrat att utbildningen fullföljs, eller att låntagaren bedöms ha en mer varaktigt nedsatt betalningsförmåga på grund av sjukdom eller handikapp (prop. 1999/2000:10 s. 123). Andra omständigheter som kan leda till avskrivning av hela eller

delar av studiestulden är att låntagaren har hel sjukersättning och låg inkomst.

Återbetalning sker enligt flera lånesystem

De fyra olika återbetalningssystem som för närvarande är aktuella avser återbetalningspliktiga studiemedel tagna före 1989, studielån tagna under perioden 1 januari 1989–30 juni 2001, annuitetslån tagna efter den 30 juni 2001 till och med 31 december 2021 och lån tagna efter den 31 december 2021. Den som har lån i mer än ett system kan på olika sätt sammanföra dessa. Har en låntagare någon av de två äldre lånetyperna kan han eller hon begära att få ändra betalningsvillkoren för lånet och betala tillbaka helt enligt bestämmelserna i studiestödslagen i lydelsen före den 1 januari 2022. Det innebär att en ny återbetalningstid och ett nytt årligt belopp bestäms enligt dessa bestämmelser (punkt 9 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till studiestödslagen).

Den som har beviljats äldre lån eller som har beviljats studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 och som tar emot studielån för tid efter den 31 december 2021 kan begära att få ändra betalningsvillkoren för lånet och betala tillbaka enligt bestämmelserna i studiestödslagen i lydelsen efter den 31 december 2021, se punkt 5 i ikraftträdande och övergångsbestämmelserna till lagen (2021:475) om ändring i studiestödslagen.

Den som har beviljats äldre lån och studielån för tid under perioden 1 juli 2001–31 december 2021 kan begära att få lägga samman sina lån. De sammanlagda lånen betalas då tillbaka enligt bestämmelserna i studiestödslagen i lydelsen före den 1 januari 2022 (punkt 10 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till studiestödslagen). För de sammanlagda lånen ska då, till skillnad från när en låntagare begärt ändrade betalningsvillkor, de äldre bestämmelserna fortsätta att gälla i fråga om nedsättning och avskrivning av de äldre lånen. Studielån tagna efter den 31 december 2021 ska läggas samman med studielån tagna inom samma system. De ska alltså inte kunna läggas samman med äldre lån (4 kap. 5 § studiestödslagen).

När återbetalning sker av lån som har lagts samman ska det återbetalade beloppet räknas av i första hand på återbetalningspliktiga studiemedel, i andra hand på äldre studielån och i sista hand på annuitetslån (punkt 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till studiestödsförordningen).

Återkrav av studiestöd

Studiestöd som har betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp ska enligt studiestödslagen krävas tillbaka. Om det finns synnerliga skäl kan ett sådant återkrav helt eller delvis efterges (5 kap. 1 §).

För studiemedel som krävs tillbaka tas ränta ut från den dag då stödet togs emot till dess betalning sker. Räntesatsen uppgår till statens upplåningsränta plus två procentenheter (5 kap. 4 §). En återkravsfordran bevakas fram till utgången av det år den återkravsskyldige fyller 71 år, därefter skrivs fordran av. Fordran skrivs också av vid dödsfall (5 kap. 6 §).

5.3 Studiestartsstöd

Stödet består av bidrag utan inslag av lån och utgör ett komplement till studiemedelssystemet. Studiestartsstöd får lämnas med 9 798 kronor per studiemånad för heltidsstudier 2021 till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet får lämnas till vissa personer som är arbetssökande, från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år (4–6 §§ lagen om studiestartsstöd).

Studiestartsstöd får lämnas under sammanlagt högst 50 veckor vid studier på heltid (16 §).

Stödet används i kommunens rekryterande verksamhet

Studiestartsstöd är ett verktyg som kommunerna kan välja att använda inom ramen för sitt ansvar att rekrytera personer till studier. I rekryteringsarbetet ska kommunen samverka med Arbetsförmedlingen (2 §).

Kommunen ska bedöma om den sökande tillhör målgruppen för studiestartsstödet och meddela detta till CSN. CSN prövar övriga villkor för studiestartsstödet (27 och 28 §§).

Ett krav på studieresultat finns

Den som för första gången ansöker om studiestartsstöd kan beviljas detta utan att tidigare studieresultat prövas (14 §). Studiestartsstöd får i övrigt lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt. Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det (15 §).

Studiestartsstödet kan lämnas för hel- eller deltidstudier

Studiestartsstöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst halvtid (12 §). Studiestartsstödet storlek bestäms i förhållande till studiernas omfattning. För studerande som inte bedriver heltidsstudier lämnas studiestartsstöd med 50 eller 75 procent av heltid (13 §). Studiestartsstöd är ett renodlat bidrag och är skattefritt.

Stödet behovsprövas gentemot den studerandes egen inkomst

Studerande som har studiestartsstöd får ha en inkomst upp till en viss nivå, den s.k. fribeloppsgränsen, utan att studiestartsstödet reduceras (19 §). Fribeloppet är kopplat till det antal veckor studiestartsstöd betalas ut och bestäms per kalenderhalvår (20 §). Om fribeloppsgränsen överskrids minskas studiestartsstödet med 52 procent av den överskjutande inkomsten (21 §).

Återkrav av studiestöd

Studiestartsstöd som har betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp ska kunna krävas tillbaka (34 §). Vid återkrav tillämpas bestämmelserna i 5 kap. 1, 2 och 4–6 §§ och 6 kap. 2 § studiestödslagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

5.4 Kontroll av felaktiga utbetalningar

Välfärdssystemen finansieras kollektivt av skattebetalarna. Utbetalningarna från systemen ska vara korrekta och endast ske till de mottagare som de är avsedda för. Detta är angeläget, inte bara ur ett statsfinansiellt perspektiv, utan också för att upprätthålla förtroendet för välfärdssystemen och för välfärdssamhällets legitimitet. Detta gäller även studiestödssystemet.

Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen lämnade i betänkandet Samlade åtgärder för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (SOU 2019:59) ett förslag om att fastställa ett övergripande mål om att de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen ska minska. Regeringen lämnade i budgetpropositionen för 2021 ett förslag om ett nytt mål om att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen. Målet, som godkännts av riksdagen, är att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas (prop. 2020/21:1, bet. 2020/21:FiU2, rskr. 2020/21:150). Detta mål gäller således också för utformningen av nya studiestöd.

CSN:s arbete med att hindra felaktiga utbetalningar

CSN bedriver ett aktivt arbete för att motverka bidragsbrott och felaktiga utbetalningar. Det är ett avgörande arbete för att skapa en hög tilltro till studiestödssystemet. CSN ska enligt sin instruktion, se förordning (2017:1114) med instruktion för Centrala studiestödsnämnden, motverka bidragsbrott och säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs. I CSN:s regleringsbrev för 2022 finns dessutom ett mål om att myndigheten ska bidra till det övergripande målet om minskade felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Myndigheten arbetar för att rätt belopp ska betalas ut från början. Det gör CSN genom att utforma systemen så att kunderna lämnar rätt uppgifter, genom goda förutsättningar för korrekt handläggning samt genom effektiva kontroller och informationsutbyte med andra myndigheter.

CSN utvecklar löpande sitt kontrollarbete för att upptäcka och hantera de fel som uppstår. CSN utför kontroller av studerandes uppgifter i samband med ansökan, under studietiden och i efterhand. CSN gör kontroller utifrån uppgifter från de studerande, men också utifrån uppgifter från utbildningsanordnare och andra myndigheter och aktörer. För uppgifter från svenska samarbetspartner är informationsutbytet ofta automatiserat och inbyggt i handläggningssystemen.

Under 2019 genomförde CSN en fördjupad analys av felaktiga utbetalningar av studiemedel för studier i Sverige. Studien genomfördes inom ramen för delegationen för korrekta utbetalningar, som under åren 2016 till 2019 hade i uppdrag av regeringen att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. I genomsnitt uppskattades att 3,2 procent av utbetalade studiemedel för studier i Sverige var felaktiga, vilket motsvarar drygt 800 miljoner kronor år 2018. Av de felaktiga utbetalningarna uppskattades 93 procent vara orsakade av att den studerande lämnade felaktiga uppgifter vid ansökan eller inte meddelade ändrade förhållanden. Resterande 7 procent av de felaktiga utbetalningarna bedömdes vara orsakade av att CSN inte hämtat in obligatoriska

uppgifter, gjort felaktiga bedömningar eller inte beaktat uppgifter om ändrade förhållanden.

6 Ett nytt studiestöd för omställning införs

6.1 Ett nytt studiestöd ska införas för att fler vuxna ska kunna vidareutbilda sig

Regeringens förslag: Ett nytt statligt och parallellt studiestöd ska införas för att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier. Syftet är att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Stödet ska kallas omställningsstudiestöd och ska bestå av ett omställningsstudiebidrag och ett omställningsstudielån.

Grundläggande bestämmelser om omställningsstudiestöd ska tas in i en ny lag. I lagen ska upplysningsbestämmelser införas om att regeringen, trots lagregleringen, ska ha kvar sin restkompetens i de delar det är aktuellt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag. Lagen som föreslås i promemorian har i vissa delar en annan redaktionell utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Kommunal*, *Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)*, *PTK*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges a-kassor*, *Sveriges akademikers centralorganisation (Saco)*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF)*, och *Uppsala universitet*.

Landsorganisationen i Sverige (LO), är mycket positiv till utredningens förslag att införa ett omställningsstudiestöd för vuxna som är eller har varit etablerade på arbetsmarknaden. *Statens skolverk* tillstyrker förslaget och anser att det är bra att det blir en ny lag.

CSN delar promemorians bedömning att omställningsstudiestödets grundläggande mål och villkor bör regleras i en ny lag. *CSN* anser dock att frågorna som vissa av bestämmelserna i den föreslagna lagen reglerar i stället bör regleras på förordningsnivå.

Flera remissinstanser, däribland *Saco* och *Offentliganställdas förhandlingsråd (OFR)*, stödjer förslaget att införa ett nytt studiestöd men är tveksamma till namnet, som de anser är missvisande. De anser vidare att ordet ersättning är bättre än ordet stöd, eftersom ersättning innebär något en person kvalificerat sig för genom arbete och som är kopplat till inkomstbortfallsprincipen i likhet med arbetslöshetsersättning.

Migrationsverket anser att förslaget skulle kunna innebära en utmaning för arbetsgivaren att planera verksamheten, och *Mittuniversitetet* anser att det är oklart på vilket sätt omställningsstudiestödet står i relation till förslaget om arbetsgivarens utökade ansvar för kompetensutveckling.

Lärarnas Riksförbund ställer sig tveksamt till förslaget i dess nuvarande utformning och anför att det inte framstår som tillräckligt attraktivt för lärare eller studie- och yrkesvägledare.

Företagarna anser att förslagen inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till alla de arbetsgivare och arbetstagare som saknar kollektivavtal och medför tillämpnings- och avgränsningsproblem. Företagarna anser vidare

att om det ska införas ett studiestöd för omställning bör i stället ordinarie studiemedelssystem utvidgas. Därtill är flera remissinstanser kritiska mot att samtliga parter på arbetsmarknaden inte har getts samma möjligheter att delta i lagstiftningsarbetet.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs ett studiestöd som kan rekrytera fler yrkesverksamma till studier i syfte att stärka deras ställning på arbetsmarknaden

Regeringen ser i likhet med majoriteten av remissinstanserna ett behov av att möjliggöra för fler vuxna yrkesverksamma att förbättra sin kompetens och stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Som framgår av avsnitt 4 bör ett nytt studiestöd för omställning bidra till att förbättra förutsättningar att finansiera studier för just denna grupp, som annars inte hade valt att studera. Stödet bör i normalfallet få lämnas för en utbildning om den anses stärka den enskildes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Stödet bidrar därmed till att stärka såväl samhällets och näringslivets kompetensförsörjning, som den enskildes position på arbetsmarknaden. De reguljära studiemedlen har ett bredare syfte. Studiestartsstödet har å sin sida en annan målgrupp. Omställningsstudiestödet bör därför utformas för att komplettera de befintliga studiestödsformerna.

Regeringen anser således att ett nytt, statligt och parallellt studiestöd – omställningsstudiestöd – bör införas för att rekrytera fler yrkesverksamma till studier i syfte att stärka deras ställning på arbetsmarknaden. I likhet med hur systemet med studiemedel är utformat bör omställningsstudiestödet bestå av en bidragsdel och en frivillig lånedel. Att omställningsstudiestödet till viss del består av en frivillig lånedel befäster principen att den studerande själv om möjligt står för en egen ekonomisk insats i utbildningsinvesteringen.

Flera av remissinstanserna, däribland *Saco* och *OFR*, anser att valet av namn på stödet är olyckligt. De anser dessutom att ordet ersättning vore mer lämpligt än stöd. Regeringen vill understryka att en viktig komponent i ett studiestödssystem för yrkesverksamma vuxna är att möjliggöra för dem att ställa om till ett nytt yrke, i synnerhet eftersom stödet ska stärka den sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov (se avsnitt 8.5). Regeringen anser därför att det är lämpligt att ordet omställning ingår i stödets namn. Ordet ersättning används inte heller inom studiestödssystemet i övrigt. Att kalla det studiestöd signalerar tydligt att stödet syftar till att underlätta studier. Att använda en annan benämning än studiestöd skulle riskera att skapa en begreppsförvirring hos målgruppen, vilket i förlängningen skulle kunna få en skadlig effekt på stödets studierekryterande funktion. Regeringen anser sammantaget att omställningsstudiestöd är ett lämpligt namn för det nya stödet.

Lärarnas Riksförbund ställer sig tveksamt till förslaget i dess nuvarande utformning och anför att det inte framstår som tillräckligt attraktivt eller anpassat till de behov och förutsättningar som förbundets medlemmar har. Regeringen delar inte den uppfattningen utan anser att stödet innehåller adekvata ersättningsnivåer för att täcka ett inkomstbortfall, där

omställningsstudiebidraget föreslås vara på motsvarande nivå som arbetslöshetsersättningen. Stödmottagare kommer därutöver att ges möjlighet att ta ett kompletterande omställningsstudielån. Flera andra remissinstanser, däribland *Företagarna*, *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* och *Tillväxtverket*, instämmer i bedömningen att stödet är generöst i olika delar. Som Tillväxtverket påpekar inbegriper förslaget dessutom goda möjligheter att anpassa studietakten så att den svarar mot yrkesverksamma behov av flexibilitet. Individperspektivet tydliggörs genom att förslaget, i typfallet, innefattar ett personligt yttrande från en omställningsorganisation om vad som kan stärka den sökandes ställning på arbetsmarknaden (se vidare i avsnitt 8.5 om denna del av förslaget). Regeringen gör således bedömningen att stödet är väl anpassat för att möta individuella förutsättningar och behov hos yrkesverksamma.

Migrationsverket och *Mittuniversitetet* anser att förslaget skulle kunna innebära utmaningar för arbetsgivaren att planera verksamheten, bl.a. gällande hur stödet förhåller sig till arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och farhågor om att många anställda kan ta ledigt för att studera med omställningsstudiestöd. *Företagarna* anser vidare att det medför betydande tillämpnings- och avgränsningsproblem samt att det vore att föredra om det reguljära studiestödet i stället byggdes ut. De anför bl.a. att det är avgörande att arbetsgivarna är delaktiga i kompetensutvecklingen av befolkningen i allmänhet och av sina anställda i synnerhet, och att förslaget begränsar arbetsgivare i denna delaktighet.

Som anges ovan syftar omställningsstudiestödet till att förbättra förutsättningarna för yrkesverksamma att finansiera studier för att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestöd ska inte kunna ges för studier som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare, eller för studier arbetsgivaren skäligen borde tillhandahålla för att arbetstagaren ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter. Regeringen har förståelse för att förslaget kan innebära vissa utmaningar för arbetsgivare att planera sin verksamhet, och har för avsikt att beakta hur arbetsgivarnas planering kan underlättas genom regleringen av stödets ansökningsomgångar i förordning (se även avsnitt 10.1). Regeringen bedömer dock sammantaget att omställningsstudiestödets effekter bör vara hanterbara för arbetsgivarna. I sammanhanget måste framhållas att stödet kommer att bidra till arbetsgivarnas kompetensförsörjning.

En ny lag bör införas

Regeringen bedömer att regleringen av omställningsstudiestödet huvudsakligen faller under regeringens kompetens enligt 8 kap. 7 § första stycket 2 regeringsformen att meddela föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen, den s.k. restkompetensen. Endast vissa bestämmelser om bl.a. CSN:s möjligheter att ta ut vissa avgifter och vissa uppgiftsskyldigheter kräver lagreglering. Regeringen menar detta till trots att en lämplig avvägning vore om vissa av omställningsstudiestödets fundament, så som grundläggande mål och villkor, regleras i en ny lag om omställningsstudiestöd. Regeringen gör därmed samma bedömning som görs i promemorian och som har stöd av en rad remissinstanser, bl.a.

Skolverket. Det föreslås därför att lagen hålls på en relativt övergripande nivå, och att de detaljerade bestämmelserna i stor utsträckning lämnas till reglering på förordningsnivå. Regeringen instämmer i och med det inte i synpunkter från CSN om att vissa av frågorna som bestämmelserna i den föreslagna lagen reglerar i stället bör regleras på förordningsnivå.

Det föreslås att regeringen ska kunna ge den myndighet regeringen bestämmer föreskriftsrätt i vissa frågor. Detta medför en flexibilitet att löpande följa upp och justera stödet i förhållande till omvärldsförändringar vad gäller utbildnings- och arbetsmarknadsbehov.

Eftersom det nya stödet föreslås vara ett komplement till det studiestöd som redan finns kunde det övervägas att i stället föra in bestämmelserna i studiestödslagen. Bestämmelserna anknyter till studiestödslagens struktur. Genom att reglera omställningsstudiestödet i en särskild lag ökar dock möjligheterna att hålla samman bestämmelserna på ett sätt som ger en överblick över dem. Omställningsstudiestödet uppvisar också vissa särdrag som, precis som studiestartsstödet, motiverar att omställningsstudiestödet regleras i en egen lag. Exempelvis innehåller det nya stödet kvalifikationsvillkor, bestämmelser om vilka utbildningar som ger rätt till stöd, individuellt beräknade stödnivåer och samordningsbestämmelser som väsentligen skiljer sig från vad som gäller inom studiemedelsområdet (se avsnitt 7–9). Till skillnad från studiemedlen kommer det nya stödet kommer heller inte att vara rättighetsbaserat (se avsnitt 11). Regeringen bedömer därför att inte minst tydlighetsskäl talar för att reglera det nya stödet separat, i en ny lag om omställningsstudiestöd.

Beredningen av förslaget

Några remissinstanser, däribland *Arbetsgivarverket*, *Fackförbundet Scen & film*, *Lärarnas Riksförbund* och *Företagarna*, är kritiska mot att samtliga parter på arbetsmarknaden inte har getts samma möjligheter att delta i lagstiftningsarbetet. Därtill avstyrker *Företagarna* införandet av omställningsstudiestödet eftersom de anser att förslagen inte i tillräcklig utsträckning tar hänsyn till de arbetsgivare och arbetstagare som saknar kollektivavtal.

Regeringen vill med anledning av synpunkterna inledningsvis framhålla att det är viktigt att parterna på arbetsmarknaden, oavsett avtalsområde, tar ett stort ansvar för hur reglerna på arbetsmarknaden utformas. En lagstiftning som parterna står bakom har enligt regeringens mening generellt sett goda förutsättningar att fungera i den praktiska tillämpningen. Samtidigt är det riktigt, som remissinstanserna påpekar, att alla parter på hela arbetsmarknaden inte står bakom den principöverenskommelse som promemorian i detta lagstiftningsärende grundar sig på. Därför har det varit viktigt för regeringen att det under beredningen av promemorian och under remissförandet har inhämtats upplysningar och yttranden även från de parter som inte har träffat principöverenskommelsen. Under beredningen av promemorian har dialog förts med arbetsmarknadens parter och företrädare för små och medelstora företag samt andra relevanta aktörer på arbetsmarknaden. Dessutom har det vid behov inhämtats synpunkter från relevanta myndigheter. Promemorian har remitterats till berörda myndigheter och organisationer med normal remisstid enligt beredningskravet i regeringsformen och etablerade rutiner

i Regeringskansliet. Bland remissinstanserna finns givetvis även parter och andra organisationer på arbetsmarknaden som inte är en del av principöverenskommelsen, men också myndigheter med djupa expertkunskaper om den svenska arbetsmarknaden och utbildningssektorn. Den kunskap och de synpunkter som inhämtats under beredningsprocessen har föranlett ett antal viktiga justeringar av förslagen. Det har således inte varit frågan om, som *Sveriges advokatsamfund* befarar, en beredning där förslagen i promemorian i sin helhet antingen har godtagits eller förkastats. Regeringen anser mot den bakgrunden att det i beredningen av lagstiftningsärendet har tagits hänsyn till synpunkter från många olika parter på arbetsmarknaden och att hänsyn har tagits även till arbetsgivare och arbetstagare som saknar kollektivavtal.

6.2 Centrala studiestödsnämnden ska pröva frågor om omställningsstudiestöd

Regeringens förslag: CSN ska pröva frågor om omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian innehåller inte något förslag om att CSN även ska pröva frågor om omställningsstudiestöd enligt föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen om omställningsstudiestöd.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsgivarverket*, *MYH*, *Fackförbundet DIK*, *Ekobrottsmyndigheten*, *IF Metall*, *Kommunal*, *OFR/S,P,O*, *PTK*, *Svenskt Näringsliv*, *SKR*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Linnéuniversitetet*, *Lunds universitet* och *Uppsala universitet*.

CSN ställer sig positiv till att administrera ett nytt studiestöd som förbättrar förutsättningarna för vuxna att utbilda sig för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. CSN anför att myndigheten inledningsvis kommer ha långa handläggningstider och att det kommer finnas en ökad risk för felaktiga beslut till dess att ett systemstöd är på plats. CSN framför att myndigheten även ser en risk för långa handläggningstider och höga kostnader per ärende på lång sikt.

Skolverket tillstyrker förslaget och anser att det är lämpligt att CSN är den myndighet som prövar ansökan om omställningsstudiestödet.

Kompetensföretagen anser att det är rimligt att staten använder sig av befintliga strukturer, dvs. CSN, för uppdraget.

Statskontoret tillstyrker förslaget men vill betona att det ofta är utmanande för enskilda myndigheter att växa mycket på kort tid, vilket CSN kan komma att göra till följd av ansvaret för omställningsstudiestödet.

Saco anför att det är viktigt att myndigheten får tillräckliga resurser för att utveckla sin hantering av ansökningar, samt att myndigheten snabbt bygger upp ett samarbete med omställningsorganisationerna.

Mittuniversitetet förutsätter att redan befintlig process för lärosätena gentemot CSN ska stå modell för omställningsstudiestödet, dvs. att förslagen inte genererar ytterligare administration för utbildningsanordnarna.

Skatteverket framför att om det blir svårt att bedöma vad arbetsgivaren skäligen ska erbjuda finns det en risk att stödet trots allt blir lättare att bevilja för att lära helt nytt, snarare än att bevilja för en person som vill bygga vidare på befintlig kompetens för uppgifter, som i dag ligger utanför arbetskyldigheten men som kommer att efterfrågas i framtiden.

Lärarnas Riksförbund anser att systemet som det är utformat nu riskerar att inte bidra tillräckligt till kompetensförsörjning och kompetensutveckling av lärare i skolan, givet de specifika utmaningar och förutsättningar som råder där.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) instämmer i bedömningen att stödet bör efterlikna det ordinarie studiemedelssystemet och administreras på likande sätt.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiestödet bör ses som ett komplement till det reguljära studiestödet

En utgångspunkt för regeringen är att omställningsstudiestödet inte ska överlappa de redan existerande studiestöden eller leda till oönskade effekter på dem. Omställningsstudiestödet är avsett för en begränsad utbildningstid med fokus på utveckling eller omställning. Individer med omfattande och grundläggande utbildningsbehov bör i stället styras till studier med studiemedel eller studiestartsstöd. På så vis bevaras också möjligheten att senare i livet använda omställningsstudiestödet för ytterligare utbildning i omställnings- eller kompetensutvecklingssyfte i takt med att den enskildes yrkesliv kräver det.

Skatteverket menar att det finns en risk att stödet används för att lära helt nytt snarare än för en person som vill bygga vidare på befintlig kompetens för uppgifter, mot bakgrund av att det kan bli svårt att urskilja vilka utbildningar som arbetsgivaren skäligen bör stå för. Omställningsstudiestödet syftar emellertid till att stärka den enskilde arbetstagarens ställning på arbetsmarknaden. Det kan innebära att en individ vill och behöver bygga på sin kompetens inom sitt befintliga yrke, men det kan också innebära att hon eller han behöver ställa om till ett annat. Regeringen anser inte att det är problematiskt i sig att omställningsstudiestödet skulle användas till att införskaffa kunskaper inom ett helt nytt område, eftersom en förutsättning för att få stödet är att det stärker stödmottagarens ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Denna del prövas bl.a. genom en individuell bedömning från omställningsorganisationer, vilket bör rikta de individer som är i behov av att utveckla befintlig kompetens till sådana utbildningar. Samtidigt är efterfrågan på omställningsstudiestödet och vilka utbildningar som kan komma att bli aktuella för respektive individ svårbedömd och kan påverkas av flera olika aspekter utöver regelverk och ersättningsnivå. Mot den bakgrunden avser regeringen att lämna uppdrag till berörda myndigheter i syfte att utvärdera och följa upp reformen.–Regeringen har för avsikt att i samband med reformens genomförande ge CSN i uppdrag att göra en fördjupad granskning av omställningsstudiestödet och dess införande samt följa upp

effekter på det reguljära studiestödssystemet. I uppdraget bör också ingå att följa upp och föreslå åtgärder för att minska risker för fusk och felaktiga utbetalningar. Vidare avser regeringen att ge CSN i uppdrag att redovisa relevant statistik löpande så att regeringen kan följa utvecklingen av reformen. Dessutom har regeringen för avsikt att ge IFAU i uppdrag att följa och utvärdera satsningen och dess effekter samt på vilket sätt reformen bidrar till att stärka individers ställning på arbetsmarknaden. Uppdraget till IFAU bör inkludera en uppföljning av hur tillträde till och efterfrågan på utbildning och validering har påverkats inom olika utbildningsformer.

CSN bör pröva frågor om omställningsstudiestöd

Flera remissinstanser, däribland *IFAU*, *Kompetensföretagen* och *Mittuniversitetet*, betonar vikten av att omställningsstudiestödet använder sig av redan inarbetade administrativa strukturer. Regeringen utgår från att det nya omställningsstudiestödet ska vara möjligt att administrera på ett sätt som lever upp till stödmottagarnas förväntan på god effektivitet och handläggning. Regeringens bedömning är därför att omställningsstudiestödet inte ska avvika från gängse administrativa förfaranden i onödan. Det kan antas förbättra handläggningen och göra systemet mer överblickbart för den enskilde. Omställningsstudiestödet bör anpassas till vissa huvudregler som normalt gäller för ett studiestöd.

Regeringen anser att CSN, som ansvarar för den svenska studiestödsverksamheten, är bäst lämpad att pröva frågor om omställningsstudiestöd och utveckla och administrera det nya studiestödet i övrigt. I det lagförslag som lämnas i promemorian anges att CSN ska pröva frågor om omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd. Som framgår ovan föreslås dock att de detaljerade bestämmelserna om omställningsstudiestöd ska finnas på förordningsnivå och i myndighetsföreskrifter. Det finns därför anledning att lägga till en hänvisning till föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Omställningsstudiestödet är en studiestödsform som ligger väl i linje med CSN:s uppdrag. I förordningen med instruktion för Centrala studiestödsnämnden anges bl.a. att myndigheten ska administrera studiestöd och andra stöd till enskilda. CSN har också vana vid att hantera studiestöd som består både av bidrag och lån och är den kanske enda myndighet som har förutsättningar att hantera lån till enskilda i den omfattning som det nya omställningsstudiestödet förutsätter.

CSN är positiv till att administrera omställningsstudiestödet, men framför att det framför allt inledningsvis kommer att vara långa handläggningstider samt att det kommer finnas en ökad risk för felaktiga beslut till dess att myndighetens systemstöd är på plats. CSN menar att det bl.a. beror på den relativa komplexiteten i det föreslagna systemet, som innehåller flera villkor och många undantag från dessa, samt att myndigheten givet det föreslagna ikraftträdandet kommer att ha ett begränsat systemstöd på plats till omställningsstudiestödets första ansökningsomgång. CSN framhåller dessutom att det inte kommer att vara möjligt att få till en helmaskinell prövning i alla delar.

CSN fattar redan en stor andel av sina beslut helt automatiskt, vilket är nödvändigt för att klara administrationen av det reguljära studiemedels-

systemet med bibehållen kundnöjdhet och inom de ekonomiska ramarna. Det talar för att omställningsstudiestödet i största möjliga mån bör utformas utifrån redan befintliga strukturer och att CSN:s administrativa processer bör vara automatiska i den mån det är möjligt, så fort som möjligt. Vikten av CSN:s förberedelser och resurstillsättning för stödets framgång framhålls även av *Saco* och *Statskontoret*. Det är bl.a. mot den bakgrunden regeringen har uppdragit åt CSN att påbörja förberedelser för införandet av omställningsstudiestödet (U2021/02998). I uppdraget ingår att CSN ska utveckla nödvändiga digitala lösningar för hanteringen av omställningsstudiestödet, och att stödet ska kunna ansökas om digitalt på myndighetens webbplats från och med när den första ansökningsomgången för stödet föreslås starta i oktober 2022. I uppdraget anges att de digitala lösningarna ska vara så effektiva och användarvänliga som möjligt, och att CSN vid behov bör upphandla tjänster för att utvecklingsarbetet ska kunna bedrivas skyndsamt.

CSN har i en första återrapportering av uppdraget bekräftat att myndighetens förberedelser av införandet av omställningsstudiestödet går bra, såväl när det gäller systemutveckling och samverkan med partners som med förberedelser av handläggningen av det nya stödet. CSN:s bedömning är att införandet kommer att ske i enlighet med den tidplan och den utformning som föreslås i promemorian.

Omställningsstudiestödet innehåller flera delar som är av stor betydelse för att göra stödet tillräckligt individanpassat samtidigt som det tydligt riktas mot en specifik målgrupp av yrkesverksamma. Det handlar t.ex. om att vissa så kallade aktualitets- och etableringsvillkor ska vara uppfyllda (se avsnitt 7.3 och 7.4), att stödet ska ersätta ett inkomstbortfall (se avsnitt 9.4 och 9.6) och att yttranden från omställningsorganisationer ska kunna användas (se avsnitt 10.2). Dessa moment och stödets utformning i övrigt innebär tillsammans att omställningsstudiestödet blir mer avancerat än övriga studiestöd, och att det därför ställer högre krav på de berörda myndigheternas administration. Som *Lärarnas Riksförbund* anför bör stödet utformas så att inga onödiga hinder läggs av kortsiktiga kostnads- effektivitetsskäl för vissa yrkesgrupper.

Regeringen bedömer att det utan dessa åtgärder för individanpassning och inriktning mot den tilltänka målgruppen finns en risk att omställningsstudiestödet inte rekryterar individer till studier i önskvärd omfattning. Det är avgörande för omställningsstudiestödets framgång att stödet möjliggör flexibilitet i studierna för den enskilde, samtidigt som stödets målgrupp tydligt avgränsas. Det gäller inte minst eftersom den som ska läsa med omställningsstudiestöd kommer att vara både yrkesverksam och äldre än den genomsnittlige studenten, och därmed kan antas ha fler fasta åtaganden i sitt liv.

Regeringen anser samtidigt att det är viktigt att CSN konstruerar ett system som är så digitalt och så effektivt och användarvänligt som möjligt. Inom ramen för det förberedande uppdrag som CSN nu arbetar med förs en löpande dialog med Utbildningsdepartementet så att regeringen kan följa myndighetens arbete. CSN anför i sitt remissvar att myndigheten räknar med att kunna skapa en digital ansökan för det nya omställningsstudiestödet i tid till att de första ansökningarna inkommer i oktober 2022. Regeringen konstaterar att en sådan digital ingång kommer att underlätta väsentligt för den enskilde. I det förberedande uppdraget som CSN fått

ingår även att CSN ska ha en samordnade roll för de av omställningsstudiestödet berörda myndigheterna i deras förberedande arbete. CSN ska i denna roll särskilt samverka med Försäkringskassan och Skatteverket bl.a. när det gäller utlämnande av uppgifter från myndigheterna till CSN och ta de kontakter som är nödvändiga med övriga berörda myndigheter och aktörer. Det är regeringens uppfattning att en nära samverkan mellan de berörda myndigheterna, i synnerhet CSN och Försäkringskassan, är avgörande för att konstruera ett effektivt informationsutbyte som förenklar stödets administration och i förlängningen kortar handläggningstiderna. Regeringen har säkerställt att CSN dessutom tillförs 128 miljoner kronor till systemutveckling och administration med anledning av omställningsstudiestödet i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:18).

Sammantaget anser regeringen att CSN bör kunna administrera stödet på ett effektivt sätt med de förutsättningar och villkor som ges inom ramen för förslaget.

7 Målgrupp och kvalificeringsvillkor för omställningsstudiestödet

7.1 Stödet ska få lämnas till svenska medborgare och vissa utländska medborgare

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas till studerande som är svenska medborgare. Även vissa utländska medborgare ska kunna få stödet. Bestämmelserna om vem som kan jämföras med en svensk medborgare och till vilka andra utländska medborgare omställningsstudiestödet ska få lämnas ska överensstämja med bestämmelserna i studiestödslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Lärarnas Riksförbund*, *Skolverket* och *Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Skao)*.

Akademikerförbundet SSR och *OFR* anser att det finns ett värde av att avgränsningen ligger nära studiestödslagen, men menar att personer med tillfälligt uppehållstillstånd som uppfyller villkoren bör kunna anses ha en varaktig anknytning till Sverige och vara berättigade till stöd. *IFAU* lyfter frågan om det är samhällsekonomiskt effektivt att öppna för generösa bidrag och förmånliga lån för alla som tillhör målgruppen.

Migrationsverket anför att kretsen av personer som anges i promemorians förslag är vidare än endast svenska medborgare och personer som har permanent uppehållstillstånd eller som har varaktig anknytning till Sverige, utöver EES-medborgare och schweiziska medborgare och dess anhöriga med uppehållsrätt. Migrationsverket framför vidare att förslaget innebär att även personer som fått vissa tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt utlänningslagen (2005:716), lagen (2017:353) om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå och den upphävda lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige omfattas av bestämmelserna i den föreslagna lagen om omställningsstudiestöd.

Skälen för regeringens förslag: Ett syfte med omställningsstudiestödet är att det ska ges till personer som är i behov av att ställa om på den svenska arbetsmarknaden. Stödet bör därför lämnas till personer som har en varaktig anknytning till Sverige. Det innebär att omställningsstudiestöd, utöver att ges till svenska medborgare, även under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till personer som inte är svenska medborgare om de är bosatta i Sverige. I promemorian görs bedömningen att samma regler som gäller i studiestödslagen om vem som är att jämföras med en svensk medborgare enligt EU-rätten och om utländska medborgares rätt till studiestöd bör gälla också i ärenden om omställningsstudiestöd. I promemorian anförts vidare att det bl.a. innebär att utländska medborgare som har permanent uppehållstillstånd i Sverige och som har bosatt sig i landet i huvudsakligen annat syfte än att genomgå utbildning omfattas. Efter att

promemorian publicerades har det efter förslag i propositionen Ändrade regler i utlänningslagen (prop. 2020/21:191) gjorts ändringar i utlänningslagen som bl.a. innebär att tidsbegränsade uppehållstillstånd blivit huvudregel. Ändringarna i utlänningslagen har medfört att följdändringar har gjorts i studiestödslagens bestämmelser om utländska medborgares rätt till studiestöd. Av bestämmelserna framgår, som Migrationsverket påpekar, att studiestöd ska få lämnas även om kravet på permanent uppehållstillstånd inte är uppfyllt om den studerande har beviljats vissa tidsbegränsade uppehållstillstånd med stöd av bl.a. utlänningslagen eller lagen om uppehållstillstånd för studerande på gymnasial nivå. Följdändringarna i studiestödslagen har dock utformats så att kretsen av studiestödsberättigade i stort sett bör vara densamma som enligt tidigare reglering. Mot den bakgrunden bör även lagrådsremissens förslag till avgränsning kunna överensstämma med studiestödslagens.

Även i övrigt bör bestämmelserna motsvara vad som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen, vilket bl.a. gäller rätten till studiestöd till sådana utländska medborgare som enligt EU-rätten ska jämföras med svenska medborgare.

7.2 En övre åldersgräns för stödet

Regeringens förslag: Omställningsstudielån ska få lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

Omställningsstudiebidrag ska få lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. Rätten till bidrag ska dock begränsas till högst tio veckor från och med det kalenderår den studerande fyller 61 år.

Från och med 2026 ska omställningsstudiebidrag få lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år. Bidraget ska då begränsas till högst tio veckor från och med det kalenderår den studerande fyller 62 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsgivarverket*, *Skolverket*, *Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation* och *Företagarna*. *LO* tillstyrker förslagen om övre åldersgränser och förutsätter att åldersgränsen följer framtida höjningar av pensionsåldern. *LO* anser vidare att den föreslagna begränsningen till tio veckors omställningsstudiebidrag bör höjas till 20 veckor när pensionsåldern höjs.

Flera remissinstanser anser att rätten till omställningsstudiestöd bör följa LAS-åldern, riktåldern i pensionssystemet eller reglerna i befintliga omställningsavtal. De är av uppfattningen att det skulle innebära en smidigare anpassning till den kontinuerliga utvecklingen av längre arbetsliv och senare arbetslivsutträde. Detta gäller bl.a. *Saco*, *OFR*, *Akademikerförbundet SSR*, *Lärarnas Riksförbund*, *SKR* och *Fackförbundet Scen & Film*.

IFAU anför att det kan ifrågasättas om det är samhällsekonomiskt effektivt att öppna upp för generösa bidrag och förmånliga lån för alla som tillhör målgruppen. Detta gäller särskilt arbetstagare som påbörjar längre

studieperioder med kort tid kvar till pension samt arbetstagare som inte är eller riskerar att bli arbetslösa. *Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)* anför att det i författningsförslaget endast indirekt framgår att det finns en nedre åldersgräns för när omställningsstudiestöd kan beviljas och att detta möjligen kan förtydligas. *CSN* anför att det bör övervägas att höja den lägsta åldersgränsen till 35 år för att inte konkurrera med det reguljära studiemedlet.

Skälen för regeringens förslag

Den övre åldersgränsen ska vara densamma som för studiestöd

Behovet av att vidareutbilda sig under arbetslivet ökar och med det även behovet av studiefinansiering. Fler äldre personer studerar i dag jämfört med för tio år sedan och än fler personer kommer framöver ha behov av att vidareutbilda sig för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Åldersgränserna för rätt till studiemedel och studiestartsstöd höjdes senast den 1 oktober 2021 för att ge fler personer möjlighet att finansiera studier högre upp i åldrarna och därmed förlänga sitt yrkesliv. Højningarna innebär att studiemedel och studiestartsstöd får lämnas till och med det kalenderår då den studerande fyller 60 år.

Några remissinstanser, däribland *Saco* och *OFR*, anser att den föreslagna övre åldersgränsen för rätt till omställningsstudiestöd bör följa riktåldern för pension. Regeringen gjorde i propositionen Bättre studiestöd högre upp i åldrarna (prop. 2020/21:122) bedömningen att trots de justerade åldersgränserna i pensionssystemet är tiden i yrkeslivet för kort för att motivera en åldersgräns som ligger högre upp i åren, detta även med beaktande av kommande højningar och en ny riktålder för pension. Det är inte heller önskvärt att behöva ändra återbetalningssystem varje gång åldersgränser inom pensionsområdet justeras. Regeringen håller fast vid den bedömningen och menar att en högre åldersgräns inte heller är motiverad vad gäller omställningsstudielånet inom omställningsstudiestödet, samtidigt som det kan finnas skäl att medge omställningsstudiebidrag högre upp i åldrarna.

Mot denna bakgrund anser regeringen att den åldersgräns om 60 år som föreslås i promemorian är väl avvägd. Genom denna åldersgräns tas hänsyn till personers behov av offentligfinansierad utbildning, men också till samhällets kostnader och den avkastning som studierna kan ge, både för den studerande och för samhället.

Regeringen delar inte *ÖKS* bedömning att en nedre åldersgräns kan behöva förtydligas. Regeringen föreslår ett arbetsvillkor som innebär att man för att få omställningsstudiestödet behöver ha förvärvsarbetat en längre tid (se avsnitt 7.3). Villkoret innebär att man i praktiken kan få omställningsstudiestöd tidigast från och med det år man fyller 27 år. Bestämmelserna om arbetsvillkoret bör inte tyngas ytterligare genom en precisering av den konsekvensen.

Regeringen anser det inte heller lämpligt att föra in en sådan åldersgräns som *CSN* förordar. Regeringen föreslår flera avgränsningar som syftar till att säkerställa att omställningsstudiestödet träffar rätt målgrupp. Det medför att omställningsstudiestödet till skillnad från det reguljära studiestödet bara kan ges till personer som är väl förankrade på arbetsmarknaden. Samtidigt kan det inte uteslutas att vissa yngre personer

som uppfyller de föreslagna villkoren för stödet kan ha ett behov av vidareutbildning eller omställning, varför införandet av en nedre åldersgräns i sig vore olyckligt. I viss utsträckning kan det dock finnas skäl att begränsa omfattningen av stödet för yngre åldersgrupper. Den frågan behandlas i avsnitt 8.4.

Det bör finnas en begränsad möjlighet att lämna omställningsstudiebidrag även efter 60 års ålder

Omställningsstudiestöd syftar till att möjliggöra studier för att utveckla den studerandes förmågor med sikte på arbetsmarknadens behov. Omställningsstudiestöd bör därför inte kunna lämnas till den som kan förväntas att gå i pension direkt efter avslutade studier. Det kan samtidigt finnas ett behov att gå kortare kurser eller liknande även för den som är 61 år eller äldre.

Mot den bakgrunden bedömer regeringen att det är rimligt att det finns en begränsad möjlighet att kunna lämna omställningsstudiestöd även till studerande som är äldre än 60 år.

IFAU anser att det kan ifrågasättas om det är samhällsekonomiskt effektivt att öppna upp för generösa bidrag och förmånliga lån särskilt till arbetstagare som påbörjar längre studieperioder med kort tid kvar till pension. Regeringen kan konstatera att det för den enskilde individen har betydelse att kunna få omställningsstudiestöd även högre upp i åldrarna. Omställningsstudiebidrag bör kunna lämnas under motsvarande högst tio heltidsveckor från och med det kalenderår den studerande fyller 61 år till och med det kalenderår han eller hon fyller 62 år. En sådan begränsad möjlighet till omställningsstudiebidrag får anses svara väl mot behovet av att delta i kortare kompletterande studier nära pensionen utan att skuldsättningen ökar. Den som påbörjat en längre studieperiod med omställningsstudiestöd innan det kalenderår han eller hon fyller 61 år ges därmed också en viss möjlighet att avsluta dessa studier under kalenderåret då han eller hon fyller 62 år. Denna rätt förutsätter dock att den studerande har minst så många veckor kvar att utnyttja med omställningsstudiestöd vid utgången av det år han eller hon fyller 60 år. Regeringen anser att den begränsade möjligheten att få omställningsstudiebidrag efter 60 års ålder är väl avvägd och delar inte LO:s bedömning att begränsningen bör höjas från tio till tjugo veckor när pensionsåldern höjs.

Åldersgränsen bör höjas när åldern för inkomstbaserad ålderspension höjs 2026

Avsikten är att den lägsta åldern för uttag av inkomstbaserad ålderspension ska höjas till 64 år den 1 januari 2026 (se Ds 2019:2, Högre åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem). Regeringen anser att de föreslagna åldersgränserna för omställningsstudiebidraget bör justeras samtidigt som en sådan höjning och föreslår därför att omställningsstudiebidrag från och med 2026 ska kunna lämnas till och med det kalenderår den studerande fyller 63 år. Från och med det kalenderår den studerande fyller 62 år ska bidraget då begränsas till tio veckor.

Regeringen bedömer att syftet med de föreslagna åldersgränserna är berättigade och förenliga med såväl EU-rätten som den nationella diskrimineringslagstiftningen.

7.3 Ett krav på att vara väl etablerad på arbetsmarknaden

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas till en studerande som från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år har förvärvsarbetat i Sverige under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad. Detta arbete ska ha skett i sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år.

Arbetsvillkoret ska även anses vara uppfyllt om den studerande under kvalificeringstiden har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete som då varit dennes huvudsyssla.

Arbetad tid i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz, ska få tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, IF Metall, Kommunal, PTK, Svenskt Näringsliv, TCO, SKR* och *Linnéuniversitetet*.

LO tillstyrker att det ställs ett tvådelat arbetsvillkor i form av ett etableringsvillkor och ett aktualitetsvillkor. *LO* tillstyrker även de föreslagna kvalifikationskraven och ramtiderna, samt de föreslagna beloppsnivåerna för bedömning av arbetsvillkoret under förutsättning att arbetsvillkoret även kan styrkas genom arbetsgivarintyg, anställningsbevis eller liknande. Även *Saco* stödjer etableringsvillkoret som sådant.

OFR stödjer förslagen om vad som ska jämföras med förvärvsarbete, det inkomstbaserade kravet som kan uppfylla arbetsvillkoret och att arbete måste ha varit huvudsyssla.

Arbetsgivarverket anser att kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den sökandes huvudsyssla under kvalificeringstiden är särskilt viktigt.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) nämner särskilt att det är positivt att Skatteverkets inkomststoppgifter kan användas för att uppfylla arbetsvillkoret.

Kompetensföretagen tycker att arbetsvillkoret förefaller rimligt, men att 16 arbetstimmar i veckan är i minsta laget.

CSN, Brottsförebyggande rådet (Brå), Fackförbundet Scen & Film, Trygghetsfonden TSL och *Mittuniversitetet* har synpunkter på utformningen av de närmare bestämmelser som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela beträffande etableringsvillkoret. Därutöver anför *CSN* att det i promemorian specifikt nämns vissa typer av bevis för att styrka arbetad tid och att myndigheten utgår från att avsikten inte har varit att införa ett högre beviskrav, men om så är fallet önskar att det tydligt framgår.

Flera remissinstanser motsätter sig att arbetad tid utanför EES, Förenade kungariket och Schweiz inte ska kunna tillgodoräknas inom ramen för etableringsvillkoret. Det gäller *Akademikerförbundet SSR, OFR, Saco* och *Naturvetarna*. *DIK* anser att det bör gå att göra vissa undantag för yrkesverksamma personer som nyligen har invandrat till Sverige.

Företagarna anser att etableringsvillkoret i praktiken medför en för låg åldersgräns för den typ av ersättning och stöd som förslaget är tänkt att bidra till.

Lärarnas Riksförbund ställer sig tveksamt till ramtidens föreslagna längd, eftersom förbundet anser att det kommer ta lång tid för många lärare att leva upp till etableringsvillkoret, vilket sannolikt kommer verka hämmande för gruppens vilja att fortbilda sig.

CSN avstyrker att förvärvsarbetet måste ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden för att få räknas in i etableringsvillkoret.

Skälen för regeringens förslag

Ett tvådelat arbetsvillkor

Omställningsstudiestödet syftar till att ge möjlighet till personer som är mitt i arbetslivet att stärka sin kompetens eller ställa om till ett nytt yrke. För att få omställningsstudiestöd bör den studerande därför både vara väl etablerad på arbetsmarknaden och ha en aktuell anknytning till arbetsmarknaden. Det bör därför finnas ett tvådelat arbetsvillkor som måste vara uppfyllt för att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas. De två delarna av arbetsvillkoret kallas etableringsvillkoret respektive aktualitetsvillkoret. Aktualitetsvillkoret behandlas i avsnitt 7.4.

Minst 16 timmars arbete per vecka under en kalendermånad i sammanlagt minst 96 månader

Omställningsstudiestödet bör kunna lämnas till den som behöver ställa om eller vidareutbilda sig under arbetslivet. Den som arbetar ska kunna studera på en utbildning som leder till att den studerandes kompetens uppdateras och kompletteras och ger den studerande en starkare ställning på arbetsmarknaden. Omställningsstudiestödet bör därför kunna ges till den som är eller i närtid har varit etablerad på arbetsmarknaden. För att omställningsstudiestödet inte ska konkurrera med de ordinarie studiestöden behövs ett väl tilltaget krav på tid i arbetslivet. Det är också viktigt för att styra stödet bort från förstagångsstuderande. Arbete under 96 månader, eller 8 år, bedöms vara en väl tilltagen tidsrymd för att säkerställa en sådan arbetsmarknadsanknytning. Efter så lång tid i arbetslivet kan också många vara i behov av att utveckla, komplettera eller fördjupa sin tidigare utbildning eller att ställa om till en annan inriktning. Arbetet bör vidare ha bedrivits under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under de kalendermånader som får räknas in i kvalificeringstiden om 96 månader.

Kompetensföretagen anser att etableringsvillkoret förefaller rimligt, men menar samtidigt att 16 arbetstimmar i veckan kanske är i minsta laget. Regeringen menar dock att 16 timmar är en väl avvägd gräns, inte minst eftersom det handlar om ett genomsnitt. Den tillåter därmed en viss flexibilitet, vilket är motiverat med tanke på den relativt långa tidsrymd som arbetsvillkoret ska fastställas inom. Det finns dessutom goda skäl att betrakta även de som arbetar deltid som etablerade på arbetsmarknaden. Hur många timmar en individ arbetar har i sig ingen bäring på individens behov av utbildning. Även deltidsarbetande kan både av individuella och

samhällsekonomiska skäl vara i behov av omställning eller vidareutbildning. Att ytterligare inskränka möjligheterna för deltidsarbetande att få omställningsstudiestöd är därmed inte motiverat, samtidigt som det är nödvändigt att säkerställa att stödmottagaren är etablerad på arbetsmarknaden enligt ovan. Regeringen anser därför att en gräns på i genomsnitt 16 timmar per vecka, eller 40 procent, är väl avvägd.

Ramtiden bör kunna räknas från och med det kalenderår individen fyllde 19 år

Etableringsvillkoret medför att den som är yngre eller som inte har deltagit i arbetslivet tillräckligt länge även framöver bör vara hänvisad till det ordinarie studiestödssystemet. Detta är en lämplig ordning mot bakgrund av att omställningsstudiestödet bör minimera oönskade effekter för de reguljära studiestöden. Genom etableringsvillkoret undviks en konkurrenssituation mellan studiestödtyperna. Ett annat skäl är att ett sådant arbetsvillkor inte missgynnar någon viss grupp av arbetstagare på ett systematiskt sätt, t.ex. utifrån anställningsform, sektor eller ålder för inträde på arbetsmarknaden.

För att inte diskvalificera yrkesverksamma som är etablerade, men som har haft återkommande perioder av kortare arbetslöshet, bör arbetsvillkoret även förenas med en ramtid om 14 år. Ramtiden bör kunna räknas tidigast från och med det kalenderår då den studerande fyllde 19 år. En sådan ramtid ger även CSN möjlighet att på ett enkelt och effektivt sätt ställa frågor om inkomster och andra ersättningar till bl.a. Skatteverket och Försäkringskassan.

Företagarna vänder sig emot gränsen eftersom åldersgränsen för omställningsstudiestödet i praktiken blir 27 år, vilket man anser är en låg ålder för den typ av ersättning och stöd som förslaget är tänkt att bidra till. Regeringen anser emellertid att arbete från och med 19 års ålder är en rimlig start för att beräkna ramtiden med tanke på att det är vid 19 års ålder som studier inom gymnasieskolan normalt slutförs. Det kan därmed antas vara den ålder då många träder in på arbetsmarknaden. Därefter är det inte åldern i sig som är relevant, utan om individen är etablerad på arbetsmarknaden eller inte. Den som inte har tillräckligt antal arbetade månader under de senaste 14 åren bör vara hänvisad till de ordinarie studiestöden.

Lärarnas Riksförbund anför att det bör övervägas om ramtiden i stället borde vara fem år. Förbundet anser att regeringens förslag missar att det kan finnas personer som har varit en kortare tid i yrket, men som ändå vill ha eller behöver fortbildning eller andra typer av omställningsinsatser som skulle kunna delfinansieras med stödet. Regeringen utgår från att förbundet här syftar på den tid som en individ ska ha arbetat inom ramtiden. Regeringen anser, som anføres ovan, att 96 månader är en lämplig tidsrymd för att säkerställa den sökandes arbetsmarknadsanknytning samtidigt som det till stor del kan antas styra förstagångsstuderande till det reguljära studiestödssystemet i stället för till omställningsstudiestödet.

Intygande av arbetad tid inom ramtiden

CSN anför att det i promemorian specifikt nämns vissa typer av bevis för att styrka arbetad tid. CSN utgår från att avsikten inte har varit att införa ett högre beviskrav, men om så är fallet önskar att det tydligt framgår.

Regeringen utgår i likhet med promemorian från att sökanden ska ge in det underlag som behövs för att bedöma att etableringsvillkorets krav på arbetad tid är uppfyllt, och att detta kan göras på det sätt som är lämpligt. Det som ges in kan t.ex. vara arbetsgivarintyg, anställningsbevis och inkomstuppgifter eller liknande. Det bör självklart krävas att myndigheten utifrån de lämnade uppgifterna kan beräkna den arbetade tiden. Vilket bevisvärde underlaget ska ha för att prövningen ska utgå från att den arbetade tiden är den som sökanden uppger är dock en fråga för rättstillämpningen.

Brå anser att arbetsgivares intygande av arbetstid genom arbetsgivarintyg och anställningsbevis utgör en risk för felaktigheter som kan bli svåra för CSN att upptäcka. Regeringen bedömer att det visserligen finns en risk för oriktiga intyganden, men att det samtidigt finns flera andra mekanismer och villkor inbyggda i förslaget som kommer att försvåra fusk och minska risken för felaktigheter.

Inkomster ska kunna visa förvärvsarbete i tillräcklig omfattning

För att underlätta för sökanden, liksom för administrationen av omställningsstudiestödet, bör arbete även kunna prövas genom en arbetsinkomst. Inkomsterna ska spegla arbete och bör därför inte innehålla t.ex. inkomster i form av socialförsäkringsförmåner eller arbetslöshetsersättning. Närmare reglering av vad som avses med arbetsinkomst bör ske på förordningsnivå.

När en ansökan om omställningsstudiestöd kommer in till CSN bör myndigheten ställa en fråga till Skatteverket om det finns inkomster under ramtiden som svarar mot sådan ersättning för arbete som anges ovan. Dessa inkomster kommer då att kunna omräknas till ett visst antal månaders arbete. Uppgiften kan meddelas sökanden. Han eller hon kan då, om det finns behov av det, åberopa eventuell ytterligare tid genom att redovisa t.ex. arbetsgivarintyg, anställningsavtal eller lönespecifikationer. På detta sätt kan alltså etableringsvillkoret och arbetsinkomstvillkoret kombineras. Givetvis bör det inte vara möjligt att tillgodoräkna sig samma tid mer än en gång. Eftersom det kommer att finnas möjligheter att redovisa arbetad tid genom både inkomst och på annat sätt, t.ex. genom anställningsavtal, ser regeringen inte samma risk som *Fackförbundet Scen & Film* att sökande kan hamna i kläm beroende på om de har F- eller A-skattsedel. Regeringen anser att etableringsvillkoret även bör kunna uppfyllas om den sökande kan visa att han eller hon har arbetat i ett eget företag. Detta bör i första hand redovisas genom inkomster.

Enligt förslaget i promemorian bör inkomsten för sökande vars inkomster finns redovisade i månadsvisa arbetsgivardeklarationer uppgå till minst 25 procent av inkomstbasbeloppet per månad för att månaden ska få räknas den sökande tillgodo. Bestämmelserna bör enligt promemorian meddelas i förordning och utgångspunkten för bedömningen av tillräcklig inkomst bör utgå från inkomstbasbeloppet. Med inkomstbasbeloppet avses enligt promemorian inkomstbasbeloppet enligt 58 kap.

26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken. Den i promemorian föreslagna nivån motsvarar därmed en inkomst på 17 050 kronor i månaden under 2021. Ett högre inkomstkrav skulle gynna dem med högre inkomst och missgynna låginkomsttagare och skulle därmed få icke önskvärda fördelningspolitiska konsekvenser. Samtidigt skulle en lägre nivå medföra att fler som inte uppfyller arbetsvillkorets krav på arbetad tid kan kvalificera sig.

Regeringen anser, liksom *LO*, att möjligheten att uppfylla arbetsvillkoret på andra sätt än enbart genom inkomstuppgifter är särskilt viktigt för låginkomsttagare och deltidsarbetande. Det säkerställer att alla sökande ges likvärdiga förutsättningar vid prövningen, oavsett inkomst. Vidare anser regeringen att ytterligare bestämmelser om vad som avses med en viss minsta inkomst lämpligen bör regleras på förordningsnivå.

Arbete och inkomster i EES-området, Förenade kungariket och Schweiz

För en kunskapsintensiv ekonomi är det positivt med det kunskapsutbyte som en rörlig arbetskraft mellan länder medför. Vidare ska fri rörlighet råda för bl.a. personer och tjänster på EU:s inre marknad (se bl.a. artikel 26.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt). Det finns även ett värde av att svensk arbetsmarknad får dra nytta av det kunskapsutbyte som följer av att individer arbetat på den inre marknaden. Mot denna bakgrund är det rimligt att även förvärvsarbete eller inkomster från ett land inom EES och Schweiz tillgodoräknas på motsvarande sätt som beskrivs ovan. Därtill finns det ett stort antal svenska medborgare som bor och förvärvsarbetar i Förenade kungariket. Regeringen anser att även deras arbete och inkomster ska kunna beaktas vid prövningen av arbetsvillkoret. Regeringen föreslår därför att förvärvsarbete eller inkomster i Förenade kungariket ska kunna tillgodoräknas på motsvarande sätt som arbete och inkomster i Sverige.

Flera instanser, däribland *OFK*, *Saco* och *DIK*, har synpunkter om att arbetad tid från länder utanför dessa territorier även borde kunna tillgodoräknas. Regeringen anser emellertid att en sådan ordning, där arbete i hela världen skulle kunna räknas in, skulle göra det mycket svårt för berörda myndigheter att kontrollera arbetsvillkorets uppfyllnad. Det skulle öka risken för felaktiga utbetalningar och därmed även riskera stödets legitimitet. Därför anser regeringen att begränsningen av arbetad tid till de länder som nämns ovan är en viktig åtgärd för att minska risken för felaktiga utbetalningar.

Även tid med vissa andra ersättningar kan jämföras med förvärvsarbete

Vid prövning av arbetsvillkoret bör hänsyn även kunna tas till tid då den studerande fått vissa ersättningar. Detsamma bör gälla om den sökande har fått motsvarande ersättningar i ett land inom EES, i Förenade kungariket eller i Schweiz. Vilka ersättningar som hänsyn ska kunna tas till och i vilken omfattning de ska kunna beaktas bör regleras på förordningsnivå, eller, efter bemyndigande i förordning, av CSN.

Arbete som huvudsyssla under kvalificeringstiden

Regeringen anser att arbetet ska ha varit huvudsyssla under kvalificeringstiden för omställningsstudiestöd. Med detta avses framför allt att en person

som studerar inte bör kunna uppfylla arbetsvillkoret vid sidan av studierna, och på så sätt uppfylla arbetsvillkoret för omställningsstudiestödet tidigare än avsett. Reglering av vad det innebär att förvärvsarbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla bör ske på förordningsnivå. CSN avstyrker förslaget, då myndigheten anser att begränsningen är obehövlig. Mot bakgrund av hur etableringsvillkoret är utformat menar myndigheten att de flesta som uppfyller villkoret om arbete i 16 timmar per vecka bör ha haft arbete som huvudsaklig sysselsättning. CSN lyfter i stället fram att en alternativ lösning vore att arbetsvillkoret justerades från 16 till 20 timmar per vecka eftersom det motsvarar arbete på halvtid. Som ovan redogjorts för anser regeringen emellertid att gränsen vid 16 timmars arbete per vecka är väl avvägd. Vidare anser regeringen att det är av vikt för stödets legitimitet att arbete ska ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden. Även *Arbetsgivarverket* anser att kravet på att förvärvsarbete ska ha varit den sökandes huvudsyssla under kvalificeringstiden är särskilt viktigt, mot bakgrund av att syftet med omställningsstudiestödet är att underlätta för yrkesverksamma att finansiera vidareutbildning.

Ytterligare föreskrifter om etableringsvillkoret

Utförligare bestämmelser om arbetsvillkoret bör enligt regeringens bedömning meddelas på förordningsnivå, eller efter bemyndigande i förordning, av CSN, med stöd av restkompetensen. Eftersom det beträffande arbetsvillkoret föreslås att riksdagen meddelar föreskrifter på restkompetensens område behöver det i lagen tas in bestämmelser som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser.

Flera remissinstanser har synpunkter på utformningen av de ytterligare bestämmelser som bör meddelas. Dessa synpunkter kommer att beaktas i det fortsatta arbetet med bestämmelserna på förordningsnivå.

7.4 Ett krav på aktuell förankring på arbetsmarknaden

Regeringens förslag: För att få omställningsstudiestödet ska det också krävas att förvärvsarbetet ska ha skett i sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader.

Arbetsvillkoret ska även anses vara uppfyllt om den studerande under kvalificeringstiden har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

Arbetad tid i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz ska få tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorians förslag har en delvis annan språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsgivarverket*, *LO*, *IF Metall*, *Kommunal*, *PTK*, *Svenskt*

Näringsliv, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, SKR, Högskolan i Skövde och Lernia.

Arbetsförmedlingen anser att aktualitetsvillkoret bör utredas vidare så att fler som är arbetslösa kan ta del av omställningsstudiestödet. Myndigheten anser också att begreppet arbetsvillkor måste ses över eftersom begreppet även återfinns i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring men där med en annan definition.

Akademikerförbundet SSR och *OFR* är tveksamma till om aktualitetsvillkoret ska kunna uppfyllas genom arbete utanför Sverige i EES-området, Storbritannien, Nordirland och Schweiz.

CSN anför att prövningen av inkomster för att visa förvärvsarbete i tillräcklig omfattning kommer att bli omfattande och omöjlig att göra maskinell. Som ett sätt att förenkla processen föreslår myndigheten att villkoret i stället skulle lyda 12 månader inom en ramtid om tre år.

Flera remissinstanser, däribland *Företagarna*, *LO* och *CSN*, har synpunkter på utformningen av de bestämmelser som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela beträffande aktualitetsvillkoret.

CSN avstyrker aktualitetsvillkoret i sin helhet, bl.a. eftersom myndigheten anser att det inte begränsar målgruppen nämnvärt och för att myndigheten inte ser varför studerande som inte nyligen har varit i arbete inte ska ha rätt till omställningsstudiestöd. Därutöver anför *CSN* att det i promemorian specifikt nämns vissa typer av bevis för att styrka arbetad tid och att myndigheten utgår från att avsikten inte har varit att införa ett högre beviskrav, men om så är fallet önskar att det tydligt framgår. *CSN* anser även att beräkningen av ramtiden är komplex. *CSN* har därtill synpunkter på utformningen av de närmare bestämmelser som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela.

Skälen för regeringens förslag

Krav på aktuell anknytning till arbetsmarknaden

Det bör ställas krav på att den studerande har aktuell förankring på arbetsmarknaden för att han eller hon ska kunna beviljas omställningsstudiestöd. På samma sätt som etableringsvillkoret avser aktualitetsvillkoret den sökandes förvärvsarbete. I denna del bör dock kravet avse att arbetet ligger i relativ närtid till ansökan om omställningsstudiestöd. Förslaget är därför att en sökande ska ha arbetat under 12 av de senaste 24 månaderna. Arbetet bör ha bedrivits under i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad, på samma sätt som för etableringsvillkoret.

Arbetsförmedlingen anser att det är olyckligt att använda begreppet arbetsvillkor då begreppet används inom arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen föreslår inte, till skillnad från promemorians förslag, att begreppet arbetsvillkor ska användas i lagtext.

Arbetsförmedlingen anför vidare att det vore önskvärt om aktualitetsvillkoret kunde utredas vidare så att fler som är arbetslösa kan ta del av omställningsstudiestödet. Myndigheten anser att aktualitetsvillkoret innebär att långtidsarbetslösa inte kommer ha möjlighet att nyttja omställningsstudiestödet, och att det finns många arbetslösa som tidigare

har varit mångårigt aktiva på arbetsmarknaden. Även CSN ställer sig undrande till varför en studerande som inte nyligen har varit i arbete ska sakna stöd för att förbättra sin ställning på arbetsmarknaden. Regeringen vill understryka att aktualitetsvillkoret i första hand syftar till att säkerställa att den sökande har en aktuell arbetsmarknadsanknytning. Det är viktigt just eftersom omställningsstudiestödet syftar till att stärka den sökandes ställning på arbetsmarknaden, inte till att slussa in den sökande på arbetsmarknaden. Detta framgår bl.a. av att den som studerar med omställningsstudiestöd förutsätts ha en förvärvsinkomst att kompensera. För den som står långt ifrån arbetsmarknaden finns det andra och bättre lämpade stöd som är anpassade efter just den gruppens behov, såsom t.ex. studiestartstödet.

CSN anser å sin sida att aktualitetsvillkoret bör strykas i sin helhet. Myndigheten ifrågasätter om villkoret avgränsar målgruppen nämnvärt, och framför att en bättre åtgärd för att snäva in målgruppen i stället vore att justera ramtiden för etableringsvillkoret till tio år. Regeringen kan konstatera att aktualitetsvillkoret, liksom noterats av Arbetsförmedlingen, utformats för att säkerställa att den som läser med omställningsstudiestöd har en närtida förankring på arbetsmarknaden. Utan ett aktualitetsvillkor skulle stödmottagaren i praktiken kunna vara långtidsarbetslös, även om etableringsvillkorets ramtid justerades i enlighet med CSN:s förslag.

CSN anför därtill att det i promemorian specifikt nämns vissa typer av bevis för att styrka arbetad inom ramen för aktualitetsvillkoret. CSN utgår från att avsikten inte har varit att införa ett högre beviskrav, men om så är fallet önskar att det tydligt framgår.

Regeringen utgår på samma sätt som för etableringsvillkoret och i likhet med promemorian från att sökanden ska ge in det underlag som behövs för att bedöma att aktualitetsvillkorets krav på arbetad tid är uppfyllt, och att detta kan göras på det sätt som är lämpligt. Det som ges in kan t.ex. vara arbetsgivarintyg, anställningsbevis och inkomstuppgifter eller liknande. Det bör självklart krävas att myndigheten utifrån de lämnade uppgifterna kan beräkna den arbetade tiden. Vilket bevisvärde underlaget ska ha för att prövningen ska utgå från att den arbetade tiden är den som sökanden uppger är dock en fråga för rättstillämpningen.

Inkomster ska kunna visa förvärvsarbete i tillräcklig omfattning

Även aktualitetsvillkoret bör kunna prövas genom inkomstuppgifter, på samma sätt som vid prövningen av etableringsvillkoret. Denna prövning ska i sin helhet motsvara vad som beskrivs ovan i avsnitt 7.3.

CSN bedömer att processen för att pröva om en sökande har haft tillräckliga inkomster för att visa förvärvsarbete kommer att bli omfattande och endast är möjlig att genomföra med manuell handläggning. CSN föreslår i stället en alternativ utformning av ramtiden för aktualitetsvillkoret, där ramtiden förlängs med 12 månader. Myndigheten anför att en sådan utformning skulle möjliggöra en maskinell prövning eftersom CSN skulle hinna få in inkomstuppgifter från Skatteverket. Regeringen vill emellertid understryka att aktualitetsvillkoret syftar till att säkerställa just aktualiteten i den sökandes anknytning till arbetsmarknaden. En förlängd ramtid skulle därför riskera att urholka syftet med villkoret.

Tid med annan sysselsättning bör i vissa fall inte räknas in i ramtiden

Vid prövning av aktualitetsvillkoret bör hänsyn kunna tas till tid då den studerande fått vissa ersättningar. Detsamma bör gälla om den sökande har fått motsvarande ersättningar i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket samt i Schweiz. Vilka ersättningar som hänsyn ska kunna tas till bör regleras på förordningsnivå, eller, efter bemyndigande i förordning, av CSN.

CSN anför att arbetsvillkoret är onödigt komplext utformat och kommer att försvåra möjligheten att överblicka omställningsstudiestödets regelverk. CSN anser att den studerandes förståelse för regelverket, samt CSN:s prövning och möjlighet till automatisering, skulle underlättas om etableringsvillkoret och aktualitetsvillkoret var mer lika i sin utformning. Myndigheten har även synpunkter på hur villkoren preciseras på förordningsnivå i promemorians förslag. CSN anser att utformningen är sådan att den kan missgynna jämställdheten.

Regeringen delar inte CSN:s uppfattning att utformningen av aktualitets- och etableringsvillkoren är onödigt komplext eller att den innehåller omotiverade skillnader. De två olika villkoren omfattar olika tidsperioder och avser att säkerställa två olika krav. Det ena att den studerande har varit etablerad på arbetsmarknaden under en längre tid tillbaka, det andra att den studerande har en aktuell förankring på arbetsmarknaden. Av det följer att det kan vara relevant att ta hänsyn till olika ersättningar och på olika sätt, eftersom det rör olika tidsrymder och olika syften. Regeringen delar inte heller CSN:s farhåga att skillnaderna i de två villkoren kan missgynna jämställdheten mellan män och kvinnor.

Arbete och inkomster i EES-området, Förenade kungariket och Schweiz

Förvärvsarbete och inkomster från EES-området, Förenade Kungariket samt Schweiz, föreslås kunna tillgodoräknas på samma sätt som arbete och inkomster i Sverige, i likhet med etableringsvillkoret. Hur detta bör gå till beskrivs ovan i avsnitt 7.3. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* är emellertid tveksamma till att arbete i dessa territorier ska få tillgodoräknas i aktualitetsvillkoret. Instanserna pekar på att behoven på den svenska arbetsmarknaden bäst säkerställs med att aktualitetsvillkoret baseras på att den sökande har arbetat i Sverige i minst 12 månader. Regeringen ser dock ett stort värde av att även arbete som skett inom sagda territorier ska kunna tillgodoräknas inom aktualitetsvillkoret och vill påpeka att det inte enkom rör sig om utländska medborgare som arbetar utomlands. Det kan t.ex. handla om en sjuksköterska som arbetat i ett nordiskt grannland under de senaste åren, eller en individ som veckopendlar till ett arbete på andra sidan Öresundsbron. Sammantaget ser regeringen inte att det är motiverat att snäva in aktualitetsvillkoret så som remissinstanserna föreslår.

Ytterligare föreskrifter om aktualitetsvillkoret

Utförligare bestämmelser om arbetsvillkoret bör enligt regeringens bedömning meddelas på förordningsnivå, eller efter bemyndigande i förordning, av CSN, med stöd av restkompetensen. Eftersom det beträffande arbetsvillkoret föreslås att riksdagen meddelar föreskrifter på restkompetensens område behöver det i lagen tas in bestämmelser som

tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser.

Flera remissinstanser har synpunkter på utformningen av de ytterligare bestämmelser som bör meddelas. Dessa synpunkter kommer att beaktas i det fortsatta arbetet med bestämmelserna på förordningsnivå.

8 Utbildningar som omställningsstudiestöd ska kunna ges för

8.1 Utbildningar i Sverige som ger rätt till studiestöd enligt studiestödslagen

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas för utbildning vid en läroanstalt i Sverige som ger rätt till studiemedel enligt studiestödslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *CSN, Arbetsförmedlingen, IFAU, Statskontoret, IF Metall, Kommunal, PTK, Svenskt Näringsliv, LO, TCO, Trygghetsrådet TRR, SKR, Stockholms universitet* och *Lernia*.

DIK anser att det är rimligt att de utbildningar som studerande kan få omställningsstudiestöd för är desamma som de utbildningar som ger rätt till andra studiestöd, och att omställningsstudiestöd ges för sådan del av studietid som omfattas av en kursplan eller motsvarande.

Skolverket tillstyrker förslaget och anser att det är lämpligt att stödet baseras på den svenska arbetsmarknadens behov.

Sveriges förenade studentkårer (SFS) är positiv till att högskoleutbildningar ska ge rätt till omställningsstudiestödet och att denna rätt omfattar både uppdragsutbildning och utbildning inom det reguljära utbildningsutbudet. *SFS* har dock vissa allmänna synpunkter på förslaget och påpekar att studenternas efterfrågan ska vara styrande för dimensionering av det ordinarie utbildningsutbudet, samt att lärosätena har ett ansvar för uppdragsutbildningens omfattning och att anordnandet av sådan utbildning inte får påverka det ordinarie utbildningsutbudet negativt.

Även om remissinstanserna är positiva till förslaget har vissa av dem invändningar, framför allt mot att stödet inte ska kunna ges för utlandsstudier. Denna invändning framförs av bl.a. *Akademikerförbundet SSR, DIK, Lunds universitet, Lärarnas Riksförbund, OFR, Saco, Skatteverket, Skao, Trygghetsstiftelsen, Universitets- och högskolerådet (UHR) och Uppsala universitet*. Några remissinstanser, som t ex *CSN, Ekobrottsmyndigheten* och *Företagarna*, tillstyrker dock förslaget.

Akademikerförbundet SSR, Mittuniversitetet och *OFR* har invändningar mot att validering endast kan ge möjlighet till omställningsstudiestöd om den genomförs inom en kurs.

Skälen för regeringens förslag

Vilka utbildningar som omställningsstudiestöd bör få lämnas för

Enligt studiestödslagen får studiemedel lämnas till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (3 kap. 2 § studiestödslagen). Läroanstalterna

och utbildningarna anges i bilagan till studiestödsförordningen. Regeringen anser att även omställningsstudiestöd bör få lämnas för studier vid dessa läroanstalter och utbildningar. Detta innebär bl.a. att stödet, precis som studiemedel, ska kunna lämnas för validering inom ramen för en utbildning och som orienteringskurs inom kommunal vuxenutbildning (komvux).

Validering kan framför allt vara av värde för personer som fortbildar sig inom samma eller närliggande område som personerna redan har erfarenhet inom. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* framhåller att validering allt oftare sker även frikopplat från utbildning. De påpekar att validering av utländska utbildningar och reell kompetens är något som stärker en arbetstagares framtida ställning på arbetsmarknaden och borde kunna göras med omställningsstudiestöd även om insatsen inte ligger inom ramen för en utbildning. *Mittuniversitetet* ställer sig frågande till att tillgodoräknande till del av utbildning inte ger rätt till omställningsstudiestöd. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* påpekar också att individen bör kunna delta i praktik eller verksamhetsförlagd utbildning (VFU) med omställningsstudiestöd om det bedöms stärka den sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden. I det ordinarie studiestödssystemet ger deltagande i validering, praktik och VFU rätt till studiemedel om aktiviteterna omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen. Regeringen bedömer att motsvarande bör gälla för omställningsstudiestödet.

Undantag från vad som gäller inom studiemedelssystemet i övrigt

Regeringen anser att det bör göras undantag från vad som gäller för studiemedel i övrigt.

Ett undantag gäller utbildning som inte bedöms bidra till att stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. För sådan utbildning bör omställningsstudiestöd kunna lämnas endast om det finns särskilda skäl (se avsnitt 8.5).

Ett annat undantag är att utbildningars längd bör vara maximalt 80 veckor för studerande som är under 40 år (se avsnitt 8.4).

Ytterligare ett undantag avser studier utomlands, som inte heller bör ge möjlighet till omställningsstudiestöd. Undantaget behandlas nedan.

CSN påpekar att omställningsstudiestödet, till skillnad mot studiemedel, inte innefattar möjligheten att låna till eventuella merkostnader i samband med studierna, vilket innebär att de studerande själva måste finansiera eventuella extra kostnader som kan uppstå. Det kan försvåra studier vid exempelvis utbildningar med undervisningsavgifter, praktik som sker på annan ort än studieorten och distansutbildningar som har fysiska träffar på annan ort än hemorten. Regeringen anser att eftersom omställningsstudiestödet är betydligt mer generöst jämfört med det ordinarie studiemedlet ger det individen större möjlighet att själv bekosta eventuella merkostnader. Utbildningar i Sverige är till stor del kostnadsfria och utbildningar som tillhandahålls av omställningsorganisationerna bekostas av dessa. Mot bakgrund av detta anser regeringen att det inte behövs någon möjlighet att låna till merkostnader inom ramen för omställningsstudiestödet.

Utlandsstudier bör inte ge möjlighet till omställningsstudiestöd

Med utlandsstudier menas sådana studier som anges i 3 kap. 20 § studiestödsförordningen, dvs. studier som bedrivs utanför Sverige oavsett om den studerande är antagen till studier vid en läroanstalt i Sverige eller utomlands. Distansstudier anses vara utlandsstudier om den studerande är antagen vid en läroanstalt utomlands, men anses vara studier i Sverige om studierna bedrivs vid en svensk läroanstalt. Som CSN konstaterar innebär detta att distansstudier anses vara studier i Sverige om den studerande är antagen vid en läroanstalt i Sverige oavsett om studierna bedrivs i Sverige eller utomlands. Det innebär att omställningsstudiestöd inte kommer att kunna lämnas för exempelvis utbytesstudier utomlands eller för studier som bedrivs på distans vid ett utländskt lärosäte. Att studier utomlands inte bör ge möjlighet till omställningsstudiestöd beror framför allt på riskerna för missbruk vid utlandsstudier.

Några remissinstanser invänder mot undantaget., bl.a. *Lärarnas Riksförbund*, *Saco* och *Skatteverket*. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* anser att reglerna för omställningsstudiestöd bör ligga så nära studiestödslagen som möjligt, och att studiemedel bör lämnas för vissa utlandsstudier. De anför att det är möjligt att studera utomlands med studiemedel också på kurser inom ramen för till exempel Mooc-utbildningar (Massive Open Online Courses). Regeringen konstaterar dock att studiemedel inte lämnas för studier vid öppen nätbaserad utbildning i Sverige (ibland kallade Mooc-utbildning). Vidare får studiemedel inte lämnas för en utbildning som är jämförbar med en utbildning i Sverige som inte ger rätt till studiemedel och därmed får studiemedel inte heller lämnas för Mooc-utbildning utomlands (3 kap. 23 § första stycket 1 studiestödsförordningen).

Akademikerförbundet SSR och *OFR* anser att ett förbud mot utlandsstudier lär drabba akademiker hårt eftersom utbildning mitt i arbetslivet normalt sker på högre nivå än grundutbildning och det är utbildningar som det är vanligare att de genomförs i andra länder. Förbundet anför också att även högspecialiserade utbildningar på högre nivå kan vara av sådan art att de bara anordnas i vissa länder. Att utlandsutbildningar inte skulle ha en koppling till svensk arbetsmarknad invänder några remissinstanser mot, bl.a. *Lunds universitet*, *Trygghetsstiftelsen* och *Uppsala universitet*. De anser att utbildningar utomlands kan ge värdefull kompetens även utifrån ett svenskt arbetsmarknadsperspektiv och att internationaliseringen av utbildning, inte minst högre utbildning, är avgörande för dess kvalitetsutveckling. *Skaö* påpekar även att en förhållandevis stor andel av studier hänförliga till så kallade legitimationssyrken bedrivs utomlands.

Ett par remissinstanser, bl.a. *UHR*, föreslår att möjlighet till utlandsstudier med omställningsstudiestöd skulle kunna öppnas upp för vissa utbildningar, t.ex. för utbytesstudier eller för utbildning som avser ett bristyrke. Att öppna för vissa utbildningar eller utbildningar i vissa länder bedömer dock regeringen inte är lämpligt då det enligt EU-rätten skulle kunna leda till en omotiverad inskränkning av rätten att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

CSN tillstyrker förslaget att utlandsstudier inte ska ge rätt till omställningsstudiestöd. Att öppna upp för alla utbildningar utomlands som motsvarar de utbildningar som ska ge rätt till omställningsstudiestöd i

Sverige bedömer CSN vara ogenomförbart ur ett förvaltningsperspektiv, och ohållbart ur ett rättssäkerhetsperspektiv, även om CSN ställer sig frågande till promemorians påstående att utlandsstudier är mindre relevanta för den svenska arbetsmarknaden. *Företagarna* delar också bedömningen att det inte bör vara möjligt att få omställningsstudiestöd för utlandsstudier.

Regeringen gör bedömningen att även om kunskaper som inhämtas via utlandsstudier kan vara relevanta för den svenska arbetsmarknaden bör undantaget för utlandsstudier vara en del av omställningsstudiestödet. Det mest centrala skälet för detta är att risker för missbruk av systemet och fusk är betydligt större vid utlandsstudier än vid studier i Sverige. Det gäller särskilt med den föreslagna ersättningsnivån och eftersom det är troligt att många som nyttjar stödet inte kommer att söka studiestöd igen. Regeringen gör bedömningen att ett erbjudande om en möjlighet att studera utomlands med det mycket förmånliga omställningsstudiestödet vore att öppna för missbruksrisker. Risken för missbruk lyfts också fram i promemorian som skäl för att begränsa stödet vid utlandsstudier. CSN har på senare år rapporterat att organiserad brottslighet angriper studiestödssystemet. Särskilt utsatt är utlandsstudieområdet och i synnerhet har uppmärksamhet riktats mot språkstudier utomlands. Även Delegationen för korrekta utbetalningar har konstaterat att ärenden med utlandsanknytning generellt ökar riskerna för felaktiga utbetalningar. Det är viktigt att de resurser som avsatts för omställningsstudiestödet används effektivt och går till de som har behov av omställning. Felaktigt utbetalade medel innebär att personer som har behov av stöd kan komma att nekas stöd. Ett par remissinstanser, bl.a. *Kompetensföretagen*, anser att det går att minimera risken för missbruk och fusk på samma sätt som inom det nuvarande studiestödssystemet. *Ekobrottsmyndigheten*, *CSN* och *UHR* delar promemorians bedömning att riskerna för missbruk av systemet är högre vid studier utomlands och tillstyrker förslaget.

Därutöver bör beaktas att en viktig anledning till att omställningsstudiestödet nu kommer till stånd är de förhandlingar om ett nytt huvudavtal på svensk arbetsmarknad som har förts, och att främst behoven på den svenska arbetsmarknaden då har beaktats. Regeringen anser att svenska utbildningar har både bredd och djup och att de håller en hög kvalitet och väl tillgodoser behovet av utbildning inom ramen för omställningsstudiestödet.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att studier utomlands inte bör ge möjlighet till omställningsstudiestöd. Det beror framför allt på riskerna för missbruk av systemet bedöms högre vid studier utomlands, men även på att utlandsstudier inte med samma tydlighet har en koppling till den svenska arbetsmarknaden som studier i Sverige. Därutöver anser regeringen att om utlandsstudier skulle ge rätt till omställningsstudiestöd så skulle det komplicera den redan omfattande prövningen och beräkningen av stödet ytterligare. Det finns ändå generösa möjligheter att studera i utlandet med hjälp av det ordinarie studiestödssystemet. Regeringen anser alltså att undantaget för utlandsstudier bör vara en del av omställningsstudiestödet.

8.2 Utbildningar som omställningsorganisationerna finansierar

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska också få lämnas för utbildning hos en annan utbildningsanordnare i Sverige om utbildningen finansieras av en omställningsorganisation.

Med omställningsorganisation ska avses Kammarkollegiet eller en registrerad omställningsorganisation.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Statens Skolverk, IF Metall, Kommunal, LO, PTK, Svenskt Näringsliv, Saco, Trygghetsstiftelsen, SKR, Försvarshögskolan, Högskolan i Halmstad, Lunds universitet, Mittuniversitetet, Kompetensföretagen* och *SUHF*.

Akademikerförbundet SSR och *Offentliganställdas Förhandlingsråd (OFR)* ställer sig bakom förslaget. OFR anser att så länge kansliet för omställnings- och kompetensstöd inte är en egen myndighet, utan en del av Kammarkollegiet är det rimligt att även Kammarkollegiet anses vara en omställningsorganisation i detta avseende.

Företagarna välkomnar att utbildningar som finansieras av registrerade omställningsorganisationer ger rätt till omställningsstudiestöd. *Högskolan i Halmstad, SUHF* och *Umeå universitet* ser positivt på att omställningsorganisationerna får köpa utbildning av utbildningsanordnare. Högskolan i Halmstad och SUHF ser även positivt på möjligheten att underlätta för lärosätena att kunna sälja uppdragsutbildning även då köparen inte är arbetsgivare till den som får omställningsstudiestöd.

Svensk Scenkonst tillstyrker förslaget att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas till studerande vid utbildningar i Sverige som finansieras av en omställningsorganisation på det sätt som föreslås i promemorian.

CSN påpekar att det inte finns någon myndighet som utövar kontroll och granskar de utbildningar som föreslås ge rätt till omställningsstudiestöd utifrån kriterier som normalt ligger till grund för bedömning av utbildningens kvalitet. *CSN* påpekar också att myndigheten inte är någon tillsynsmyndighet avseende kvalitetskontroll av utbildningar och utbildningsanordnare.

Omställningsfonden och *Trygghetsfonden TSL* framför att det är av vikt att de administrativa processerna förenklas dels för att möjliggöra för mindre utbildningsanordnare att uppfylla kraven i rapporteringen, dels för att underlätta både för privata och reguljära utbildningsanordnare att klara av rapporteringen.

Skälen för regeringens förslag: Förutom de utbildningar som ger rätt till studiemedel enligt studiestödslagen bör även utbildningar hos andra utbildningsanordnare i Sverige ge möjlighet till omställningsstudiestöd, under förutsättning att det är fråga om utbildning som finansieras av en omställningsorganisation, dvs. en utbildning som en omställningsorganisation köper av en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning.

Utbildningar som ger rätt till studiemedel är oftast ställda under olika myndigheters tillsyn. En myndighet kan därmed t.ex. dra in en utbildnings-

anordnares examenstillstånd. Detta gäller dock inte för utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. För dessa utbildningar behövs det därför ett skydd mot förhållanden eller händelser som bör medföra att omställningsstudiestöd rimligen inte bör ges. Detaljerna kring ett sådant skydd bör dock regleras på förordningsnivå, med stöd av restkompetensen.

Det behövs därför en upplysningsbestämmelse om att regeringen kan meddela föreskrifter om undantag från att omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning hos en annan utbildningsanordnare. De synpunkter som CSN har lämnat avseende sådana föreskrifter kommer noga att övervägas i arbetet med förordningar. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer föreslås få meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare att till CSN lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen (se avsnitt 10.4). *Omställningsfonden* och *Trygghetsfonden TSL* framför att det är av vikt att de administrativa processerna förenklas dels för att möjliggöra för mindre utbildningsanordnare att uppfylla kraven i rapporteringen, dels för att underlätta både för privata och reguljära utbildningsanordnare att klara av rapporteringen.

Regeringen bedömer att när systemet väl är utbyggt bör inte rapporteringen av uppgifter bli betungande för utbildningsanordnarna då detta bör kunna ske digitalt och vara anpassat för dem som ska lämna rapporterna.

Med omställningsorganisation avses dels Kammarkollegiet, dels en omställningsorganisation som registrerats enligt förslag i Ds 2021:16 om grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Enligt budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, utg. omr. 14) är avsikten att Kammarkollegiet ska svara för beslut om stöd enligt lagen om grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden. Kammarkollegiet ska efter ansökan registrera en omställningsorganisation om den tillhandahåller eller avser att tillhandahålla grundläggande omställnings- och kompetensstöd för arbetstagare, får sin finansiering för omställnings- och kompetensstödet genom avgifter från arbetsgivare, har tillgång till relevant kompetens och har finansiell kapacitet för att utöva verksamheten.

8.3 Utbildningen ska omfatta minst en veckas heltidsstudier

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas endast om utbildningen motsvarar minst en veckas studier på heltid.

Stödet ska bara få lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *IFAU*, *UHR*, *IF Metall*, *Kommunal*, *PTK*, *Svenskt Näringsliv*, *SKR*, *Försvårshögskolan* och *Kompetensföretagen*.

Skolverket tillstyrker förslaget och anser att det är bra att det finns en minsta omfattning av studietid.

CSN tillstyrker förslaget om att omställningsstudiestöd bara ska få lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen. CSN påpekar samtidigt att studierna inte behöver bedrivas sammanhängande för att ge rätt till stöd och att detta medför sämre genomströmning.

Skälen för regeringens förslag: En utbildning bör ha en viss längd för att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas, men de utbildningar som kan vara aktuella för omställningsstudiestöd kan troligtvis i flera fall vara korta utbildningar. Även sådana korta utbildningar bör kunna ge rätt till omställningsstudiestöd.

Regeringen anser att omställningsstudiestöd vid heltidsstudier bör kunna lämnas för utbildningar som omfattar minst en vecka (se även avsnitt 9.1, där det anges att omställningsstudiestöd lämnas per vecka). Det bör också innebära att omställningsstudiestöd får lämnas för utbildningar som svarar mot minst två veckor vid studier på 75, 60 och 50 procent av heltid, minst tre veckor vid studier på 40 procent av heltid och minst fem veckor vid studier på 20 procent av heltid. CSN påpekar att studierna, till skillnad mot vad som gäller inom studiemedels- och studiestartsstödssystemen, inte behöver bedrivas sammanhängande för att ge rätt till omställningsstudiestöd. CSN säger sig kunna förstå önskemålet om att stödet ska kunna beviljas utspjutt under en längre period men myndigheten påpekar att detta medför sämre genomströmning och att det leder till ökad administration för CSN.

Regeringen har förståelse för synpunkterna, men bedömer att möjligheterna till att studera i annan takt än på heltid med omställningsstudiestöd är av stor betydelse för individer som är aktiva på arbetsmarknaden.

Omställningsstudiestödet bör inte heller, i enlighet med vad som gäller för andra studiestöd, kunna lämnas för studier som den studerande bedriver på egen hand. Omställningsstudiestöd bör därmed bara ges för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

8.4 En övre gräns för utbildningens längd till och med det kalenderår den studerande fyller 39 år

Regeringens förslag: Till och med det kalenderår då den studerande fyller 39 år ska omställningsstudiestöd få lämnas för en utbildning som motsvarar högst 80 veckors studier på heltid.

Från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år ska det inte finnas någon begränsning i fråga om utbildningens längd.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Konjunkturinstitutet*, *Medlingsinstitutet*, *Tillväxtverket*, *UHR*, *IF Metall*, *Kommunal*, *PTK*, *Svenskt Näringsliv*, *OFR/S,P,O*, *Omställningsfonden*, *Sveriges a-kassor*,

Saco, SFS, SUHF, Trygghetsstiftelsen, SKR, Högskolan i Halmstad, Mittuniversitetet, Stockholms universitet och Almega utbildningsföretagen.

DIK och *LO* tillstyrker förslaget. *LO* anser dock att detta kräver att omställningsorganisationernas yttrande blir styrande för *CSN*:s beslut. *DIK* påpekar att det är logiskt att använda den redan befintliga åldersgränsen som används för liknande avgränsningar i studiestödssystemet. För de flesta personer som är yngre än 40 år räcker det sannolikt med kortare kompletterande utbildning.

Statskontoret tillstyrker förslaget och delar utredningens bedömning att en sådan begränsning kan vara nödvändig och anser att det ordinarie studiestödssystemets regler bör harmoniera med reglerna för det aviserade nya omställningsstudiestödet.

Skolverket tillstyrker förslaget och instämmer i utredningens bedömning att det är viktigt att åldersmässigt avgränsa möjligheten till omställningsstudiestöd för längre utbildningar i unga år.

Ett par remissinstanser har synpunkter på förslaget om en gräns för studietiden från 40 år. *CSN* och *Högskolan i Skövde* anser att begränsningen till 80 veckor för de under 40 år riskerar att få negativa konsekvenser. *CSN* konstaterar att en förutsättning för att få omställningsstudiestöd är att personen beräknas kunna avsluta utbildningen och få slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis. *CSN* framhåller att det emellertid saknas författningsförslag i denna del.

Svensk Scenkonst tillstyrker i princip förslaget om ett mer begränsat omställningsstudiestöd före 40 års ålder, men anser att det bör finnas en ventil för att bevilja det mer omfattande stödet även för yngre personer om det finns särskilda skäl.

Akademikerförbundet SSR och *OFR* anser att förslaget är väl avvägt för högre utbildning men påpekar att fristående kurser, i högre utsträckning än sammanhållna program som leder till examen, kommer att bli ett allt vanligare sätt att kompetensutveckla sig mitt i arbetslivet vilket gör att praxis måste förhålla sig till det.

IFAU är kritisk till förslaget om skilda villkor för utbildningslängd vid en viss ålder och avsaknaden av krav på återstående tid i arbetslivet efter avslutad utbildning.

Företagarna anser att det maximala antalet kalenderår för nyttjande av omställningsstudiestöd bör införas även för de över 40 år.

Skälen för regeringens förslag

Utbildningarnas längd och frågan om en åldersgräns

Som framgår av avsnitt 6.1 bör omställningsstudiestödet utformas för att komplettera, inte överlappa befintliga studiestödsformer. I detta ligger att oönskade effekter på det reguljära studiestödsområdet bör undvikas. En övre gräns för hur lång en utbildning kan vara för att ge rätt till omställningsstudiestöd bör utgöra ett lämpligt sätt att avgränsa de utbildningar som omställningsstudiestöd får lämnas för från utbildningar som andra studiestöd kan lämnas för. Ett annat sätt att avgränsa bör vara att avgränsa utbildningarnas längd endast för en viss åldersgrupp.

En begränsning till utbildningar som är högst 80 heltidsveckor långa till och med det kalenderår då den studerande fyller 39 år

För att undvika uppskjutna eller förlängda studier finns det behov av att sätta en gräns för hur långa utbildningar får vara för att ge möjlighet till omställningsstudiestöd. Utan en sådan gräns finns det risk för att personer skulle välja att skjuta upp studierna till den tidpunkt då man kan få omställningsstudiestöd för en del av utbildningen. Det kan i sin tur leda till ett försenat kompetenstillskott på arbetsmarknaden.

Ett par remissinstanser har invändningar mot förslaget. *Svensk Scenkonst* anser att det bör finnas en ventil för att bevilja det mer omfattande stödet även för yngre personer om det finns särskilda skäl, på motsvarande sätt som de ytterligare veckor med studiestöd som kan beviljas för studerande som har fyllt 40 år. Organisationen exemplifierar med dansare, vars karriär ofta börjar redan före 18-årsåldern men som av fysiska skäl kan behöva avslutas redan före 40-årsåldern. *CSN* och *Högskolan i Skövde* anser att begränsningen till 80 veckor för de under 40 år riskerar att få negativa konsekvenser. Högskolan påpekar att yngre medborgare som saknar en akademisk grundutbildning har generellt behov av längre utbildningar för att skapa sig en god plattform på arbetsmarknaden. Då grundutbildningar på akademisk nivå i normalfallet är tre år utesluts gruppen för dessa, vilket högskolan anser är olyckligt och får negativa konsekvenser för den yngre gruppen och samhället som helhet. En risk med gränsen 40 år är också att sökande till högskolan förskjuter tidpunkten för ansökan till högskoleutbildning för att kunna ta del av de mer fördelaktiga villkoren som ges för gruppen som är 40 år eller äldre.

Regeringen bedömer att omställningsstudiestödet är mycket förmånligt och kommer att kunna användas i stor utsträckning av de som behöver ställa om i yrkeslivet, oavsett 40-årsgränsen för längre utbildningar. Det är därför inte motiverat att tillåta längre utbildningar för yngre studerande, oavsett skäl.

Det går inte att helt utesluta att en övre gräns för hur lång en utbildning kan vara för att ge rätt till omställningsstudiestöd kan leda till att undanträngningen av yngre personer och personer med mer omfattande utbildningsbehov minskar. Samtidigt stimuleras de som har mer omfattande utbildningsbehov att nyttja möjligheterna till ordinarie studiemedel, vilket dessutom ger möjlighet att senare i livet använda omställningsstudiestödet för annan utveckling och omställning.

Av dessa skäl bedömer regeringen att en övre gräns för hur lång en utbildning kan vara bör utgöra ett lämpligt sätt att avgränsa de utbildningar som omställningsstudiestöd får lämnas för från utbildningar som andra studiestöd kan lämnas för inom gruppen av yngre studerande. Regeringen föreslår alltså att enbart utbildningar som högst motsvarar 80 heltidsveckor ska ge möjlighet till omställningsstudiestöd till och med det kalenderår då den studerande fyller 39 år.

Utbildningar som ryms inom 80 veckor

En maximal tid på 80 heltidsveckor motsvaras av att en utbildning på 75 procent av heltid får vara högst 106 veckor, på 60 procent av heltid högst 133 veckor, på 50 procent av heltid högst 160 veckor och på 40 procent av heltid högst 200 veckor. Därutöver får en utbildning som

bedrivs på 20 procent av heltid vara högst 400 veckor lång för att ge rätt till omställningsstudiestöd. I samtliga fall bör dock gälla att omställningsstudiestöd får lämnas i högst 44 veckor vid studier på heltid (se avsnitt 9.3).

En avgränsning till 80 heltidsveckor gör att flera samhällsviktiga utbildningar kan omfattas. En specialistsjuksköterskeutbildning kan t.ex. vara upp till 75 högskolepoäng (vilket motsvarar 50 veckors heltidsstudier) och ryms därmed inom de förslagna 80 veckorna. Programstudier mot barnmorskeexamen möjliggörs också. Det råder stor brist på lärare i Sverige. Enligt Skolverkets prognoser kommer det att råda fortsatt brist på ämneslärare till och med år 2035. Det finns därför ett stort behov av att underlätta kompetensförsörjningen av ämneslärare, vari kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) är ett allt viktigare instrument. KPU är vanligtvis mellan 60 och 90 högskolepoäng vilket också ryms inom 80 veckor. De personer som studerar på KPU har i många fall varit ute i arbetslivet och de kan därmed uppfylla arbetsvillkoret för omställningsstudiestöd. Även masterutbildningar vid högskolan ryms inom 80 veckor.

Majoriteten av utbildningarna inom yrkeshögskolan genomförs inom 80 heltidsveckor, som t.ex. lönekonsult och vissa tekniska ingenjörstudier, men det finns även kortare utbildningar. För att kunna leda till en yrkeshögskoleexamen måste en utbildning omfatta minst 200 yrkeshögskolepoäng, vilket motsvarar ett års (40 veckor) heltidsstudier. Sedan 2020 finns även kurser och kurspaket inom yrkeshögskolan som omfattar mindre än 100 yrkeshögskolepoäng vid studier på heltid.

Utbildningar inom komvux ryms i många fall inom 80 veckor, bl.a. utbildning till undersköterska eller plattsättare. Flera av utbildningarna inom regionalt yrkesvux i komvux är utbildningar där det råder en stor brist på utbildad personal. Dessa erbjuds som sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. yrkespaket. Utbildningar som är längre än ett år ryms också, bl.a. utbildning till elektriker, mekaniker och anläggningsförare. Det är också möjligt att studera enstaka kurser inom komvux för att komplettera en utbildning eller yrkeserfarenhet.

Förslaget innebär också att den som är högst 39 år och som studerar på en utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå på komvux eller vid en folkhögskola ska kunna uppnå en fullständig grundskole- eller gymnasieutbildning på en studietid som motsvarar 80 heltidsveckor.

Den som t.ex. vill studera på två utbildningar bör kunna göra det, förutsatt att var och en av utbildningarna är högst 80 veckor lång. En person som först studerar på en utbildning som är högst 80 veckor bör t.ex. under förutsättning att han eller hon då fortfarande har veckor med omställningsstudiestöd kvar att utnyttja, några år senare kunna komma tillbaka och studera med omställningsstudiestöd på en annan utbildning som också är högst 80 veckor lång. En person som läser på två olika utbildningar samtidigt, bör kunna göra det under förutsättning att de två utbildningarna var för sig är högst 80 veckor långa. En person som läser en behörighetsgivande utbildning, och därefter en efterföljande utbildning, bör kunna göra det under förutsättning att den förstnämnda och den sistnämnda utbildningen vardera är högst 80 veckor långa. I dessa fall gäller det dock även att CSN, alternativt ÖKS, bedömer att de stärker den studerandes ställning på arbetsmarknaden (se avsnitt 8.5). En person som

först studerar en termin på en kurs och sedan en termin på en annan kurs, men där kurserna tillsammans utgör en sammanhållen utbildningsgång, t.ex. ett yrkespaket, bör kunna göra det om båda kurserna tillsammans är högst 80 veckor långa.

En förutsättning bör i samtliga fall vara att personen beräknas kunna avsluta utbildningen och få slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis genom studier om maximalt motsvarande 80 veckor på heltid. Vad som närmare bestämt ska anses vara en utbildning, en utbildningsgång eller hur lång tid som ska anses vara kvar av en utbildning får avgöras i praxis. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* påpekar att fristående kurser, mer än sammanhållna program som leder till examen, kommer att bli ett allt vanligare sätt att kompetensutveckla sig mitt i arbetslivet, vilket gör att praxis måste förhålla sig till det. De anser att även delar av kurser som ej renderar ett slutbetyg kan vara starkt kompetensutvecklande för personer mitt i arbetslivet och att det vore olyckligt att begränsa den möjligheten.

Regeringen bedömer att även fristående kurser och delar av kurser bör kunna vara möjliga att studera med omställningsstudiestöd om själva utbildningen ryms inom de 80 veckor som är stipulerade och kan avslutas under denna tid.

Bedömningen av om personen beräknas kunna få slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis genom studier om maximalt motsvarande 80 veckor på heltid bör göras oberoende av hur många veckor med omställningsstudiestöd som personen har kvar. *CSN* anför att det saknas författningsförslag för denna del och förutsätter att bedömningen inte ska göras på individnivå. Regeringen avser att bedömningen ska göras med utgångspunkt i den sökta utbildningen som sådan. Vid individuell anpassade utbildningar, och då kurser och delkurser sätts ihop till olika utbildningspaket bör en individuell studieplan eller motsvarande ha upprättats som visar tiden för utbildningens genomförande. Regeringen bedömer att det inte behövs en särskild reglering av frågan i lag.

Från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år bör det inte gälla någon begränsning i fråga om utbildningens längd

Behovet av att begränsa stödet med hänsyn till utbildningarnas längd minskar med stigande ålder. Högre upp i åldrarna minskar sannolikheten att en person medvetet väntar med att börja studera eller skjuter upp en längre utbildning i avvaktan på att kunna få omställningsstudiestöd.

Det finns redan en åldersgräns som används för liknande avgränsningar i studiemedelssystemet. Från och med det kalenderår den studerande fyller 40 år får studiemedel lämnas under ytterligare 40 veckor per utbildningsnivå om det finns särskilda skäl (3 kap. 8 § fjärde stycket studiestödslagen). Inom studiestödssystemet har därmed 40 år ansetts vara en lämplig gräns för när den studerande kan ges möjlighet till längre studier.

Även inom omställningsstudiestödet bör 40 år kunna vara en sådan gräns. Vid 40 års ålder kan den studerande ha varit ute i arbetslivet tillräckligt länge för att ha behov av en ny, längre utbildning. Det är också osannolikt att yngre personer planerar sina studier med utgångspunkt i att de, när de blir 40 år, ska studera med omställningsstudiestöd på en viss utbildning och av detta skäl skjuter upp sina studier. Yngre personer har

dessutom sannolikt avslutat en längre utbildning för inte allt för länge sedan och kan under åren fram till 40 års ålder främst vara i behov av en kortare kompletterande utbildning.

IFAU är kritiskt till förslaget om skilda villkor för utbildningslängd vid en viss ålder. *IFAU* anser att med förslaget om olika regler för arbetstagare som är yngre respektive äldre än 40 år är det oklart varför man anser att regler om att trappa av rätten till stöd över viss ålder, eller villkor om tillräcklig tid kvar i arbetslivet efter avslutad utbildning, skulle strida mot diskrimineringslagen. *IFAU* anser att sådana villkor vore högst rimliga.

De föreslagna åldersgränserna är berättigade och förenliga med såväl EU-rätten som den nationella diskrimineringslagstiftningen. Regeringen bedömer att det inte heller finnas något annat sätt att uppnå syftet, att en utbildning ska ge den studerande nya färdigheter som ska hinna användas i arbetslivet, än att använda åldersgränser. *IFAU* anser att förslaget om att en utbildning kan vara av obegränsad längd för personer över 40 år innebär att det kan finnas en risk för att långa utbildningar påbörjas men inte avslutas, eftersom det för individen innebär ett ekonomiskt avbräck att fortsätta studera efter att stödet tagit slut. Regeringen anser dock att många omställningsutbildningar kommer att kunna avslutas inom 44 veckor. Studiestödssystemet ger även möjligheter att vid behov finansiera ytterligare tid. Det är också viktigt att den studerande planerar sina studier och sin studiefinansiering på ett realistiskt sätt. *IFAU* är vidare kritiskt till avsaknaden av krav på återstående tid i arbetslivet efter avslutad utbildning. Institutet anser att en skarp åldersgräns med vitt skilda regler på var sida riskerar att bidra till suboptimala beslut och att lönsamma utbildningsinvesteringar skjuts upp i onödan. *Företagarna* anser att det maximala antalet utbildningsveckor bör gälla även för dem över 40 år. Som framgår ovan anser regeringen att behovet av att begränsa utbildningarnas längd minskar väsentligt vid 40 års ålder. Det bör därmed inte finnas någon övre gräns för längden på utbildningarna som ger möjlighet att studera med omställningsstudiestöd från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år. Inte heller anser regeringen att det bör införas ett krav på en övre gräns för återstående tid i arbetslivet efter avslutad utbildning. Det bör dock finnas en övre åldersgräns för att nyttja omställningsstudiestödet vilket behandlas i avsnitt 7.2.

Sammantaget bedömer regeringen att det inte finns behov av att begränsa längden på utbildningar som startar efter det år då individen fyllt 39 år.

8.5 Utbildningen ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får dock inte lämnas för en utbildning som

- enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
- den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
- den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå ska omställningsstudiestöd få lämnas för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen av villkoren ska göras första gången en person ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Folkbildningsrådet, Medlingsinstitutet, Statskontoret, Tillväxtverket, Almega utbildningsföretagen, Arbetsgivarna inom Industrin, Akavia, DIK, IF Metall, Kommunal, PTK, Seko – Service- och kommunikationsfacket, Svenskt Näringsliv, Sveriges ingenjörer, TCO, Trygghetsrådet TRR, Trygghetsfonden TSL, Trygghetsstiftelsen, Omställningsfonden, Stockholms konstnärliga högskola, Försvärshögskolan, Högskolan i Skövde, Högskolan i Halmstad och Linnéuniversitetet.*

Arbetsgivarverket har ingen invändning mot att det är just omställningsorganisationerna som föreslås ansvara för bedömningen av den sökandes ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt lyfter *Arbetsgivarverket* fram att det finns en risk för rättsosäkerhet och bristande likvärdighet i bedömningarna, då dessa ska tas fram av flera olika aktörer, vars förutsättningar, utgångspunkter och bevekelsegrunder kan variera. *Arbetsgivarverket* vill understryka vikten av att det ställs tydliga och likartade krav på alla underlag som ska ligga till grund för beslut om omställningsstudiestöd. *CSN* avstyrker förslaget om undantag vid särskilda skäl och lämnar ett förslag på reglering som enligt *CSN* går att automatisera. *CSN* önskar exempel från lagstiftaren på vilka utbildningar som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla. Bland annat *CSN, Saco* och *SULF* avstyrker vidare förslaget om särskilda bestämmelser för studerande på forskarnivå.

Företagarna anser att en rättssäker bedömning av vad som stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov kan bli alltför tillåtande. *Lernia* efterlyser kriterier som tydligare kopplar beviljande av omställningsstudiemedel till yrken, branscher och regioner med brist på kompetent personal. Flera remissinstanser, bl.a. *Stockholms universitet*, har synpunkter på bedömning av utbildning och anser att förslaget öppnar för svåra gränsdragningar. *Lunds universitet, SKR* och *IFAU* bedömer att skillnaderna mellan vad som ska ingå i arbetsgivarens kompetensutvecklingsansvar eller ej är svårt att avgränsa. *Företagarna, Skatteverket* och *Västsvenska handelskammaren* anför att det finns en

gränsdragningsproblematik mellan den utbildning som arbetsgivaren ska stå för och den utbildning som berättigar till omställningsstudiestöd.

Lärarnas Riksförbund vill framhålla att förslaget inte får leda till att utestänga lärare som redan har en lärarexamen men som vill utöka sin lärarbehörighet med ytterligare ämnen eller fortbilda sig mot karriärsteg inom det kommande professionsprogrammet.

Bland annat *SFS* och *Umeå universitet* framhåller att utbudet av högskoleutbildning redan utformas av lärosätena med hänsyn till behoven på arbetsmarknaden och att studenterna själva tar hänsyn till arbetsmarknadens behov när de väljer utbildning.

SUHF anser att förslaget att en omställningsorganisation ska lämna yttrande är en inskränkning och avstyrker därför förslaget. *SUHF* anför att studentens egen motivation, drömmar, och därmed efterfrågan på utbildning leder till innovation och användbarhet. *LO* anser däremot att omställningsorganisationernas yttrande ska bli styrande för CSN:s beslut.

Skälen för regeringens förslag

Stärka studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov

Regeringen föreslår att omställningsstudiestöd ska få lämnas för utbildningar i Sverige som ger rätt till studiemedel och för utbildningar i Sverige som finansieras av en omställningsorganisation. Dessutom föreslås att utbildningen ska vara av en viss längd för att kunna ge möjlighet till omställningsstudiestöd. Därutöver föreslås ett krav på att utbildningen ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, vilket är i linje med parternas principöverenskommelse.

Bland annat *Företagarna* och *Lernia* anför att en insats som stärker en viss studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden inte nödvändigtvis stärker en annan sökandes ställning på arbetsmarknaden. *Företagarna* efterlyser också tydliga formella och objektiva krav då omställningsstudiestödet utgör skattemedel som transfereras. Även *Arbetsgivarverket* befarar att det kommer förekomma bristande likvärdighet i bedömningarna från omställningsorganisationerna. *Företagarna* ställer sig frågande till hur en rättssäker bedömning av vad som stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov ska gå till utan att bli alltför tillåtande.

Regeringen anser att vilken utbildning som kan antas stärka en enskilds framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov bör bedömas utifrån varje persons situation och förutsättningar, dvs. utifrån personens tidigare utbildning, kunskaper och erfarenheter från arbetslivet. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat, eller syfta till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten. Det innebär att utbildningar som mer är av karaktären hobby eller självförverkligande inte bör ge rätt till omställningsstudiestöd. Som *Företagarna* anför är utbildningsbehoven individuella och bedömningen kan därför inte enkelt avgöras utifrån några enkla premisser. Regeringen konstaterar att bedömningen kring vad som stärker den studerandes framtida ställning på

arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov måste göras för varje individ och att omställningsorganisationerna är väl lämpade för att lämna ett sådant utlåtande, inte minst mot bakgrund av deras goda kunskaper om arbetsmarknaden på både regional och nationell nivå. Regeringen bedömer att omställningsorganisationernas utlåtanden är centrala för att en sådan individuell bedömning genomförs och delar därmed inte heller bl.a. *Umeå universitets* invändning och *SUHF*:s bedömning att yttrandet från omställningsorganisationerna skulle utgöra en inskränkning av studenternas utbildningsval. *SUHF* och *Umeå universitet* anför att studentens egen motivation, drömmar, och därmed efterfrågan på utbildning leder till innovation och användbarhet. *Umeå universitet* anför också att det är viktigt att universitet har fortsatt autonomi rörande utbildningsutbudet. *SFS* anför att utbudet av högskoleutbildning redan utformas av lärosätena med hänsyn till behoven på arbetsmarknaden och att studenterna själva tar hänsyn till arbetsmarknadens behov när de väljer utbildning. *Kompetensföretagen* invänder mot att all form av utbildning ska komma i fråga. *Kompetensföretagen* anser att det därför är rimligt att man inte ska kunna få omställningsstudiestöd för utbildning av hobbykaraktär. *Kompetensföretagen* framhåller också att reformen kan främja en ökad rörlighet på arbetsmarknaden eftersom förslaget både riktar in sig på att höja utbildningsnivån på befintlig arbetsplats och att stärka individens möjligheter att söka sig till nya arbetsplatser och utmaningar.

Regeringen konstaterar att individen efter ett genomförande av förslaget alltså har en lika stor möjlighet att välja utbildning. Det är individens val att nyttja stödet samt vilken inriktning på utbildningsinsats som kan komma i fråga. Varken promemorians eller regeringens förslag innehåller någon förändring av lärosätenas uppdrag att utbildningsutbudet ska svara upp mot studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Däremot bedömer regeringen att reformen på sikt kan leda till att utbildningsanordnarna kan behöva förändra sitt utbud av utbildning för att bättre möta omställningsstuderandes utbildningsbehov. Sådana eventuella förändringar skulle då ske inom lärosätenas nuvarande uppdrag att dimensionera utbildningsutbudet utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov.

Utbildningsinsatsen kan fylla olika syften för den studerande när det gäller att stärka ställningen på arbetsmarknaden. Det kan vara fråga om att den studerande vill komplettera, slutföra, bredda eller fördjupa en tidigare utbildning. Det kan också vara fråga om att den studerande vill komplettera eller bredda sådana kunskaper som han eller hon behöver för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden eller fördjupa kunskaper som har förvärvats inom arbetslivet. Inom ramen för en utbildning kan även validering vara ett viktigt verktyg. Det kan som nämnts också handla om att byta inriktning för att slå in på en ny yrkesbana.

En behörighetsgivande utbildning bör berättiga till omställningsstudiestöd om den utgör en del av en individuell studieplan som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov om vissa kriterier är uppfyllda.

Eftersom bedömningen av om en utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden ska ske med beaktande av arbetsmarknadens behov, bör särskild hänsyn tas till om utbildningen verkligen kan antas öka den enskildes möjligheter utifrån förhållandena på

arbetsmarknaden. Det kan handla om den regionala nivån, den nationella nivån eller en kombination av de båda beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Som framgår ovan får det en särskild betydelse i de fall utbildningen syftar till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden än det som han eller hon redan arbetar eller har arbetat inom. I de fallen bör det beaktas om det är rimligt att utbildningen kan öka möjligheten att söka och faktiskt etablera sig inom ett nytt arbetsområde efter genomgången utbildning.

Att utbildningen ska leda till ökade möjligheter att söka och faktiskt etablera sig inom ett nytt arbete kan antas vara svårare och mindre vanligt när det gäller arbetsområden där det redan råder hård konkurrens eller överetablering på arbetsmarknaden. Det bör samtidigt finnas möjlighet till vidareutbildning för personer som redan är etablerade även inom sådana arbetsområden. Regeringen anser därför att utbildningar som leder till ett yrke för vilket det redan råder hård konkurrens eller överetablering inte bör ge rätt till omställningsstudiestöd, i annat fall än om den studerande har en grundutbildning till eller är etablerad inom ett sådant arbetsområde, eller om det annars finns särskilda skäl.

Undantag vid särskilda skäl

Om det finns särskilda skäl bör omställningsstudiestöd få beviljas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Några remissinstanser invänder mot förslaget att omställningsstudiestöd ska få lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. CSN avstyrker förslaget och föreslår att det av lagen ska framgå att omställningsstudiestöd får beviljas för en utbildning utan beaktande av arbetsmarknadens behov, om det finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. Vidare framhåller myndigheten att en sådan bedömning skulle kunna gå att automatisera. Om lagstiftaren i stället anser att det i lagen ska stå att det krävs särskilda skäl önskar CSN fler exempel på vad som skulle kunna utgöra särskilda skäl.

OFR/S,P,O anför att reglerna inte får innebära att personer som har en stark ställning på arbetsmarknaden är uteslutna från möjligheten att få stöd.

Regeringen gör bedömningen att det inte är lämpligt att i lagen ange i vilka fall omställningsstudiestöd får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Detta då en individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. I stället bör det av lagen framgå att det krävs särskilda skäl. Särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, bör kunna vara att det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet.

Utbildning som omställningsstudiestöd inte bör lämnas för

Regeringen anser att det i vissa situationer inte bör vara möjligt att få omställningsstudiestöd för en utbildning, trots att den eventuellt kan antas stärka en enskilds framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Ett sådant fall är utbildning som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare, dvs. när utbildningen bedöms vara till nytta enbart för en specifik arbetsgivare och att den således inte är relevant för någon annan arbetsgivare, vare sig i den aktuella i branschen eller på den övriga arbetsmarknaden.

Det bör inte heller vara möjligt att få omställningsstudiestöd för utbildning som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter.

Ytterligare en situation där det inte bör vara möjligt att få omställningsstudiestöd är om någon vill gå en utbildning som den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis, eller om någon vill gå en utbildning som har ett kunskapsinnehåll som är likvärdigt med en sådan utbildning. Däremot bör ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis från en utbildning inte i sig vara ett hinder för att få omställningsstudiestöd, om det framgår att kunskapsinnehållet i utbildningen påtagligt har förändrats sedan personen genomgick den. Detsamma bör gälla om en utbildning som den studerande har läst utomlands inte har en direkt motsvarighet i Sverige, eller om en utländsk utbildning behöver kompletteras för att kunna anses motsvara en utbildning i Sverige. Vidare bör den som tidigare har påbörjat en utbildning, men som saknar slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis från utbildningen, ha möjlighet att få omställningsstudiestöd för att slutföra den påbörjade utbildningen, givet att individen lever upp till övriga regler för omställningsstudiestödet.

Bland annat *IFAU* anser att förslaget om att stödet inte får ges till utbildning som syftar till att möta kompetensbehovet hos en specifik arbetsgivare är rimligt, men vill påpeka att det öppnar för svåra gränsdragningar. *SKR* påpekar att sjuksköterskors utbildning till specialistsjuksköterska är utbildning som i dag finansieras av staten och arbetsgivare och skulle kunna orsaka gränsdragningsproblem. *Lärarnas Riksförbund* framhåller att förslaget inte får leda till att utestänga lärare som redan har en lärarexamen men som vill utöka sin lärarbehörighet med ytterligare ämnen eller fortbilda sig mot karriärsteg inom det kommande professionsprogrammet. *CSN* efterfrågar exempel på utbildningar som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla. Vidare har *CSN* framfört att omställningsorganisationernas uppgiftsskyldighet till *CSN* bör omfatta vilka utbildningar omställningsstudiestöd inte bör lämnas för. Regeringen konstaterar att omställningsorganisationernas uppgiftsskyldighet föreslås regleras i förordning.

Regeringen bedömer att det kommer vara möjligt för *CSN* att identifiera sådan utbildning som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare, dvs. när utbildningen bedöms vara till nytta enbart för en specifik arbetsgivare och att den således inte är relevant för någon annan arbetsgivare, vare sig i den aktuella i branschen eller på den övriga arbetsmarknaden. Därutöver kommer *CSN* i de flesta fall ha tillgång ett yttrande från en omställningsorganisation om huruvida den sökta utbildningen stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov (se avsnitt 10.2). Eftersom ett yttrande innefattar en bedömning av hur den sökandes ställning på arbetsmarknaden stärks, får det förutsättas att

omställningsorganisationen har vägt in att en utbildning ska kunna vara relevant även hos andra arbetsgivare. Även när det gäller om utbildningen skäligen borde tillhandahållas av den studerandes arbetsgivare för att denne ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, får det förutsättas att omställningsorganisationen har vägt in detta i yttrandet.

Frågorna om en utbildning enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare och vilka utbildningar som en arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla får ytterst avgöras i praxis.

De synpunkter från olika remissinstanser som rör reglering i förordning beaktas i det fortsatta arbetet med förordningar.

Särskild bestämmelse som avser studerande med examen på forskarnivå

Omställningsstudiestöd är ett generöst studiestöd med syftet att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier för att stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden. Studerande med en examen på forskarnivå, dvs. en licentiatexamen eller en doktorsexamen, har redan studerat i många år. Många har också fått sin utbildning på forskarnivå bekostad med offentliga medel. Generellt har denna grupp en förhållandevis stark ställning på arbetsmarknaden. Regeringen anser det därför inte motiverat att denna grupp ska kunna beviljas omställningsstudiestöd på samma villkor som övriga studerande. Studerande med forskarexamen föreslås i stället kunna få omställningsstudiestöd för utbildning som tillsammans med hans eller hennes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl. Med särskilda skäl avses samma typ av skäl som när omställningsstudiestöd får lämnas utan beaktande av arbetsmarknadens behov i de fall som nämnts tidigare.

Flera remissinstanser avstyrker eller har invändningar emot den särskilda regleringen för studerande med examen på forskarnivå. Bland annat *Saco* avstyrker promemorians förslag och anför att Universitetskanslersämbetet har visat att det inte är några större skillnader i inkomst för individer med forskarutbildning och individer med annan högskoleutbildning. Även CSN avstyrker den föreslagna begränsningen för forskarexaminerade och framhåller att kravet att en utbildning ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden är tillräckligt för att säkerställa att omställningsstudiestöd inte omotiverat beviljas till denna grupp.

Av de skäl som regeringen har framfört ovan föranleder remissinstansernas synpunkter ingen annan bedömning än att den särskilda bestämmelsen som avser studerande med examen på forskarnivå bör införas.

Prövning bör ske vid första ansökan om omställningsstudiestöd för en utbildning

Prövningen av om en utbildning kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov ska göras första gången en person ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning. Om en studerande har valt att ansöka om omställningsstudiestöd för en period och sedan återkommer och ansöker

om stöd för ytterligare en eller flera perioder för samma utbildning, behöver alltså inte någon ny prövning göras av om utbildningen kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsorganisationernas roll

Mot bakgrund av att omställningsorganisationer som erbjuder arbetstagare omställnings- eller kompetensstöd i form av vägledning, rådgivning och förstärkt stöd kommer att ha en särskilt god inblick i den enskilde arbetstagarens situation, och särskilt goda förutsättningar att uttala sig om hur dennes ställning på arbetsmarknaden kan stärkas genom deltagande i en viss utbildning, bör de få en framträdande roll i stödet. I avsnitt 10.2 föreslås att de ska ges tillfälle att lämna ett yttrande till CSN om hur den sökta utbildningen kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov och att CSN vid sin prövning av ärendet ska lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande.

9 Den närmare utformningen av omställningsstudiestödet

9.1 Omställningsstudiestöd ska lämnas per vecka

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska lämnas per vecka.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *CSN, Arbetsförmedlingen, MYH, Arbetsgivarverket, IF Metall, LO, PTK, Svenskt Näringsliv, SFS, Akademikerförbundet SSR, Stockholms konstnärliga högskola* och *Fastigo*.

Skälen för regeringens förslag: Sedan 2001 beviljas studiemedel per vecka. Även studiestartsstödet, som infördes 2017, beviljas per vecka. Ett viktigt skäl för det är att studiestödet i största möjliga utsträckning bör vara följsamt i förhållande till utbildningars uppläggning och omfattning. För flertalet utbildningar och utbildningsformer finns ett poängsystem där utbildningens omfattning uttrycks i termer av att ett visst antal poäng per vecka utgör heltidsstudier. Detta gäller t.ex. utbildning vid högskolan och inom komvux och yrkeshögskolan, se 6 kap. 2 § högskoleförordningen, 2 kap. 2 § förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning respektive 2 kap.4 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan.

Regeringen bedömer att det inte finns skäl för att omställningsstudiestödet ska avvika från vad som gäller för andra studiestöd i detta avseende. Stödet bör således beviljas per vecka. Det följer principen om att omställningsstudiestödet i möjligaste mån bör utformas utifrån redan existerande strukturer och bedöms även underlätta för CSN:s administration av omställningsstudiestödet. Att omställningsstudiestödet liksom övriga studiestöd lämnas per vecka underlättar därtill sannolikt den enskildes förståelse för systemet.

9.2 Studiernas omfattning – stöd ska kunna lämnas för studier på hel- eller deltid

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska lämnas för heltidsstudier och deltidstudier som omfattar minst 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, UHR, Ekobrottsmyndigheten, IF Metall, LO, PTK, Svenskt Näringsliv, SFS, Saco, OFR, Trygghetsrådet TRR, Stockholms universitet* och *Lernia*.

Skolverket tillstyrker förslaget och ser positivt på utökade möjligheter till studier på deltid, eftersom det ger en större flexibilitet till individen och ett större incitament till att kunna arbeta och studera samtidigt.

Tillväxtverket anser att förslaget svarar mot yrkesverksammas behov av flexibilitet och kan förenkla för studieovana grupper att ta del av stödet.

MYH välkomnar förslaget att studiernas omfattning förutom heltid föreslås kunna vara 20, 40, 50, 60 och 75 procent av heltid. *MYH* anser dock att förslaget kommer att kräva mer resurser av utbildningsanordnare, dels för att klara nya flexibla utbildningsupplägg, dels för att utbildningsanordnare i samarbete med CSN ska kontrollera att aktiva studier bedrivs och sker i rätt omfattning.

CSN anför att bestämmelsen är onödigt omständligt utformad, och att myndigheten bör få föreskriftsrätt för hur beräkningen av studiernas respektive arbetets omfattning ska kunna göras. *CSN* har också föreslagit att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om att den studerandes arbete ska beaktas annorlunda vid extraordinära händelser i fredstid.

Mittuniversitetet anser att det kommer att vara svårt att ersätta en tjänstledig medarbetare som studerar med omställningsstudiestöd med en ny medarbetare på deltid, på grund av att det inte går att erbjuda den nya medarbetaren en heltidstjänst. *SKR* anser också att förslaget kommer medföra praktiska utmaningar med att besätta deltidstjänster för arbetsgivare med verksamheter som pågår dygnet runt under årets alla dagar.

Skälen för regeringens förslag

Det bör vara möjligt att läsa på deltid med omställningsstudiestöd

En utbildning som riktar sig till yrkesverksamma vuxna ska vara flexibel. Det är viktigt att utbildningen anpassas till de studerandes behov och förutsättningar. Detta är särskilt viktigt för omställningsstudiestödet, som riktar sig till personer som är etablerade på arbetsmarknaden och som i många fall kan antas vilja kombinera studierna med fortsatt arbete på deltid. Studerande ska t.ex. inte vara tvungna att studera på heltid för att kunna få omställningsstudiestöd. Det hade bl.a. riskerat att personer avstår från att studera eller registrerar sig på fler kurser än nödvändigt och då tar upp studieplatser som i stället hade kunnat gå till andra. Regeringens utgångspunkt är därför att omställningsstudiestödet ska kunna ges för såväl heltids- som för deltidstudier. Studerande ska dessutom kunna välja att begränsa sitt uttag av omställningsstudiestöd genom att ansöka om stöd för en lägre omfattning än studierna motsvarar.

Det är motiverat med fler deltidsnivåer än i det reguljära studiestödssystemet

Inom det reguljära studiestödssystemet kan studiemedel och studiestartsstöd lämnas för studier på heltid och 75 eller 50 procent av heltid. Det finns därtill ett redan existerande utbildningsutbud som erbjuds utifrån dessa deltidsnivåer. Det är därför en rimlig utgångspunkt för att avgöra lämpliga deltidsnivåer för studiernas omfattning. Omställningsstudiestödet syftar emellertid till att underlätta för yrkesverksamma att studera. Målgruppen

kan i högre grad antas vara i behov av att kombinera arbete med studier, och det är därmed motiverat att utforma omställningsstudiestödet så att det blir ett mer flexibelt stöd som möjliggör studier i kombination med arbete. Att kunna få stöd vid studier om 20 procent av heltid underlättar för arbetstagare som inte har möjlighet att kombinera fortsatt arbete med mer omfattande studier. Omställningsstudiestöd bör därför kunna lämnas med 20 procent av helt stöd.

För att medge viss ytterligare flexibilitet föreslås att omställningsstudiestöd även ska kunna lämnas för studier om 40 och 60 procent av heltid. Dessa nivåer säkerställer även att den som studerar på heltid med omställningsstudiestöd under två eller tre dagar under en vecka kan få en ersättning som direkt motsvarar dennes inkomstbortfall.

Sammantaget bedömer regeringen att fem deltidnivåer ger ett tillräckligt utrymme för flexibilitet, utan att samtidigt riskera att det skapar negativa sidoeffekter som inte kan hanteras. Regeringen har även övervägt ett system där omställningsstudiestöd beräknas efter en mer exakt studieomfattning, men anser liksom CSN att ett sådant system skulle få flera oönskade konsekvenser både för den studerande och för administrationen av studiestödet. Regeringen anser därför att omställningsstudiestödet bör kunna lämnas för studier på heltid eller på 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid.

Utförligare bestämmelser om beräkning av stödets omfattning kan enligt regeringens bedömning regleras på förordningsnivå, eller efter bemyndigande i förordning, av CSN, med stöd av restkompetensen. Eftersom det beträffande stödets omfattning föreslås att riksdagen ska meddela föreskrifter på restkompetensens område kan regeringen inte meddela föreskrifter på det området om det inte i lagen tas in bestämmelser som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser. En sådan bestämmelse bör därför finnas i lagen om omställningsstudiestöd.

Flera remissinstanser har påpekat att fler deltidnivåer kan innebära svårigheter för instanserna som arbetsgivare. SKR och *Mittuniversitetet* anser att det kan vara svårt att rekrytera en ersättare på deltid för en anställd som studerar på deltid. SKR påpekar även att förslaget kan innebära praktiska utmaningar för utbildningsanordnare. MYH anser å andra sidan, liksom regeringen, att utbildning för vuxna måste vara flexibel. Samtidigt kommer det ställa krav på snabb återkoppling av avbrott och eventuella förändringar i studieplaneringen som påverkar studieomfattningen och därmed studiestödets omfattning. MYH anser därtill att det kommer krävas resurser av utbildningsanordnarna att kontrollera att studierna bedrivs i rätt omfattning.

När det gäller eventuella svårigheter för arbetsgivarna att rekrytera vikarierande personal på deltid vill regeringen framhålla att omställningsstudiestödet syftar till att stärka individens ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att förslaget i första hand ser till hur stödet kan göras så pass flexibelt som möjligt för att rekrytera yrkesverksamma med utbildningsbehov till studier. Det är regeringens bedömning att stärkta möjligheter till omställning eller utbildning för yrkesverksamma även kommer att verka gynnande för arbetsgivarnas kompetensförsörjning. Samtidigt bör omställningsstudiestödets utformning anpassas för fler aktörer än den som ansöker om stödet, i syfte att undvika negativa sidokonsekvenser.

Regeringen har, som anförts ovan, övervägt ett system där studienivåerna beräknas ännu mer exakt. Regeringen gör dock en avvägning av hur flexibelt systemet kan vara utan att det blir för svårt att tillämpa, och drar slutsatsen att fem deltidsnivåer är rimligt.

CSN anser att förslaget till 19 § i lagen om omställningsstudiestöd (17 § i den i lagrådsremissen föreslagna lagen om omställningsstudiestöd) är onödigt omständligt utformad och anför att det räcker att bestämmelsen anger att omställningsstudiestöd kan lämnas för heltidsstudier och deltidstudier som omfattar minst 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. Regeringen anser dock att preciseringen i bestämmelsen belyser hur lagen ska tillämpas på ett sätt som är tydligare både för den enskilde stödmottagaren och för ansvariga myndigheter.

CSN önskar föreskriftsrätt för hur beräkning av studiernas omfattning respektive arbetets omfattning ska kunna göras. CSN ser ett behov av att kunna närmare reglera sådan beräkning utifrån ett genomsnitt, snarare än per vecka. Regeringen kommer att beakta de synpunkter som rör bestämmelser i förordning i det fortsatta arbetet med förordningar.

Omställningsstudiestöd vid extraordinära händelser i fredstid

CSN föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om att den studerandes arbete ska beaktas i annan utsträckning än som följer av 19 § andra stycket lagen om omställningsstudiestöd (18 § i den i lagrådsremissen föreslagna lagen om omställningsstudiestöd) vid extraordinära händelser i fredstid. Det skulle i så fall motsvara bestämmelsen om slopad inkomstprövning som återfinns i 3 kap. 20 § studiestödslagen gällande de reguljära studiemedlen, som infördes i samband med covid-19-pandemin. Regeringen kan givet erfarenheterna av covid-19-pandemin konstatera att det kan uppstå situationer som den studerande inte själv kan råda över och som påverkar möjligheterna att studera, eller som kan motivera att den studerande arbetar mer än vad som normalt är tillåtet och ändå får behålla omställningsstudiestödet. Extraordinära händelser som en pandemi kan leda till att det uppstår ett behov av att studerande arbetar inom samhällsbärande yrken. Det är viktigt att studerande ges möjlighet att bidra med sin kompetens i sådana situationer, utan att den studerande samtidigt ska riskera sitt omställningsstudiestöd. En annan ordning kan försvåra för samhället att mobilisera de resurser som behövs för att motverka exempelvis en pandemi. Regeringen anser därför liksom CSN att det bör vara möjligt att beakta den studerandes arbete i annan utsträckning vid extraordinära händelser i fredstid.

9.3 Kortaste och längsta tid med stöd

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid.

Omställningsstudiestöd ska få lämnas i sammanlagt högst

- 44 veckor för den som har helt stöd,
- 58 veckor för den som har 75 procent av helt stöd,

- 73 veckor för den som har 60 procent av helt stöd,
- 88 veckor för den som har 50 procent av helt stöd,
- 110 veckor för den som har 40 procent av helt stöd, och
- 220 veckor för den som har 20 procent av helt stöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *UHR och Trygghetsrådet TSL*.

LO tillstyrker förslaget att minsta omfattning för att få omställningsstudiestöd ska vara en veckas heltidsstudier och maximalt 44 veckors heltidsstudier. *LO* är mycket positiv till förslaget att omställningsstudiestöd ska lämnas för deltidstudier som omfattar minst 20 procent av heltid.

SFS anför att omställningsstudiestödet löser en del av den problematik organisationen anser finns med att gränsen för antalet veckor med studiemedel inte har följt med utvecklingen, eftersom antalet veckor med omställningsstudiestöd räknas utöver maxgränsen i det reguljära studiemedlet.

CSN anför att det inte finns behov av att detaljreglera hur många veckor som kan beviljas beroende på vilken omfattning den studerande läser. Detta då det redan framgår indirekt av andra bestämmelser. *CSN* anser också att det kommer att bli svårt för den enskilde att kombinera andra ersättningar med omställningsstudiestödet. *CSN* anser därtill att det vore lämpligt att införa effektivare, i stället för mer frekventa, kontroller av den studerandes studieaktivitet.

SKR saknar resonemang om eventuell återkvalificering till omställningsstudiestödet.

Lärarnas Riksförbund är tveksamma till förslaget med hänvisning till att 44 veckor inte är en tillräckligt lång tid. För lärare i gymnasieskolan som vill bli behöriga i ett nytt undervisningsämne krävs minst ett och ett halvt års heltidsstudier.

Stockholms universitet föreslår att även längre utbildningar bör kunna komma ifråga för omställningsstudiestöd eftersom även en masterutbildning skulle kunna vara en bra omställningsutbildning.

Högskolan i Skövde anför att en bieffekt av förslaget är att lärosäten riskerar försämrade ekonomi. Högskolan anser att det finns en stor risk att den studerande inte fullföljer sina studier om dessa är längre än 44 veckor då villkoren för studiestöd förändras kraftigt under studietiden. Det innebär i sin tur en utebliven intäkt för lärosätena.

Företagarna anser att ett maximalt antal kalenderår för nyttjande av omställningsstudiestöd bör införas eftersom studieperioden annars kan bli orimligt generös och påverka arbetet på arbetsplatser under alltför lång tid.

Skälen för regeringens förslag

Kortaste tid med omställningsstudiestöd

Omställningsstudiestöd ska enligt regeringens förslag beviljas per vecka (avsnitt 9.1). En utbildning kan ge rätt till omställningsstudiestöd om den omfattar minst en veckas studier på heltid (avsnitt 8.3). Stöd lämnas dessutom för deltidstudier som omfattar minst 20 procent av heltid

(avsnitt 9.2). Av detta följer att stöd kommer att kunna lämnas för en utbildning som pågår på hel- eller deltid, om den sammantaget omfattar minst en veckas studier på heltid. En studerande bör ha möjlighet att begränsa sin ansökan till att avse stöd för en enskild vecka av en sådan utbildning. Stöd bör också kunna lämnas för enskilda veckor i de fall en sådan utbildning sprids ut över ett flertal enstaka veckor under en längre period. Omställningsstudiestöd bör därför få lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid. Om studier som motsvarar en veckas heltidsstudier bedrivs på 20 procent under minst fem veckor, motsvarar det minimikraven och stöd ska då kunna lämnas för var och en av de veckorna.

Längsta tid med omställningsstudiestöd

Avsikten med omställningsstudiestödet är att det ska göra utbildning möjlig i en situation där en person önskar eller behöver vidareutbildning eller omställning. Omställningsstudiestödet är ett förmånligt studiestöd där den som studerar kan beviljas höga belopp i syfte att göra en avgränsad utbildningsinsats för att stärka dennes ställning på arbetsmarknaden. Det krävs därför även en avgränsning av det antal veckor med stöd som en studerande kan få.

Regeringen anser att omställningsstudiestöd bör kunna lämnas under en tid som motsvarar maximalt 44 veckors studier på heltid. Den som påbörjar en utbildning med omställningsstudiestöd som är 80 heltidsveckor lång måste därmed kunna finansiera 36 av dessa studieveckor på annat sätt. *Lärarnas Riksförbund* anser att 44 veckor inte är tillräckligt för lärare som vill stärka sin ställning på arbetsmarknaden och studera deltid. Förbundet exemplifierar med att det krävs minst 1,5 års heltidsstudier för en gymnasielärare som vill bli behörig i ytterligare ett undervisningsämne. Även *Stockholms universitet* argumenterar för att längre utbildningar bör kunna komma ifråga för studier med omställningsstudiestöd. Regeringen vill emellertid påpeka att möjligheten finns att påbörja längre utbildningar och för detta använda sig av omställningsstudiestödet. Det blir möjligt att påbörja en utbildning som är 80 heltidsveckor lång för individer under 39 år, och för dem som är äldre än så finns det ingen begränsning av de möjliga utbildningarnas längd (se avsnitt 8.4). Detta tillsammans med att det reguljära studiemedelssystemet alltjämt är ett tillgängligt alternativ för den som har behov av ytterligare finansiering vid längre studier gör att regeringen anser att 44 veckors studier på heltid är en väl avvägd gränsdragning.

Högskolan i Skövde invänder mot resonemanget. Högskolan anser att det finns en stor risk att den studerande inte fullföljer sina studier då villkoren för studiestöd förändras när individen går från omställningsstudiestödet till det reguljära studiemedelssystemet. Regeringen vill i sammanhanget påminna om att en förutsättning för att erhålla omställningsstudiestödet är att utbildningen bedöms stärka individens ställning på arbetsmarknaden. För studerande som är yngre än 40 år är utgångspunkten i denna del att den studerande beräknas kunna avsluta utbildningen och få slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis genom studier om maximalt 80 veckor på heltid (se avsnitt 8.4). Studerande med omställningsstudiestöd kan därmed antas

vara väl införstådda med att de förväntas färdigställa de kurser eller program som är längre än 44 veckor. De studerande kan därtill antas vara studiemotiverade mot bakgrund av dels den process som krävs för att få studiestöd, inte minst genom att de fått ett yttrande från en omställningsorganisation som visar att de är i behov av utbildning, dels att de går från yrkesverksamhet till studier.

Regeringens lagförslag anger hur många veckor som omställningsstudiestöd får lämnas för till den som får del av helt stöd. Den längsta tiden om 44 heltidsveckor motsvaras av högst 58 veckor för den som har 75 procent av helt stöd, högst 73 veckor för den som har 60 procent av helt stöd, högst 88 veckor för den som har 50 procent av helt stöd, högst 110 veckor för den som har 40 procent av helt stöd och högst 220 veckor för den som har 20 procent av helt stöd. Detta innebär inte att allt omställningsstudiestöd behöver tas ut vid ett och samma tillfälle för en och samma utbildning. Det kommer t.ex. att vara möjligt att gå flera utbildningar fördelade över längre tid än 44 veckor och ansöka om ett begränsat antal veckor med omställningsstudiestöd för varje utbildning.

CSN ser inte behov av att i detalj ange exakt hur många veckor omställningsstudiestöd kan beviljas för beroende på i vilken omfattning individen studerar. Myndigheten anser att det hade varit tillräckligt om det i lagen om omställningsstudiestöd framgår att stödet får lämnas vid studier på heltid under sammanlagt högst 44 veckor, eftersom det redan framgår av andra delar av lagen vilken omfattning som omställningsstudiestöd kan lämnas med.

Regeringen anser emellertid att det finns goda pedagogiska skäl att tydliggöra under hur många veckor som omställningsstudiestöd får lämnas. Paragrafen som CSN hänvisar till behandlar huvudsakligen hur omställningsstudiestödet ska beräknas, inte längsta tid med omställningsstudiestöd vid olika nivåer av deltid.

Omställningsstudiestödet föreslås vara ett parallellt studiestöd, avskilt från studiemedlen och studiestartsstödet. Det innebär att antalet veckor som omställningsstudiestöd kan lämnas för inte ska räknas samman med veckorna i de andra systemen. Omställningsstudiestöd kan alltså lämnas för sammanlagt 44 veckors heltidsstudier oavsett om den studerande använt alla sina studiemedels- eller studiestartsstödsveckor. SFS anser att den föreslagna ordningen delvis rättar till det problem som SFS ser med att antalet veckor i det reguljära studiemedelssystemet är för få.

SKR framför att organisationen saknar ett resonemang om hur en individ kan återkvalificera sig till omställningsstudiestödet. Regeringskansliet avser att under våren 2022 ge en så kallad bokstavsutredare i uppdrag att biträda Utbildningsdepartementet med att närmare undersöka hur sådan återkvalificering kan gå till.

Omställningsstudiestöd vid sjukdom och vissa ledigheter

Regeringen bör kunna meddela ytterligare föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk. Vidare bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kunna meddela ytterligare föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas vid ledighet för vård av barn eller närstående, i samband med att ett barn under 18 år har avlidit och vid extraordinära händelser i fredstid. Regeringen bör

också kunna meddela ytterligare föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges ovan ska ingå i det antal veckor som omställningsstudiestöd högst får lämnas för. Bestämmelser om omställningsstudiestöd vid sjukdom och vissa ledigheter både kompletterar och utgör undantag från lagen varför regeringen inte kan meddela föreskrifter på det området om det inte i lagen tas in bestämmelser som tydliggör att regeringen kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser. Sådana bestämmelser bör därför finnas i lagen om omställningsstudiestöd.

Företagarna lyfter i sitt remissvar fram att frånvaro vid sjukdom, vård av sjukt barn, föräldraledighet, och längre semester eller tjänstledighet vid studier påverkar produktiviteten i svenska företag. Införandet av omställningsstudiestödet kommer enligt *Företagarna* sannolikt ytterligare att påverka produktiviteten på svenska arbetsplatser. *Företagarna* ser därför att möjligheten att studera med 20 procent av heltid i över fyra år förefaller vara orimligt generöst och försvåra för arbetsgivaren att planera och leda arbetet på arbetsplatsen under alltför lång tid, och anser därför att ett maximalt antal kalenderår för nyttjande av omställningsstudiestödet bör införas.

Regeringen föreslår att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas vid sjukdom och vid de ledigheter som redogjorts för tidigare ska räknas in i veckorna med omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestödets bestämmelser skiljer sig därmed från vad som gäller för studiemedel men överensstämmer med bestämmelserna för studiestartsstöd. Regeringen anser att det är en rimlig avvägning mot bakgrund av att det rör sig om ett förmånligt stöd för den enskilde. Den som får ett behov av längre tids ledighet från studierna har möjligheten att avbryta sina studier och i stället ansöka om ersättning genom socialförsäkringssystemet. Han eller hon kan efter ledigheten återuppta sina studier med omställningsstudiestöd. Regeringen anser därför inte att det är motiverat att införa ett tak för antalet kalenderår för nyttjandet av omställningsstudiestödet.

CSN anser att det kommer bli svårt för den enskilde att kombinera andra ersättningar med omställningsstudiestödet, givet de olika studietakter som föreslås. Regeringen anser att det är av stor vikt att säkerställa flexibiliteten i systemet genom att tillhandahålla flera studietakter än i det reguljära studiemedelssystemet. I detta instämmer t.ex. *LO*, som är mycket positiv till möjligheten att studera på 20 procent med omställningsstudiestöd. Samtidigt föreslår regeringen att samordningen mellan omställningsstudiestödet och andra ersättningar i huvudsak ska överensstämma med den samordning mellan studiemedel och andra ersättningar som görs i studiestödslagen (se avsnitt 9.10). Att samordningen i huvudsak ska överensstämma med bestämmelserna i studiestödslagen bör förenkla både den administrativa processen för ansvariga myndigheter och den enskildes förståelse för regelverket.

Kontroller under pågående studier

Inom det reguljära studiestödet kontrollerar CSN den studerandes studier löpande, varje dag. I promemorian anføres att CSN med högre frekvens än i det ordinarie studiestödet bör kontrollera att den studerande bedriver ak-

tiva studier. CSN har framför att det knappast är möjligt att genomföra studiekontroller med högre frekvens än vad som redan görs inom ramen för det reguljära studiestödet. Myndigheten föreslår i stället att fler effektiva kontroller av omställningsstudiestödet införs, än vad som föreslås i promemorian. Exempelvis fler riktade kontroller som en följd av prediktiva analyser. Regeringen anser att det, för att säkra omställningsstudiestödets legitimitet, är av särskild vikt att se till att kontrollmekanismerna under pågående studier fungerar väl och effektivt. Det är viktigt att medel går till rätt personer och att missbruk av stödet kan beivras. Regeringen överväger CSN:s synpunkter i det fortsatta arbetet.

9.4 Stödets storlek ska beräknas med utgångspunkt i stödmottagarens årliga inkomst

Regeringens förslag: Omställningsstudiestödet ska kompensera för inkomstbortfall. Den årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan på begäran av CSN ska vara utgångspunkten för beräkningen av inkomstbortfallet.

Försäkringskassan ska beräkna den årliga inkomsten genom att bestämma sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en studerande på samma sätt som sjukpenninggrundande inkomst enligt bestämmelserna i socialförsäkringsbalken med undantag för bestämmelserna om inkomsttak.

För en studerande som saknar sjukpenninggrundande inkomst ska Försäkringskassan bestämma den årliga inkomsten baserad på inkomster från förvärsarbete inom EES, med undantag för Sverige, i Förenade kungariket eller i Schweiz. Beräkningen ska ske på motsvarande sätt som i föregående stycke, med vissa undantag.

Den årliga inkomsten ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena vid tidpunkten då ansökan om omställningsstudiestöd lämnas in till CSN, dock tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. En ny årlig inkomst ska läggas till grund för ett beslut om omställningsstudiestöd för den som efter ett uppehåll i studierna under fyra månader eller längre återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd. CSN ska underrätta Försäkringskassan om vilken dag som myndigheten ska utgå från vid bestämmande av den årliga inkomsten.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att CSN ska bestämma den inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestödets storlek för vissa sökande som saknar en sjukpenninggrundande inkomst. Därutöver föreslås att en ny årlig inkomst ska läggas till grund för ett beslut om omställningsstudiestöd för den som efter ett uppehåll i studierna under tre månader eller längre återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget. *Akademikerförbundet SSR*, *LO* och *OFR/S,P,O* tillstyrker förslaget.

CSN tillstyrker att det är den årliga inkomst som Försäkringskassan bestämmer som ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek. CSN framhåller vidare att Försäkringskassans normala handläggningstider för beräkning av sjukpenninggrundande inkomst (SGI) är en till två månader vilket kommer att medföra långa handläggningstider hos CSN. CSN har dock inte identifierat någon bättre ordning för beräkning av omställningsstudiestödets storlek. Myndigheten anser att prövningen av årlig inkomst bör inledas så snart som möjligt, och föreslår att CSN ska kunna begära att den fastställs sex månader innan studiestarten. CSN efterlyser även föreskriftsrätt kring hur långt ett studieuppehåll får vara innan en ny årlig inkomst ska fastställas vid en ny ansökan. Om CSN inte får föreskriftsrätt anser myndigheten att ett studieuppehåll bör vara minst fyra månader innan en ny årlig inkomst ska bestämmas. CSN avstyrker utredningens förslag att CSN ska fastställa den årliga inkomsten för studerande som inte är försäkrade för arbetsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken. CSN anser slutligen att starka rättssäkerhets- och ekonomiska skäl talar för att Försäkringskassan bör bestämma den årliga inkomsten även för denna grupp.

Försäkringskassan föreslår att ansökan om omställningsstudiestöd ska kunna göras tidigast tre månader innan studiestart. Som ett alternativ till detta föreslår Försäkringskassan att den studerande ska kunna ansöka om omställningsstudiestöd tidigare, men att han eller hon tidigast tre månader innan studiestarten måste bekräfta eller komplettera de inkomstuppgifter som lämnats i samband med ansökan till CSN. Möjligheten att ansöka om omställningsstudiestöd tidigare än tre månader innan studiestart skulle innebära att inkomstuppgifterna inte alltid är aktuella. En studerande skulle därför behöva lämna inkomstuppgifter både i samband med ansökan till CSN och senare till Försäkringskassan. Detta kan leda till längre handläggningstider enligt Försäkringskassan. Försäkringskassan föreslår vidare, i likhet med CSN, att det ska vara Försäkringskassan som beräknar den årliga inkomsten för personer som inte är försäkrade för arbetsbaserade förmåner i Sverige. Försäkringskassan framhåller att en vanlig anledning till att en person inte är försäkrad för arbetsbaserade förmåner är att han eller hon har slutat att arbeta och inte omfattas av SGI-skydd sedan arbetet upphörde. Denna grupp utgörs främst av svenska medborgare som aldrig har arbetat utomlands. Som framgår av avsnitt 3 har bl.a. Försäkringskassan beretts tillfälle att yttra sig över utkast till lagrådsremiss. Myndigheten anför att det är tveksamt om den beräkningsbestämmelse som föreslås i lagen om omställningsstudiestöd ger tillräckligt stöd för Försäkringskassans myndighetsutövning.

Brå delar utredningens bedömning att det är en fördel att nivåerna på omställningsstudiestödet beräknas med hjälp av ett etablerat mått, och att det är Försäkringskassan som gör beräkningarna.

Kompetensföretagen konstaterar att utbildningspremien i Sverige är låg och att det därför är än viktigare att hitta ett system där det blir lönsamt för individen att göra en personlig insats för att stärka sin kompetens.

Stockholms universitet vill betona vikten av att tidsskalan för beslut om omställningsstudiestöd synkroniseras med de tidsskalor som gäller för antagningsprocessen. *Lärarnas Riksförbund* framhåller att ansökningsförfarandet inte får missgynna lärare och studie- och yrkesvägledare som har en längre planeringshorisont för sin fortbildning.

Umeå universitet anser att inkomstunderlaget inte bör kopplas till SGI eftersom omställningsstudiestödet inte är en rättighet i socialförsäkringsrättslig bemärkelse. Universitetet förespråkar att stödet i sin helhet ska administreras och beslutas inom ramen för de arbetsmarknadsstöd som återfinns inom Arbetsförmedlingens verksamhet.

DIK, Fackförbundet Scen & Film och *Företagarna* framhåller problem som företagare och så kallade kombinatörer, personer som har inkomster som beskattas både genom A- och F-skatt, upplever med att få en korrekt SGI fastställd av Försäkringskassan. Företagarna anger att den huvudsakliga anledningen till dessa problem är att Försäkringskassan inte godkänner företagares inkomstuppgifter. Företagarna anser det lämpligare att basera omställningsstudiestödet på arbetslöshetsförsäkringen.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiestödet bör kompensera för inkomstbortfall under studier

För att omställning i form av utbildning ska vara ett realistiskt alternativ krävs att den som vill studera kan finansiera sina studier. Att i lite högre ålder övergå från lön eller arbetslöshetsersättning till studier kan kräva större livsförändringar än den enskilde är beredd att göra. För att underlätta för en arbetstagare eller egenföretagare att ta steget till studier bör stöd i form av omställningsstudiestöd lämnas med ett belopp som begränsar studiernas privatekonomiska konsekvenser. Regeringen anser därför att omställningsstudiestödet bör beräknas enligt en inkomstbortfallsprincip. Beloppets storlek bör bestämmas med utgångspunkt i de inkomster stöd-mottagaren normalt skulle ha haft, om han eller hon inte hade börjat studera. En sådan konstruktion bidrar även, i enlighet med vad *Kompetensföretagen* har framfört, till att det blir mer lönsamt för individen att stärka sin kompetens.

Den årliga inkomst som Försäkringskassan bestämmer när SGI fastställs bör läggas till grund för beräkning av omställningsstudiestödets storlek

Precis som *Brå* ser regeringen fördelar med att använda SGI-systemet som grund för beräkningen av det inkomstbortfall som orsakas av omställning i form av studier.

Umeå universitet anser att stödet i sin helhet ska administreras och beslutas inom ramen för de arbetsmarknadsstöd som återfinns inom Arbetsförmedlingens verksamhet. *DIK, Fackförbundet Scen & Film* och *Företagarna* lyfter vissa problem för företagare att få en korrekt SGI fastställd. Företagarna anser att det vore en lämpligare grund att basera omställningsstudiestödet på arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen delar bilden att trygghetssystemen för företagare behöver utvecklas och tillsatte därför den 25 juni 2020 en särskild utredare med uppdrag att lämna förslag om hur företagares trygghetssystem kan bli tydligare, enklare och mera förutsägbart (dir. 2020:71). Uppdraget slutredovisades den 15 december 2021 (SOU 2021:98). Förslagen bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringen bedömer att beräkning av omställningsstudiestödets storlek med utgångspunkt från SGI är mer ändamålsenligt än att använda arbetslöshetsförsäkringen som utgångspunkt. Det bedöms sannolikt vara fler

arbetstagare som har en fastställd SGI. För de arbetstagare som inte skulle uppfylla villkoren inom arbetslöshetsförsäkringen skulle omställningsstudiestödets storlek behöva fastställas till någon slags lägre garantinivå. Regeringen anser därför, till skillnad från Företagarna och Umeå universitet, att beräkningen av det inkomstbortfall som omställningsstudiestödets storlek ska baseras på bör utgå från SGI-systemet.

För en korrekt beräkning av omställningsstudiestödets storlek kan den inkomst som ska ligga till grund för beräkningen inte ha någon övre begränsning (se avsnitt 9.6 och 9.7). En SGI beräknas normalt till högst tio prisbasbelopp (25 kap. 5 § andra stycket socialförsäkringsbalken). I samband med ett beslut om SGI beslutar Försäkringskassan även om storleken på den sökandes årsarbetstid och årliga inkomst. Den årliga inkomsten är summan av alla de inkomster som Försäkringskassan har beslutat uppfyller villkoren för att ingå i beräkningen av den sökandes SGI. Den årliga inkomsten saknar till skillnad från SGI en övre begränsning. Regeringen föreslår därför att det är den årliga inkomsten som Försäkringskassan anger i beslut om SGI som ska läggas till grund för beräkning av storleken på omställningsstudiestödet. Regeringen föreslår således att Försäkringskassan på begäran av CSN ska fastställa den årliga inkomsten. Det bör dock noteras att omställningsstudiestödet inte är en socialförsäkringsförmån.

Den årliga inkomsten bör vara bestämd i anslutning till studierna

För att omställningsstudiestödet på ett korrekt sätt ska ersätta ett inkomstbortfall under studietiden måste den inkomst som stödets storlek beräknas utifrån vara aktuell. Omställningsstudiestödet bör därför beräknas utifrån en årlig inkomst som har bestämts med utgångspunkt i den sökandes förhållanden vid tidpunkten då ansökan om omställningsstudiestöd lämnas in till CSN, dock tidigast tre månader innan studierna inleds och senast dagen före studiestarten. CSN bör i sin begäran till Försäkringskassan underretta myndigheten om vilken dag som den ska utgå från vid bestämmande av den årliga inkomsten, och Försäkringskassan bör fastställa den årliga inkomsten utifrån denna dag.

CSN och Försäkringskassan invänder mot de föreslagna tidsfristerna och lämnar andra förslag på tidsfrister.

Regeringen bedömer att det finns en uppenbar risk att inkomster som bestäms så tidigt som sex månader före studiestarten är inaktuella när studierna väl inleds. Risken är då att omställningsstudiestöd lämnas med ett belopp som inte återspeglar den studerandes verkliga inkomstbortfall. Vidare behöver beaktas att regeringen föreslår att omställningsstudiestöd ska lämnas i mån av tillgång på medel (avsnitt 11.1). En begränsning av möjligheten att ansöka om stödet till tidigast tre månader före studiestarten skulle därför innebära betydligt sämre förutsättningar att få stödet för sökande som inleder sina studier sent på året. Regeringen delar därför varken CSN:s eller Försäkringskassans bedömningar och föreslår att den årliga inkomsten i stället ska bestämmas tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. Försäkringskassan kan i vissa fall komma att behöva begära in kompletterande inkomstuppgifter från den sökande. Regeringen delar dock inte Försäkringskassans bedömning att det finns ett behov att reglera en skyldighet för de studerande att alltid bekräfta eller

komplettera sådana inkomstuppgifter som lämnats tidigare än tre månader före studiestarten.

CSN efterlyser föreskriftsrätt kring studieuppehåll, alternativt att ett uppehåll bör vara minst fyra månader innan en ny årlig inkomst ska bestämmas. Regeringen konstaterar att normala sommaruppehåll vid svenska högskolestudier visserligen understiger tre månader. Inom andra utbildningsformer kan något längre sommaruppehåll dock förekomma. Att bestämma en ny årlig inkomst innebär ytterligare administration för den studerande, CSN och Försäkringskassan. Regeringen delar därför CSN:s bedömning att studieuppehåll bör kunna vara något längre än det som föreslås i promemorian. Regeringen föreslår därför att en ny årlig inkomst ska bestämmas för den som efter ett uppehåll i studierna som varat minst fyra månader återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd. Ett längre uppehåll kan sannolikt bli aktuellt om den studerande har avbrutit sina tidigare studier och återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd för andra studier. I ett sådant fall är det rimligt att omställningsstudiestödet för den nya perioden beräknas utifrån aktuella inkomstuppgifter.

Den som ska börja studera kan lämna de uppgifter som behövs för att bestämma en årlig inkomst tre månader innan studierna ska påbörjas. Beslut om stödet kommer därför, när reformen är fullt utbyggd, normalt också att kunna meddelas av CSN innan studiestarten. Tidsperioden för beslut om omställningsstudiestöd bör därmed, som *Stockholms universitet* och *Lärarnas Riksförbund* har betonat, även fungera väl med de studerandes planeringshorisont och antagningsprocessen för högskolan.

Den årliga inkomsten bör alltid bestämmas av Försäkringskassan

Regeringens förslag är alltså att omställningsstudiestödets storlek ska beräknas utifrån den årliga inkomst som Försäkringskassan bestämmer för den studerande. Stödet ska enligt förslaget kunna lämnas till svenska medborgare och vissa utländska medborgare (se avsnitt 7.1). Utgångspunkten vid beräkning av årlig inkomst och SGI är samtidigt att endast inkomster från Sverige får medräknas (6 kap. 2 § och 25 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken).

Personer som har möjlighet att få omställningsstudiestöd kommer oftast att vara bosatta och arbeta eller ha arbetat i Sverige. De kan också vara bosatta utomlands men arbeta i Sverige eller vara bosatta i Sverige men arbeta utomlands. Det kan även vara fråga om utländska medborgare som är anhöriga till personer som arbetar i Sverige. En del av dessa personer kan ha inkomster från arbete inom EES, Förenade kungariket eller i Schweiz. Av samma skäl som redovisats tidigare gällande prövning av arbetsvillkoret (se avsnitt 7.3 och 7.4) anser regeringen att det är rimligt att inkomster från arbete utanför Sverige men inom EES, Schweiz och Förenade kungariket beaktas vid fastställande av årlig inkomst. Regeringen anser alltså att personer som saknar en sjukpenninggrundande inkomst bör kunna få omställningsstudiestödet beräknat utifrån inkomster från arbete i dessa länder.

I promemorian föreslås att det är CSN som ska bestämma den inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestödets storlek för studerande som saknar en sjukpenninggrundande inkomst.

Försäkringskassan påpekar att det inte bara är personer som saknar SGI på grund av någon utlandsanknytning som träffas av de föreslagna bestämmelserna. En vanligare anledning till att personer inte är försäkrade för arbetsbaserade förmåner i Sverige är att de har slutat arbeta och inte omfattas av SGI-skydd sedan arbetet upphörde. Det är då ofta fråga om svenska medborgare som aldrig har bott eller arbetat utomlands. Försäkringskassan har kännedom om dessa förhållanden och det skulle vara onödigt om CSN i alla sådana fall skulle behöva utreda om det finns utländska inkomster. Försäkringskassan föreslår därför, i likhet med CSN, att Försäkringskassan ska beräkna den årliga inkomsten även i de fall personen inte har rätt till SGI på grund av att han eller hon inte är försäkrad för arbetsbaserade förmåner i Sverige.

Regeringen instämmer i CSN:s och Försäkringskassans bedömning att en ordning där det alltid är Försäkringskassan som fastställer årlig inkomst är mer effektiv och rättssäker. En ordning där årliga inkomster i vissa fall skulle bedömas av CSN skulle riskera att leda till att inkomster bedöms olika för sökande som har respektive inte har en sjukpenninggrundande inkomst. Besluten skulle vara möjliga att överklaga till två olika instanser, allmän förvaltningsdomstol respektive ÖKS.

Regeringen delar inte Försäkringskassans bedömning att bestämmelsen om beräkning av årlig inkomst inte ger tillräckligt stöd för Försäkringskassans myndighetsutövning.

Som Försäkringskassan påpekar träffar promemorians författningsförslag även andra än de personer som saknar SGI på grund av någon utlandsanknytning. Regeringen anser dock, i linje med vad som anförs i promemorian, att vid bestämmande av årlig inkomst för de studerande som saknar SGI ska endast inkomster från utlandet beaktas.

I motsats till promemorian föreslår därför regeringen att Försäkringskassan ska bestämma den årliga inkomst som ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek även för personer som inte har en sjukpenninggrundande inkomst. Utgångspunkten för beräkningen bör då vara inkomster från arbete i ett annat land än Sverige inom EES, i Förenade kungariket eller i Schweiz och beräkningen ska ske på motsvarande sätt som vid fastställande av årlig inkomst vid inkomster från arbete i Sverige.

9.5 Stöd i form av bidrag ska vara skattepliktigt och pensionsgrundande

Regeringens förslag: Omställningsstudiebidrag ska vara ett skattepliktigt bidrag.

Omställningsstudiebidrag ska vara pensionsgrundande.

På omställningsstudiebidrag ska statlig ålderspensionsavgift betalas med 10,21 procent av ersättningen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget. LO tillstyrker förslaget.

CSN konstaterar att förslagen innebär att avdrag för preliminär skatt ska göras i samband med utbetalning av omställningsstudiebidrag. Studerande som återkrävs på hela eller delar av bidraget kommer att behöva återbetala det utbetalda beloppet inklusive det skatteavdrag som myndigheten har gjort i samband med utbetalning.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiestödet bör vara ett skattepliktigt bidrag

Syftet med ett nytt omställningsstudiestöd är att underlätta för vuxna som befinner sig mitt i arbetslivet att studera. Stödet är utformat för att kompensera för minskade inkomster till följd av studier. Stödet ska ersätta beskattningsbara inkomster upp till en viss nivå. Regeringen bedömer att en enkel och rättssäker beräkning av omställningsstudiebidragets storlek underlättas om bidraget är skattepliktigt på samma sätt som de inkomster bidraget ska ersätta. Andra ersättningar som på motsvarande sätt ersätter inkomstbortfall, exempelvis inom socialförsäkringssystemet och arbetslöshetsförsäkringen, är normalt också skattepliktiga. Bestämmelserna om att omställningsstudiebidrag ska vara ett skattepliktigt bidrag föreslås föras in i inkomstskattelagen.

CSN påpekar att eventuella beslut om återkrav kommer att behöva avse det bruttobelopp som har betalats ut felaktigt, dvs. bidragets storlek före skatt.

Att omställningsstudiebidraget enligt regeringens förslag ska vara skattepliktigt medför bl.a. att CSN enligt bestämmelserna i 10 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska göra skatteavdrag och betala in den avdragna skatten. Vid återkrav kan CSN inte få tillbaka den skatt som har betalats in för mottagaren till Skatteverket. Den skatt som redan har betalats in till Skatteverket tillgodoräknas den studerande vid beslutet om slutlig skatt för det aktuella året. Om inbetald skatt varit för hög kommer den studerande att få ett överskott på sitt skattekonto (såvida överskottet inte behöver kvittas helt eller delvis mot ett underskott). Regeringen konstaterar att samma ordning gäller vid återkrav av andra beskattningsbara ersättningar, t.ex. inom socialförsäkringen.

Omställningsstudiebidraget bör vara pensionsgrundande och den statliga ålderspensionsavgiften bör vara 10,21 procent av bidraget

En ökad medellivslängd leder till behov av ett förlängt arbetsliv. Riksdagen har av denna anledning beslutat om att införa en s.k. riktålder för pension i enlighet med propositionen En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv (prop. 2018/19:133, bet. 2019/20:SfU5, rskr. 2019/20:10). Förändringstakten inom arbetslivet innebär samtidigt att många kommer att behöva byta karriär och yrkesinriktning, kanske flera gånger under sitt arbetsliv. Efterfrågan på utbildning högre upp i åldrarna ökar dessutom. Möjligheterna till omställning blir därför allt viktigare. Omställningsstudiestödet är ett av flera viktiga verktyg för att möjliggöra utbildning och förlänga tiden i arbetslivet. Den som vill kunna kvarstå längre på arbetsmarknaden och som därför väljer att börja studera med omställningsstudiestöd bör inte drabbas negativt i form av uteblivna

pensionsavsättningar under studietiden. Omställningsstudiebidraget bör därför vara pensionsgrundande.

För studiemedel uppgår pensionsavsättningarna till 18,5 procent av studiebidragets storlek, med hänsyn taget till att det bidraget inte är skattepliktigt. Omställningsstudiestödets bidragsdel är skattepliktig och på en betydligt högre nivå än studiemedlens bidragsdel. Regeringen bedömer att pensionsavsättningarna vid studier med omställningsstudiestöd bör motsvara vad som gäller vid dagpenning från arbetslöshetskassa eller aktivitetsstöd för deltagande i arbetsmarknadspolitiskt program. Pensionsavsättningarna bör därför uppgå till 10,21 procent av omställningsstudiebidragets storlek. Det föreslås en ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift med den innebörden.

9.6 Omställningsstudiebidrag ska ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall och anpassas till omfattningen av studier och förvärvsarbete

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas med

- helt stöd vid studier på minst heltid,
- 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 men mindre än 100 procent av heltid,
- 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 men mindre än 75 procent av heltid,
- 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 men mindre än 60 procent av heltid,
- 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 men mindre än 50 procent av heltid, och
- 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från arbete under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande ska omställningsstudiestöd därför få lämnas i sådan omfattning att stödet och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Omställningsstudiebidrag ska lämnas med ett belopp som för varje vecka motsvarar den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och med den omfattning stöd ska lämnas med, och därefter dividerad med 52.

Med inkomstbasbelopp ska avses inkomstbasbeloppet enligt socialförsäkringsbalken.

Omställningsstudiebidragets storlek ska i vissa fall få beräknas på ett annat sätt. Sådan alternativ beräkning ska få göras för studerande som begär det, har rätt till omställningsstudiestöd med del av helt stöd och har en årlig inkomst från förvärvsarbete på deltid. Vid alternativ beräkning ska stödet beräknas enligt huvudregeln, med de två undantagen att

- den studerandes årliga inkomst får räknas om till ett belopp som motsvarar en inkomst från arbete på heltid, och

- stöd får lämnas med högst den omfattning som motsvarar omfattningen av det arbete som legat till grund för Försäkringskassans beslut om årlig inkomst.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Akademikerförbundet SSR, DIK, LO* och *Tillväxtverket*.

CSN påtalar att den alternativa modellen för att beräkna omställningsstudiestödet alltid kommer att kräva manuell handläggning vilket påverkar den studerandes väntetid och innebär en högre risk för felaktiga utbetalningar.

Tillväxtverket anser att omställningsstudiestödets föreslagna ersättningsnivåer väsentligt förbättrar förutsättningarna för yrkesverkssamma att finansiera sina studier. Saco anser att det är bra att stödet bara ges för den tid man inte arbetar, dels för att stödet inte bör täcka mer än inkomstbortfallet och dels för att det bidrar till fokus på studierna.

LO är positiv till den föreslagna bidragsnivån som tillsammans med möjligheten att ta omställningsstudielån ger goda ekonomiska förutsättningar för många arbetare att studera mitt i livet. *LO* understryker att det är nödvändigt att sökande med årliga inkomster från deltidsarbete ska kunna begära att få stödet beräknat på annat sätt.

Brå anför att de långtgående möjligheterna till att arbeta deltid med olika deltidsgrad när man erhåller omställningsstudiestöd kan öka risken för fel eller överutnyttjande. *Kompetensföretagen* framhåller att det är av yttersta vikt att kontrollfunktionerna fungerar väl så att systemet inte överutnyttjas eller utnyttjas på olagligt sätt och välkomnar att omställningsstudiestödet omfattas av bidragsbrottslagen.

Några remissinstanser har synpunkter på de föreslagna ersättningsnivåerna. *Företagarna* anser bl.a. att omställningsstudiestödet är för generöst utformat och lyfter fram att stödet överstiger medianlönen i Sverige för 2020 som då var 32 400 kronor i månaden. *Företagarna* anser vidare att ersättningen för individer i omställning bör vara på samma nivå som ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen. *Lärarnas Riksförbund* tillstyrker förslaget att omställningsstudiestöd ska ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall, men avstyrker det föreslagna maxtaket på ersättningen. *OFR/S,P,O* noterar det stora behovet av kompletterande kollektivavtal för att grupper med inkomster över 25 575 kronor i månaden ska kunna få ett bidrag som motsvarar 80 procent av inkomsten, men anser att det inte är en fråga för lagstiftaren.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiebidraget bör lämnas till den som avstår från arbete för att studera

Omställningsstudiestöd syftar till att möjliggöra omställning mitt i arbetslivet. Stödet ska förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Omställningsstudiestödet bör därför lämnas för att bidra till att täcka det inkomstbortfall som blir följden av minskat arbete till förmån för studier.

Den som börjar studera men som inte minskar sitt arbete i motsvarande omfattning drabbas inte av ett inkomstbortfall som står i paritet med studiernas omfattning. Omställningsstudiestöd bör därför bara lämnas under den tid och i den omfattning som den studerande avstår från arbete under studietiden. Regeringen delar *Sacos* uppfattning att en sådan ordning motverkar överkompensation samtidigt som den studerande ges möjlighet att fokusera på studierna under tiden med omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestöd är ett generöst stöd. Det vore inte rimligt om den som arbetar och samtidigt studerar kan få lön och kompletterande omställningsstudiestöd som tillsammans uppgår till mer än motsvarande heltid. Regeringen anser därför att omställningsstudiestöd bör få lämnas endast i en sådan omfattning att omfattningen av omställningsstudiestödet och den studerandes återstående förvärvsarbete tillsammans motsvarar högst heltid. Omställningsstudiebidraget bör vara anpassat till detta.

Det är enbart möjligheten att få omställningsstudiestöd som bör begränsas vid arbete under studietiden, inte möjligheterna att studera i en högre omfattning. Den som arbetar på halvtid och som samtidigt studerar på heltid ska t.ex. att ha möjlighet att få omställningsstudiestöd om högst 50 procent.

CSN bör ha möjlighet att kontrollera arbete under studietiden

Brå framför att de långgående möjligheterna att arbeta deltid vid sidan av studierna ökar riskerna för rena missförstånd eller överutnyttjande. CSN kan visserligen för kontroller använda månadsvisa inkomstuppgifter från Skatteverket, men dessa måste ses som ett mycket grovt mått på arbetstid. *Brå* bedömer att kontrollerna av arbetad tid kan kräva betydande arbete hos CSN. *Kompetensföretagen* framhåller att det är av yttersta vikt att kontrollfunktionerna fungerar väl så att systemet inte överutnyttjas eller utnyttjas på olagligt sätt

Förslaget innebär att den som inte avstår från arbete under samma tid och i samma omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs får omställningsstudiestöd felaktigt. Den som har helt stöd får t.ex. inte arbeta alls under studietiden. Omställningsstudiestöd kommer enligt regeringens förslag att beslutas av CSN (avsnitt 6.2) och stödet kommer därmed att omfattas av bidragsbrottslagen (2007:162). Den som lämnar oriktiga uppgifter om sitt arbete under studietiden, eller som inte anmäler att han eller hon börjat arbeta i högre omfattning kan därför komma att dömas för bidragsbrott.

För att säkra omställningsstudiestödets legitimitet är det av särskild vikt att se till att kontrollmekanismerna fungerar väl och effektivt. CSN har redan i uppdrag att motverka bidragsbrott och säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs (se förordningen med instruktion för Centrala studiestödsnämnden). I budgetpropositionen för 2022 föreslås även anslagsförstärkningar för CSN för att säkerställa att omställningsstudiestödet ska kunna administreras på ett ändamålsenligt sätt (prop. 2021/22:1, utg. omr. 15). Regeringen avser dessutom att i samband med reformens genomförande ge CSN i uppdrag att bl.a. följa upp och föreslå åtgärder för att minska risker för fusk och felaktiga utbetalningar (se avsnitt 6.2). CSN kommer därmed ha ett tydligt uppdrag och också resurser för att förhindra felaktiga utbetalningar av

omställningsstudiestöd, och att följa upp stödet och föreslå ytterligare åtgärder mot överutnyttjande och missbruk.

Bidraget bör lämnas med ett belopp som motsvarar 80 procent av förlorad inkomst, upp till ett tak

Under pågående pandemi har arbetslöshetsersättning kunnat lämnas med 80 procent av den försäkrades förlorade inkomster upp till 1 200 kronor per dag före skatt. Enligt ordinarie regelverk lämnas arbetslöshetsersättning som mest med 80 procent av förlorade inkomster upp till 910 kronor per dag. Eftersom arbetslöshetsersättning lämnas med högst fem dagar per vecka betyder det 80 procent av en tidigare lön på drygt 25 000 kronor. Regeringen föreslår att den som tar helt tjänstledigt från sitt arbete för att studera på heltid bör kunna få omställningsstudiebidrag motsvarande 80 procent av sitt inkomstbortfall, men högst 80 procent av en inkomst motsvarande 4,5 inkomstbasbelopp. Det motsvarar 80 procent av en inkomst före skatt om högst 25 575 kronor per månad. Omställningsstudiebidrag kommer vid heltidsstudier då att kunna lämnas med som högst 20 458 kronor per månad, eller 4 721 kronor per vecka, beräknat med 2021 års inkomstbasbelopp. Genom kopplingen till inkomstbasbeloppet enligt socialförsäkringsbalken säkerställs att den maximala bidragsnivån över tid följer den allmänna löneutvecklingen. Det maximala belopp som kan lämnas i omställningsstudiebidrag under ett visst år kommer att vara avhängigt inkomstbasbeloppets storlek under det aktuella året. Den som har omställningsstudiebidrag för studier under en höst- och en efterföljande vårtermin kommer t.ex. att få ett högre bidragsbelopp under vårterminen för det fall inkomstbasbeloppet höjs för det nya året. Detta förutsätter dock att han eller hon har en årlig inkomst som har bestämts till ett belopp som överstiger 4,5 av det nya inkomstbasbeloppet.

Regeringens förslag innebär att omställningsstudiebidrag kommer att vara på motsvarande nivå som arbetslöshetsersättningen. Stödmottagare kommer därutöver att ges möjlighet att ta ett kompletterande omställningsstudielån. Det bidrag och lån som betalas ut till den studerande kommer inte att överstiga den studerandes nettoinkomster innan studierna. Lånedelen ska dessutom betalas tillbaka i sin helhet. Regeringen anser därför, till skillnad från *Företagarna*, inte att den föreslagna bidragsnivån är för hög. *Lärarnas Riksförbund* anser att omställningsstudiebidraget bör lämnas med 80 procent av stödmottagarens inkomst och helt utan övre tak. Förbundet pekar särskilt på att förbundets medlemmar i offentlig sektor saknar tillgång till ett kompletterande kollektivavtalat studiestöd likt det som förhandlats fram inom privat sektor. Regeringen konstaterar att det föreslagna omställningsstudiestödet innebär en möjlighet till studier med en ersättning som är betydligt högre än inom det reguljära studiemedelsystemet. Möjligheten till ytterligare kompletterande studiestöd bör, vilket även OFR/S,P,O har framhållit, vara en fråga för arbetsmarknadens parter.

Bidragets storlek bör anpassas till studieomfattningen

Till den som studerar på deltid bör omställningsstudiebidrag endast lämnas med delar av helt belopp. Stödet ska enligt regeringens förslag kunna lämnas för heltidsstudier och deltidstudier som omfattar minst 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. Bidrag bör i sådana fall lämnas med ett

belopp som för varje vecka motsvarar den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och med stödets omfattning och därefter dividerad med 52.

Studerande med en årlig inkomst från arbete på deltid bör i vissa fall kunna få omställningsstudiebidrag med ett högre belopp

Huvudmodellen för att beräkna omställningsstudiebidragets storlek innebär att den som har inkomster från deltidarbete kan få i sammanhanget låga ersättningsnivåer. Regeringen delar därför LO:s bedömning att sökande med inkomster från deltidarbete bör kunna få omställningsstudiebidragets storlek beräknad på ett alternativt sätt.

Omställningsstudiestödet bör enligt denna alternativa modell som mest få lämnas med sådan andel av helt belopp som motsvarar den arbetsomfattning som stödmottagarens årliga inkomst har baserats på. Den som har årliga inkomster från arbete om 75 procent av heltid bör t.ex. kunna få stöd med som mest 75 procent av helt belopp. Stödet får samtidigt högst lämnas i en omfattning som motsvarar studieåtagandet och som begränsas av omfattningen av eventuellt fortsatt arbete under studietiden. Den omfattning stöd kan lämnas i multipliceras därefter med den sökandes årliga inkomst, men omräknad till ett belopp som motsvarar arbete på heltid.

CSN bedömer att den alternativa modellen för att beräkna omställningsstudiestödet alltid kommer att kräva manuell handläggning vilket påverkar den studerandes väntetid och innebär en högre risk för felaktiga utbetalningar. Regeringen bedömer trots detta att behovet att säkerställa att även deltidarbetande ges en reell möjlighet till omställningsstudier motiverar en alternativ beräkningsmodell. Den alternativa modellen bör endast tillämpas i de fall då den studerande själv begär det, får omställningsstudiestöd med del av helt stöd och har inkomster från deltidarbete.

Beräkningen enligt den alternativa modellen fordrar att CSN räknar om den årliga inkomst som Försäkringskassan har bestämt till en inkomst motsvarande heltidsarbete. Regeringen bedömer att närmare bestämmelser om omräkning av inkomsten till inkomst motsvarande heltidsarbete bör regleras på förordningsnivå eller, efter bemyndigande i förordning, av CSN.

9.7 Omställningsstudielån ska kunna lämnas för att begränsa ett inkomstbortfall vid studier

Regeringens förslag: Omställningsstudielån ska endast få lämnas för en sådan vecka som det lämnas omställningsstudiebidrag för.

Omställningsstudielån ska få lämnas med ett belopp som motsvarar 63 procent av skillnaden mellan den sammanlagda storleken på omställningsstudiebidrag och eventuellt kollektivavtalat kompletterande studiestöd före skatt, och den årliga inkomsten, multiplicerad med den omfattning som omställningsstudiestöd ska lämnas i.

Omställningsstudielån ska få lämnas bara om den inkomst som ska ligga till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek per vecka är högre än summan av omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka.

Omställningsstudielån ska högst få lämnas med ett belopp per vecka som utgör

- 5,98 procent av prisbasbeloppet för den som får helt stöd,
- 4,49 procent av prisbasbeloppet för den som får 75 procent av helt stöd,
- 3,59 procent av prisbasbeloppet för den som får 60 procent av helt stöd,
- 3,00 procent av prisbasbeloppet för den som får 50 procent av helt stöd,
- 2,39 procent av prisbasbeloppet för den som får 40 procent av helt stöd, och
- 1,20 procent av prisbasbeloppet för den som får 20 procent av helt stöd.

Med prisbasbelopp ska avses prisbasbeloppet enligt socialförsäkringsbalken.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att med prisbasbelopp ska avses även prisbasbelopp enligt föreskrifter som meddelats i anslutning till socialförsäkringsbalken.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget. *Akademikerförbundet SSR* och *DIK* tillstyrker förslaget.

CSN föreslår att det i författningsförslaget om omställningsstudielånets storlek förtydligas att beräkningarna ska utgå från den årliga inkomst som Försäkringskassan har fastställt. *CSN* önskar vidare föreskriftsrätt avseende beräkning av lånebeloppets storlek. *Lärarnas Riksförbund* avvisar inte förslaget men anser att komplettering genom omställningsstudielån sannolikt inte är ett alternativ för förbundets medlemmar då de redan har stora studieskulder från sin grundutbildning och föreslår i stället en höjning av maxbeloppet för bidraget.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudielån bör kunna lämnas som komplement till omställningsstudiebidrag

Omställningsstudiestöd bör lämnas för att bidra till att täcka det inkomstbortfall som blir följderna av minskat arbete till förmån för studier. Stödets bidragsdel föreslås ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall som motsvarar högst 4,5 inkomstbasbelopp per år. För att ytterligare underlätta för studier mitt i livet bör bidragsdelen vid behov kunna kompletteras med en lånedel. Omställningsstudielån är ett komplement till omställningsstudiebidraget, och bör därför endast kunna lämnas under den tid och i den omfattning som omställningsstudiebidraget lämnas.

Lärarnas Riksförbund framhåller att många av förbundets medlemmar efter genomgången grundutbildning har stora studieskulder och därför kan vara skeptiska mot att ta nya lån. Förbundet anser därför att en höjning av bidragsbeloppet i stället bör övervägas.

Det omställningsstudiebidrag som föreslås är betydligt högre än andra statliga studiebidrag, i nivå med arbetslöshetsersättningen. Regeringen anser inte att en högre bidragsnivå är motiverad. I avsnitt 9.13 föreslår regeringen att omställningsstudielånet ska betalas tillbaka på samma sätt och enligt samma bestämmelser som studielån enligt studiestödslagen. Den som har studieskulder sedan tidigare och som kompletterar omställningsstudiebidraget med omställningsstudielån, kommer att betala tillbaka samtliga sina lån enligt förmånliga villkor, med generösa trygghetsregler vid sjukdom, arbetslöshet och andra oförsedda händelser.

Omställningsstudielånets storlek bör beräknas som en andel av skillnaden mellan bruttoinkomsterna före och under studierna...

Som framgår ovan bör omställningsstudiestöd lämnas för att täcka inkomstbortfall under studier. Avsikten är inte att den som slutar arbeta för att studera ska få bättre ekonomi under studietiden. Den som studerar som ett led i en omställning ska alltså inte överkompenseras. Summan av stödmottagarens omställningsstudielån och samlade bidrag efter skatt bör därför inte kunna överstiga tidigare nettoinkomster från arbete. Omställningsstudielån bör därför som mest kunna lämnas för att täcka upp skillnaden mellan de bidrag som lämnas under studietiden, efter skatt, och den studerandes tidigare nettoinkomster.

Skattesystemets komplexitet, med grundavdrag, jobbskatteavdrag och en brytpunkt för statlig inkomstskatt innebär att en modell med en helt exakt beräkning av lånets storlek snabbt skulle bli komplex. För att beräkningarna ska vara förutsebara för de studerande och samtidigt enkla att administrera fordras en mera schabloniserad modell. Regeringen anser därför att lånebeloppets storlek bör bestämmas med utgångspunkt i ett belopp som motsvarar 63 procent av skillnaden mellan

- storleken på omställningsstudiebidraget och eventuellt kollektivavtalat kompletterande studiestöd före skatt, och
- den årliga inkomsten multiplicerad med den omfattning som omställningsstudiestöd lämnas för.

Regeringen anser, i motsats till CSN, att det inte finns något behov av att i författningsförslaget förtydliga att det är den årliga inkomst som Försäkringskassan har fastställt som ska läggas till grund för beräkningarna.

Den föreslagna modellen tar hänsyn till att studerande kan ha olika inkomster innan studierna, studera i olika omfattning och välja att fortsätta arbeta under studietiden samt till skattereglernas påverkan. Modellen innebär att alla som studerar med omställningsstudiebidrag får möjlighet att komplettera bidraget med omställningsstudielån på ett sätt som innebär att deras inkomstbortfall under studietiden kan begränsas till ett par procentenheter av tidigare nettoinkomster.

Vid beräkning av bidragets storlek enligt den alternativa beräkningsmodellen (avsnitt 9.6) kan bidraget i vissa fall vara högre än den tidigare årsinkomsten. Då finns heller inget inkomstbortfall som behöver kompenseras med lån. I sådana fall bör inget lån kunna lämnas.

CSN har framhållit att myndigheten kommer att betala ut omställningsstudiestöd per vecka men att kollektivavtalat kompletterande studiestöd kan komma att lämnas per månad. Detta medför enligt CSN att myndigheten måste räkna om omställningsorganisationernas belopp till ett veckobelopp för att kunna fastställa lånets storlek. CSN önskar därför föreskriftsrätt kring beräkning av lånets storlek och föreslår bl.a. att det i lagen om omställningsstudiestöd ska införas en upplysningsbestämmelse om detta. Detta är dock exempel på verkställighetsföreskrifter. Sådana kan regeringen meddela utan att det införs en upplysningsbestämmelse. De synpunkter och förslag som CSN har framfört övervägs i det fortsatta arbetet med förordningar.

... men högst med ett belopp som motsvarar lånebeloppet inom studiemedelssystemet

Omställningsstudielån ska som andra studielån som utgångspunkt betalas tillbaka i sin helhet. Återbetalningen måste samtidigt vara realistisk för den enskilde. Den enskildes skuldsättning bör därmed begränsas. Det är därför rimligt med en begränsning i form av ett högsta möjligt lånebelopp.

Regeringen anser att det är lämpligt att omställningsstudielån som mest bör kunna lämnas med ett belopp som motsvarar grund- och tilläggslånet i nuvarande studiemedelssystem. I studiemedelssystemet är lånebeloppen indexerade genom en koppling till prisbasbeloppets utveckling. Omställningsstudielån bör därför, för den som får helt stöd, kunna lämnas med ett belopp som per vecka högst utgör 5,98 procent av prisbasbeloppet, dvs. 2 846 kronor per vecka eller motsvarande 12 332 kr per månad i 2021 års belopp. Vid deltidsstudier bör beloppet anpassas efter studieomfattningen. Omställningsstudielån bör högst lämnas med ett belopp per vecka som utgör

- 4,49 procent av prisbasbeloppet för den som får 75 procent av helt stöd (2 137 kronor per vecka eller motsvarande 9 260 kronor per månad),
- 3,59 procent av prisbasbeloppet för den som får 60 procent av helt stöd (1 708 kronor per vecka eller motsvarande 7 401 kronor per månad),
- 3,00 procent av prisbasbeloppet för den som får 50 procent av helt stöd (1 428 kronor per vecka eller motsvarande 6 188 kronor per månad),
- 2,39 procent av prisbasbeloppet för den som får 40 procent av helt stöd (1 137 kronor per vecka eller motsvarande 4 927 kronor per månad), och
- 1,20 procent av prisbasbeloppet för den som får 20 procent av helt stöd (571 kronor per vecka eller motsvarande 2 474 kronor per månad).

I promemorian föreslås att med prisbasbelopp ska avses även prisbasbelopp enligt föreskrifter som meddelats i anslutning till socialförsäkringsbalken. Regeringen anser dock att en sådan hänvisning inte behövs eftersom definitionen framgår av socialförsäkringsbalken (jämför 1 kap. 3 § studiestödslagen och 3 § lagen om studiestartsstöd). Med prisbasbelopp bör alltså avses prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken

Några exempel på bidrags- och lånebelopp enligt regeringens förslag

I följande tabell illustreras utfallet av regeringens förslag om beräkning av omställningsstudielån, omräknat till bidrags- och lånebelopp per månad.

Tabell 9.1 Omställningsstudiebidragets och lånets storlek

Vid olika månadsinkomster innan studierna och vid 100, 75, 50 eller 20 procent av helt belopp. Bidraget i kronor per månad före skatt och lånet i kronor per månad. Samtliga belopp beräknade med 2021 års prisbasbelopp.

Inkomst	100 %		75 %		50 %		20 %	
	Bidrag	Lån	Bidrag	Lån	Bidrag	Lån	Bidrag	Lån
1 000 kr	797	128	598	96	399	64	156	28
5 000 kr	4 000	630	3 000	473	2 000	315	800	126
10 000 kr	8 000	1 260	6 000	945	4 000	630	1 600	252
15 000 kr	12 000	1 890	9 000	1 418	6 000	945	2 400	378
20 000 kr	16 000	2 520	12 000	1 890	8 000	1 260	3 200	504
25 000 kr	20 000	3 150	15 000	2 363	10 000	1 575	4 000	630
30 000 kr ¹	20 458	6 010	15 344	4 508	10 227	3 005	4 091	1 202
35 000 kr	20 458	9 160	15 344	6 870	10 227	4 580	4 091	1 832
40 000 kr	20 458	12 310	15 344	9 233	10 227	6 155	4 091	2 462
45 000 kr ²	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474
50 000 kr	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474
55 000 kr	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474
60 000 kr	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474
65 000 kr	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474
70 000 kr	20 458	12 332	15 344	9 260	10 227	6 188	4 091	2 474

¹ Omställningsstudiebidrag lämnas för 80 procent av ett inkomstbortfall om högst 4,5 inkomstbasbelopp per år, dvs. med som mest 20 458 kronor per månad vid helt stöd.

² Omställningsstudielån lämnas med högst 5,98 procent av prisbasbeloppet per vecka, dvs. med som mest 12 332 kronor per månad vid helt stöd. För studerande som inte har kollektivavtalat kompletterande studiestöd nås detta lånetak vid inkomster runt 40 500 kronor per månad.

9.8 Studieresultat ska prövas på motsvarande sätt som inom studiemedelsområdet

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få lämnas utan föregående prövning av den studerandes tidigare studieresultat om den sökande inte tidigare har haft studiestöd i form av omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd.

Studieresultat ska prövas när en person som tidigare har haft omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd ansöker om omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestöd ska få lämnas till den som har bedrivit tidigare studier i normal takt. Omställningsstudiestöd ska få lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med

omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: CSN, Skolverket och Akademikerförbundet SSR tillstyrker förslaget. Skolverket anser att det är bra att det nya stödet följer riktlinjerna för studiestödslagen.

LO avstyrker förslaget om en tioårig provotid för dem som tidigare har studerat med studiemedel. LO anser att perioden inte bör överstiga kvalificeringstiden på åtta år.

Skälen för regeringens förslag

Tidigare studieresultat bör normalt provas vid varje ansökan om omställningsstudiestöd

Att pröva de studerandes studieresultat syftar till att öka deras drivkrafter att klara sina studier så att genomströmningen hålls på en hög nivå. Att pröva studieresultaten när studier med omställningsstudiestöd inleds kan ses som ett sätt att säkerställa att den sökande har förmågan att klara av de kommande studierna med grund i personens tidigare studier och studieresultat. Det minskar risken för att medel används på ett sätt som inte leder till det avsedda syftet. Det skulle förvisso kunna ifrågasättas om det är nödvändigt att pröva studieresultaten för en person som för första gången ansöker om omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestödet ska vara ett studiestöd som ger en andra chans till utbildning som kan bidra till att utveckla färdigheterna under arbetslivet. Det är samtidigt inte motiverat att lämna ett i sammanhanget mycket generöst omställningsstudiestöd till en studerande som i närtid inte har klarat resultatkraven för tidigare stöd för utbildning. Regeringen anser därför att omställningsstudiestöd som utgångspunkt endast bör kunna lämnas till den som uppvisar tillräckliga studieresultat från tidigare studier.

Bestämmelser som reglerar studieresultatprövningen inom studiemedelssystemet finns i studiestödslagen och studiestödsförordningen. För studiestartsstöd regleras studieresultatprövningen i lagen om studiestartsstöd. Likartade bestämmelser bör gälla inom omställningsstudiestödet. Inom studiemedelssystemet provas den studerandes tidigare studieresultat vid varje ny ansökan. Nya studiemedel lämnas normalt bara om tidigare resultat är tillräckliga. Att pröva uppnådda studieresultat mera frekvent, t.ex. under en pågående termin skulle bl.a. medföra en större administration för utbildningsanordnarna och utgöra ett avsteg från den väl etablerade ordning som gäller inom studiemedelsområdet. Regeringen anser därför att tidigare uppnådda studieresultat bör provas vid varje ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Den som ansöker om omställningsstudiestöd bör därför kunna redovisa tillräckliga studieresultat från tidigare studier med studiemedel, studiestartsstöd eller omställningsstudiestöd. För den som aldrig tidigare har haft något sådant stöd bör inte uppställas några krav på studieresultat. Enligt 3 kap. 7 § studiestödslagen och 15 § lagen om studiestartsstöd får studiemedel respektive studiestartsstöd lämnas till den som bedrivit tidigare studier i normal takt. Den som ansöker om sådana stöd måste

därmed på motsvarande sätt kunna redovisa tillräckliga studieresultat även från tidigare studier med omställningsstudiestöd.

Det är samtidigt viktigt, bl.a. av arbetsmarknadsskäl, att den som efter en tid vill återgå till studier som ett led i en omställning ska kunna göra det utan att hindras av bristande studieresultat från studier som ägt rum för länge sedan. Inom studiemedelssystemet ställs inte några krav på redovisning av studieresultat som är äldre än tio år. Regeringen anser att även omställningsstudiestöd bör kunna lämnas trots att den studerande inte uppvisat tillräckliga resultat, i de fall det är fråga om studieresultat som är äldre än tio år. LO anser att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas utan krav på studieresultat från studier som ligger längre tillbaka i tiden än åtta år. Bestämmelser om prövning av studieresultat syftar dock till att bidra till en god genomströmning. Mot den bakgrunden anser regeringen att den tioårsgräns som redan tillämpas inom studiemedelssystemet framstår som väl avvägd. Inom studiemedelsområdet anges på förordningsnivå att studieresultat från tidigare studier med studiemedel eller studiestartsstöd som är äldre än tio år kan bortses ifrån vid en ny ansökan om studiemedel. Regeringen saknar anledning att föreslå någon annan ordning när det gäller tidigare studier med omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestöd bör kunna lämnas till studerande som bedrivit tidigare studier i normal takt eller om det finns särskilda skäl

Bestämmelser om krav på studieresultat bör vara desamma för den som studerar med omställningsstudiestöd som för den som studerar med studiemedel. Krav på studieresultat bör följdriktigt endast gälla studierna under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestödet lämnats för. Vad som ska uppnås bör dessutom vara detsamma som inom studiemedelssystemet, dvs. att studierna ska ha bedrivits i ”normal takt”. Inom studiemedelssystemet anges på förordningsnivå vad som är normal studietakt för studerande vid högskoleutbildningar. För övriga utbildningar har CSN rätt att meddela föreskrifter. Precis som inom studiemedelssystemet bör definitionen av vad som är studier i normal takt regleras på förordningsnivå och i föreskrifter. Regeringen föreslår därför att det i lagen om omställningsstudiestöd ska finnas en upplysningsbestämmelse med innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av restkompetensen kan föreskriva om detta.

Precis som inom studiemedelssystemet och studiestartsstödet bör det finnas möjlighet att lämna omställningsstudiestöd till den som inte har bedrivit tidigare studier i normal takt, om det finns särskilda skäl. Bedömningen av vad som kan utgöra särskilda skäl bör följa praxis på studiemedels- och studiestartsstödsområdet.

9.9 Utbetalning av omställningsstudiestöd får göras när studierna har påbörjats och stödet ska i vissa fall vara förverkat

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska få betalas ut endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Omställningsstudiestödet ska vara förverkat, om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som stödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare får stödet ändå betalas ut om det finns särskilda skäl.

Om den studerande avlider innan omställningsstudiestödet har betalats ut, ska det stöd som avser tiden efter den studerandes bortgång vara förverkat.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: CSN och *Akademikerförbundet SSR* tillstyrker förslaget. CSN föreslår dock att den studerande, i de fall beslut om omställningsstudiestöd fattas efter studiestarten, alltid ska ha möjlighet att styrka sina studier inom en månad från dagen för beslutet.

Skälen för regeringens förslag

Påbörjade studier bör vara ett krav för utbetalning

För att motverka felaktiga utbetalningar och missbruk av omställningsstudiestöd bör stödet kunna betalas ut först sedan det styrkts att den studerande har påbörjat de studier som omställningsstudiestödet har beviljats för. Styrkandet bör göras i linje med vad som krävs för att få studiemedel och studiestartsstöd utbetalat. Styrkandet bör därmed innefatta att både utbildningsanordnaren och den studerande intygar att studierna bedrivs enligt beslut om omställningsstudiestöd.

Omställningsstudiestödet bör i vissa fall vara förverkat

Den som har behov av omställningsstudiestöd bör också se till att styrka att studierna har påbörjats senast inom en månad från studiestarten. Det är viktigt bl.a. eftersom anslaget för stödet kommer att vara begränsat (se avsnitt 11.1) och att medel som inte används bör kunna återgå och lämnas till en annan studerande. Regeringen föreslår därför att omställningsstudiestödet normalt ska vara förverkat om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som omställningsstudiestödet avser har styrkt att han eller hon har påbörjat sina studier.

I vissa fall kan det dock tänkas att ett beslut om omställningsstudiestöd fattas sent. I dessa fall kan det anses finnas särskilda skäl för att betala ut omställningsstudiestödet inom en månad efter att den studerande tagit del av beslutet. Det kan även förekomma andra skäl som kan beaktas, såsom att den studerande blivit sjuk eller liknande. CSN anför att villkoren för utbetalning vid sena beslut bör framgå av lagen i stället för att omfattas av prövningen av särskilda skäl. Regeringen delar dock inte CSN:s uppfattning att det är fråga om generella undantag och anser därför att det inte ska regleras särskilt. Till hjälp för bedömningen av vad som ska utgöra

särskilda skäl bör ledning kunna sökas i den praxis som gäller för motsvarande fråga på studiemedels- och studiestartsstödsområdet.

En stödtagare som avlider under tiden med omställningsstudiestöd bör inte kunna få ytterligare utbetalningar som avser tid då inga studier har bedrivits. Omställningsstudiestödet bör därför vara förverkat för tid efter stödmottagarens bortgång.

Den närmare regleringen om utbetalning av omställningsstudiestöd bör finnas på förordningsnivå och i myndighetsföreskrifter.

9.10 Samordning med andra förmåner och kravet på nyrekrytering inom studiestartsstödet

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska inte få lämnas för en vecka som det samtidigt lämnas studiemedel eller studiestartsstöd för.

Omställningsstudiestöd ska heller inte få lämnas för studier som den studerande samtidigt uppbär lön för att bedriva eller till studerande som är intagna i kriminalvårdsanstalt.

Därutöver ska samordningen mellan omställningsstudiestödet och andra ersättningar i huvudsak överensstämja med samordningsbestämmelserna i studiestödslagen. Det innebär bl.a. att omställningsstudiestöd inte heller kan lämnas eller tas emot för samma tid som aktivitetsstöd, sjukersättning och flertalet andra ersättningar lämnas för.

I socialförsäkringsbalken ska det införas en bestämmelse om att sjukpenning i särskilda fall inte heller ska få lämnas när den försäkrade bedriver studier för vilka han eller hon får omställningsstudiestöd. I balken ska det vidare införas en bestämmelse om att rehabiliteringsersättning ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som omställningsstudiestöd, dock inte till den del stödet är återbetalningspliktigt. Bestämmelserna i balken om att Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten i vissa fall ska göra avdrag på ersättning som beviljas retroaktivt ska gälla även i de fall den försäkrade redan har fått omställningsstudiestöd utbetalt för samma tid. I balken ska även föras in en bestämmelse om att livränta vid arbetskada eller annan skada enligt 41–44 kap. ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som omställningsstudiestöd. Minskning ska dock endast ske till den del omställningsstudiestödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka.

Studiemedel och studiestartsstöd ska inte få lämnas för en vecka som det lämnas omställningsstudiestöd för.

Kravet på nyrekrytering för rätt till studiestartsstöd ska justeras på så sätt att studiestartsstöd inte heller får lämnas till den som inom de senaste tre åren har fått omställningsstudiestöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att omställningsstudiestöd och studiemedel eller studiestartsstöd inte ska få lämnas eller tas emot för samma tid. Promemorian saknar förslag om att omställningsstudiestöd inte ska få lämnas för studier som den studerande samtidigt uppbär lön för att bedriva. Promemorian innehåller inte heller något förslag om att livränta i vissa fall

ska minskas med det belopp den försäkrade samtidigt får som omställningsstudiestöd. Promemorians förslag har också en delvis annan redaktionell och språklig utformning.

Remissinstanserna: *Akademikerförbundet SSR* tillstyrker förslaget.

CSN tillstyrker förslaget om att omställningsstudiestöd inte ska få lämnas till en studerande som är intagen i kriminalvårdsanstalt. *CSN* föreslår att omställningsstudiestöd och studiemedel respektive studie-startsstöd inte får lämnas för samma vecka.

Försäkringskassan anser att det behövs ett tillägg till samordningsbestämmelsen så att även livränta kan samordnas med omställningsstudiestödet. Detta för att samordning ska kunna ske när livränta beviljas retroaktivt för en tid då den försäkrade har fått omställningsstudiestöd.

Lärarnas Riksförbund framhåller att omställningsstudiestödet måste gå att kombinera med de statsbidrag för lärarfortbildning som redan existerar, särskilt i Lärarlyftet.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiestöd bör tillsammans med andra ersättningar normalt inte få överstiga heltid

Omställningsstudiestöd bör, precis som andra statliga studiestöd, inte kunna utgå tillsammans med andra samhälleliga ersättningar på ett sådant sätt att den studerande blir kompenserad för mer än heltid. Omställningsstudiestöd bör därför inte kunna lämnas eller tas emot för samma tid som vissa andra ersättningar lämnas. Att omställningsstudiestöd och vissa andra ersättningar inte kan lämnas samtidigt innebär att en studerande inte kan ha ersättning från två olika håll för samma aktivitet och samma tid. Det bör däremot, i likhet med vad som gäller för övriga studiestöd, vara möjligt att parallellt uppbära omställningsstudiestöd och andra ersättningar, om det rör sig om skilda aktiviteter som under samma kalendertid berättigar till respektive ersättning. Den sammanlagda ersättningen bör dock aldrig kunna överstiga heltid. Omställningsstudiestöd bör t.ex. kunna lämnas med maximalt 50 procent av heltid under den kalendertid som den studerande samtidigt har andra ersättningar motsvarande 50 procent av heltid.

De ersättningar som samordnas med studiemedel bör även samordnas med omställningsstudiestöd

Den samordning med andra ersättningar som sker inom studiemedelsystemet bör tjäna som förlaga för omställningsstudiestödet. Omställningsstudiestöd bör, precis som studiemedel, inte få lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, etableringsersättning, sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning, statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för vissa typer av studier eller av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska. Omställningsstudiestöd bör heller inte få lämnas eller tas emot för samma tid då den studerande får utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå eller för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit

anställd som doktorand. Precis som inom studiemedelsområdet bör bestämmelser om undantag från samordningen mellan omställningsstudiestödet och dessa ersättningar regleras på förordningsnivå och i myndighetsföreskrifter. Regeringen föreslår därför att det i lagen om omställningsstudiestöd ska finnas en upplysningsbestämmelse med innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av restkompetensen kan föreskriva om detta.

Omställningsstudiestöd bör inte få lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen om totalförsvarsplikt (1994:1809) eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer. Omställningsstudiestöd bör slutligen inte kunna lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen anser att ytterligare bestämmelser om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas, precis som inom studiemedels- och studiestartsstödsområdet, bör finnas i förordning eller i myndighetsföreskrifter. Regeringen föreslår därför att det i lagen om omställningsstudiestöd ska finnas en upplysningsbestämmelse med innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av restkompetensen kan föreskriva om detta.

Omställningsstudiestöd bör inte få lämnas till studerande som har föräldrapenning

Det finns inget hinder mot att lämna eller ta emot studiemedel eller studiestartsstöd under samma tid som det lämnas föräldrapenning. Däremot är föräldrapenning en skattepliktig ersättning som räknas in i den studerandes inkomster och förekomst av föräldrapenning kan därför leda till att studiemedels- eller studiestartsstödsbeloppen reduceras. Någon motsvarande inkomstprövning föreslås inte inom omställningsstudiestödet. Det finns därför en risk att studerande kan komma att överkompenseras genom att få omställningsstudiestöd och föräldrapenning för samma tid. Omställningsstudiestöd bör därför inte få lämnas eller tas emot under samma tid för vilken det lämnas föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Föräldrapenningsförmåner beräknas för dagar eller delar av dagar medan omställningsstudiestöd ska beräknas med veckobelopp. Närmare bestämmelser om när föräldrapenningsförmåner och omställningsstudiestöd anses lämnas för samma tid bör finnas på förordningsnivå eller i myndighetsföreskrifter.

Omställningsstudiestöd och studiemedel respektive studiestartsstöd bör inte få lämnas för samma vecka

För att studerande inte ska överkompenseras får studiemedel och studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för samma tid. En studerande kan dock uppbära de två stöden parallellt under samma tid, så länge stöden lämnas för olika aktiviteter och om de tillsammans inte lämnas för mer än heltid. Det är på samma sätt viktigt att inte heller den som har omställningsstudiestöd kan överkompenseras genom att få studiemedel eller studiestartsstöd för samma tid. På grund av att omställningsstudiestödet inte samordnas med arbetsinkomster finns dock skäl att överväga en annorlunda form av

samordning av omställningsstudiestöd med studiemedel respektive studiestartsstöd än den som föreslås i promemorian.

Om omställningsstudiestöd skulle få lämnas för samma kalendertid som studiemedel eller studiestartsstöd, så länge stöden inte lämnas för samma aktivitet och inte för mer än heltid, finns tydliga risker för överkompensation. En studerande skulle då kunna studera med omställningsstudiestöd motsvarande 50 procent av heltid, med studiemedel motsvarande 50 procent av heltid och dessutom kunna fortsätta arbeta motsvarande 50 procent av heltid. Regeringen anser att detta inte är rimligt. Det ligger inte heller i linje med promemorians bedömning att olika samhällsliga ersättningar inte ska utgå för samma tid så att en studerande på så sätt kan bli kompenserad för mer än ersättning på heltid. För att undvika risken för överkompensation föreslår CSN att bestämmelserna utformas så att omställningsstudiestöd inte ska få lämnas för samma vecka som det lämnas studiemedel eller studiestartsstöd för, och att studiemedel och studiestartsstöd inte ska få lämnas för samma vecka som det lämnas omställningsstudiestöd för. Regeringen bedömer att CSN:s förslag begränsar riskerna för överkompensation och föreslår därför att bestämmelserna bör utformas i enlighet med detta. Med anledning av den ändrade utformningen föreslås också justeringar av motsvarande samordningsbestämmelser i studiestödslagen och lagen om studiestartsstöd.

Omställningsstudiestöd bör inte få lämnas till studerande som är intagna i anstalt enligt fängelselagen

Regeringen bedömer att intagna i kriminalvårdsanstalt enligt fängelselagen (2010:610), särskilt till följd av det aktualitetsvillkor som föreslås i avsnitt 7.4, sällan kommer att kunna kvalificera sig för omställningsstudiestöd. Målgruppen för stödet är heller inte personer som studerar som ett led i åtgärder för att förebygga brott och underlätta anpassning eller återanpassning i samhället. Omställningsstudiestöd bör därför inte kunna lämnas till den som är intagen i anstalt och som deltar i utbildning, oavsett om deltagandet i utbildning sker inom anstalten eller vid vistelse utanför anstalten. Frågan om skyldighet för Kriminalvården att lämna uppgifter till CSN behandlas översiktligt i avsnitt 10.4.

Förutom för studerande som är intagna i anstalt bör regeringen, på samma sätt som inom studiemedelssystemet, med stöd av restkompetensen kunna meddela föreskrifter om förutsättningarna för att få omställningsstudiestöd för studerande som på annat sätt får sitt uppehälle helt eller till väsentlig del bekostad av staten eller en kommun.

Omställningsstudiestöd bör inte få lämnas till studerande som samtidigt får lön för att studera

Lärarnas Riksförbund framhåller att omställningsstudiestödet måste gå att kombinera med de statsbidrag för lärarfortbildning som redan existerar, särskilt Lärarlyftet. Regeringen konstaterar att det kommer att vara fullt möjligt för den som vill fortbilda sig till lärare, t.ex. inom ramen för Lärarlyftet, att göra det med omställningsstudiestöd. Som nämnts tidigare bör en övergripande princip vara att den studerande inte ska överkompenseras vid studier med omställningsstudiestöd. En person som

är anställd och som ska påbörja studier inom t.ex. ramen för Lärarlyftet, äldreomsorgslyftet eller enligt annan överenskommelse med sin arbetsgivare får i regel lön från sin arbetsgivare. Det är inte rimligt att en person som får lön från sin arbetsgivare under tiden som han eller hon bedriver studier också ska kunna få omställningsstudiestöd för samma tid. Regeringen bedömer därför att omställningsstudiestöd inte bör kunna lämnas för studier som den studerande samtidigt får lön för att bedriva.

Omställningsstudiestöd bör samordnas med vissa andra ersättningar

Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning får inte lämnas till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser för samma tid som programdeltagaren får studiestöd enligt studiestödslagen eller studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd, se 5 kap. 2 § förordningen (2017:819) om ersättning till deltagare i arbetsmarknadspolitiska insatser. Aktivitetsstöd, utvecklingsersättning och etableringsersättning bör inte heller kunna lämnas för den tid som en programdeltagare får omställningsstudiestöd. Regeringen har därför för avsikt att införa ett tillägg om detta i nämnda förordning.

Även i några andra fall bör omställningsstudiestödet samordnas med andra förmåner på samma sätt som sker för studerande med studiemedel. Rehabiliteringspenning bör minskas för den som får omställningsstudiestöd under samma tid och sjukpenning i särskilda fall bör inte lämnas när en person bedriver studier med omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestöd ska ersätta ett inkomstbortfall. Andra ersättningar från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten bör därför inte kunna utgå retroaktivt för tid för vilken CSN redan har lämnat omställningsstudiestöd. Regeringen föreslår därför att Försäkringskassan respektive Pensionsmyndigheten i sådana fall ska göra avdrag på den retroaktiva ersättningen. Regeringen föreslår av ovanstående anledningarna följändringar i socialförsäkringsbalken gällande rehabiliteringspenning, sjukpenning i särskilda fall och gällande retroaktivt beviljade ersättningar från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten. *Försäkringskassan* anser att det behövs ett tillägg i samordningsbestämmelsen i 29 § lagen om omställningsstudiestöd så att även livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken kan samordnas med det nya omställningsstudiestödet. Detta för att samordning ska kunna ske enligt 107 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, när livränta beviljas retroaktivt för en tid då den försäkrade har fått omställningsstudiestöd.

Livränta lämnas för att ersätta inkomstbortfall till följd av arbetsskada eller annan skada. Utan en reglering som samordnar livränta med omställningsstudiestöd kan en studerande komma att få de två ersättningarna för samma inkomstbortfall, och således bli överkompenserad. Risken för överkompensation är störst när livränta beviljas till en person som fått omställningsstudiestöd men kan även uppkomma i andra situationer. Det bedöms att det är när livränta beviljas retroaktivt till en person som fått omställningsstudiestöd som det finns risk för överkompensation. En samordning bör därmed aktualiseras vid utbetalning av livränta, men inte vid utbetalning av omställningsstudiestöd. Regeringen föreslår därför att livränta ska minskas under den tid den försäkrade får omställningsstudiestöd, till den del omställningsstudie-

stödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka. Ändringen förs in i socialförsäkringsbalken.

Inom omställningsstudiestödet är det tänkt att den som blir sjuk, vårdar sjukt barn, sjuk närstående eller har ett barn som avlider får behålla omställningsstudiestödet (se avsnitt 9.3). Den som har omställningsstudiestöd bör därmed enligt gällande bestämmelser t.ex. inte kunna få ordinarie sjukpenning, smittbärappenning eller närståendepenning från Försäkringskassan för samma tid som han eller hon tar emot omställningsstudiestöd. För att kunna få ersättning från Försäkringskassan måste studierna avbrytas och omställningsstudiestödet avslutas. Regeringen ser därför inget behov av att föreslå särskilda bestämmelser om samordning av ordinarie sjukpenning, smittbärappenning och närståendepenning med omställningsstudiestöd.

Arbetslöshetsersättning får normalt inte lämnas till en sökande som deltar i utbildning, se 10 § lagen om arbetslöshetsförsäkring. Den som studerar med omställningsstudiestöd bör normalt inte kunna anses stå till arbetsmarknadens förfogande under studietiden. Den som deltar i utbildning med omställningsstudiestöd bör i normalfallet därmed inte kunna få arbetslöshetsersättning. Det finns undantag som gör det möjligt att i vissa fall studera med bibehållen arbetslöshetsersättning. I sådana fall sker i dag ingen samordning av ersättning, oavsett om studiestöd också lämnas. Regeringen ser därför heller inget behov av att föreslå särskilda bestämmelser om samordning av arbetslöshetsersättning med omställningsstudiestöd.

Studiestartsstöd bör inte få lämnas till den som har haft omställningsstudiestöd de senaste tre åren

Studiestartsstöd ska i första hand lämnas till arbetslösa som hade avstått från utbildning om stödet inte hade funnits. Studiestartsstöd får därför inte lämnas till den som har studerat med studiestöd enligt studiestödslagen under de senaste tre åren (kravet på nyrekrytering, 7 § lagen om studiestartsstöd). Ett nytt omställningsstudiestöd föreslås kunna lämnas bara för utbildning som kan antas stärka den sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov (se avsnitt 8.5). Den som har haft omställningsstudiestöd bör därför sällan senare komma ifråga för studiestartsstöd, eftersom studiestartsstödet riktar sig till personer som står långt från arbetsmarknaden. Om en sådan situation ändå skulle uppstå, bör dock kravet på nyrekrytering för rätt till studiestartsstöd även innefatta ett förbud mot omställningsstudiestöd under de senaste tre åren. Regeringen föreslår därför ett tillägg i bestämmelsen om nyrekrytering i lagen om studiestartsstöd, med innebörden att studiestartsstöd inte ska få lämnas till den som de senaste tre åren har haft omställningsstudiestöd.

9.11 Bestämmelser som bör överensstämma med bestämmelser som gäller för studiemedel

Regeringens förslag: Bestämmelserna för omställningsstudiestödet ska i så stor utsträckning som möjligt överensstämma med reglerna för studiemedel.

Bestämmelser som ska överensstämma med studiestödslagens bestämmelser är bestämmelser om

- studiernas omfattning,
- ny beviljning vid obetalda årsbelopp och återkrav,
- omställningsstudiestöd under sjukdom, vid tillfällig vård av barn, vid vård av närstående, i samband med att ett barn under 18 år har avlidit, och vid ledighet vid extraordinära händelser i fredstid,
- möjlighet att hålla inne utbetalningar av omställningsstudiestöd,
- möjlighet att genast återbetala ej utnyttjat stöd,
- avgift för administrativa kostnader (uppläggningsavgift),
- skyldighet att lämna uppgift om aktuell adress till CSN för den som är återbetalningsskyldig för återkrav,
- preskription av fordran som avser återbetalning av omställningsstudielån eller återkrav av omställningsstudiestöd,
- att en fordran på omställningsstudiestöd inte får överlåtas,
- tillämpning av lagen om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt, och
- avrundning av belopp.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås inte att även återkrävt studiestöd enligt den äldre studiestödslagen (1973:349) ska omfattas av kravet på betalning av återkrävda stöd för att omställningsstudiestöd ska kunna beviljas. Promemorians förslag har en delvis annan språklig utformning.

Remissinstanserna: *Akademikerförbundet SSR* tillstyrker förslaget.

CSN anser att även återkrävt studiestöd enligt den äldre studiestödslagen ska kunna utgöra hinder mot att lämna omställningsstudiestöd. *CSN* föreslår att en hänvisning till lagen om omställningsstudiestöd förs in i 4 kap. 23 § studiestödslagen för att tydliggöra att även omställningsstudielån, som har tagits emot under sjukdomstid m.m. omfattas av rätten till avskrivning av studielån. *CSN* framhåller att den föreslagna regleringen om möjlighet att hålla inne utbetalningar av omställningsstudiestöd bör justeras. *CSN* anför att studerande som vill återsända ej utnyttjat omställningsstudiestöd kommer att behöva återbetala hela det utbetalda beloppet, inklusive det avdrag för preliminär skatt som myndigheten har gjort i samband med utbetalning. Som framgår av avsnitt 3 har bl.a. *CSN* beretts tillfälle att yttra sig över utkast till lagrådsremiss. Myndigheten föreslår en språklig justering av bestämmelsen om betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd.

IFAU instämmer i bedömningen att stödet bör efterlikna det ordinarie studiemedelssystemet och administreras på ett liknande sätt.

Skälen för regeringens förslag

Studieomfattning

Omställningsstudiestöd bör enligt regeringens förslag beräknas per vecka (avsnitt 9.1) och anpassas till studieomfattningen (avsnitt 9.6). Närmare reglering om beräkning av stödets omfattning bör ske på förordningsnivå.

Obetalda årsbelopp eller återkrav för mer än ett kalenderhalvår

En självklar förutsättning för att kunna beviljas omställningsstudiestöd bör vara att den studerande har skött sina tidigare åtaganden kring lån och återkrav till CSN. Den som har misskött sin återbetalning till CSN och inte betalt fastställt årsbelopp och preliminär, slutlig eller kvarstående avgift som ska betalas före det kalenderår som det nya omställningsstudiestödet avser, eller har obetalda återkrav för mer än ett kalenderhalvår, bör inte kunna få omställningsstudiestöd.

Regeringen anser, i likhet med CSN, att även obetalda återkrav av studiestöd som har lämnats enligt den äldre studiestödslagen bör utgöra hinder mot att lämna omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestöd bör dock, på samma sätt som inom studiestödsområdet, kunna lämnas trots obetalda årsbelopp och återkrav om det finns synnerliga skäl.

Obetalda årsbelopp och återkrav av omställningsstudiestöd bör dessutom utgöra hinder mot att nytt studiemedel eller studiestartsstöd beviljas. Bestämmelser med denna innebörd föreslås därför föras in i studiestödslagen och lagen om studiestartsstöd.

Omställningsstudiestöd vid sjukdom, vård av barn m.m.

Studerande med omställningsstudiestöd bör på samma sätt som studerande med studiemedel ha möjlighet att behålla stödet om de blir sjuka, vårdar barn eller en anhörig, om ett barn yngre än 18 år har avlidit och vid extraordinära händelser i fredstid (se avsnitt 9.2 och 9.3).

CSN föreslår att en hänvisning till lagen om omställningsstudiestöd förs in i 4 kap. 23 § studiestödslagen för att tydliggöra att även omställningsstudielån omfattas av rätten till avskrivning av studielån som tagits emot under sjukdomstid m.m. Regeringen delar denna bedömning och föreslår en ändring i enlighet med CSN:s förslag.

Möjlighet att hålla inne utbetalningar av omställningsstudiestöd

Det är viktigt att CSN ges verktyg att förhindra felaktiga utbetalningar. CSN bör därför, på samma sätt som inom studiemedels- och studiestartsstödsområdet, ges möjlighet att besluta om att hålla inne utbetalningar av omställningsstudiestöd helt eller delvis om det finns sannolika skäl att anta att rätten till stödet har upphört eller att stödet kommer att minska. Ett beslut om att hålla inne en utbetalning bör gälla till dess ett slutligt beslut om studiestödet fattas. Regeringen föreslår därför att en hänvisning till 6 kap. 3 a § studiestödslagen ska göras i lagen om omställningsstudiestöd.

CSN framhåller att omställningsstudielånets storlek bl.a. är beroende av storleken på kollektivavtalade kompletterande studiestöd som den studerande får från sin omställningsorganisation. Nivån på omställningsstudiebidraget bör därför kunna fastställas relativt snabbt, medan nivån på omställningsstudielånet kan vara beroende av uppgifter från en

omställningsorganisation, varför ett slutligt beslut kan dröja. CSN föreslår därför att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet görs justeringar i förslaget till lag om omställningsstudiestöd. Regeringen bedömer dock inte att den tidsfördröjning som kan bli aktuell mellan ett slutligt beslut om omställningsstudiebidrag och ett slutligt beslut om omställningsstudielån kommer vara av sådan omfattning att en annan utformning än promemorians förslag väljas i denna del.

Möjlighet att genast återbetala ej utnyttjat omställningsstudiestöd

Den som har tagit emot omställningsstudiestöd bör, på samma sätt som inom studiemedelssystemet, ha vissa möjligheter att ångra sig och genast betala tillbaka stödet. Bestämmelserna i 6 kap. 2 § studiestödslagen och sådana föreskrifter som meddelats i anslutning till den bestämmelsen bör därför också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd. CSN har bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om sådan återbetalning.

CSN noterar att den som önskar återsända sitt omställningsstudiebidrag kommer att behöva återsända det bruttobelopp som har betalats ut, dvs. bidragets storlek före skatt. Regeringen konstaterar att samma ordning gäller vid återbetalning av andra beskattningsbara ersättningar, t.ex. inom socialförsäkringsområdet.

Uppläggningsavgifter för lån

CSN bör ha möjlighet att ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas och vid återbetalning av sådana lån. Bestämmelserna i 6 kap. 4 § studiestödslagen och sådana föreskrifter som meddelats i anslutning till den bestämmelsen bör därför också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd. Avgiften bör, på samma sätt som inom studiemedelområdet, betalas inom den tid och på det sätt som CSN bestämmer.

Den som är återbetalningsskyldig för återkrav av omställningsstudiestöd bör i vissa fall lämna uppgift om sin adress till CSN

Det är viktigt att återkrav av omställningsstudiestöd som betalats ut felaktigt återbetalas. En låntagare som är återbetalningsskyldig för återkrav avseende omställningsstudiestöd och som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen bör därför, på samma sätt som inom studiestödsområdet, vara skyldig att lämna uppgift om sin adress till CSN.

Preskription av fordran som avser återbetalning av omställningsstudielån eller återkrav av omställningsstudiestöd

Det är viktigt att omställningsstudielån betalas tillbaka. En fordran som avser återbetalning av omställningsstudielån eller återkrav av omställningsstudiestöd bör därför preskriberas först tjugofem år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. Bestämmelserna i 6 kap. 12 § studiestödslagen bör därför också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd.

En fordran på omställningsstudiestöd bör inte få överlåtas

Med en fordran på omställningsstudiestöd menas den studerandes fordran på att få sitt omställningsstudiestöd från CSN. Den som studerar med omställningsstudiestöd bör inte kunna överlåta sin fordran till någon annan person. Det vore inte rimligt med tanke på att beslutet om omställningsstudiestöd grundas på den studerandes personliga förhållanden och missbruk av stödet måste förebyggas.

Begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt

Lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt ska enligt 6 kap. 1 § studiestödslagen som utgångspunkt tillämpas på studiestöd, om detta har sökts efter varsel om eller utbrott av arbetskonflikt. Samma ordning bör gälla för omställningsstudiestödet.

Avrundning av belopp

Omställningsstudiestöd bör av administrativa skäl beräknas till ett belopp i hela kronor. Bestämmelserna i 6 kap. 5 § studiestödslagen bör därför också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd.

9.12 Återkrav av omställningsstudiestöd

Regeringens förslag: Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvat arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl ska ett återkrav helt eller delvis få efterges.

Om en studerande avbryter sina studier ska det nu sagda tillämpas på omställningsstudiestöd som har betalats ut för tiden efter avbrottet. Omställningsstudiestödet ska dock inte krävas tillbaka, om den studerande har fått stödet enligt föreskrifter om omställningsstudiestöd under sjukdom eller vid ledighet.

På omställningsstudiestöd som krävs tillbaka tas ränta ut från den dag då stödet tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Om det finns särskilda skäl, kan den återbetalningsskyldige helt eller delvis befrias från sin skyldighet att betala ränta.

En fordran som har uppkommit på grund av att omställningsstudiestöd har krävts tillbaka, ska bevakas fram till utgången av det år då den återbetalningsskyldige fyller 71 år. Därefter ska fordran skrivas av.

Om indrivningen av en sådan fordran skulle leda till mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivning inte är nödvändig från allmän synpunkt får indrivningsåtgärder avstås. Fordran ska skrivas av om den återbetalningsskyldige avlider.

Regeringen ska bemyndigas att meddela föreskrifter om att CSN får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas och i samband med återkrav av omställningsstudiestöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens. Förslaget har dock en delvis annan redaktionell och språklig utformning.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, PTK, Svenskt Näringsliv, Kommunal, IF Metall, LO, Trygghetsrådet TRR, Trygghetsfonden TSL, SKR, Högskolan i Skövde* och *Almega utbildningsföretagen*.

CSN önskar att det ska framgå tydligare vad som avses med arbete ett fåtal timmar mer än vad som tidigare anmälts till CSN.

Skälen för regeringens förslag: Omställningsstudiestödet har inte någon behovsprövning gentemot egen inkomst på samma sätt som t.ex. finns i studiemedelssystemet (5 kap. 1 § första stycket studiestödslagen). Därmed är den enskilt viktigaste grunden för återkrav inom studiemedelssystemet, att studerande har haft inkomster över inkomstgränserna, inte aktuell inom omställningsstudiestödet. I stället bedömer regeringen det lämpligast att det införs en återkravsbestämmelse med innebörden att en studerande som har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon under studietiden har förvärvat arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd, kan få återkrav (se också avsnitt 9.6).

Ett fåtal timmars extra arbete kommer i praktiken att kunna innebära att rätten till omställningsstudiestöd förändras på ett betydande sätt. Det kan t.ex. vara svårt för en enskild stödmottagare att i vissa fall veta på förhand exakt hur mycket arbete som kommer att bli aktuellt under studietiden. Detta gäller exempelvis behovsanställda. Återkrav bör därför inte vara aktuellt för den som enbart arbetat ett fåtal timmar mer än han eller hon tidigare har anmält till CSN. Belopp som betalats ut felaktigt på grund av arbete i begränsad omfattning under samma tid och omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs, bör inte krävas tillbaka. CSN efterfrågar i sitt remissvar ett förtydligande om vad som avses med att arbeta ett fåtal timmar mer än vad en individ tidigare har anmält till CSN. Regeringen anser att bestämmelser om att belopp i vissa fall inte ska krävas tillbaka lämpligen bör finnas på förordningsnivå eller, efter bemyndigande, i föreskrifter av CSN, med stöd av restkompetensen. Något ytterligare klargörande som CSN efterfrågar är därför inte nödvändigt i lagen.

Återkrav bör därutöver också beslutas om någon genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälnings-skyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Det kan t.ex. handla om stödmottagare som avskiljs från sin utbildning på grund av studieinaktivitet och som underlåter att anmäla ändringen till CSN

samtidigt som huvudmannen för utbildningen rapporterar ändringen till CSN först efter att en felaktig utbetalning har hunnit göras. Återkrav bör också beslutas om någon på annat sätt fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta. Om det finns synnerliga skäl bör ett krav på återbetalning dock helt eller delvis få efterges.

Vid avbrott bör bestämmelserna om återkrav tillämpas beträffande omställningsstudiestöd som har betalats ut för tid efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom eller ledighet för vård av barn eller närstående bör omställningsstudiestödet inte krävas tillbaka, om den studerande fått stödet enligt bestämmelserna om omställningsstudiestöd vid sjukdom och ledighet. Bestämmelsen om återkrav av omställningsstudiestöd föreslås därför i dessa delar utformas på samma sätt som motsvarande bestämmelse om återkrav av studiemedel.

På omställningsstudiestöd som krävs tillbaka bör ränta, på samma sätt som för studiemedel, tas ut från den dag då stödet tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Därtill bör även bestämmelserna om avskrivning av återkrav och indrivning av återkrav vara desamma som gäller inom det reguljära studiemedelssystemet.

CSN bör även få ta ut avgifter i samband med återkrav i enlighet med vad som gäller inom studiemedelssystemet.

9.13 Omställningsstudielån ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna för återbetalning av studielån

Regeringens förslag: Den som har fått omställningsstudielån ska betala tillbaka lånet enligt bestämmelserna i 4 kap. studiestödslagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna. Studiestödslagens bestämmelser om avgifter för administrativa kostnader vid återbetalning av studielån och om uppgiftsskyldighet samt de föreskrifter som har meddelats i anslutning till dessa bestämmelser ska också tillämpas i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: CSN tillstyrker förslaget. CSN har vissa synpunkter på utformningen av det förordningsförslag som lämnas i promemorian.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudielån bör betalas tillbaka enligt samma bestämmelser som ordinarie studielån

Det kan förväntas att studerande som tar omställningsstudielån ofta kan ha studieskulder från tidigare studier. Erfarenheter från CSN visar vidare att äldre studerande är mindre benägna att låna till sina studier. Arbetstagare med låga inkomster, höga utgifter och arbetstagare som saknar tillgång till kollektivavtalat kompletterande studiestöd kan därför oftare förväntas ta

omställningsstudielån. För att omställningsstudiestödet ska vara en realistisk möjlighet till omställning måste konsekvenserna av att bygga på en kvarvarande äldre studieskuld med omställningsstudielån vara överblickbara och rimliga. Regeringen bedömer därför att omställningsstudielånet bör betalas tillbaka enligt samma bestämmelser som det vanliga studielånet.

Förslaget innebär att omställningsstudielån kommer att läggas samman med sådana studielån inom studiemedelssystemet som tagits från och med 2022. Med ett och samma lån anpassas den totala studieskulden till den återstående återbetalningstiden och årsbeloppen fastställs efter det kvarvarande antalet betalningsår. Den som tar omställningsstudielån och som har studielån som har tagits före 2022 kan ansöka om ändrade betalningsvillkor, och omställningsstudielån och tidigare studielån kan då på motsvarande sätt återbetalas som en och samma studieskuld.

CSN:s synpunkter om utformningen av det förordningsförslag som lämnas i promemorian övervägs i det fortsatta arbetet med förordningar.

Studier med omställningsstudiestöd bör inte ge rätt till nedsättning av tidigare årsbelopp

Den som har studielån sedan tidigare och som studerar med studiehjälp, studiemedel eller studiestartsstöd beviljas automatiskt nedsättning av sitt årsbelopp under studierna. Han eller hon behöver under studietiden inte betala tillbaka på sin studieskuld. Omställningsstudiestöd är ett mera generöst studiestöd, som i vissa fall dessutom kan fyllas ut med kollektivavtalat kompletterande studiestöd från en omställningsorganisation. Den som studerar med omställningsstudiestöd bör därför som utgångspunkt samtidigt kunna betala tillbaka äldre studielån i vanlig ordning. Regeringen ser därför ingen anledning att föreslå att den som studerar med omställningsstudiestöd ska få automatisk nedsättning av sitt årsbelopp. Sådana låntagare kommer dock fortsatt att ha möjlighet att få nedsättning på grund av minskad inkomst enligt 4 kap. 14 § studiestödslagen eller någon av de andra anledningar som anges i 4 kap. 13 § studiestödslagen.

Den som har tagit omställningsstudielån och som senare återupptar studier med studiemedel eller studiestartsstöd kommer samtidigt, till följd av regeringens förslag om att omställningsstudielån ska betalas tillbaka i enlighet med 4 kap. studiestödslagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna, att kunna få ett nedsatt årsbelopp med stöd av 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen.

9.14 Omställningsstudiebidrag ska kunna utmätas

Regeringens bedömning: Den befintliga regleringen i utsökningsbalken är tillräcklig för att omställningsstudiebidrag ska kunna utmätas.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: CSN framhåller att det av lagen om omställningsstudiestöd bör framgå att omställningsstudiebidraget går att utmäta.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 6 kap. 3 § studiestödslagen får en fordran på studiestöd inte tas i anspråk genom utmätning. Till skillnad från studiestödet ska omställningsstudiebidraget täcka ett inkomstbortfall och kommer att beskattas i inkomstlaget tjänst. Regeringen anser att det är rimligt att omställningsstudiebidraget ska kunna tas i anspråk genom utmätning på samma sätt som annan inkomst av tjänst.

CSN anför att eftersom en fordran på omställningsstudiebidrag inte får överlåtas krävs det, enligt 5 kap. 5 § utsökningsbalken, ett tillägg i lagen om omställningsstudiestöd som möjliggör att omställningsstudiebidrag får tas i anspråk genom utmätning.

Av 5 kap. 5 § första stycket utsökningsbalken framgår att egendom som inte får överlåtas inte heller får utmätas, om inte annat följer av särskild föreskrift. Av 7 kap. 1 § första stycket 5 utsökningsbalken följer att studiestöd, i den utsträckning det inte ska återbetalas, kan tas i anspråk genom utmätning på samma sätt som lön. Trots överlåtelseförbud är alltså utgångspunkten att studiestöd som inte lämnas i form av lån, exempelvis omställningsstudiebidrag, får utmätas. Det är det särskilda förbudet mot utmätning i 6 kap. 3 § studiestödslagen som medför att studiemedel i form av bidrag och studiehjälp inte får utmätas. Mot denna bakgrund anser regeringen att ytterligare reglering i fråga om utmätning av omställningsstudiebidrag är behövlig.

9.15 Tid med omställningsstudiestöd ska vara överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen

Regeringens förslag: När det vid bedömning av rätten till arbetslöshetsersättning ska bestämmas en ramtid ska månader då den sökande har fått del av helt omställningsstudiestöd inte räknas, om det inte är förmånligare för sökanden att sådan tid räknas med. En sådan månad ska kunna hoppas över även om den innehåller förvärsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Arbetsgivarverket* ser en risk för att arbetstagare som behöver kompetensutveckla sig för att undvika arbetslöshet inte vågar ta steget till kompetensutveckling om det skulle innebära en förlorad rätt till arbetslöshetsersättning. *Arbetsgivarverket* är därför positivt till förslaget.

IAF avstyrker förslaget och anför att det innebär att två beräkningar måste utföras för att avgöra vilken beräkning som är mest förmånlig för den enskilde. Dubbla beräkningar försämrar förutsebarheten inom arbetslöshetsförsäkringen.

Sveriges a-kassor delar bedömningen att det befintliga regelverket är tillfyllest när en person har haft omställningsstudiestöd på heltid. Organisationen anser dock att förslaget innebär att situationen blir mer oklar när en person har haft omställningsstudiestöd på deltid. Personer som har haft

omställningsstudiestöd på deltid kommer, i motsats till andra deltidsstuderande, att kunna hoppa över sin studietid om det är förmånligare. De kommer även att kunna hoppa över sin studietid med lägre krav.

Sveriges a-kassor framhåller vidare att bestämmelser i förordningen (1997:835) om arbetslöshetsförsäkring innebär att arbetslöshetsersättning och omställningsstudiestöd i vissa fall kommer att kunna utgå parallellt vilket organisationen noterar inte bör ha varit avsikten.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande bestämmelser om överhoppningsbar tid i arbetslöshetsförsäkringen

För att ha rätt till arbetslöshetsersättning krävs bl.a. att den sökande är anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen och står till arbetsmarknadens förfogande. Därutöver måste den sökande ha uppfyllt ett arbetsvillkor. För att uppfylla ett arbetsvillkor krävs normalt att den sökande under en ramtid om tolv månader som föregått arbetslösheten har arbetat minst 80 timmar per månad under sex månader, alternativt 480 timmar under sex sammanhängande månader där arbetet inte har understigit 50 timmar under någon månad. Till följd av den pågående pandemin gäller dock till och med den 1 januari 2023 ett mindre omfattande arbetsvillkor. Kravet på arbete är tillfälligt begränsat till 60 timmar per månad under sex månader, alternativt 420 timmar under sex sammanhängande månader där arbetet inte har understigit 40 timmar under någon månad. (9 och 12 §§ lagen om arbetslöshetsförsäkring).

När ramtiden bestäms kan tid med vissa förhållanden hoppas över, s.k. överhoppningsbar tid. Den överhoppningsbara tiden medför att ramtiden förskjuts bakåt i tiden. Enligt nuvarande ordning kan tid med närmare ett 20-tal olika förhållanden hoppas över, som exempelvis styrkt sjukdom och tid när en sökande varit förhindrad att arbeta på grund av en avslutad heltidsutbildning om utbildningen har avslutats efter att den sökande fyllt 25 år (16 b § lagen om arbetslöshetsförsäkring). Möjligheten att hoppa över tid är dock inte absolut. Om en månad innehåller förvärsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor är månaden inte överhoppningsbar. När det gäller månader då den sökande har deltagit i korttidsarbete för vilket preliminärt stöd har lämnats enligt lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete (16 d § lagen om arbetslöshetsförsäkring) har bestämmelserna om överhoppningsbar tid dock konstruerats på ett annat sätt. Tiden med korttidsarbete kan hoppas över om det skulle vara mer förmånligt för den sökande.

Den överhoppningsbara tid som inte räknas in i ramtiden får enligt nuvarande ordning sammanlagt vara högst fem år (17 a § lagen om arbetslöshetsförsäkring).

Tid med omställningsstudiestöd bör vara överhoppningsbar tid inom arbetslöshetsförsäkringen

Omställningsstudiestöd med helt belopp kommer enligt regeringens förslag att förutsätta att stödmottagaren studerar på minst heltid och inte arbetar vid sidan av studierna (avsnitt 9.6). Stödtagarna kommer dessutom,

till följd av de föreslagna kvalifikationsreglerna för det nya stödet, alltid att vara äldre än 25 år (se avsnitt 7.3). Bestämmelserna om överhoppningsbar tid i 16 b § lagen om arbetslöshetsförsäkring innebär därmed att den som har omställningsstudiestöd med helt belopp och som har arbetat före sina studier kommer att kunna hoppa över tiden för den avslutade utbildningen och få sin ersättningsrätt prövad utifrån det arbete som han eller hon utförde före studierna.

Stödtagare som arbetar vid sidan av sina studier och som studerar på deltid eller på heltid kommer att ha omställningsstudiestöd med delar av helt belopp. Detta eftersom en person som arbetar och samtidigt studerar med omställningsstudiestöd inte ska kunna få ersättning som sammanlagt uppgår till mer än motsvarande heltid (avsnitt 9.6). För dem som före studierna har arbetat på heltid eller i en hög omfattning, kan arbetet under studietiden komma att bli mindre omfattande. Utan en särskild skyddsregel inom arbetslöshetsförsäkringen kan studier med omställningsstudiestöd komma att innebära en förlorad rätt till arbetslöshetsersättning eller en lägre arbetslöshetsersättning i händelse av arbetslöshet. För den som före studierna har varit helt arbetslös eller som har arbetat i begränsad utsträckning, kan arbetet under studietiden komma att bli mer omfattande. För den personen kan det vara mer fördelaktigt att få medräkna arbete som utförts under studietiden. Arbete under studietiden kan då kvalificera till arbetslöshetsersättning.

Regeringen anser, i likhet med *Arbetsgivarverket*, att det är viktigt att den som har arbetat före sina studier med omställningsstudiestöd kan använda sig av det arbetet vid prövning av rätten till arbetslöshetsersättning. I annat fall kan det finnas starka incitament att inte påbörja nödvändiga studier för en omställning. Samtidigt bör möjligheten att kvalificera sig för rätt till arbetslöshetsersättning, genom arbete under tiden med omställningsstudiestöd, inte begränsas. Månader då en sökande har haft omställningsstudiestöd med delar av helt stöd bör därför inte räknas vid fastställande av ramtiden inom arbetslöshetsförsäkringen, om det inte är förmånligare för den sökande om sådan tid räknas med. En sådan månad bör därmed kunna hoppas över även om den innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor. Regeringen föreslår därför att bestämmelser med denna innebörd förs in i lagen om arbetslöshetsförsäkring.

IAF avstyrker förslaget eftersom det innebär att dubbla beräkningar måste göras, för att utröna vilken beräkning som är mest fördelaktig för den sökande, vilket försämrar förutsebarheten inom arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen inser att förslaget kan innebära en något komplexare administration hos arbetslöshetskassorna. Det kan dock konstateras att konstruktionen med dubbla beräkningar redan finns i dag i när det gäller korttidsarbete. Fördelarna med att enskilda vågar välja omställning och omständigheten att bestämmelsen är till fördel för den enskilde överväger enligt regeringens bedömning den nackdel som *IAF* nämner.

Sveriges a-kassor anser att förslaget innebär att personer som har haft omställningsstudiestöd på deltid, i motsats till andra deltidsstuderande, kommer att kunna hoppa över sin studietid om det är förmånligare. De kommer även att kunna hoppa över sin studietid med lägre krav eftersom

det vid deltidstudier med omställningsstudiestöd, till skillnad från vid heltidstudier, inte finns något krav på att studierna ska vara avslutade. Regeringen vill framhålla att det är angeläget att enskilda som behöver det också vågar välja omställning i form av studier. Regeringen bedömer därför att det inte bör ställas krav på att deltidstudier som bedrivits med omställningsstudiestöd ska vara avslutade för att kunna vara överhoppningsbara. Ett sådant krav skulle kunna leda till att en sökande som förlorar ett arbete som pågår parallellt med deltidstudier med omställningsstudiestöd skulle kunna tvingas avbryta sina studier.

Sveriges a-kassor framhåller även att bestämmelser i förordningen om arbetslöshetsförsäkring kan innebära att arbetslöshetsersättning och omställningsstudiestöd i vissa fall kommer att kunna utgå parallellt.

Regeringen kan konstatera att en övergripande princip är att studerande inte ska kunna bli överkompenserade vid studier med det nya omställningsstudiestödet. Synpunkterna från Sveriges a-kassor rör sådant som regleras i förordning och får beaktas i det kommande arbetet med förordningar.

10 Administration av omställningsstudiestödet

10.1 Omställningsstudiestöd ska beviljas efter ansökan

Regeringens förslag: Omställningsstudiestöd ska beviljas efter ansökan. En studerande ska få begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås inte någon bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av restkompetensen kan få meddela ytterligare föreskrifter om ansökan.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *CSN*, *LO*, *Svenskt näringsliv*, *SUHF* och *Lunds universitet*. CSN anser att omställningsstudiestöd som huvudregel endast ska kunna sökas i elektronisk form. I anledning av det föreslår CSN en justering av det förslag till förordning om omställningsstudiestöd som lämnas i promemorian.

Lärarnas Riksförbund, avisar inte helt förslaget men vill framhålla att den konstruktion som föreslås för att en sökande ska kunna ta del av omställningsstudiestödet blir administrativt krävande och slukar mycket tid. Förbundet anför vidare att det kan finnas risk att den enskilde drabbas om hanteringen från omställningsorganisationen och CSN drar ut på tiden. Ansökningsförfarandet får inte missgynna lärare och studie- och yrkesvägledare som ofta har en längre planeringshorisont för sin fortbildning.

Flera remissinstanser har synpunkter på de förordningsförslag som lämnas i promemorian i fråga om att omställningsstudiestöd ska lämnas i två skilda ansökningsomgångar och i den ordning ansökningarna kommer in till CSN. Det gäller bl.a. CSN, *Omställningsfonden* och *Stockholms universitet*.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen föreslår att CSN ska administrera omställningsstudiestödet. En ansökan om omställningsstudiestöd bör därför lämnas in till CSN.

En sökande bör kunna begränsa sin ansökan så att den enbart avser omställningsstudiebidrag, men den sökande kan ansöka om både omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån.

Regeringen håller med *Lärarnas Riksförbund* att konstruktionen av omställningsstudiestödet kan bli administrativt och tidsmässigt krävande. Regeringen anser dock att den föreslagna konstruktionen är nödvändig för att myndigheten ska kunna handlägga och besluta i ärenden om omställningsstudiestöd med bibehållen noggrannhet och rättssäkerhet.

Utförligare bestämmelser om ansökan kan enligt regeringens bedömning regleras på förordningsnivå, eller efter bemyndigande i förordning, av CSN, med stöd av restkompetensen. Eftersom det beträffande ansökan föreslås att riksdagen ska få meddela föreskrifter på

restkompetensens område kan regeringen inte meddela föreskrifter på det området om det inte i lagen tas in bestämmelser som tydliggör att regeringen – trots lagregleringen – kan meddela sådana föreskrifter, s.k. nödvändiga upplysningsbestämmelser. En sådan bestämmelse bör därför finnas i lagen om omställningsstudiestöd.

De remissynpunkter som har framförts beträffande bestämmelser på förordningsnivå kommer att beaktas i det fortsatta förordningsarbetet.

10.2 Yttrande från en omställningsorganisation

Regeringens förslag: Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska CSN ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

- den redan har lämnat ett yttrande,
- den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
- ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år (63 år från och med 2026), eller
- ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd ska CSN lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som en omställningsorganisation har lämnat.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. *Svensk Scenkonst*, som tillstyrker förslaget, framhåller vikten av att det rör sig om ett frivilligt åtagande.

Flera remissinstanser har invändningar mot förslaget. *Lärarnas Riksförbund* ifrågasätter om ett yttrande från en omställningsorganisation alls behövs i de fall en yrkesverksam lärare redan har kommit överens med arbetsgivaren att få gå en fortbildning. Det riskerar onödig administration och långa ledtider. Vidare framför *Lärarnas Riksförbund* vikten av att ett sådant yttrande baseras på en god dialog med individen och att även individens egen bedömning av vad som stärker ställningen på arbetsmarknaden tillmäts avgörande betydelse. *Företagarna* ifrågasätter om CSN har den nödvändiga kompetens som krävs för att fatta ett beslut om en insats stärker en individs ställning på arbetsmarknaden eller inte.

Umeå universitet avstyrker förslaget och anser att det utgör en inskränkning av studenternas utbildningsval. Studentens egen motivation, drömmar, och därmed efterfrågan på utbildning är det som leder till innovation och användbarhet. Universitetet förordar däremot att omställningsorganisationerna har en aktiv roll vad gäller att lyfta upp behov av utbildningar och anpassningar av utbildningsutbudet. *Uppsala universitet* anser att det bör vara individens val att se vilka utbildningar som stärker deras ställning på arbetsmarknaden och att universitetet även

fortsättningsvis ska fastställa sitt utbildningsutbud självständigt med utgångspunkt i studenternas önskemål och i dialog med avnämarna – inte utifrån omställningsorganisationens rekommendationer. Omställningsorganisationerna skulle i stället kunna erbjuda omvärldsanalyser i form av rapporter, som kan hjälpa både den enskilde som söker utbildning och lärosätena som definierar sitt utbildningsutbud.

Flera remissinstanser, bl.a. *Mittuniversitetet*, anser att bedömningen hur en utbildningsinsats stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden kommer bli svår att genomföra rättssäkert och likvärdigt. *SFS* avstyrker förslaget att omställningsorganisationerna ska ges tillfälle att yttra sig och anför att offentligfinansierat studiestöd bör vara öppen för all högre utbildning.

CSN avstyrker förslaget om att *CSN* ska fästa särskild vikt vid en omställningsorganisationens yttrande. Det ankommer på *CSN* att göra en självständig prövning av en ansökan om förmån utifrån omständigheterna i det aktuella ärendet med beaktande av vad som anges i förarbeten och som följer av praxis, bl.a. gängse principer om bevisvärdering. Mot denna bakgrund framstår den föreslagna bestämmelsen som främmande och som något som skapar osäkerhet i rättstillämpningen.

Skälen för regeringens förslag

CSN bör ha en skyldighet att ge omställningsorganisationer tillfälle att lämna ett yttrande om den sökta utbildningen

Omställningsorganisationer som erbjuder arbetstagare omställnings- eller kompetensstöd i form av vägledning, rådgivning och förstärkt stöd kommer att ha en särskild inblick i den enskilde arbetstagarens situation och särskilt goda förutsättningar att uttala sig om hur dennes ställning på arbetsmarknaden kan stärkas genom deltagande i en viss utbildning. Denna kompetens bör tillvaratas. Till skillnad från bl.a. *Lärarnas Riksförbund* anser regeringen därför att dessa omställningsorganisationer, i de fall den studerande är anknuten till en sådan, bör ges tillfälle att lämna ett yttrande till *CSN* med ett utlåtande om och i förekommande fall hur den sökta utbildningen kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Yttrandet bör ges i form av ett vägledande utlåtande. Det är dock *CSN* som beslutar i frågan om villkoret att utbildningen ska stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov är uppfyllt, när myndigheten tar ställning till om stödet ska beviljas eller inte. Regeringen anser, i likhet med *Lärarnas Riksförbund*, *Umeå* och *Uppsala universitet*, att omställningsorganisationen vid bedömningen av om en viss utbildning stärker den enskildes ställning på arbetsmarknaden även bör ta hänsyn till om den valda utbildningen är lämplig för den enskilde studerande, utifrån hans eller hennes ambitioner för sitt framtida arbetsliv. Det kan också ses som ett sätt att säkerställa att utbildningen kommer att slutföras.

Regeringen anser att *CSN* bör ha en skyldighet att ge den aktuella omställningsorganisationen tillfälle att lämna ett yttrande. Det innebär att *CSN* inte får avgöra ärendet utan att först ha gjort det. Det innebär dock inte att det ska finnas en skyldighet för omställningsorganisationen att lämna ett yttrande.

Med omställningsorganisation bör avses Kammarkollegiet eller en omställningsorganisation som registrerats enligt den lag om grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden som föreslås i departementspromemorian Grundläggande omställnings- och kompetensstöd (Ds 2021:16, se avsnitt 8.2). En person bör anses vara anknuten till en omställningsorganisation till vilken personens arbetsgivare betalar avgifter för grundläggande omställnings- och kompetensstöd. Vissa arbetstagare kommer i stället att vara anknutna till Kammarkollegiet i dess funktion som offentlig omställningsorganisation. Om en person är anknuten till flera registrerade omställningsorganisationer eller till Kammarkollegiet och en eller flera registrerade omställningsorganisationer bör CSN endast vara skyldig att ge en av dessa organisationer tillfälle att lämna ett yttrande.

Det bör finnas vissa undantag från skyldigheten att ge en omställningsorganisation tillfälle att yttra sig

Skyldigheten för CSN att ge en omställningsorganisation tillfälle att yttra sig bör inte gälla om den berörda omställningsorganisationen redan har lämnat ett yttrande eller meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig. Skyldigheten bör inte heller gälla om den studerande ansöker om omställningsstudiestöd före det kalenderår han eller hon fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år. En person som ansöker före det kalenderår han eller hon fyller 27 år kan inte uppfylla arbetsvillkoret på 96 månader för att få rätt till omställningsstudiestöd och en person som ansöker efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år har inte möjlighet att få omställningsstudiestöd med hänsyn till åldersgränsen. Från och med 2026 föreslås att omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år, varför skyldigheten att ge en omställningsorganisation tillfälle att lämna yttrande samtidigt bör höjas till 63 år.

Skyldigheten bör inte heller gälla om den studerande ansöker om omställningsstudiestöd för samma utbildning som han eller hon redan har omställningsstudiestöd för.

Om den studerande varken är anknuten till en registrerad eller till den offentliga omställningsorganisationen bör CSN inte vara skyldig att ge någon omställningsorganisation tillfälle att yttra sig.

CSN bör lägga särskild vikt vid ett yttrande från en omställningsorganisation

Regeringen är av uppfattningen att CSN vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd bör lägga särskild vikt vid ett yttrande som en omställningsorganisation har lämnat. *Mittuniversitetet* framhåller bl.a. att bedömningen av hur en utbildningsinsats stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden kommer bli svår att genomföra rättssäkert och likvärdigt. Regeringen bedömer, till skillnad från *Mittuniversitetet*, att omställningsorganisationerna med en särskild inblick i den enskilde arbetstagarens situation kommer att ha särskilt goda förutsättningar att uttala sig om hur dennes ställning på arbetsmarknaden kan stärkas genom deltagande i en viss utbildning.

Företagarna ifrågasätter om CSN har den nödvändiga kompetens som krävs för att fatta ett beslut i fråga om en insats stärker en individs ställning på arbetsmarknaden eller inte. Regeringen menar att CSN har den kompetens som krävs för att fatta ett sådant beslut på ett rättssäkert och likvärdigt sätt. Som CSN framhåller underlättas en sådan bedömning väsentligen om den kan baseras på en objektiv bedömning från en sakkunnig källa, som en omställningsorganisation. Utan yttrande kommer den studerande själv att behöva tillhandahålla annat underlag. Även om ett sådant underlag kan vara mer svårbedömt för CSN anser regeringen att myndigheten har den kunskap som krävs.

CSN anser att den föreslagna bestämmelsen om att CSN ska lägga särskild vikt vid omställningsorganisationens yttrande framstår som främmande och som något som skapar osäkerhet i rättstillämpningen, särskilt i de fall då CSN finner skäl att avvika från omställningsorganisationens bedömning. Som CSN nämner ankommer det på myndigheten att göra en självständig prövning av ansökan om omställningsstudiestöd utifrån omständigheterna i det aktuella ärendet, med utgångspunkt i uppgifter i omställningsorganisationens yttrande och i annat eventuellt underlag, samt utifrån den praxis som utvecklas. Myndighetens självständiga prövning hindrar dock inte att det upprätthålls en regel som innebär att CSN lägger särskild vikt vid ett yttrande från en omställningsorganisation i de ärenden där det finns ett sådant. Till skillnad från CSN anser regeringen att detta bör regleras särskilt. En föreskrift av det slaget är visserligen inte vanlig. Den är emellertid i det här fallet motiverad med hänsyn till intresset av att tydliggöra att omställningsorganisationernas insikter och kompetens tas till vara.

10.3 Beslut och överklagande

Regeringens förslag: CSN:s beslut ska gälla omedelbart, om inte CSN bestämmer något annat.

CSN:s beslut i ärenden om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd ska överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd.

Försäkringskassans beslut om sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd ska kunna ändras, omprövas och överklagas på samma sätt som Försäkringskassans beslut i ärenden om förmåner enligt socialförsäkringsbalken.

CSN:s beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Bestämmelserna om uppgiftsskyldighet till domstol som har betydelse för återbetalningen av omställningsstudielån ska överensstämja med bestämmelserna inom studiemedelsområdet.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorians förslag innehåller en hänvisning till att överklaganden av beslut i ärenden om återbetalning ska ske enligt en bestämmelse i studiestödslagen. Eftersom det i promemorian inte föreslås att Försäkringskassan ska fastställa SGI och årlig inkomst för de studerande som saknar en SGI finns det inte heller något förslag på reglering i

socialförsäkringsbalken om ändring, omprövning och överklagande av beslut för denna grupp.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Svenskt Näringsliv, PTK, IF Metall* och *Kommunal*.

CSN anser att den föreslagna bestämmelsen om när beslut får verkställas bör förtydligas så att det framgår att även överinstansens beslut gäller omedelbart.

Akademikerförbundet SSR och *OFR* anser att det är svårt att förstå varför beslut om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd bara ska kunna överklagas till en instans. *ÖKS* lyfter fram att de kommer få pröva frågan om den sökta utbildningen stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. *ÖKS* anser därför att det kan övervägas om det i Överklagandenämndens sammansättning också finns behov av någon ledamot med särskild kunskap om arbetsmarknaden.

Försäkringskassan anför att den som är missnöjd med sitt beslut om omställningsstudiestöd kan komma att behöva vända sitt missnöje åt två håll. Beslut om årlig inkomst och SGI omprövas inom Försäkringskassan och överklagas sedan till förvaltningsrätten. Själva beslutet om omställningsstudiestöd överklagas dock till *ÖKS*. Detta kan innebära att tidsfristen för att begära omprövning av Försäkringskassans beslut redan kan ha löpt ut när stödmottagaren får beslut om omställningsstudiestöd. Försäkringskassan påpekar att det därför är viktigt att de som söker omställningsstudiestöd får tydlig information om vad som blir konsekvensen av ett beslut om årlig inkomst och SGI.

Skälen för regeringens förslag

CSN:s beslut bör gälla omedelbart

CSN:s beslut bör gälla omedelbart, om inte CSN bestämmer något annat. Om ett beslut om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd överklagas, bör dock *ÖKS* med stöd av 48 § förvaltningslagen (2017:900) kunna besluta att det tills vidare inte ska gälla. Vidare kan allmän förvaltningsdomstol, vid överklagande av beslut i andra ärenden, med stöd av 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) besluta att ett beslut som överklagas dit tills vidare inte ska gälla.

Regeringen gör, till skillnad från CSN, bedömningen att det i lagen om omställningsstudiestöd inte behöver förtydligas att även överinstansens beslut gäller omedelbart. Den ordningen gäller redan i dag.

Beslut om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd överklagas till ÖKS

En sökande som inte uppfyller kraven för omställningsstudiestöd kan få helt eller delvis avslag på sin ansökan av CSN.

CSN:s beslut om omställningsstudiestöd kan få stora konsekvenser för en enskild och bör därför kunna överklagas. *ÖKS* har till uppgift att pröva överklaganden av CSN:s beslut om tilldelning och återkrav av studiestöd. *ÖKS* bör därför vara den instans som även prövar överklaganden av CSN:s beslut i ärenden om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd.

Akademikerförbundet SSR och *OFK* anför att de har svårt att förstå varför besluten bara ska kunna överklagas till en instans. Regeringen anser dock att det inte framkommit sådana skäl att det finns anledning att avvika från den ordning som gäller för beslut enligt studiestödslagen och lagen om studiestartsstöd. ÖKS:s beslut med anledning av ett överklagande dit bör alltså inte få överklagas. Regeringen avser att beakta synpunkterna från ÖKS när det gäller nämndens arbetsmarknadskompetens i det fortsatta förordningsarbetet.

Försäkringskassans beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Försäkringskassan bör på CSN:s begäran bestämma sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för dem som ansökt om omställningsstudiestöd (se avsnitt 9.4). Sådana beslut om sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst bör kunna ändras, omprövas och överklagas på samma sätt som Försäkringskassans beslut i ärenden om förmåner enligt socialförsäkringsbalken, dvs. enligt bestämmelserna i 113 kap. socialförsäkringsbalken. Möjligheten att överklaga ett sådant beslut gäller om beslutet går den enskilde emot och har betydelse för rätten till omställningsstudiestöd, även om den sjukpenninggrundande inkomsten har fastställts till maximalt belopp, dvs. 8,0 prisbasbelopp. Eftersom regeringen föreslår att Försäkringskassan ska bestämma en årlig inkomst både för de som har och de som inte har en SGI är 113 kap. socialförsäkringsbalken tillämpligt för samtliga studerande. En hänvisning till lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd bör göras i 113 kap. 2 § socialförsäkringsbalken eftersom Försäkringskassans skyldighet att bestämma SGI och årlig inkomst kommer att regleras i den lagen.

Regeringen instämmer i Försäkringskassans synpunkt om att den som är missnöjd med sitt beslut om omställningsstudiestöd kan behöva vända sitt missnöje dels till ÖKS, dels till förvaltningsdomstol. Regeringen bedömer dock att det förfarandet är nödvändigt då det avser olika ärenden som beslutas inom olika myndigheters verksamheter. Regeringen delar Försäkringskassans bedömning att det är viktigt att myndigheterna informerar de sökande om detta så att de har möjlighet att överklaga ett beslut som de är missnöjda med inom rätt tid.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att 113 kap. socialförsäkringsbalken bör gälla i fråga om ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en studerande som har ansökt om omställningsstudiestöd och att socialförsäkringsbalken ändras på motsvarande sätt.

CSN:s beslut om återbetalning av lån överklagas till allmän förvaltningsdomstol

Besluten som fattas gällande återbetalning av omställningsstudielån kan ha stor betydelse för den enskilde och kan exempelvis handla om fastställandet av ett årsbelopp, rätten att få betala lägre årsbelopp och rätten till avskrivning av omställningsstudielån. Ett beslut om återbetalning av omställningsstudielån bör därför kunna överklagas.

Regeringen föreslår att omställningsstudielån bör betalas tillbaka enligt samma bestämmelser som det vanliga studielånet inom studiemedelsystemet och betalas tillsammans med det. Överklagande av beslut om

återbetalning av omställningsstudielån bör därför hanteras på samma sätt som överklagande av beslut om återbetalning av studielån enligt bestämmelserna i 6 kap. 10 § studiestödslagen.

CSN:s beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån som rör en person som är bosatt i Sverige bör därmed överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen hade sin hemortskommun när beslutet fattades. Beslut i övriga fall bör överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det första beslutet i ärendet fattades. Med hemortskommun bör avses den kommun där den fysiska personen var folkbokförd den 1 november året före det år då beslutet fattades. För den som var bosatt eller stadigvarande vistades här i landet under någon del av det år då beslut fattades, men som inte var folkbokförd här den 1 november föregående år, bör med hemortskommun avses den kommun där den fysiska personen först var bosatt eller stadigvarande vistades. Prövningstillstånd bör krävas vid överklagande till kammarrätten.

Promemorians förslag innehåller en hänvisning till att överklaganden av beslut i ärenden om återbetalning ska ske enligt 6 kap. 10 § i studiestödslagen. Regeringen anser att det är tydligare att återge bestämmelsen än att hänvisa till motsvarande bestämmelse i studiestödslagen.

CSN:s beslut om återbetalning av omställningsstudielån bör gälla omedelbart, om nämnden inte bestämmer något annat. Det finns inte skäl att, som CSN föreslagit, förtydliga i lagen om omställningsstudiestöd att även överinstansernas beslut gäller omedelbart.

Domstolars behov av uppgifter om omställningsstudiestöd

Domstolarna, men också Försäkringskassan och CSN, måste kunna utföra sitt arbete på ett effektivt och rättssäkert sätt. I 6 kap. 7 § andra stycket studiestödslagen finns en bestämmelse om skyldighet för myndigheter och försäkringsinrättningar att på begäran lämna domstol, Försäkringskassan och CSN sådana uppgifter i fråga om en viss person som är av betydelse i ärenden om återbetalning av studielån enligt 4 kap. studiestödslagen. Regeringen anser att denna uppgiftsskyldighet även ska gälla i ärenden om omställningsstudiestöd.

10.4 Centrala studiestödsnämnden och Överklagandenämnden för studiestöd behöver vissa uppgifter från andra för sin handläggning

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela föreskrifter om skyldighet för

- omställningsorganisationer att till CSN respektive ÖKS lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen, och
- läroanstalter eller andra utbildningsanordnare att till CSN respektive ÖKS lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska vara skyldig att lämna uppgift till CSN om sådana ändringar av den studerandes förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestödet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Försäkringskassan*, *Migrationsverket* och *Akademikerförbundet SSR*.

CSN, *Försäkringskassan*, *Skatteverket*, *Trygghetsrådet TRR*, *Trygghetsfonden TSL* och *Omställningsfonden* har synpunkter på de förordningsförslag som lämnas i promemorian. CSN framhåller att kontrollen av om de studerande har arbetat under studietiden kommer att bli resurskrävande och efterlyser en uppgiftsskyldighet för arbetsgivare.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs bestämmelser om uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS

För att kunna hantera omställningsstudiestödet och genomföra den prövning som föreslås, och för att kunna pröva överklagade beslut i ärenden om tilldelning av omställningsstudiestöd, behöver CSN och ÖKS få tillgång till vissa uppgifter från andra myndigheter, omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare respektive studerande. Att uppgifter som behövs för prövningen, när det är möjligt, lämnas direkt från andra myndigheter och aktörer till CSN och ÖKS säkerställer dessutom korrekta underlag vilket minskar riskerna för felaktiga utbetalningar. Andra myndigheter, omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare respektive studerande bör därför, där det bedöms nödvändigt att detta särskilt regleras, ges uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS.

Andra myndigheter bör lämna uppgifter till CSN eller ÖKS

När det gäller uppgifter från andra myndigheter finns det för myndigheter en allmän uppgiftsskyldighet i 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Enligt den bestämmelsen är en myndighet skyldig att på begäran lämna uppgifter som förfogar över, om uppgiften inte är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. För uppgifter som inte omfattas av sekretess behöver någon särskild reglerad uppgiftsskyldighet inte anges.

Det finns dock uppgifter som CSN respektive ÖKS behöver för att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd och som inte kan lämnas ut av andra myndigheter med stöd av 6 kap. 5 § OSL, dvs. uppgifter som omfattas av sekretess. Det kan t.ex. handla om uppgifter som behövs från Migrationsverket för att avgöra om utländska medborgare rätt till stödet (se avsnitt 7.1), uppgifter från Försäkringskassan, Skatteverket och Försvarsmakten som behövs för prövningen av arbetsvillkoret (se avsnitt 7.3 och 7.4), uppgifter från Försäkringskassan och Skatteverket för att bestämma stödets storlek (se avsnitt 9.4), uppgifter från Försäkringskassan, Försvarsmakten och Kriminalvården för att omställningsstudiestöd ska kunna samordnas med andra förmåner (se avsnitt 9.10) m.m. Sekretess hindrar enligt 10 kap. 28 § OSL inte att sådana uppgifter lämnas

till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning. En uppgiftsskyldighet bör därför införas för dessa myndigheter. Enligt regeringens bedömning omfattas andra myndigheters uppgiftsskyldighet till CSN och ÖKS av regeringens restkompetens. I detta fall föreslås inte att riksdagen ska meddela föreskrifter på restkompetensens område. Det behöver därför inte införas någon upplysningsbestämmelse i lagen om detta. Regeringen bedömer att bestämmelser om andra myndigheters uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS bör införas på förordningsnivå. De synpunkter som CSN, Försäkringskassan och Skatteverket har lämnat avseende sådana föreskrifter kommer att övervägas i det fortsatta förordningsarbetet.

Omställningsorganisationer bör lämna uppgifter till CSN respektive ÖKS

För att kunna hantera omställningsstudiestödet behöver CSN respektive ÖKS även få tillgång till vissa uppgifter från omställningsorganisationer. Det kan t.ex. handla om uppgift om att en registrerad omställningsorganisation har finansierat en viss utbildning (se avsnitt 8.2) eller uppgift om att Kammarkollegiet eller en registrerad omställningsorganisation avstår från att yttra sig om huruvida en viss utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov (se avsnitt 10.2). Sådana uppgifter är väsentliga för att prövningen av om en person har rätt till stödet och för hur mycket stöd som ska lämnas.

Den närmare regleringen av uppgiftsskyldigheten är av detaljkaraktär och bör finnas i bl.a. förordning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till CSN lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Vidare bör regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till ÖKS lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. De synpunkter som CSN, Trygghetsrådet TRR, Trygghetsfonden TSL och Omställningsfonden har avseende sådana föreskrifter beaktas inom ramen för det fortsatta förordningsarbetet.

Läroanstalter och andra utbildningsanordnare bör lämna uppgifter till CSN respektive ÖKS

För att kunna hantera omställningsstudiestödet och säkerställa att det enbart lämnas för sådana studier som ger rätt till stödet och under tid då den studerande bedriver studier behöver CSN och ÖKS också vissa uppgifter från läroanstalter och andra utbildningsanordnare. Det kan t.ex. handla om uppgifter om utbildning och studietid. Uppgiftsskyldigheten bör gälla för alla läroanstalter och andra utbildningsanordnare. Till följd av 6 kap. 5 § OSL skulle en läroanstalt eller annan utbildningsanordnare som är en myndighet i och för sig redan enligt gällande rätt vara skyldig att lämna sådana uppgifter till CSN och ÖKS. Det krävs dock en författningsreglerad uppgiftsskyldighet för att exempelvis en folkhögskola

eller en annan utbildningsanordnare som inte är någon myndighet, ska vara skyldig att lämna sådana uppgifter till dessa myndigheter.

För att det, i förhållande till studiestödslagets och studiestödsförordningens bestämmelser, inte ska råda några tveksamheter för en läroanstalt eller annan utbildningsanordnare med en myndighet som huvudman om skyldigheterna att lämna dessa uppgifter till CSN och ÖKS även i ärenden om omställningsstudiestöd föreslås att uppgiftsskyldigheten ska omfatta alla läroanstalter och utbildningsanordnare. Den närmare regleringen av uppgiftsskyldigheten är av detaljkaraktär och bör finnas i förordning. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter om en läroanstalts eller en annan utbildningsanordnares skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Vidare bör regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om en skyldighet för en läroanstalt eller en annan utbildningsanordnare att till ÖKS lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelat i anslutning till lagen.

Studerande bör lämna uppgifter till CSN

De studerande bör vara skyldiga att anmäla sådana förändringar till CSN som kan påverka rätten till stödet eller stödets storlek. Det kan t.ex. röra sig om uppgifter om förändringar i studierna eller om förvärsarbete under studietiden i högre omfattning än som tidigare meddelats. Studerandes uppgiftsskyldighet är således av stor vikt för att rätt omställningsstudiestöd ska kunna betalas ut. Det är därför rimligt att en studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska vara skyldig att lämna uppgift till CSN om sådana ändringar av den studerandes förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestödet eller för stödets storlek. Regeringen föreslår därför en sådan uppgiftsskyldighet.

Ytterligare skyldighet för studerande att lämna uppgifter kan vara nödvändig. Denna reglering är av detaljkaraktär och bör således finnas i förordning. Denna reglering omfattas av regeringens restkompetens. Eftersom det beträffande den studerandes uppgiftsskyldighet föreslås att riksdagen ska meddela föreskrifter på restkompetensens område behöver det i lagen tas in en bestämmelse som tydliggör att regeringen trots lagregleringen kan meddela sådana föreskrifter.

Arbetsgivare bör inte vara skyldiga att lämna uppgifter till CSN

CSN framhåller att kontrollen av om de studerande har arbetat under studietiden kan bli resurskrävande och ser behov av en lagreglerad uppgiftsskyldighet för arbetsgivare. För att ge CSN ekonomiska förutsättningar att kunna administrera det nya omställningsstudiestödet på ett ändamålsenligt sätt föreslås i budgetpropositionen för 2022 att myndighetens anslag ska ökas med 128 mnkr under 2022, och beräknat anslagshöjningar med 132 mnkr för 2023 och 147 mnkr för 2024 (prop. 2021/22:1, utg. omr. 15, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:18). Regeringen delar inte CSN:s bedömning att en uppgiftsskyldighet för arbetsgivare skulle vara nödvändig.

10.5 Andras behov av uppgifter från Centrala studiestödsnämnden

Regeringens förslag: CSN ska till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken och lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen. Detta gäller dock inte sådana personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter).

Promemorians förslag: I promemorian föreslås inte någon ändring i befintlig reglering av CSN:s uppgiftsskyldighet till Försäkringskassan.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Akademikerförbundet SSR*.

CSN och *Försäkringskassan* framhåller att befintliga bestämmelser i socialförsäkringsbalken innebär att CSN först efter en begäran från Försäkringskassan ska lämna ut uppgifter. CSN och Försäkringskassan efterlyser båda en annorlunda formulerad uppgiftsskyldighet för att möjliggöra ett enklare och effektivare informationsutbyte.

CSN, Försäkringskassan, *Trygghetsrådet TRR* och *Trygghetsfonden TSL m.fl.* har synpunkter på de förordningsförslag som lämnas i promemorian.

Skälen för regeringens förslag

Den befintliga regleringen av uppgiftsskyldighet är inte tillräcklig

Omställningsstudiestödet kan ha betydelse för rätten till vissa ersättningar från arbetslöshetskassorna, Försäkringskassan och omställningsorganisationer. Omställningsstudiebidraget är vidare beskattningsbart. För att det nya omställningsstudiestödsystemet ska fungera som det är tänkt, för att minimera risken för felaktiga utbetalningar från CSN och andra aktörer och för att säkerställa en korrekt beskattning måste andra myndigheter och organ få tillgång till vissa uppgifter från CSN. Regeringen bedömer att befintliga bestämmelser huvudsakligen är tillräckliga för att andra aktörer ska få tillgång till de uppgifter de behöver från CSN. Regeringen ser samtidigt behov av nya bestämmelser avseende CSN:s skyldighet att lämna uppgifter till Försäkringskassan.

CSN bör lämna uppgifter till Försäkringskassan

Försäkringskassan behöver uppgifter, dels från CSN för att kunna samordna ersättningar som inte får lämnas samtidigt som omställningsstudiestöd, dels från CSN och andra för att bestämma årlig inkomst och SGI för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd. I 110 kap. 31 § socialförsäkringsbalken föreskrivs en uppgiftsskyldighet i förhållande till Försäkringskassan för bl.a. myndigheter, arbetsgivare och uppdragsgivare i fråga om uppgifter som avser en namngiven person och gäller förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av balken. I promemorian görs bedömningen att denna reglering av uppgiftsskyldighet är tillräcklig.

Varken CSN eller *Försäkringskassan* delar den bedömningen. Myndigheterna framhåller att bestämmelsen är otillräcklig, eftersom den fordrar att Försäkringskassan ska begära att CSN ska lämna ut uppgifter om en namngiven person. CSN anför att man för att möjliggöra den mest effektiva handläggningen av ärenden om omställningsstudiestöd, både hos Försäkringskassan och CSN, bör ge CSN förutsättningar att redan då myndigheten översänder begäran till Försäkringskassan om att fastställa årlig inkomst (se avsnitt 9.4) även översända de uppgifter hos CSN som Försäkringskassan behöver. Med befintlig reglering kommer CSN annars att först översända begäran om att Försäkringskassan ska fastställa en årlig inkomst. Därefter kommer CSN behöva invänta en begäran från Försäkringskassan där den sökande namnges, för att uppgiftsskyldigheten i 110 kap. 31 § socialförsäkringsbalken ska vara tillämplig. CSN anser att det inte heller framstår som lämpligt att basera CSN:s uppgiftsutlämnande på bestämmelsen om nödvändigt utlämnande i 10 kap. 2 § OSL. CSN föreslår mot den bakgrunden att CSN:s uppgiftsskyldighet gentemot Försäkringskassan regleras särskilt. En sådan reglering skulle även förbättra förutsättningarna för CSN:s befintliga elektroniska uppgiftsutlämnande till Försäkringskassan.

Regeringen delar CSN:s och Försäkringskassans uppfattning att den nuvarande bestämmelsen i 110 kap. 31 § socialförsäkringsbalken är otillräcklig för att säkerställa en effektiv handläggning, dvs. en snabb handläggning där resurser används på bästa möjliga sätt, av såväl omställningsstudiestödet som övrigt studiestöd. Regeringen bedömer, i likhet med CSN, att CSN utan föregående begäran från Försäkringskassan avseende en namngiven person bör kunna översända de uppgifter den senare myndigheten behöver för sin prövning. De uppgifter som Försäkringskassan behöver är sådana som CSN redan i dag överför till Försäkringskassan i syfte att samordna ersättningar. Det handlar t.ex. om namn och personnummer för den studerande, vilket stöd det är fråga om, studietakt och stödets omfattning. Därutöver tillkommer de uppgifter som Försäkringskassan behöver för att kunna fastställa SGI och årlig inkomst. Det kan finnas uppgifter, om än enstaka, som Försäkringskassan behöver från CSN som omfattas av sekretess. Sekretess hindrar dock enligt 10 kap. 28 § OSL inte att sådana uppgifter lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning. En uppgiftsskyldighet bör därför införas för CSN. Regeringen bedömer dock att det inte finns något behov av att uppgiftsskyldigheten omfattar sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1. i EU:s dataskyddsförordning. Mot denna bakgrund och den analys av myndigheternas personuppgiftsbehandling som görs i avsnitt 10.6 och 10.7 anser regeringen att CSN bör ges skyldighet att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av socialförsäkringsbalken och lagen om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen, med undantag sådana känsliga personuppgifter som avses i EU:s dataskyddsförordning. På så sätt kommer det att finnas en särskild reglering för CSN:s uppgiftsutlämnande till Försäkringskassan.

CSN bör lämna uppgifter till registrerade omställningsorganisationer

Registrerade omställningsorganisationer kommer att administrera ett kollektivavtalat kompletterande studiestöd som utgör ett komplement till omställningsstudiebidraget och som har betydelse för rätten till omställningsstudielån (avsnitt 9.7). För att kunna besluta om och administrera det kompletterande stödet behöver registrerade omställningsorganisationer vissa uppgifter från CSN. Det handlar om sådana uppgifter som enligt 28 kap. 9 § OSL inte omfattas av sekretess. Det kan vara uppgifter ur beslut om omställningsstudiestöd om beviljat omställningsstudiebidrag, t.ex. uppgifter om stödets omfattning och inkomst som ligger till grund för beslutet. Enligt regeringens bedömning omfattas möjligheten att meddela föreskrifter om CSN:s uppgiftsskyldighet i förhållande till omställningsorganisationer av regeringens restkompetens. I detta fall föreslås inte att riksdagen ska meddela föreskrifter på området. Det behöver därför inte införas någon upplysningsbestämmelse i lagen.

De synpunkter som bl.a. *CSN* och *Trygghetsrådet TRR* har som syftar på bestämmelser på förordningsnivå beaktas inom ramen för arbetet med förordningarna.

10.6 Bestämmelser om behandling av personuppgifter

Regeringens förslag: CSN ska få möjlighet att behandla känsliga personuppgifter om det behövs för att förbereda handläggningen.

Försäkringskassan ska inte längre ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet.

Regeringens bedömning: Personuppgifter bör kunna behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet för att förbereda handläggningen av ärenden om omställningsstudiestöd för personer som har antagits till en utbildning som berättigar till omställningsstudiestöd eller för personer som har för avsikt att ansöka om omställningsstudiestöd. Begränsningar i fråga om vilka känsliga personuppgifter som får behandlas i den förberedande handläggningen bör regleras i förordning.

CSN bör lämna ut personuppgifter elektroniskt, på annat sätt än genom direktåtkomst, till Försäkringskassan.

Den befintliga regleringen om behandling av personuppgifter för informationsutbyte med Försäkringskassan, Migrationsverket, Försvarsmakten och Kriminalvården är tillräcklig. Vidare är också den befintliga regleringen av Försäkringskassans behandling av personuppgifter för bestämmande av årlig inkomst tillräcklig.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Promemorian föreslår ingen ändring i befintlig reglering av Försäkringskassans möjlighet att ha direktåtkomst till personuppgifter hos CSN.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har kommenterat förslaget. *Akademikerförbundet SSR* tillstyrker förslaget.

CSN anför att befintligt elektroniskt utlämnande av personuppgifter från CSN till Försäkringskassan sker elektroniskt på annat sätt än genom

direktåtkomst. Myndigheten anför att det mot bakgrund av praxis från Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2015 ref 61) inte är aktuellt att Försäkringskassan ska ha direktåtkomst eftersom motsvarande funktionalitet kan uppnås genom annat elektroniskt utlämnande. CSN föreslår därför att myndighetens befintliga rätt att bereda Försäkringskassan direktåtkomst avskaffas och att allt elektroniskt utlämnande från CSN till Försäkringskassan bör regleras i studiestödsdataförordningen (2009:321). Eftersom möjligheten för CSN att lämna ut personuppgifter genom direktåtkomst till arbetslöshetskassorna regleras i samma bestämmelse som direktåtkomsten för Försäkringskassan föreslår CSN att motsvarande ändring avseende direktåtkomst för arbetslöshetskassorna görs. CSN anser att samma överväganden gör sig gällande både för Försäkringskassan och arbetslöshetskassorna. CSN har samtidigt synpunkter på utformningen av de föreskrifter som regeringen får meddela om CSN:s rätt att elektroniskt, på annat sätt än genom direktåtkomst, lämna ut personuppgifter till Försäkringskassan. CSN har vidare synpunkter på de föreskrifter som regeringen får meddela avseende det elektroniska utlämnandet från CSN till omställningsorganisationerna. CSN har synpunkter på utformningen av de föreskrifter som regeringen får meddela beträffande CSN:s behandling av personuppgifter under den förberedande handläggningen. CSN anser att regeringen i det fortsatta författningsarbetet bör belysa de rättsliga förutsättningarna för Försvarsmakten och Kriminalvården att lämna uppgifter elektroniskt till CSN och vid behov föreslå regler som säkerställer en sådan rätt. CSN önskar att det förtydligas att den föreslagna uppgiftsskyldigheten för omställningsorganisationer är en sådan skyldighet som avses i 3 kap. 2 § andra stycket lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen), vilket medför att personuppgifter kan överföras utan den enskildes uttryckliga samtycke.

Omställningsfonden understryker, i likhet med *Trygghetsrådet TRR* och *Trygghetsfonden TSL*, betydelsen av automatiserade lösningar för säker och digital informationsöverföring mellan aktörernas olika systemlösningar.

Skao anför att det är angeläget att rätten för omställningsorganisationer att behandla känsliga personuppgifter närmare preciseras i lag. Det bör framgå att känsliga personuppgifter i ett yttrande får överföras till CSN först efter samtycke från arbetstagaren.

Som framgår av avsnitt 3 har bl.a. IMY beretts tillfälle att yttra sig över utkast till lagrådsremiss. IMY efterfrågar i sitt yttrande en proportionalitetsbedömning som gäller behandlingen av känsliga personuppgifter under den förberedande handläggningen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

CSN behandlar personuppgifter med stöd av EU:s dataskyddsförordning...

För handläggning av ärenden om omställningsstudiestöd kommer det att krävas behandling av vissa personuppgifter. Om personuppgifterna behandlas helt eller delvis automatiserat eller om de ingår i eller kommer att ingå i ett register är Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med

avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), nedan kallad dataskyddsförordningen, tillämplig.

En av de grundläggande förutsättningarna för att behandling av personuppgifter ska vara förenlig med dataskyddsförordningen är att behandlingen är laglig. Vad som utgör en laglig grund för behandling anges i artikel 6 i dataskyddsförordningen. Personuppgifter får endast behandlas om minst ett av de villkor som anges i artikel 6.1 a–f i dataskyddsförordningen är uppfyllt. För att personuppgiftsbehandling ska vara i enlighet med dataskyddsförordningen krävs också att villkoren i förordningens artikel 5 är uppfyllda. Artikel 5 behandlar principer för behandling av personuppgifter, bl.a. att uppgifterna ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade samt att uppgifterna ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål.

Vissa kategorier av personuppgifter är till sin natur särskilt integritets-känsliga och därmed särskilt skyddsvärda, t.ex. uppgifter som avslöjar etniskt ursprung och hälsa. Villkoren för behandling av sådana kategorier av personuppgifter, s.k. känsliga personuppgifter, anges i artikel 9 i dataskyddsförordningen. Även personuppgifter som rör fällande domar i brottmål samt lagöverträdelser som innefattar brott är till sin natur särskilt integritetskänsliga och särskilt skyddsvärda. Villkoren för behandling av sådana kategorier av uppgifter framgår av artikel 10 i dataskyddsförordningen.

När det gäller de personuppgifter som ska behandlas av CSN i ärenden om omställningsstudiestöd gör regeringen bedömningen att de lagliga grunderna för personuppgiftsbehandlingen är de som framgår av artikel 6.1 c och artikel 6.1 e, dvs. nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse respektive nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i CSN:s myndighetsutövning. Enligt artikel 6.2 i dataskyddsförordningen är mer specifika bestämmelser om personuppgiftsbehandling tillåtna i nationell rätt för att anpassa tillämpningen av bestämmelserna i förordningen med hänsyn till behandling för att efterleva punkterna 6.1 c och 6.1 e. Av artikel 6.3 i dataskyddsförordningen framgår vidare att grunden för behandlingen som avses i punkterna 6.1 c och 6.1 e ska fastställas i enlighet med unionsrätten, eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av.

När det gäller känsliga personuppgifter om bl.a. hälsa bedöms det finnas stöd för CSN att behandla uppgifter enligt artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen då behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse och behandlingen är proportionerlig (se närmare resonemang nedan). CSN:s behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål samt lagöverträdelser som innefattar brott kommer att ske med stöd av artikel 10 i dataskyddsförordningen. Detta då behandlingen kommer ske under kontroll av en myndighet.

...och med stöd av kompletterande bestämmelser i studiestödsdatalagen och studiestödsdataförordningen

För studiestödsverksamheten finns kompletterande bestämmelser om behandling av personuppgifter i studiestödsdatalagen (2009:287) och i studiestödsdataförordningen. Dessa författningar är tillämpliga på behandlingen av personuppgifter för allt studiestöd som administreras av CSN, vilket innebär att de kommer att vara tillämpliga på behandling av personuppgifter också i ärenden om omställningsstudiestöd.

I studiestödsdatalagen anges bl.a. att personuppgifter får behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet om de behövs för att handlägga ärenden, administrera handläggningen, förbereda handläggningen, informera studiestödsberättigade om studiestödsförmåner och studiesociala förmåner, ta fram och distribuera bevis om studiestöd för studier till studerande eller anmäla oegentligheter inom studiestödsverksamheten till ett offentligt organ som har att utreda eller beivra oegentligheterna (4 §). Personuppgifter som behandlas för nämnda ändamål får även behandlas bl.a. genom att lämnas ut till den registrerade själv, och, i den utsträckning skyldighet för CSN att lämna uppgifter följer av lag eller förordning, till andra (4 §). Personuppgifter som behandlas för de angivna primära ändamålen får även behandlas för andra ändamål, under förutsättning att uppgifterna inte behandlas på ett sätt som är oförenligt med det ändamål för vilket uppgifterna samlades in enligt den s.k. finalitetsprincipen (4 a §).

Enligt motiven till studiestödsdatalagen tillkom lagen bl.a. för att även en verksamhet som innefattar behandling av ett stort antal kategorier mindre integritetskänsliga uppgifter som samlats in för ett bestämt ändamål kan innebära betydande risker för den personliga integriteten. Regelverket är bl.a. utformat så att största möjliga hänsyn tas till de särskilda integritetsrisker som myndigheternas verksamhet innebär, utan att i onödan hindra myndigheternas effektivitet (jämför prop. 2008/09:96, s. 28 f.).

I lagen finns särskilda begränsningar för behandling av s.k. känsliga personuppgifter. Detsamma gäller för personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott. Sådana uppgifter får dock behandlas för vissa ändamål, t.ex. för att handlägga ärenden i studiestödsverksamheten och för att anmäla oegentligheter till ett offentligt organ som har att utreda eller beivra oegentligheterna (6 §). Lagen innehåller även begränsningar i fråga om att använda vissa sökbegrepp, t.ex. sökbegrepp som avslöjar känsliga personuppgifter och personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott (8 §).

I studiestödsdatalagen finns också en bestämmelse som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om villkoren för elektronisk tillgång till personuppgifter för den som arbetar i CSN:s studiestödsverksamhet. Sådan tillgång ska begränsas till vad som behövs för att han eller hon ska kunna fullgöra sina arbetsuppgifter inom studiestödsverksamheten. CSN ska också se till att elektronisk tillgång till personuppgifter dokumenteras och att myndigheten systematiskt och återkommande kontrollerar om någon obehörig åtkomst till uppgifterna har förekommit (9 §). Vidare framgår att direktåtkomst till och annat elektroniskt utlämnande av personuppgifter som

behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet bara är tillåtet i den utsträckning som anges i lag eller förordning och under förutsättning att 4, 6 och 8 §§ följs (10 §). När personuppgifter får lämnas ut till någon genom direktåtkomst, får personuppgifterna också på något annat sätt lämnas ut elektroniskt till mottagaren (13 §).

Behandlingen av personuppgifter i ärenden om omställningsstudiestöd

Behandlingen av personuppgifter kommer i stora delar att vara densamma inom omställningsstudiestödet som i ärenden om andra studiestöd.

Tillkommande uppgifter som CSN kan komma att behöva behandla för att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd är exempelvis

- omställningsorganisationernas yttrande om en utbildning stärker en sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov,
- uppgifter om en persons förvärvsarbete under studietiden,
- uppgifter om personen har fått kollektivavtalat kompletterande studiestöd,
- uppgifter som Försäkringskassan beslut om årlig inkomst och uppgifter som lagts till grund för sådana beslut,
- perioder med förmåner från Försäkringskassan under förfluten tid, som underlag för bedömning av det s.k. arbetsvillkoret,
- uppgift om dagersättning från Försvarsmakten,
- uppgifter om inkomster från Skatteverket.

Utöver ovan nämnda uppgifter behöver CSN behandla uppgifter om något fler studerande som är intagna i Kriminalvårdsanstalt än vad myndigheten gör i dag. Det är en följd av förslaget att omställningsstudiestöd inte ska kunna ges till studerande som är intagna i anstalt, oavsett vilken utbildningsnivå som studierna avser.

De tillkommande uppgifterna behövs för att CSN ska kunna pröva om en person tillhör målgruppen för stödet och för att beräkna stödets storlek samt för att kunna kontrollera ansökningar om omställningsstudiestöd.

Personuppgifter som lämnas till CSN från andra myndigheter, omställningsorganisationer, läroanstalter och andra utbildningsanordnare eller från den sökande själv får behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet enligt de bestämmelser som finns i studiestödsdatalagen. I lagen finns också stöd för att CSN får behandla sådana känsliga personuppgifter och personuppgifter som rör fällande domar i brottmål som myndigheten kan ha fått del av från den sökande, en omställningsorganisation eller genom den uppgiftsskyldighet som Försäkringskassan, Migrationsverket, Kriminalvården och Försvarsmakten har till CSN, om de förekommer i ett ärende som gäller omställningsstudiestöd.

När det gäller de uppgifter som CSN kommer att behandla i ärenden om omställningsstudiestöd gör regeringen bedömningen att det i stor utsträckning kommer att handla om uppgifter som var för sig inte är integritetskänsliga. Det kommer dock att röra sig om behandling av en förhållandevis stor mängd personuppgifter och det kan också förekomma känsliga uppgifter om exempelvis sjukdomsperioder, den studerandes hälsa eller uppgifter som den registrerade kan uppleva som känsliga om exempelvis ekonomiska förhållanden (jämför prop. 2008/09:96 s. 29). Det

kan även förekomma personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott, t.ex. uppgifter om att studerande är intagna i anstalt (jämför avsnitt 9.10).

Regeringen bedömer att den behandling av personuppgifter som kommer att förekomma i ärenden om omställningsstudiestöd inte i någon större utsträckning kommer att skilja sig från den personuppgiftsbehandling som redan sker i ärenden om studiemedel och studiestartsstöd, varken när det gäller vilka uppgifter som behandlas eller vilket intrång i den personliga integriteten som behandlingen innebär. Behandlingen av personuppgifter ska vara proportionerlig, vilket i huvudsak innebär att nyttan av behandlingen ska vägas mot vilka risker det finns för intrång i den personliga integriteten. Ett krav på proportionalitet gällde vid införandet av såväl den reglering som styr CSN:s verksamhet som studiestödsdatalagen (prop. 1999/2000:10 och prop. 2008/09:96). Regleringen bedömdes alltså då uppfylla kravet på proportionalitet. En proportionalitetsbedömning måste göras i förhållande till den behandling av personuppgifter som kommer att ske i anledning av att CSN även ska handlägga ärenden om omställningsstudiestöd.

För att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd behöver CSN givetvis hantera personuppgifter. Som framgår ovan kommer det huvudsakligen röra sig om personuppgifter som inte är integritetskänsliga. Det kommer dock avse behandling av en förhållandevis stor mängd personuppgifter och det kan också förekomma känsliga uppgifter. Detta innebär vissa integritetsrisker. Den personliga integriteten skyddas dock av ett antal bestämmelser i studiestödsdatalagen. Bland annat innehåller lagen bestämmelser om tillåtna ändamål för behandlingen (4 och 4 a §§), begränsningar som gäller för användningen av personuppgifter som avses i artikel 9.1 i dataskyddsförordningen och artikel 10 i samma förordning (6 §), sökbegränsningar (8 §) och gallring (16 §). Regeringen anser att dessa bestämmelser tillgodoser kravet på integritetsskydd. Vid en avvägning mellan behovet av att hantera de aktuella uppgifterna och det integritetsintrång som den aktuella behandlingen ger upphov till för den enskilde bedöms intrånget stå i proportion till det eftersträvade syftet, nämligen att möjliggöra för enskilda att ta del av omställningsstudiestödet.

Som framgår ovan bedöms det finnas stöd för CSN att behandla känsliga personuppgifter med stöd av studiestödsdatalagen. Det finns ett krav på proportionalitetsbedömning när undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter görs i det nu aktuella fallet.

När det gäller kravet på proportionalitet måste framhållas att det huvudsakligen inte kommer att röra sig om behandling av känsliga personuppgifter. Det kan dock förekomma uppgifter om exempelvis hälsa. Eftersom det endast kan röra sig om en begränsad behandling av sådana uppgifter bedöms dock riskerna för intrång i den personliga integriteten som förhållandevis små.

CSN kommer att behandla känsliga personuppgifter med stöd av studiestödsdatalagen. Det finns i studiestödsdatalagen begränsningar i rätten att behandla sådana personuppgifter (6 §). Det är vidare förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter (8 § studiestödsdatalagen). Regeringen bedömer därför att det finns lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa att den

registrerades grundläggande rättigheter och intressen är uppfyllda genom den nuvarande regleringen om dataskydd i studiestödsdatalagen.

Mot den bakgrunden gör regeringen bedömningen att den behandling av sådana känsliga personuppgifter som möjliggörs genom förslagen i denna lagrådsremiss inte medför större negativa konsekvenser för den personliga integriteten än att dessa måste anses uppväga det syfte som ligger bakom reformen, nämligen att möjliggöra för enskilda att ta del av omställningsstudiestöd.

CSN bör ges möjlighet att få behandla känsliga personuppgifter för att förbereda handläggningen

Personer som avser att studera med omställningsstudiestöd kommer ofta att kontakta en omställningsorganisation för vägledning. För att underlätta och snabba på administrationen av stödet bör en omställningsorganisation direkt kunna lämna ett yttrande till CSN, även om den sökande ännu inte har lämnat in någon ansökan om omställningsstudiestöd. Det är inte uteslutet att ett sådant yttrande kan innehålla känsliga personuppgifter, t.ex. uppgifter om den sökandes hälsa relaterat till hur viss utbildning kan stärka hans eller hennes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

För att CSN ska få behandla sådana känsliga personuppgifter redan innan en ansökan om omställningsstudiestöd har kommit in till CSN måste studiestödsdatalagen ändras. Regeringen föreslår därför en sådan ändring för att möjliggöra att även känsliga personuppgifter ska kunna behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet för ändamålet att förbereda handläggningen i ärenden om omställningsstudiestöd.

Som konstaterats ovan är det enligt artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen nödvändigt med hänsyn till ett viktigt allmänt intresse att CSN inom ramen för sin verksamhet får behandla känsliga personuppgifter.

Som tidigare redogjorts för finns det ett krav på proportionalitetsbedömning när undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter görs i det nu aktuella fallet. Den bedömning som regeringen tidigare har gjort avseende CSN:s behandling av känsliga personuppgifter gör sig även gällande för behandling av känsliga personuppgifter under den förberedande handläggningen. Behandling av personuppgifter under den förberedande handläggningen kan visserligen anses utgöra ett större integritetsintrång än behandling av personuppgifter i ett pågående ärende. Ett yttrande från en omställningsorganisation kommer dock att sändas över till CSN först efter att den enskilde har vänt sig till omställningsorganisationen för att få ett yttrande från organisationen. Omställningsorganisationerna kommer således inte att översända personuppgifter till CSN på eget initiativ. Även om denna behandling kan anses integritetskänslig är det samtidigt rimligt och proportionerligt att så får ske. Detta för att den majoritet av berörda personer som kommer att beviljas omställningsstudiestöd ska kunna få det inom rimlig tid och för att CSN på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt ska kunna administrera stödet. Vidare kan regeringen konstatera att det endast i begränsad utsträckning kommer förekomma att yttrandena innehåller känsliga personuppgifter. Därutöver beaktas att känsliga personuppgifter som utgångspunkt omfattas av

sekretess hos CSN (28 kap. 9 § OSL). Personuppgifter som behandlas för att förbereda handläggning ska dessutom gallras hos CSN senast ett år efter att uppgifterna registrerades, i den utsträckning de inte har tillförts ett ärende om studiestöd (16 § andra stycket studiestödsdatalagen). Regeringen bedömer därför att de eventuella känsliga personuppgifter som kommer att kunna behandlas i syfte att förbereda handläggningen hos CSN kommer att vara omgärdade av ett tillfredsställande skydd mot oförsiktig eller slentrianmässig behandling. Sammantaget anser regeringen alltså att den tillkommande personuppgiftsbehandlingen i denna del är proportionerlig.

Genom regeringens föreslagna ändring möjliggörs förvisso för CSN att behandla känsliga personuppgifter under den förberedande handläggningen inom myndighetens samtliga ärendeslag. Vilka ärendekategorier som CSN får behandla i den förberedande handläggningen och vilka uppgifter som då får behandlas regleras dock på förordningsnivå (4 § tredje stycket studiestödsdatalagen). Regeringen avser att på förordningsnivå endast ange att CSN i ärenden om omställningsstudiestöd får behandla känsliga personuppgifter under den förberedande handläggningen. Vilka personuppgifter som då får behandlas kommer också att anges på förordningsnivå. Eftersom förslaget endast medför att CSN får behandla känsliga personuppgifter under den förberedande handläggningen i ärenden om omställningsstudiestöd krävs inte en sådan kompletterande proportionalitetsbedömning avseende övriga ärendeslag som IMY efterfrågar.

De synpunkter som CSN har angående utformningen av de föreskrifter som regeringen får meddela om vilka uppgifter som får behandlas i syfte att förbereda handläggning beaktas i det fortsatta förordningsarbetet.

Försäkringskassan bör inte längre ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet

Försäkringskassan får enligt 11 § studiestödsdatalagen, i den utsträckning CSN har uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning, ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet.

CSN påpekar att befintligt elektroniskt utlämnade från CSN till Försäkringskassan sker genom filöverföring och inte genom direktåtkomst. CSN anser att det heller inte framledes är aktuellt att ge Försäkringskassan direktåtkomst då samma funktionalitet kan uppnås genom annat elektroniskt utlämnande. CSN föreslår därför att CSN:s befintliga rätt att bereda Försäkringskassan direktåtkomst till uppgifter avskaffas.

Försäkringskassan har i en tidigare hemställan till regeringen om ändringar i 114 kap. socialförsäkringsbalken och i förordningen (2003:766) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration (FK 2020/001747) pekat på den ökade risk för intrång i den personliga integriteten som följer med direktåtkomst. Försäkringskassan framhåller därför att framtida elektroniska tjänster för utlämnande av personuppgifter bör utformas på ett sätt som inte är att betrakta som direktåtkomst. Försäkringskassans hemställan har remitterats (S2020/09443).

Regeringen instämmer i CSN:s bedömning att bestämmelser om direktåtkomst, som inte används eller kommer att behöva användas, bör upphävas, inte minst av integritetsskäl. Regeringen föreslår därför att Försäkringskassan möjlighet att ta del av personuppgifter hos CSN genom direktåtkomst ska tas bort.

I dagsläget sker informationsöverföring mellan CSN och Försäkringskassan på elektronisk väg, på annat sätt än genom direktåtkomst, med stöd av 13 § studiestödsdatalagen. Om Försäkringskassans möjlighet till direktåtkomst tas bort kommer sådan överföring i stället att behöva ske med stöd av bestämmelser som regeringen meddelar i studiestödsdataförordningen. Regeringen avser att göra nödvändiga ändringar i studiestödsdataförordningen för att sådana elektroniska överföringar fortsatt ska vara möjliga. Regeringen kommer också beakta CSN:s invändning att de uppgifter som myndigheten får lämna ut elektroniskt, på annat sätt än genom direktåtkomst, bör vara sådana som omfattas av CSN:s uppgiftsskyldighet till Försäkringskassan.

CSN föreslår även att arbetslöshetskassornas direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i myndighetens studiestödsverksamhet ska avskaffas. Regeringen konstaterar att frågan inte ligger inom ramen för vad som kan behandlas i detta lagstiftningsärende.

Försäkringskassans behandling av personuppgifter

Regeringen föreslår i avsnitt 10.5 att CSN bör ges skyldighet att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av de relevanta bestämmelserna, med undantag för sådana känsliga personuppgifter som avses i EU:s dataskyddsförordning. Som anges i nämnda avsnitt behöver Försäkringskassan uppgifter, dels för att kunna samordna ersättningar som inte får lämnas samtidigt som omställningsstudiestöd, dels för att bestämma årlig inkomst och SGI för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd.

I dag är CSN skyldig att på begäran lämna uppgifter till Försäkringskassan för en namngiven person under förutsättning att uppgifterna är av betydelse för tillämpning av socialförsäkringsbalken (110 kap. 31 § socialförsäkringsbalken). Den föreslagna ändringen innebär således att CSN utan en begäran avseende en specifik person kan översända de uppgifter som Försäkringskassan behöver för tillämpningen enligt ovan. Detta får till följd att den personkrets som omfattas av CSN:s uppgiftsskyldighet till Försäkringskassan utvidgas.

CSN framför att det befintliga uppgiftslämnandet från CSN till Försäkringskassan sedan länge sker genom filöverföring utan en föregående begäran från Försäkringskassan avseende en namngiven person och att det rättsliga stödet för detta kan uppfattas som oklart. CSN framhäver att det är av stor betydelse för att möjliggöra en effektiv handläggning av ärenden om omställningsstudiestöd att CSN ges möjlighet att översända de uppgifter som Försäkringskassan behöver för sin prövning redan när CSN översänder sin begäran till Försäkringskassan om fastställande av årlig inkomst. Även Försäkringskassan bedömer att det inte är möjligt att Försäkringskassan ska översända en begäran till CSN för varje enskild person om handläggningen ska vara smidig och effektiv.

Som framgår av avsnitt 10.5 instämmer regeringen i CSN:s och Försäkringskassans bedömning att en sådan ordning leder till en ineffektiv och långsam handläggning, vilket i slutändan drabbar de studerande. Samtidigt är det viktigt att uppgiftsskyldigheten utformas med särskild hänsyn till riskerna för de enskildas personliga integritet.

Av 114 kap. 2 § socialförsäkringsbalken framgår att kapitlet tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet som gäller förmåner enligt balken, samt andra förmåner och ersättningar som enligt lag eller förordning eller särskilt beslut av regeringen handläggs av Försäkringskassan. Bestämmelserna i 114 kap. socialförsäkringsbalken är således tillämpliga både vid Försäkringskassans behandling av personuppgifter för myndighetens verksamhet som omfattar förmåner enligt balken, men också vid fastställande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst på begäran av CSN. Av 7 och 8 §§ i nämnda kapitel framgår att Försäkringskassan redan i dag får behandla personuppgifter för att tillhandahålla den information som behövs som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd åt enskilda i den verksamhet som bedrivs av CSN. Bestämmelserna omfattar således fastställande av sjukpenninggrundande och årlig inkomst på begäran av CSN. I 21 § anges vidare att CSN får ha direktåtkomst till socialförsäkringsdatabasen i den utsträckning det behövs för att inhämta underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd åt enskilda. Därutöver framgår det av 7 § att Försäkringskassan får behandla personuppgifter om det är nödvändigt för att handlägga myndighetens egna ärenden. Sammanfattningsvis anser därför regeringen att befintlig reglering av Försäkringskassans behandling av personuppgifter är tillräcklig för att myndigheten ska kunna bestämma årlig inkomst och sjukpenninggrundande inkomst på begäran av CSN, samt kunna behandla de personuppgifter som CSN kommer att sända till Försäkringskassan och som är av betydelse för Försäkringskassans egna ärenden.

Behandlingen av personuppgifter ska vara proportionerlig, vilket i huvudsak innebär att nyttan av behandlingen ska vägas mot vilka risker det finns för intrång i den personliga integriteten och att det ska bedömas hur dessa risker hanteras och om det finns några mindre integritetskänsliga alternativ för att uppnå det avsedda ändamålet. Regeringen kan konstatera att Försäkringskassan är i behov av uppgifter från CSN dels för att kunna samordna ersättningar som inte får lämnas samtidigt som studiestöd, dels för att bestämma årlig inkomst och SGI för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd. Det är grundläggande för en effektiv och smidig handläggning att Försäkringskassan får uppgifter från CSN utan att det ska krävas en begäran från Försäkringskassan till CSN för varje enskild person. Regeringen anser vidare att det finns ett betydande allmänintresse av att uppgiftslämnandet sker på detta sätt för att de två myndigheterna ska kunna samarbeta för att förhindra fusk och felaktiga utbetalningar.

Den ändrade uppgiftsskyldigheten innebär en utvidgning av den personkrets som i dag omfattas av CSN:s uppgiftsskyldighet till Försäkringskassan. Främst omfattar utvidgningen de personer som har ansökt om eller beviljats omställningsstudiestöd. För personuppgifter i andra ärenden om studiestöd innebär ändringen, som tidigare har konstaterats, att CSN ska kunna skicka personuppgifter till Försäkringskassan utan en föregående begäran från Försäkringskassan. Det bör då

framhållas att det endast är fråga om personuppgifter som har betydelse för tillämpning av socialförsäkringsbalken och att CSN redan i dag, dock efter begäran, har rätt att översända dessa personuppgifter till Försäkringskassan. Att CSN får behandla dessa uppgifter för att lämna ut till Försäkringskassan framgår av 4 § andra stycket studiestödsdatalagen.

När det gäller kravet på proportionalitet måste vidare framhållas att det inte kommer att röra sig om sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1. i dataskyddsförordningen. De personuppgifter som skyldigheten kommer att omfatta, och som CSN redan i dag överför till Försäkringskassan, är uppgifter om exempelvis namn och personnummer för den studerande. Vidare kommer bl.a. information om vilket stöd det är fråga om, studietakt och stödets omfattning att överföras. Därutöver tillkommer de uppgifter som Försäkringskassan behöver för att kunna fastställa SGI och årlig inkomst. Vid bedömningen av intrånget i den personliga integriteten bör vidare beaktas att den personliga integriteten bl.a. skyddas av att det i 114 kap. 31 § socialförsäkringsbalken föreskrivs att personuppgifter som Försäkringskassan får behandla i sin verksamhet gallras när de inte längre är nödvändiga för de ändamål som anges i 7 § samma kapitel. Med beaktande av att uppgiftsskyldigheten inte kommer att omfatta känsliga personuppgifter och att det finns tillämpliga skyddsbestämmelser kommer integritetsintrånget vara begränsat.

För att CSN och Försäkringskassan ska kunna ha en effektiv och fungerande handläggning och kunna samarbeta för att motverka fusk och felaktiga utbetalningar bedömer regeringen att det inte finns någon mindre integritetskänslig lösning, än att CSN utan föregående begäran ska kunna skicka över uppgifterna till Försäkringskassan. För att minimera risken för intrång i den personliga integriteten bör det dock föreskrivas att uppgiftsskyldigheten inte omfattar s.k. känsliga personuppgifter.

Vid en avvägning mellan behovet av den föreslagna regleringen och det begränsade integritetsintrång som den aktuella behandlingen hos Försäkringskassan ger upphov till för den enskilde bedöms intrånget stå i proportion till det eftersträfvade syftet. Sammanfattningsvis gör regeringen bedömningen att den utvidgade personuppgiftsbehandling som förslaget innebär är förenlig med dataskyddsförordningen.

Migrationsverkets behandling av personuppgifter

Migrationsverket får enligt 11 och 12 §§ utlänningsdatalagen (2016:27) behandla personuppgifter för vissa där angivna ändamål, bl.a. om det behövs för myndighetens ärendehandläggning. Personuppgifter som behandlas enligt 11 och 12 §§ utlänningsdatalagen får enligt 13 § samma lag även behandlas när det är nödvändigt för att tillhandahålla information till en annan myndighet, om uppgifterna lämnas med stöd av lag eller förordning. Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att bestämmelser om andra myndigheters uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS bör införas på förordningsnivå.

Skatteverkets behandling av personuppgifter

Skatteverket får enligt 1 kap. 5 § 1 c lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet behandla uppgifter som myndigheten har samlat in för ett primärt ändamål enligt 1 kap. 4 § den

lagen för att tillhandahålla information som behövs i författningsreglerad verksamhet hos någon annan än Skatteverket för att utgöra underlag för beräkning, beslut och kontroll i fråga om förmån, bidrag och andra stöd. Skatteverket får även enligt 1 kap. 5 § 3 samma lag behandla uppgifter som redan behandlas enligt 1 kap. 4 § för att fullgöra uppgiftslämnande som sker i överensstämmelse med lag eller förordning. De uppgifter som behövs från Skatteverket kommer att användas i CSN:s verksamhet för kontroll av ansökningar om studiestöd. Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att bestämmelser om andra myndigheters uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS bör införas på förordningsnivå.

Försvarsmaktens behandling av personuppgifter

Försvarsmaktens behandling av personuppgifter avseende personer som genomgår värnplikt och erhåller dagersättning regleras sedan den 1 januari 2022 i lagen (2021:1171) om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten.

Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att bestämmelser om andra myndigheters uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS bör införas på förordningsnivå. Regeringen bedömer att Försvarsmakten med stöd av lagen om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten bör kunna behandla uppgifter för att uppfylla en förordningsreglerad uppgiftsskyldighet gentemot CSN.

CSN anser att regeringen i det fortsatta författningsarbetet bör belysa de rättsliga förutsättningarna för Försvarsmakten att lämna uppgifter elektroniskt till CSN och vid behov föreslå regler som säkerställer en sådan rätt. Regeringen bedömer att de uppgifter som kan komma ifråga att föra över till CSN bör vara av begränsad omfattning. Försvarsmakten får lämna ut personuppgifter elektroniskt på annat sätt än genom direktåtkomst, om det inte är olämpligt (2 kap. 23 § lagen om behandling av personuppgifter vid Försvarsmakten). Det är Försvarsmakten som avgör om personuppgifter bör lämnas ut elektroniskt till CSN.

Kriminalvårdens behandling av personuppgifter

Kriminalvården behandlar personuppgifter bl.a. i enlighet med brottsdatalogen och närmare reglering i särskild registerförfattning, dvs. lagen (2018:1699) om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område och tillhörande förordning. I de fall brottsdatalogen inte är tillämplig gäller i stället dataskyddsförordningen och dataskyddslagen, liksom kriminalvårdsdatalogen (2018:1235) och tillhörande förordning.

Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att bestämmelser om andra myndigheters uppgiftsskyldighet gentemot CSN och ÖKS bör införas på förordningsnivå. Uppgiftsskyldigheten kan komma att utökas jämfört med de uppgifter som redan i dag ska lämnas till CSN i ärenden om studiemedel.

De uppgifter Kriminalvården behöver behandla för att uppfylla sin uppgiftsskyldighet gentemot CSN torde avse ett ändamål som ligger utanför brottsdatalogens tillämpningsområde, vilket innebär att det vid behandlingen är dataskyddsförordningen och tillhörande lagstiftning som gäller. Härvid aktualiseras även 2 kap. 22 § brottsdatalogen (se 2 kap. 2 §

lagen om kriminalvårdens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område). Någon prövning enligt 2 kap. 22 § första stycket ska dock inte göras i den utsträckning skyldighet att lämna uppgifter följer av lag eller förordning (se andra stycket i samma bestämmelse).

CSN anser att regeringen i det fortsatta författningsarbetet bör belysa de rättsliga förutsättningarna för Kriminalvården att lämna uppgifter elektroniskt till CSN och vid behov föreslå regler som säkerställer en sådan rätt. Regeringen bedömer att de uppgifter som kan komma i fråga att föra över till CSN bör vara av begränsad omfattning. Regeringen anser därför, till skillnad från CSN, att det för närvarande saknas anledning att lämna förslag om möjlighet för Kriminalvården att lämna uppgifter till CSN på elektronisk väg.

Läroanstalternas och de andra utbildningsanordnarnas behandling av personuppgifter

När det gäller läroanstalter och andra utbildningsanordnare medför förslaget om ett nytt omställningsstudiestöd inte något nytt när det gäller deras behandling av personuppgifter. De uppgifter som läroanstalter och andra utbildningsanordnare föreslås vara skyldiga att lämna till CSN i ärenden om omställningsstudiestöd är sådana som behövs bl.a. för att säkerställa att en sökande bedriver studier och att rätt stöd lämnas. Det kan t.ex. handla om uppgifter om utbildning, studietid och studieresultat. Sådana uppgifter lämnas i dag i ärenden om studiemedel och studiestartsstöd. Det bör enligt regeringens bedömning som regel inte förekomma några känsliga personuppgifter bland dessa uppgifter. När det gäller högskolor och universitet finns en särskild registerförfattning – förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor; den s.k. Ladokförordningen – och i övrigt bestämmelser om personuppgiftsbehandling i de författningar som reglerar verksamheten på området. En översyn av dataskyddsregleringen på utbildningsområdet gjordes i samband med att dataskyddsförordningen trädde i kraft (prop. 2017/2018:218). I propositionen konstaterades att huvudmän inom utbildningsområdet huvudsakligen kommer att tillämpa allmänt intresse som rättslig grund för sin nödvändiga behandling av personuppgifter (artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen), men att även rättslig förpliktelse och myndighetsutövning i vissa fall kommer att vara tillämpliga (artikel 6.1 c och artikel 6.1 e). Ett antal kompletterande bestämmelser om behandling av personuppgifter föreslogs för att möjliggöra en fortsatt ändamålsenlig behandling av personuppgifter på utbildningsområdet samtidigt som den enskildes fri- och rättigheter kunde skyddas.

Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att regeringen bör kunna meddela föreskrifter om att läroanstalter och andra utbildningsanordnare ska ha en uppgiftsskyldighet gentemot CSN. Regeringen bedömer därför att sådana uppgifter som läroanstalter och andra utbildningsanordnare behöver behandla för att uppfylla sin uppgiftsskyldighet gentemot CSN bör kunna behandlas med stöd av artiklarna 6.1 c och 6.1 e i dataskyddsförordningen och kompletterande bestämmelser i 2 kap. 1 och 2 §§ dataskyddslagen. I dessa artiklar anges bl.a. att personuppgifter får behandlas om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som

åvilar den personuppgiftsansvarige, såsom uppgiftsskyldighet, och för att utföra en uppgift av allmänt intresse.

Omställningsorganisationernas behandling av personuppgifter

För omställningsorganisationer är behandlingen att lämna yttrande och uppgifter till CSN en ny form av personuppgiftsbehandling. Regeringen redogör i avsnitt 10.4 för att regeringen bör kunna meddela föreskrifter om att omställningsorganisationer ska ha en uppgiftsskyldighet gentemot CSN. De uppgifter som kan bli aktuella för omställningsorganisationer att lämna till CSN är uppgifter som behövs för att CSN ska kunna pröva rätten till stödet och beräkna korrekt belopp, t.ex. uppgifter om hur den sökta utbildningen kommer att stärka den sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden. Det bör enligt regeringens bedömning normalt inte handla om några känsliga personuppgifter, men det kan inte uteslutas att det förekommer uppgifter om exempelvis hälsa.

Regeringens bedömning är därmed att de uppgifter som omställningsorganisationerna kan komma att behöva behandla för att lämna yttranden och för att uppfylla en uppgiftsskyldighet gentemot CSN som utgångspunkt bör kunna behandlas med stöd av artiklarna 6.1 c och 6.1 e i dataskyddsförordningen och kompletterande bestämmelser i 2 kap. 1 och 2 §§ dataskyddslagen (behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse respektive för att utföra en uppgift av allmänt intresse).

Vidare bör de registrerade omställningsorganisationerna kunna behandla känsliga personuppgifter med stöd av artikel 9.2 b dataskyddsförordningen och 3 kap. 2 § dataskyddslagen. Enligt dessa bestämmelser får känsliga personuppgifter bl.a. behandlas om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra sina skyldigheter inom arbetsrätten och inom området social trygghet och socialt skydd. Sådana uppgifter får dock endast lämnas ut till tredje part, i detta fall CSN, om det finns en skyldighet för den personuppgiftsansvarige att göra det eller om den registrerade uttryckligen har samtyckt till utlämnandet.

För Kammarkollegiets del bör känsliga personuppgifter i form av t.ex. hälsa kunna behandlas hos myndigheten och lämnas ut till CSN med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen och 3 kap. 3 § dataskyddslagen, eftersom behandlingen är nödvändig för handläggningen av ett ärende.

CSN anser inte att omställningsorganisationernas rätt att behandla känsliga personuppgifter genom att föra över dem till CSN bör bygga på samtycke av den studerande. CSN önskar därför att det förtydligas att den föreslagna uppgiftsskyldigheten för omställningsorganisationer är en sådan skyldighet som avses i 3 kap. 2 § andra stycket dataskyddslagen. *Skao* anför att det är angeläget att rätten för omställningsorganisationerna att behandla känsliga personuppgifter närmare preciseras i lag. Det bör framgå att känsliga personuppgifter i ett yttrande får överföras till CSN först efter samtycke av arbetstagaren.

Regeringen kan konstatera att även om ett yttrande från en omställningsorganisation inte kommer vara en nödvändig förutsättning för att en sökande ska kunna beviljas omställningsstudiestöd ska CSN lägga särskild vikt vid yttrandet vid prövningen av ansökan (se avsnitt 10.2). Ett yttrande från en omställningsorganisation är således av central betydelse för CSN:s

prövning av ansökan om omställningsstudiestöd. Det råder därför enligt regeringens mening sådan ojämlikhet mellan den enskilde och omställningsorganisationen att det inte är lämpligt att överföringen av känsliga personuppgifter från omställningsorganisationerna till CSN ska baseras på ett samtycke från den enskilde (jämför skäl 43 i dataskyddsförordningen). Regeringen anser därför att överföringen av känsliga personuppgifter bör baseras på en skyldighet för omställningsorganisationerna att göra det.

Den skyldighet som krävs enligt 3 kap. 2 § dataskyddslagen kan följa av lag, myndighetsbeslut eller ett muntligt eller skriftligt avtal (prop. 2017/18:105 s. 79). Det är visserligen frivilligt för omställningsorganisationerna att lämna in ett yttrande till CSN. Om en omställningsorganisation väljer att lämna in ett yttrande till CSN anser dock regeringen att det ska föreligga en skyldighet för omställningsorganisationen att lämna in känsliga personuppgifter till CSN, i de fall det är aktuellt. En sådan skyldighet avser regeringen att införa på förordningsnivå.

När det gäller kravet på att personuppgiftsbehandling ska vara proportionerlig gör regeringen följande bedömning. Omställningsorganisationer behöver behandla personuppgifter för att kunna lämna ett yttrande om huruvida och en viss utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden (avsnitt 10.2). Vidare behöver omställningsorganisationer behandla uppgifter i anledning av den uppgiftsskyldighet som anges i avsnitt 10.4. CSN behöver vissa uppgifter från omställningsorganisationer för att administrera omställningsstudiestödet. Sådana uppgifter är väsentliga för att prövningen av om en person har rätt till stödet och för hur mycket stöd som ska lämnas. Som ovan konstaterats kommer det endast i undantagsfall röra sig om känsliga personuppgifter. Det kan förvisso innebära vissa risker med att behandla sådana personuppgifter. Dessa risker får dock anses relativt begränsade med hänsyn till de skyddsbestämmelser som finns bl.a. i dataskyddslagen om exempelvis sökbegränsningar.

Eftersom en omställningsorganisation är av central betydelse för omställningsstudiestödet finns det inte något mindre integritetskänsligt alternativ än att omställningsorganisationer ska kunna behandla de aktuella uppgifterna. Mot den bakgrunden gör regeringen bedömningen att den behandling av personuppgifter som möjliggörs genom förslaget om uppgiftsskyldighet för omställningsorganisationer inte medför större negativa konsekvenser för den personliga integriteten än att dessa måste anses uppväga det syfte som ligger bakom reformen, nämligen att möjliggöra för enskilda att ta del av omställningsstudiestöd.

Omställningsfonden, Trygghetsrådet TRR och Trygghetsfonden TSL har betonat vikten av automatiserade lösningar för säker och digital informationsöverföring mellan aktörernas olika systemlösningar. CSN har å sin sida betonat vikten av att uppgifter som ingår i uppgiftsskyldigheter kan föras över elektroniskt. Hur uppgifter får överföras från CSN till omställningsorganisationer regleras på förordningsnivå. CSN:s, Omställningsfondens, TRR:s och TSL:s synpunkter avseende sådana föreskrifter kommer att övervägas i det fortsatta förordningsarbetet.

10.7 Den befintliga sekretesslagstiftningen är tillräcklig

Regeringens bedömning: Den befintliga regleringen i offentlighets- och sekretesslagen är tillräcklig i ärenden om omställningsstudiestöd.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Akademikerförbundet SSR ställer sig bakom promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning

Samma sekretess kommer att gälla i ärenden om omställningsstudiestöd som i andra ärenden om studiestöd hos CSN

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och massmedierna ska ha insyn i statens och kommunernas verksamhet. Denna princip kommer till uttryck i grundlag, bl.a. genom bestämmelserna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF) om var och ens rätt att ta del av allmänna handlingar. Enligt 2 kap. 2 § TF får rätten att ta del av allmänna handlingar begränsas endast om det krävs med hänsyn till vissa angivna intressen, t.ex. skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. En sådan begränsning ska enligt 2 kap. 2 § andra stycket TF anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det anses lämpligare i ett visst fall, i en annan lag som den särskilda lagen hänvisar till. Den särskilda lagen är OSL.

I ärenden om studiestöd och i ärenden hos CSN om körkortslån samt lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar gäller enligt 28 kap. 9 § OSL sekretess för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. I andra ärenden än sådana om studiestöd under sjukdom gäller sekretessen inte beslut i ärendet. För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

I denna lagrådsremiss föreslås att omställningsstudiestödet kommer att vara en ny form av studiestöd (se avsnitt 6.1). Regeringen gör bedömningen att uppgifter i sådana ärenden därmed kommer att omfattas av samma sekretessbestämmelser som i dag gäller i andra ärenden om studiestöd. På samma sätt som för andra studiestöd kan det i ärenden om omställningsstudiestöd förekomma uppgifter av känslig natur om såväl enskildas personliga som ekonomiska förhållanden. Det kan exempelvis handla om uppgifter om den enskildes hälsa när det gäller omställningsstudiestöd under sjukdom.

Bestämmelserna i 28 kap. 9 § OSL om sekretess för uppgifter i ärenden om studiestöd är utformade med ett s.k. rakt skaderekvisit, dvs. en presumtion för offentlighet. I förarbetena till denna bestämmelse anges att i ärenden om studiestöd kan det förekomma uppgifter om enskilds både personliga och ekonomiska förhållanden av känslig natur, t.ex. om sjukdom eller annan liknande orsak till studieavbrott eller till nedsättning av förmåga att återbetala studiemedel. Sekretess ska dock gälla endast om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Ett

sådant rekvisit leder till att det stora flertalet uppgifter som förekommer i studiestödsärenden och som avser ekonomiska förhållanden får lämnas ut (prop. 1979/80:2 Del A s. 267). Som framgår ovan gäller sekretess inte för beslut i ärenden som inte avser studiestöd under sjukdom.

Uppgifter som lämnas från andra myndigheter till CSN och ÖKS

För att CSN och ÖKS ska kunna handlägga omställningsstudiestödet behöver det införas en skyldighet för andra myndigheter att lämna uppgifter till dessa två myndigheter. En sådan uppgiftsskyldighet bör regleras på förordningsnivå. Som framgår av avsnitt 10.4 gäller det uppgifter från Försäkringskassan, Migrationsverket, Försvarsmakten, Kriminalvården och Skatteverket. Även om dessa uppgifter omfattas av sekretess kommer de med stöd av 10 kap. 28 § OSL att kunna lämnas ut till CSN och ÖKS.

Sekretesskyddet hos CSN är tillräckligt för de uppgifter som myndigheten kommer att få från andra myndigheter

En grundläggande princip i sekretessregleringen är att sekretess som huvudregel inte följer med en uppgift när den lämnas till en annan myndighet. I 7 kap. 2 § OSL anges att om en myndighet får en sekretessreglerad uppgift från en annan myndighet, gäller sekretess för uppgiften hos den mottagande myndigheten endast om sekretess följer av en primär sekretessbestämmelse hos den mottagande myndigheten eller av en bestämmelse om överföring av sekretess. Motsvarande gäller om en myndighet har elektronisk tillgång till en sekretessreglerad uppgift hos en annan myndighet. Detta har sin grund i att behovet av sekretess och styrkan i sekretessen inte enbart kan bestämmas med hänsyn till sekretessintresset. Det måste i varje sammanhang vägas mot intresset av insyn i myndigheternas verksamhet. Denna intresseavvägning kan därmed falla ut på ett annat sätt utanför det område där en sekretessregel gäller än innanför området. Offentlighetsintresset kan således kräva att de uppgifter som behandlas som hemliga hos en myndighet är offentliga hos en annan myndighet som har inhämtat dem hos den förstnämnda (prop. 1979/80: 2 Del A s. 75 f.).

På samma sätt som i dag redan gäller för andra ärenden om studiestöd kommer uppgifter som omfattas av sekretess hos andra myndigheter, och som lämnas till CSN för att behandlas i ett ärende om omställningsstudiestöd, att omfattas av sekretess hos CSN om skaderekvisitet i 28 kap. 9 § OSL är uppfyllt. Ett rakt skaderekvisit bedöms precis som i andra ärenden om studiestöd vara tillräckligt i ärenden om omställningsstudiestöd för sådana uppgifter som CSN får från Försäkringskassan, Migrationsverket, Försvarsmakten och Kriminalvården, både i fråga om uppgifter som kan omfattas av sekretess med ett rakt skaderekvisit och i fråga om uppgifter som kan omfattas av ett omvänt skaderekvisit. Det saknas enligt regeringens bedömning anledning att göra en annan avvägning mellan sekretess- och insynsintresset i ett ärende om omställningsstudiestöd, jämfört med andra ärenden om studiestöd.

När det gäller uppgiften i Kriminalvårdens verksamhet om att någon är intagen i anstalt anses den typiskt sett vara sådan att det kan antas att den intagne lider men om uppgiften röjs (se t.ex. JO:s beslut den 3 april 2019, dnr 4660–2017). Ett rakt skaderekvisit bör dock på motsvarande sätt som

i Kriminalvårdens verksamhet kunna ge ett tillräckligt skydd för uppgiften när den förekommer i studiestödsverksamheten. Motsvarande uppgifter lämnas dessutom redan till CSN i ärenden om studiemedel enligt studiestödslagen.

Ett rakt skaderekvisit bedöms även vara tillräckligt för sådana uppgifter som CSN får från Migrationsverket i ärenden om omställningsstudiestöd och som hos den myndigheten kan omfattas av sekretess med ett omvänt skaderekvisit. Motsvarande uppgifter lämnas redan till CSN i ärenden om studiemedel enligt studiestödslagen och studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd för att CSN ska kunna pröva utländska medborgares rätt till sådana studiestöd.

När det gäller inkomstuppgifter som omfattas av absolut sekretess hos Skatteverket och som kommer att hämtas in i ett ärende om omställningsstudiestöd konstaterar regeringen att uppgifter om inkomster redan lämnas till CSN i andra ärenden vid prövning av rätt till studiestöd och återkrav samt vid prövning av nedsättning av årsbelopp och avskrivning av studielån. Sådana uppgifter lämnas dels från den enskilde själv, dels från Skatteverket. Skaderekvisitet som gäller hos CSN innebär att det gäller en presumtion för offentlighet. Det medför att den typen av inkomstuppgifter som CSN redan hanterar i ärenden om studiestöd och som ligger till grund för olika beslut om studiestöd normalt torde vara offentliga i CSN:s verksamhet. Regeringen gör bedömningen att de inkomstuppgifter som CSN kommer att få ta del av från Skatteverket inte heller är av den arten att de kommer att omfattas av sekretess hos CSN. Regeringen anser att det är ett rimligt resultat vid en avvägning mellan intresset av sekretess och intresset av insyn i ärenden om omställningsstudiestöd och att det därför inte finns skäl att göra någon ändring i 28 kap. 9 § OSL.

Sekretesskyddet hos Försäkringskassan och Kammarkollegiet är tillräckligt för de uppgifter som myndigheterna kommer att få från CSN

I avsnitt 10.5 föreslås att CSN ska ges en skyldighet att till Försäkringskassan lämna de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av de relevanta bestämmelserna, dvs. bestämmelser i socialförsäkringsbalken och i lagen om omställningsstudiestöd, samt föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen. Som anges i avsnittet behöver Försäkringskassan uppgifterna, dels för att kunna samordna ersättningar som inte får lämnas samtidigt som omställningsstudiestöd respektive annat studiestöd, dels för att bestämma årlig inkomst och SGI för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd. I 28 kap. 1 § OSL regleras sekretessen hos Försäkringskassan. På samma sätt som i dag kommer uppgifter som omfattas av sekretess hos CSN, och som lämnas till Försäkringskassan för att behandlas i ett ärende om fastställande av årlig inkomst och SGI eller för att samordna ersättningar med omställningsstudiestöd, att omfattas av sekretess hos Försäkringskassan om skaderekvisitet i 28 kap. 1 § OSL är uppfyllt. Enligt paragrafen gäller ett rakt skaderekvisit. Ett sådant skaderekvisit bedöms precis som i andra ärenden hos Försäkringskassan vara tillräckligt. Det saknas enligt regeringens bedömning anledning att göra en annan avvägning mellan sekretess- och insynsintresset t.ex. i ett ärende om fastställande av årlig

inkomst och SGI, jämfört med andra ärenden om studiestöd där uppgifter kommer från CSN. När en uppgiftsskyldighet införs måste det vidare göras en intresseavvägning mellan myndighetens behov av uppgifter och det intresse som den aktuella sekretessbestämmelsen avser att skydda. Regeringen anser att Försäkringskassans behov av uppgifter för att kunna utföra sina åligganden enligt denna lagrådsremiss uppväger det intrång i den personliga integriteten som hanteringen kan innebära. Vid den avvägningen har regeringen bl.a. beaktat att sekretesskyddet hos Försäkringskassan är detsamma som hos CSN.

Av avsnitt 10.5 framgår att omställningsorganisationer, däribland Kammarkollegiet, behöver få tillgång till vissa uppgifter från CSN. CSN:s uppgiftsskyldighet till omställningsorganisationerna avser personuppgifter som finns i CSN:s beslut om omställningsstudiestöd, med undantag för beslut om omställningsstudiestöd under sjukdom. Personuppgifter i beslut i ärenden om studiestöd, med undantag för ärenden om studiestöd under sjukdom, omfattas enligt 28 kap. 9 § OSL inte av sekretess.

Regeringen bedömer därför att den hantering av personuppgifter hos Försäkringskassan och omställningsorganisationerna som kommer att ske med anledning av CSN:s uppgiftsskyldighet gentemot dem inte kräver någon ändring i OSL.

11 Ekonomisk ram och stegvist införande

11.1 Omställningsstudiestödet ska lämnas i mån av tillgängliga medel och införas stegvis

Regeringens förslag: Omställningsstudiebidraget ska lämnas i mån av tillgång på medel.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrkt eller inte haft något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *CSN, Ekobrottsmyndigheten, IFAU, Statskontoret, Tillväxtverket, IF Metall, Kommunal, PTK, Svenskt Näringsliv, Svensk Scenkonst, Sveriges a-kassor, SKR, SUHF, Trygghetsfonden TSL, Stockholms konstnärliga högskola och Lernia.*

Arbetsgivarverket delar utredningens bedömning om att omställningsstudiestödet inte bör vara rättighetsbaserat utan ges med utgångspunkt i den aktuella arbetsmarknadssituationen och arbetstagarens behov. Ett rättighetsbaserat stöd riskerar att bli mycket kostsamt och mindre ändamålsenligt.

CSN anser att omställningsstudiestödet kommer att vara den mest komplexa studiestödsreformen som genomförs.

LO tillstyrker med viss tvekan förslaget att omställningsstudiestöd ska lämnas i mån av tillgängliga medel. *LO* anser att detta kräver att medelstilldelningen ingår i utvärderingar av omställningsstudiestödet, och kan justeras uppåt utifrån utvärderingarnas resultat.

Några remissinstanser är kritiska till förslaget och föreslår i stället ett mer rättighetsbaserat system, bl.a. *Saco, Lunds universitet och Lärarnas Riksförbund.*

SFS framhåller att det är viktigt att omställningsstudiestödet inte tar resurser från det reguljära studiemedlet utan att det finansieras separat.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiebidrag ska lämnas i mån av tillgängliga medel. Omställningsstudiestöd föreslås inte vara en rättighet för de individer som uppfyller villkoren utan begränsas av om det finns tillgängliga medel att bevilja stödet.

Den tänkta ersättningsnivån i omställningsstudiestödet är i jämförelse med andra möjliga studieersättningar generös. Det bidrar till bedömningen att ett rättighetsbaserat system inte skulle kunna säkra kostnadskontroll. Därtill liknar inte ändamålen med omställningsstudiestödet motsvarande ändamål för andra rättighetssystem, där grunden ofta är försäkringslösningar eller internationell rätt.

Eftersom omställningsorganisationerna som en konsekvens av reformen framgent endast kommer att behöva stå för utbildningsavgiften medan individersättning utgörs av omställningsstudiestöd antas efterfrågan på utbildning som finansieras av en omställningsorganisation och kan berättiga till omställningsstudiestöd öka över tid. Utbildningar utanför det

offentligfinansierade utbildningssystemet är dock överlag kortare och omfattningen kan i viss mån antas begränsas av omställningsorganisationernas betalningsvilja. Troligtvis kommer därför efterfrågan på offentligfinansierade utbildningsformer att öka mest. Bland befintliga studerande har de som uppfyller det föreslagna arbetsvillkoret lägre genomsnittliga gymnasiebetyg än övriga studerande. Det tyder på att dessa tillkommande studerande inte nödvändigtvis på gruppnivå skulle konkurrera ut de allra mest studiebenägna unga som med höga gymnasiebetyg söker populära programutbildningar på högskolan. Däremot kan det inte uteslutas att sådana undanträngningseffekter skulle kunna uppkomma på individnivå eller på andra utbildningar, särskilt om omställningsstudiestödet utformades som en rättighet.

Några remissinstanser invänder mot att systemet inte ska vara en rättighet för de studerande, bl.a. *Lunds universitet*, *Lärarnas Riksförbund* och *Sveriges arkitekter*. Ett motiv som anförs för ett rättighetsbaserat system är att stödet är tänkt att fungera som en förstärkning av enskilda arbetstagares trygghet vid behov av omställning, men att utforma stödet på sådant sätt att det medges i mån av tillgängliga medel inför en osäkerhet för den enskilde arbetstagaren och därmed försvagar den trygghet som stödet är tänkt att ge. Ett annat motiv som förs fram är att stödet kommer att vara omgärdat med olika villkor, vad gäller bland annat etablering, aktualitet men också tillgång på utbildningsplatser, så att kostnaderna för reformen inte kommer att skena iväg. Ytterligare motiv för ett rättighetsbaserat system som förs fram är att reformen lätt kan begränsas vid varje budgetbeslut och att omställningsstudiestödet kan justeras av andra skäl också, exempelvis för att finansiera andra reformer.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för kostnadskontroll skulle bli starkt begränsade med ett rättighetsbaserat omställningsstudiestöd. Ett rättighetsbaserat omställningsstudiestöd bedöms riskera att medföra markant högre dödviktskostnader i bemärkelsen att fler i en redan studiebenägen grupp skulle erbjudas en ny och generösare studiefinansiering trots att de skulle ha valt studier även utan denna ersättningsmöjlighet. Regeringen förordar i stället ett system med tillgängliga medel avsatta i statsbudgeten.

De befintliga studiemedlen möjliggör, och används i stor omfattning redan i dag, för vuxnas studier långt upp i åldrarna. Bland de studerande som är 50 år eller äldre nyttjar 47 procent av studiemedelstagarna exempelvis möjligheten att låna. Utöver studiestöd erbjuder det offentliga ett flertal andra möjligheter för omskolning inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitikens olika satsningar.

En stor del av befolkningen kommer att uppfylla det föreslagna arbetsvillkoret för omställningsstudiestöd. Målgruppen framstår som väl etablerad på arbetsmarknaden, har ofta en eftergymnasial utbildning sedan tidigare och är redan i dag studiebenägen. För att säkra ändamålsenligheten och minska dödviktseffekterna bör det nya omställningsstudiestödet därför utformas som ett komplement till det ordinarie studiestödet som fortfarande ska vara grunden i det statliga åtagandet för finansiering av studier.

Utvecklingen av möjligheten att studera med omställningsstudiestöd bör hålla jämna steg med utvecklingen på arbetsmarknaden generellt även om möjligheten att studera med omställningsstudiestöd inte bör göras till en

rättighet för individen. Om de budgeterade utgifterna skulle hållas konstanta kommer antalet studerande som ges möjlighet till studier med omställningsstudiestöd successivt att urholkas till följd av pris- och löneutvecklingen, eftersom varje studerande över tid kommer att använda mer av de tilldelade resurserna. Om den budgeterade utgiftsnivån i stället räknas om med inkomstutvecklingen kommer volymerna inte att öka i takt med att fler inträder på arbetsmarknaden.

Ett användbart mått för detta syfte är utvecklingen av den totala lönesumman på den svenska arbetsmarknaden. Allt annat lika ökar lönesumman ju fler som träder in på arbetsmarknaden, ju fler timmar individerna på arbetsmarknaden arbetar samt ju mer lönerna på arbetsmarknaden stiger. De två första komponenterna (inträde på arbetsmarknaden och antal arbetade timmar) kan på sikt påverka efterfrågan på omställningsstudiestöd, då fler individer kommer att uppfylla kvalifikationsvillkoren. Den sista komponenten (lönenivån) påverkar efterfrågan på de budgeterade medlen genom den ersättningsnivå som den enskilde kan få. En omräkning av den budgeterade utgiftsnivån för reformen med utvecklingen av den totala lönesumman på arbetsmarknaden bedöms därför vara ett ändamålsenligt sätt att säkerställa att reformen behåller sin relativa omfattning över tid. Därför gör regeringen bedömningen att för att säkerställa att reformen behåller sin relativa omfattning över tid bör de budgeterade utgifterna för omställningsstudiestöd årligen räknas om i takt med utvecklingen av den totala lönesumman på den svenska arbetsmarknaden.

Stegvist införande

Regeringen konstaterar, i likhet med CSN, att omställningsstudiestödet är en omfattande och komplex reform. Regeringen anser därför att ett planerat införande i på förhand definierade faser bör underlätta för berörda myndigheter att handlägga och besluta i samtliga inkomna ärenden i omställningsstudiestödet med bibehållen noggrannhet och rättssäkerhet. Ett stegvist införande ger vidare det reguljära utbildningssystemet och privata utbildningsanordnare större möjligheter att anpassa innehåll och utbildningslängder i sitt utbildningsutbud särskilt för personer med arbetslivserfarenhet. Det bör därtill förbättra möjligheter till uppföljning av reformen. Regeringen anser därför att omställningsstudiestödet bör införas stegvis och skalas upp efter hand, för att vara fullt utbyggt till år 2026.

I budgetpropositionen för 2022 har medel anvisats till berörda myndigheter för förberedelser och systemutveckling. Från och med 2023 beräknas också medel tillföras för individualsättningar för en stegvis ökning av antalet studerande under fyra år. Från och med 2026 då systemet är fullt utbyggt bör det budgeterade beloppet för reformens samtliga kostnader bestå av två delar: en del som från och med år 2027 årligen räknas om i förhållande till lönesummans utveckling och en del som årligen tillåts variera med konjunkturen men över tid följer lönesummans utveckling. Den fasta delen som räknas upp per år från år 2027 bör från och med 2026 när systemet är fullt utbyggt bestå av 6 000 miljoner kronor. Den rörliga delen bör över tid uppgå till i genomsnitt 1 500 miljoner kronor per år, men kan ett enskilt år variera mellan 0 och 3 000 miljoner kronor (uttryckt

i 2026 års nivåer, därefter omräknat i förhållande till lönesummans utveckling). Regeringen anser att ett lämpligt intervall för uppföljningen av utfallet för den konjunkturberoende delen bör vara 8 år, vilket även är den uppföljningshorisont som gäller för översynen av nivån på överskottsmålet, som även den är kopplad till konjunkturen. Vid ett normalt konjunkturläge bör de budgeterade utgifterna för reformen således uppgå till 7 500 miljoner kronor 2026. Eftersom omställningsstudiestödet är ett nytt studiestöd som skiljer sig från befintliga studiestöd råder osäkerhet om i vilken takt som efterfrågan på omställningsstudiestöd kommer att utvecklas. Erfarenheter från liknande system i andra länder, däribland det finska systemet för vuxenutbildningsstöd, visar att efterfrågan kan komma att öka successivt under en längre tidsperiod från det att ett stöd införs. Därtill kan den faktiska efterfrågan av olika orsaker komma att variera under ett givet år. Mot bakgrund av detta bedömer regeringen att det är de budgeterade utgifter som beräknats för 2026 som ska ligga till grund för omräkningen med lönesummans utveckling från och med 2027 oavsett om det faktiska nyttjandet når upp till beräknat nyttjande för 2026.

SFS framför att det viktigt att omställningsstudiestödet inte tar resurser från det reguljära studiemedlet utan att det finansieras separat. I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, utg.omr. 15 Studiestöd) aviseras att räntan på studielån bör reformeras. Regeringen anser, till skillnad från SFS, att det är rimligt att de som nyttjar studielån också står kostnaden för detta i enlighet med vad som anges i budgetpropositionen. De studenter som i dag nyttjar andra studiestödssystem kommer att ha samma möjligheter som alla andra att också använda det nya omställningsstudiestödet. CSN har genom ett regeringsbeslut fått i uppdrag att ta fram en ny modell för beräkning av räntan på studielån (U2021/04091).

11.2 Fördelning av medel till studerande med arbetslivserfarenhet från privat respektive offentlig sektor

Regeringens förslag: Anvisade medel ska fördelas mellan studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat sektor och studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i offentlig sektor. Fördelningen av medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. DIK, LO och Skolverket.

Arbetsgivarverket och Lunds universitet anser att sektorstillhörighet inte borde väga tyngre än den arbetsmarknadspolitiska bedömningen. Lunds universitet anser vidare att likabehandlingen äventyras med detta förslag och att frågan om kostnadskontroll behöver utredas vidare. Arbetsgivarverket anser att det ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är problematiskt

att offentliga medel ska fördelas utifrån förutbestämda potter utan hänsyn till hur behoven ser ut på arbetsmarknaden. Arbetsgivarverket anser också att det är en viktig princip att offentligt finansierade arbetsmarknadsåtgärder inte skapar skillnader eller hinder mellan arbetstagare som finns i olika sektorer. Tvärtom bör de utformas för att främja rörlighet och anställningsbarhet även mellan sektorer. CSN avstyrker förslaget om olika potter och anför att utredningen endast motiverar uppdelningen med att deltagande i kompetensutveckling varierar mellan dessa sektorer. CSN saknar ett resonemang kring hur behoven ser ut och vilka konsekvenser en uppdelning kan få för studerande när en pott tar slut före den andra. CSN anför även att fördelningen i en privat och offentlig pott ökar komplexiteten och påverkar möjligheten till automatiserad handläggning. Några remissinstanser, bl.a. CSN och *Mittuniversitetet*, undrar om det finns möjlighet att omfördela medlen mellan de två pottorna. SKR kan inte utläsa hur utredningen menar att privata utförare inom offentligt finansierad sektor ska hanteras och problematiserar bedömningen av vilken grupp individen ska anses tillhöra.

Skälen för regeringens förslag: Deltagande i vidareutbildning och kompetensutveckling varierar mellan offentlig och privat sektor. För att säkerställa att förvärvsarbete i offentlig och privat sektor ska ges samma möjlighet att ta del av omställningsstudiestöd föreslås i promemorian att medlen ska fördelas genom att delas upp i två potter vars storlek ska avspegla andelen förvärvsarbete i offentlig respektive privat sektor. Regeringen bedömer att promemorians förslag på uppdelning i potter tar hänsyn till behoven på arbetsmarknaden på lång sikt och att uppdelningen säkrar tillgången till omställningsstudiestöd oavsett sektorstillhörighet. Individen ska inte missgynnas beroende på vilken sektor individen råkar vara yrkesaktiv inom. Uppdelningen i potter som avspeglar andelen förvärvsarbete i offentlig och privat sektor säkerställer även likvärdiga förutsättningar att få studera med omställningsstudiestöd, vilket är i linje med de skäl som redovisas för införandet av ett nytt offentligt studiestöd som en del av principöverenskommelsen. Omställningsstudiestöd bör därefter lämnas inom ramen för anvisade medel inom respektive pott. Regeringen bedömer att CSN genom bemyndigande i förordning bör ges möjlighet att meddela föreskrifter om vilken grupp en studerande ska anses tillhöra. Regeringen anser däremot inte, till skillnad från CSN och Mittuniversitet, att det finns anledning att föreslå att medel ska kunna omfördelas mellan de två pottorna. Regeringen avser samtidigt att följa utvecklingen av reformen noga, bl.a. genom att ge CSN i uppdrag att löpande redovisa relevant statistik, och genom att ge IFAU i uppdrag att följa upp reformen (se avsnitt 6.2).

12 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Bestämmelserna om det nya omställningsstudiestödet och följdändringar i andra författningar ska träda i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelser om ändringar i bestämmelserna om övre åldersgräns för rätt till omställningsstudiestöd ska träda i kraft den 1 oktober 2025 och tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026.

Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022. För studier på en utbildning som är 80 veckor eller mer på heltid, eller motsvarande antal veckor på deltid, ska omställningsstudiestöd dock kunna lämnas för tid från och med den 1 januari 2023 även om utbildningen har påbörjats dessförinnan.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. *Akademikerförbundet SSR* och *OFR* anför att denna reform är central för både partsöverenskommelsen och arbetsmarknaden i stort och anser att dess genomförande bör ske så tidigt som möjligt. *Saco* anför att det är viktigt att det nya studiestödet snabbt kommer på plats och får en budget som svarar upp mot den efterfrågan som uppstår. *Skolverket* tillstyrker förslaget med reservation att det är tveksamt om ett nytt IT-stöd kan finnas på plats redan till 2022.

Flera remissinstanser anser att det föreslagna datumet för ikraftträdande är allt för tidigt med tanke på reformens omfattning och att det därför bör flyttas fram. Bl.a. *Fastigo* avstyrker att lagförslagen träder i kraft redan under 2022 och anser att ikraftträdandet bör flyttas fram till 2023. *Lärarnas Riksförbund* ställer sig tveksamt till ikraftträdandedatumet, då förbundet har önskemål om att förslaget justeras i ett antal väsentliga aspekter.

CSN framhåller att myndigheten har börjat förbereda inrättandet av det nya omställningsstudiestödet, i enlighet med det uppdrag myndigheten fick den 10 juni 2021, så att ett sådant studiestöd ska kunna hanteras digitalt av myndigheten den 1 oktober 2022. *CSN* hade dock önskat ett senare ikraftträdande. Ett ikraftträdande den 30 juni 2022 innebär ett år med i princip inget systemstöd alls, vilket ger betydande risker kopplat till bristande kvalitet och felaktiga utbetalningar. Ett ikraftträdande ett år senare, dvs. den 30 juni 2023 med en första ansökningsomgång från 1 oktober 2023 för studier från den 1 januari 2024, skulle möjliggöra att delar av handläggningen kan genomföras med systemstöd. Det skulle göra hanteringen mer effektiv och rättssäker. Enligt *CSN* minskar riskerna om

ikraftträdandet läggs ett år senare, även om det tar flera år innan ett fullständigt systemstöd finns på plats.

Skälen för regeringens förslag

Omställningsstudiestöd bör kunna lämnas från och med den 1 januari 2023

Regeringen anser i likhet med *Akademikerförbundet SSR*, *OFR* och *Saco* att det är angeläget att ändringarna träder i kraft så snart som möjligt eftersom det finns ett behov för yrkesverksamma att vidareutbilda sig under hela arbetslivet. Ändringarna bör även träda i kraft samtidigt som övriga förslag inom omställningspaketet.

Som CSN framhåller är det viktigt att myndigheten får en rimlig tid att anpassa sina rutiner och system för att förslagen ska kunna genomföras. Dessutom behöver CSN få tid att utveckla effektiva processer för informationsutbyte med andra myndigheter och organisationer. Regeringen är medveten om att det finns utmaningar med den föreslagna tidsplanen, men anser att det är angeläget att reformen kan träda i kraft vid de tidpunkter som föreslås i promemorian så att omställningsstudiestödet kan börja nyttjas så snart som möjligt. Regeringen har därför redan gett CSN i uppdrag att förbereda införandet av ett nytt statligt offentligt studiestöd (U2021/02998). Därutöver kommer även omställningsorganisationer och andra myndigheter, bl.a. Försäkringskassan och Skatteverket, behöva få tid för att anpassa sin verksamhet för att förslagen ska kunna genomföras. I uppdraget till CSN ingår att myndigheten ska samordna med bl.a. Försäkringskassan och Skatteverket, när det gäller utlämnande av uppgifter från myndigheterna till CSN, och ta de kontakter som är nödvändiga med övriga berörda myndigheter och aktörer. Uppdraget har lämnats med förbehåll för de ändringar som kan följa av bl.a. riksdagens beslut.

Mot bakgrund av det sagda bedömer regeringen, till skillnad från *Fastigo* och *Lärarnas Riksförbund*, att bestämmelserna om det nya omställningsstudiestödet och följdändringar i andra författningar ska träda i kraft den 30 juni 2022. Eftersom ansökningarna om omställningsstudiestöd i stor utsträckning kommer in till CSN långt i förväg bör det gå en viss tid från det att bestämmelserna träder i kraft till dess att de ska börja tillämpas. Regeringen anser att det är lämpligt att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022.

Omställningsstudiestöd är ett nytt generöst studiestöd som syftar till att möjliggöra omställning i form av studier. Studerade som redan före den 1 januari 2023 påbörjar kortare studier för omställning bör kunna slutföra dessa med den studiefinansiering de ursprungligen planerat för. För studerande som innan den 1 januari 2023 har påbörjat studier på en längre utbildning som ett led i en omställning finns det däremot ett större behov av det nya stödet. Regeringen föreslår därför att omställningsstudiestöd inte ska få lämnas för studier på kortare utbildningar som påbörjats före den 1 januari 2023. Omställningsstudiestöd bör däremot kunna lämnas för studier på längre utbildningar, motsvarande minst 80 veckor på heltid, som har påbörjats redan innan den 1 januari 2023.

Följändringar i övriga författningar bör huvudsakligen träda i kraft den 30 juni 2022 och kunna tillämpas från samma datum

De följändringar som regeringen föreslår i övriga författningar kommer i praktiken att bli aktuella att tillämpa först vid det tillfälle CSN har beslutat om omställningsstudiestöd eller när omställningsstudiestöd har hunnit betalas ut, dvs. tidigast den 1 oktober 2022. Dessa ändringsförfattningar bör med några undantag (se nedan) därför träda i kraft den 30 juni 2022. Det saknas behov av särskilda bestämmelser om en senare tillämpnings-tidpunkt i de delarna.

Ändringar i den föreslagna lagen om omställningsstudiestöd föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025

Regeringen föreslår i avsnitt 7.2 att den övre åldersgränsen för rätt till omställningsstudiebidrag ska justeras 2026. En höjd åldersgräns för rätt till omställningsstudiebidrag bör börja gälla samtidigt som en höjd lägsta åldersgräns för uttag av inkomstbaserad ålderspension. Bestämmelser om en höjd åldersgräns bör därför tillämpas för första gången i fråga om omställningsstudiebidrag som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026. Ansökningar om omställningsstudiestöd kan i stor utsträckning komma in till CSN långt i förväg. CSN bör ges viss möjlighet att i förväg påbörja handläggningen och besluta om stöd avseende studier under 2026. Bestämmelser om en höjd åldersgräns bör därför träda i kraft den 1 oktober 2025, men kunna tillämpas för stöd som lämnas från och med den 1 januari 2026. Genom en sådan konstruktion kan äldre sökande redan före den 1 januari 2026 få besked om rätt till omställningsstudiestöd för det kommande året. Studerande som har omställningsstudiestöd och som fyller 62 år under 2025 får med en sådan konstruktion också viss möjlighet att avsluta påbörjade studier med omställningsstudiebidrag även under 2026.

13 Konsekvenser

13.1 Ekonomiska konsekvenser för staten

Kostnader för omställningsstudiestödet

Regeringens förslag att införa ett nytt omställningsstudiestöd införs stegvis från år 2023 och är fullt utbyggt år 2026. Från och med 2026 föreslås därför en fast del om 6 miljarder kronor per år som därefter årligen räknas om i förhållande till utvecklingen av den totala lönesumman på den svenska arbetsmarknaden. Utöver detta föreslås en del som över tid uppgår till i genomsnitt 1,5 miljarder kronor per år men som ett enskilt år kan variera mellan 0 och 3 miljarder kronor (uttryckt i 2026 års nivåer, därefter omräknat i förhållande till lönesummans utveckling). Vid ett normalt konjunkturläge bör de budgeterade utgifterna således uppgå till 7,5 miljarder kronor 2026. Dessa beräkningar följer beräkningarna i promemorian, både i fråga om volym och beräknade anslagsmedel. Reformen bedöms medföra att motsvarande maximalt 35 000 helårsekvivalenter (antalet individer som kan finansieras under ett helt år med full ersättning) kommer kunna nyttja stödet per år när stödet är fullt utbyggt år 2026.

Konjunkturinstitutet anför i sitt remissvar att förslagen inte är självfinansierade. *Statens Skolverk* anför att de ekonomiska besparingseffekterna av systemet är svåra att ha någon synpunkt på då beräkningen av volymen av sökande (20 000–40 000) är osäker. *Pensionsmyndigheten* bedömer att utgifterna för statliga ålderspensionsavgifter i förhållande till utbetalade studiebidrag sannolikt kommer bli något lägre än de som anges i promemorian. Regeringen delar bedömningen att reformen inte är självfinansierande. I budgetpropositionen för 2022 föreslås att medel ska beräknas för ett nytt omställningsstudiestöd för budgetåren 2023 och 2024. Riksdagen beslutade den 16 december i enlighet med regeringens förslag (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:118).

Regeringen delar promemorians bedömning att besparingseffekten vad gäller offentligt finansierad arbetslöshetsersättning och aktivitetsersättning till följd av omställningsstudiestödets införande blir begränsad. Detta baseras på att den övervägande majoriteten studerande som uppfyller det föreslagna arbetsvillkoret är väl etablerad på arbetsmarknaden och i huvudsak försörjer sig genom arbetsinkomster såväl året före studierna som under året i studier. Införandet av ett nytt omställningsstudiestöd kommer troligen leda till att en del av de individer som i dag nyttjar det befintliga studiestödssystemet kommer studera med det nya omställningsstudiestödet. Eftersom ersättningsnivån per individ är högre i omställningsstudiestödet än i det befintliga studiesystemet ökar kostnaderna för staten. Mot den bakgrunden delar regeringen promemorians bedömning att reformen kan ha en begränsad kostnadseffektivitet och dödviktskostnader kan inte uteslutas.

Kostnader för ansvariga myndigheter

Sammanlagt beräknas kostnaderna för de myndigheter som kommer att få i uppgift att hantera omställningsstudiestödet att uppgå till 135 miljoner kronor för 2022.

Medel för ökade förvaltningsutgifter för utveckling och administration av ett nytt omställningsstudiestöd hos CSN har anvisats för myndigheten efter förslag i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:118) och uppgår till 128 miljoner för 2022. För 2023 och 2024 beräknas 132 respektive 147 miljoner tillföras för detta ändamål. Vidare har 21 miljoner anvisats CSN redan under 2021 för att genomföra uppdraget att förbereda införandet av ett nytt offentligt omställningsstudiestöd (U2021/02998, prop. 2021/22:2, bet. 2021/22:FiU11, rskr. 2021/22:52).

Behov av medel för att ge ÖKS ekonomiska förutsättningar att kunna hantera ett ökat antal överklaganden föranleder att anslaget enligt budgetpropositionen för 2022 ökar med 1 miljon kronor per år under 2023 och 2024. Riksdagen beslutade den 16 december i enlighet med regeringens förslag (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:118).

Medel för införande, administration och kontroll hos Försäkringskassan har anvisats myndigheten efter förslag i budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 10, bet. 2021/22:SfU1, rskr. 2021/22:116) och uppgår till 7 miljoner för 2022. För 2023 och 2024 beräknas 5 miljoner respektive 14 miljoner kronor tillföras för detta ändamål.

13.2 Konsekvenser för Centrala studiestödsnämnden

Det nya omställningsstudiestödet bedöms få stora konsekvenser för CSN. Myndigheten får i uppgift att hantera en helt ny typ av studiestöd som jämfört med övriga studiestöd har en mer sammansatt ansökningsprocess och som behöver koordineras både med myndigheter och med omställningsorganisationer. Stödet medför behov av utveckling av IT-system och fordrar ett stort utvecklingsprojekt. Projektet att utveckla det nya studiestödet bedöms vara mycket omfattande och kommer att behöva bedrivas under flera år. Enligt beräkningar kan antalet personer som beviljas omställningsstudiestöd uppgå till cirka 30 000 år 2025. CSN kommer därutöver att behöva hantera ytterligare ansökningar, eftersom vissa ansökningar kommer att avslås.

CSN framhåller att det remitterade förslaget om ett nytt omställningsstudiestöd innebär behov av nya funktioner och integrationer som promemorian inte tar höjd för. Det föreslagna ikraftträdandedatumet innebär att CSN behöver ta fram vissa tillfälliga IT-lösningar för att kunna hantera ansökningar innan det finns ett mer heltäckande systemstöd. CSN beräknar de totala kostnaderna för nödvändig systemutveckling till 496 miljoner kronor. CSN framhåller vidare att kostnaderna för att administrera ärenden inledningsvis kommer att bli hög för att därefter sjunka, till följd av att erforderligt systemstöd inte kommer att finnas på plats förrän en tid efter ikraftträdandet.

Statskontoret ser det som befogat att konsekvensberäkningarna utgår ifrån att det nya åtagandet för CSN inte kan finansieras inom CSN:s befintliga ramar och att nya resurser behöver tillföras. Även *Lunds universitet*, *Uppsala universitet* och *Saco* anser att det är viktigt att CSN tillförs resurser. Lunds universitet betonar det är viktigt att processen är smidig och snabb för att förslaget ska få önskvärda positiva effekter. Uppsala universitet betonar vikten av att dröjsmål och försämrad service vad gäller handläggning av ordinarie studiemedelsärenden undviks. Saco påpekar att CSN snabbt bör bygga upp ett samarbete med omställningsorganisationerna. Regeringen föreslår att CSN ska tillföras medel för utveckling och administration av det nya stödet, dels för att säkerställa att omställningsstudiestödet kan fungera som avsett, dels för att förhindra negativa konsekvenser för befintliga studiestöd. Medel för ökade förvaltningsutgifter för utveckling och administration av ett nytt omställningsstudiestöd hos CSN har därför anvisats för myndigheten, se avsnitt 13.1. Den föreslagna tilldelningen ligger i linje med de behov CSN har identifierat och bedöms vara tillräcklig för att säkerställa nödvändig systemutveckling och en fungerande studiestödsadministration. Tilldelningen rymmer även åtgärder för att motverka felaktiga utbetalningar av omställningsstudiestöd.

13.3 Konsekvenser för Överklagandenämnden för studiestöd

ÖKS föreslås bli överklagandeinstans för ärenden om tilldelning och återkrav av omställningsstudiestöd. Antalet ärenden som överklagas till ÖKS bedöms öka med ca 400 (en procents ökning) till följd av det nya omställningsstudiestödet. Det rör sig också om ett helt nytt stöd och ett komplext regelverk som innehåller områden som kräver utveckling i praxis, vilket ÖKS också påpekar i sitt remissvar. Myndigheten menar att detta tillsammans med omständigheten att det är ett helt nytt studiestöd, innebär att det är svårt att överblicka både antalet ärenden som myndigheten kommer att pröva samt ärendenas komplexitet. ÖKS bedömer att det kommer innebära ökade kostnader och ett ökat resursbehov hos myndigheten

Regeringen föreslår att ÖKS ska tillföras medel för att kunna hantera ett ökat antal överklaganden till följd av förslagen, se avsnitt 13.1.

13.4 Konsekvenser för Försäkringskassan

Försäkringskassan ska enligt förslagen i denna lagrådsremiss på begäran av CSN bestämma årlig inkomst för dem som har ansökt om omställningsstudiestöd. Försäkringskassan ska även redovisa förekomsten av olika ersättningar till CSN och pröva och godkänna sjukperioder på samma sätt som inom studiemedels- och studiestartsstödsystemen. Samtliga dessa arbetsuppgifter innebär tillkommande arbete för Försäkringskassan.

Försäkringskassan har tidigare beräknat kostnaderna för införande och utveckling till 11 miljoner kronor och den löpande administrationen av ett

nytt omställningsstudiestöd till ca 700 kronor per ärende, vilket innebär en kostnad på omkring 30 miljoner per år när omställningsstudiestödet är fullt utbyggt. *Försäkringskassan* uppskattar att utvecklingskostnaderna till mellan 10,5 och 12 miljoner kronor, eller mellan 12,5 och 16 miljoner kronor om *Försäkringskassan* även bygger särskilda tekniska lösningar för att kunna beräkna årlig inkomst för personer som inte är försäkrade för arbetsbaserade förmåner i Sverige (avsnitt 9.4) samt för personer som har inkomster från deltidsarbete och som ska få stödet beräknat enligt en alternativ modell (avsnitt 9.6).

Regeringen har föreslagit att *Försäkringskassan* ska tillföras medel för införande, administration och kontroll hos *Försäkringskassan*, se avsnitt 13.1. Den föreslagna tilldelningen ligger i linje med de behov *Försäkringskassan* har identifierat.

13.5 Konsekvenser för Skatteverket

Regeringen har för avsikt att meddela föreskrifter om en skyldighet för Skatteverket att lämna sådana uppgifter till CSN som behövs för prövningen av omställningsstudiestödet (se vidare avsnitt 7.3, 7.4 och 9.6 och 10.4). Sådan uppgiftsskyldighet till CSN innebär tillkommande arbetsuppgifter och visst behov av systemändringar hos Skatteverket. Skatteverket har uppskattat kostnaderna till ca 100 000 kronor. Regeringen bedömer att kostnaderna kan hanteras inom myndighetens befintliga ekonomiska ramar.

13.6 Konsekvenser för domstolar

Förvaltningsdomstolarna får enligt regeringens förslag i uppdrag att hantera överklaganden av CSN:s beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån. Förhållandevis få av de studerande som kommer att ha omställningsstudiebidrag förväntas söka omställningsstudielån, och återbetalning av lånet kommer att ske tillsammans med det inarbetade ordinarie studielånet. Antalet överklagandeärenden förväntas därför bli begränsat.

Försäkringskassan kommer för samtliga stödmottagare att bestämma en årlig inkomst som ska läggas till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek (se avsnitt 9.4). *Försäkringskassans* beslut kan gå den sökande emot på så sätt att den årliga inkomsten bestäms till ett lägre belopp lägre än förväntat. Överklaganden av sådana beslut kommer också att hanteras av förvaltningsdomstolarna. Regeringen bedömer dock att antalet sådana överklaganden bör bli begränsat.

Regeringen bedömer därför, i likhet med *Domstolsverket*, att förslagen inte i någon större mån påverkar Sveriges Domstolar. En sammantagen bedömning är därför att de tillkommande överklagandena bör kunna hanteras inom ramen för befintliga anslag.

13.7 Konsekvenser för övriga myndigheter

För att handlägga ärenden om omställningsstudiestöd behöver CSN och ÖKS vissa uppgifter från Migrationsverket, se närmare avsnitt 10.4. Uppgifterna som ska lämnas i fråga om omställningsstudiestöd är desamma som de uppgifter som i dag lämnas i andra ärenden som CSN hanterar. Den tekniska utveckling som Migrationsverket måste göra förväntas därmed rymmas inom myndighetens befintliga ramar.

Förslagen bedöms medföra en viss rekryterande effekt som påverkar det totala antalet studerande. Personer med arbetslivserfarenhet motsvarande kraven för omställningsstudiestöd studerar redan i dag i offentligfinansierade utbildningsformer i stor utsträckning. Med denna kunskap som grund kan ansvariga myndigheter behöva analysera hur deras utbud kan möta de behov av utbildning och validering som kommer att följa av införandet av det nya omställningsstudiestödet. För MYH innebär det bl.a. att myndigheten kan behöva analysera hur utbildningsutbudet inom de utbildningsformer som myndigheten ansvarar för kan möta eventuella nya eller förändrade utbildningsbehov samt hur en eventuell förändrad efterfrågan kan mötas. Det kan inte heller uteslutas att såväl MYH som Statens skolverk kan behöva möta ett ökat informationsbehov när det gäller utbildning inom de utbildningsformer för vuxna som dessa myndigheter ansvarar för.

Flera lärosäten samt *SULF* har framfört att lärosätena kommer behöva anställa fler lärare för att möta det förändrade behovet på utbildning till följd av införandet av omställningsstudiestödet samt att det kommer krävas en ökning av lärosätenas anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Flera lärosäten framför att de behöver full finansiering för detta ändamål. Bland annat *Umeå universitet* bedömer att nya tillskott till lärosätena är nödvändig för att inte omställningen ska orsaka oönskade undanträngningseffekter mellan befintliga studentgrupper och studenterna med omställningsstöd som behöver få plats i systemet. *UHR* anser att förslaget kan innebära viss ökad manuell hantering av äldre betygs handlingar och meriter i den samordnade antagningen till högskoleutbildning samt viss ökning av antalet frågor till myndigheten. Regeringen delar dock promemorians sammantagna bedömning att pågående satsningar på utbildningsplatser kan förväntas medge ett utrymme i de offentligfinansierade utbildningsformer för de nya studerande som väntas vid reformens införande. Universitet och högskolor ansvarar för att dimensionerna sitt utbildningsutbud efter studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Både efterfrågan och behovet varierar över tid, och universitet och högskolor ansvarar för att följa och anpassa utbudet till dessa variationer.

Universitetskanslersämbetet anför att delar av den utbildning som kan komma i fråga kan ske inom den uppdragsutbildning som lärosätena ger. Universitetskanslersämbetet konstaterar dock att det saknas ett tydligt förordningsstöd för att följa upp just uppdragsutbildning inom högskoleväsendet och hänvisar till en tidigare hemställan till regeringen i detta ärende. Universitetskanslersämbetet anför att ett utökat stöd i linje med de förslag som Universitetskanslersämbetet tidigare lämnat skulle skapa större möjligheter att utvärdera effekterna av denna reform för såväl Universitetskanslersämbetet som andra organisationer. Även *SFS*

bedömer att antalet studerande inom uppdragsutbildning kan komma att öka till följd av reformen. SFS framhåller att det därför är viktigt att arbeta vidare med frågan om studentinflytande för uppdragsutbildning samt hur uppdragsstuderande kan representeras vid lärosätena. Regeringen konstaterar att Universitetskanslersämbetets hemställan rör förändringar av förordningen om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. Universitetskanslersämbetets hemställan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen kommer följa hur uppdragsutbildningen inom högskolan påverkas av reformen och hur detta kan påverka studentinflytandet.

Pensionsmyndigheten anför att myndigheten behöver få uppgifter från CSN om utbetalda pensionsgrundande ersättningar på en aggregerad nivå, förslagsvis i det befintliga underlag som CSN skickar till myndigheten årligen. Regeringen bedömer att även uppgifter om utbetalt pensionsgrundande omställningsstudiebidrag kommer att kunna ingå i det underlag som Pensionsmyndigheten får från CSN.

Uppsala universitet och *SUHF* m.fl. påpekar att promemorian lyfter att behovet av validering av reell kompetens sannolikt kommer att öka. *Stockholms universitet* anför att lärosätet i sitt yttrande över Valideringsdelegationens betänkande (SOU 2019:69) framhåller att det är av största vikt att valideringsverksamheten försäkras en långsiktig finansiering och att lärosätena ges förstärkta resurser för att kunna hantera denna bedömning. Regeringen kommer noga följa genomförandet av reformen och hur den kommer att påverka berörda myndigheter. Förslagen i Valideringsdelegationens betänkande (SOU 2019:69) bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppsala universitet anför vidare att det är upp till universitetet självt, utifrån studenternas behov och utbildningarnas innehåll, att ta ställning till vilka studietakter som är lämpliga, mot bakgrund av att omställningsstudiestödet innehåller fler möjliga studietakter än det reguljära studiestödet (se avsnitt 9.2). Regeringen kan konstatera att förslaget i sak inte berör vilka studietakter som lärosätena ska erbjuda, utan endast den studieomfattning som krävs för att kunna erhålla omställningsstudiestöd på hel- eller deltid.

13.8 Konsekvenser för kommuner

Förslagen bedöms inte ha några effekter på den kommunala självstyrelsen. Studiebidraget i omställningsstudiestödet föreslås bli beskattats, i enlighet med förslaget i parternas principöverenskommelse. Reformens nettoeffekt för kommunernas skatteintäkter är emellertid osäker, och beror på sammansättningen av de som studerar med omställningsstudiestödet. För en individ som annars skulle ha studerat med studiemedel innebär det ökade skatteintäkter. Om personen i stället avstår från arbete under studietiden blir det tvärtom en minskning av skatteintäkterna eftersom omställningsstudiebidraget inte fullt ut ersätter inkomstbortfallet. På längre sikt kan det även finnas positiva effekter av reformen såsom högre inkomster eller minskad arbetslöshet vilket skulle påverka kommunernas skatteintäkter positivt.

En möjlig effekt av utbildningspolitiska insatser är ofta att kommunernas kostnader för försörjningsstöd minskar. När det gäller omställningsstudiestödet specifikt kan denna effekt dock antas bli begränsad eftersom målgruppen är väl etablerad på arbetsmarknaden. Varje person som har möjlighet att studera med omställningsstudiestöd i stället för att få ekonomiskt bistånd genererar dock en ekonomisk nettovinst för kommunerna. Eftersom utbildning med omställningsstudiestöd ska syfta till att stärka personens framtida ställning på arbetsmarknaden kan den därmed också bidra till att förbättra kompetensförsörjningen för kommuner och regioner i hela landet. En tidigare utredning har dock konstaterat att dessa vinster i längden är avhängiga av att de som utbildar sig inom bristyrken, och blir anställda inom vård, skola och omsorg, slutför utbildningen och sen stannar kvar i yrket (Långtidsutredningen 2019. Huvudbetänkande, SOU 2019:65. s. 111).

Förslagen bedöms medföra en viss rekryterande effekt som kan påverka antalet studerande inom komvux. Personer med arbetslivserfarenhet motsvarande kraven för omställningsstudiestöd finns redan i dag i denna utbildningsform i stor utsträckning. SKR saknar en analys av hur införandet av omställningsstudiestödet för de etablerade på arbetsmarknaden kommer att påverka samspelet med arbetsmarknadspolitiken och existerande åtgärder för de som har en svagare anknytning till arbetsmarknaden. SKR lyfter också konsekvenser för den kommunala vuxenutbildningen. Regeringen instämmer i att omställningsstudiestöd framför allt kommer att gynna grupper med god förankring på arbetsmarknaden men påpekar att många insatser i arbetsmarknads- och utbildningspolitik riktar sig till gruppen med svag arbetsmarknadsanknytning. I avsnitt 13.13 finns ett resonemang om insatser för denna grupp. Regeringen är medveten om att personer med omställningsstudiestöd mycket väl kan börja studera inom komvux, kanske särskilt inom regionalt yrkesvux. Satsningarna som gjorts under de senaste åren inom kunskapslyftet bedöms som tillräckliga vid reformens införande vad gäller utökning av statsbidrag till utbildningsplatser. Det är dock viktigt att fortsatt följa utvecklingen och kommunerna kan behöva analysera hur deras utbud kan möta just omställningsstuderandes behov av utbildning och validering på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Regeringen avser att lämna förslag om att kommunerna ska bli skyldiga att erbjuda inledande kartläggning och validering inom komvux fr.o.m. januari 2023. Avsikten är att förslagen ska utgå från de förslag som Valideringsdelegationen 2015–2019 lämnade i betänkandet Validering – för kompetensförsörjning och livslångt lärande (SOU 2019:69). En försöksverksamhet med kartläggning och validering – komvux flex – som inletts 2021 föreslås också fortsätta under 2022 och 2023. Det ger kommunerna bättre förutsättningar att bygga upp en väl fungerande infrastruktur för inledande kartläggning och validering inom komvux. I budgetpropositionen för 2022 tillförs medel för dessa satsningar.

13.9 Konsekvenser för arbetslöshetskassorna

I avsnitt 9.15 föreslås att tid med omställningsstudiestöd ska vara överhoppningsbar i arbetslöshetsförsäkringen. Som framgår där delar regeringen IAF:s bedömning om att förslaget om överhoppningsbar tid kan innebära ökad administration för en arbetslöshetskassa. IAF anser också att konsekvenserna behöver utredas vidare för att det ska vara möjligt att uppskatta eventuella kostnadsökningar för arbetslöshetskassorna. Enligt de uppskattningar som redovisas i 13.1 kommer omställningsstudiestöd under ett normalår omfatta 35 000 räknat i helårsekvivalenter. Stödet ska lämnas till studerande som är väletablerade och har en aktuell anknytning till arbetsmarknaden. Det kan därför inte uteslutas att arbetslösa individer lämnar eller aldrig nyttjar arbetslöshetsförsäkringen för att i stället söka omställningsstudiestöd. Det skulle kunna minska antalet ärenden hos arbetslöshetskassorna, i synnerhet vid en kris eller konjunkturnedgång. Stödet syftar vidare till att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Även det kan göra att färre har behov av att söka arbetslöshetsersättning vilket minskar trycket på arbetslöshetskassorna. Regeringen instämmer i att den föreslagna bestämmelsen om dubbel beräkning kan göra arbetslöshetskassornas prövningar mer komplicerade i vissa fall. I de fall där det är uppenbart vilket utfall som är mer fördelaktigt bedöms förslaget inte innebära någon nämnvärd administrativ börda. Regeringen gör sammantaget samma bedömning som framgår av promemorian, att förslaget om förändrade bestämmelser om överhoppningsbar tid inom arbetslöshetsförsäkringen kommer påverka arbetslöshetskassorna i begränsad utsträckning och inte kommer medföra några större kostnadsökningar.

13.10 Konsekvenser för arbetsmarknadens parter

Regeringen bedömer att när det gäller informationsinsatser är det rimligt att arbetsmarknadens parter i sina respektive verksamheter bidrar till att kunskapen om de nya reglerna når ut till både arbetsgivare och presumtiva studerande inför reformens ikraftträdande.

13.11 Konsekvenser för omställningsorganisationerna

Omställningsorganisationerna kommer enligt förslagen om ett nytt omställningsstudiestöd att få en viktig roll, både ifråga om uppgiftslämnande till CSN och i fråga om information och vägledning till enskilda personer, se avsnitt 10.2 och 10.4. För att den som söker omställningsstudiestöd ska kunna få ett beslut av CSN så snart som möjligt efter ansökan kommer det att krävas att omställningsorganisationernas hantering av information och yttranden sker skyndsamt. Det gäller särskilt vid reformens införande, när kändedomen om omställningsstudiestödet antas vara låg och den administrativa bördan för den sökande förväntas

upplevas som stor. Tydlig information om vilken omställningsorganisation den enskilde hör till, användarvänliga administrativa lösningar och samverkan för att säkerställa likvärdighet i respektive omställningsorganisationens bedömning kan förväntas få betydelse för de sökandes nöjdhet och därigenom legitimiteten i systemet. Omställningsorganisationerna kommer därför att behöva utveckla nya rutiner och arbetssätt så att de kan erbjuda information kring val av utbildning som passar just för omställning. Det är dessutom viktigt att omställningsorganisationerna på ett bra sätt kan matcha person, utbildningsform och utbildning så att studierna blir lyckade och bidrar till att den studerande kan slutföra sina studier, återgå i arbete och betala skatt så snart som möjligt. För studieovana personer som är osäkra på sin studieförmåga kan det t.ex. vara klokt att omställningsorganisationen stöttar vid val av utbildning och nivå med särskild noggrannhet. På så vis ökar chansen att den studerande klarar av att slutföra utbildningen med godkänt resultat.

Mittuniversitet påpekar att kostnaderna för omställningsorganisationerna kan öka när deras roll breddas till att även omfatta kompetensutveckling och möjliggörande av omställning för personer som inte har sagts upp från en tillsvidareanställning. Indirekt kan detta leda till ökade kostnader för arbetsgivare som t.ex. universitet och högskolor.

Regeringen konstaterar att kostnaderna för och innehållet i olika avtal är en fråga för arbetsmarknadens parter. Möjligheten att lämna yttranden och en skyldighet att lämna uppgifter till CSN kommer endast att avse registrerade omställningsorganisationer och Kammarkollegiet. Huruvida en omställningsorganisation som en arbetsgivare betalar avgifter till kommer att vara registrerad kommer enligt förslagen i promemorian Grundläggande omställnings- och kompetensstöd (Ds 2021:16) att bero på innehållet i det avtal som arbetsgivaren ifråga har slutit med arbetstagarna. Vilka tjänster en omställningsorganisation ska erbjuda och vilka avgifter det ska medföra regleras också i sådana avtal.

13.12 Konsekvenser för arbetsgivare och företag

Omställningsstudiestödet riktar sig till arbetstagare, men nyttan förväntas också komma arbetsgivare och företagare till del. Att personer får nya kunskaper kan t.ex. förbättra matchningen på arbetsmarknaden och göra det lättare att rekrytera personer med rätt kompetens. Efterfrågan på validering inom utbildning och uppdragsutbildning kan öka när kunskapen om de nya möjligheterna till finansiering av omställningsstudier sprids bland arbetstagare och arbetsgivare. Ökade möjligheter för arbetstagare att studera kan dock innebära en ökad komplexitet för arbetsgivarna i att planera och organisera sin bemanning.

Det offentligfinansierade omställningsstudiestödet kan i vissa avseenden komma att bli särskilt positivt för anställda i företag utan kollektivavtal, eftersom dessa generellt sett inte har tillgång till omställningstjänster i dag. Företagen i fråga kommer inte heller att få högre kostnader till följd av detta, eftersom staten ska finansiera både omställningstjänsterna och omställningsstudiestödet.

Deltagandet i formell och icke-formell vuxenutbildning är högt i Sverige trots den internationellt sett generellt låga utbildningspremien, men det finns betydande variationer. En tidigare utredning har konstaterat att vuxnas utbildningsdeltagande är vanligare inom mer högkvalificerade branscher, och lägre inom branscher som kännetecknas av lågkvalificerade jobb se betänkandet En moderniserad arbetsrätt (SOU 2020:30, s. 569). Omställningsstudiestödet främjar att personer med arbetslivserfarenhet och pågående anställning utbildar sig. Det kan förväntas medföra ökade kostnader och planeringsbehov för arbetsgivare, men investeringar i medarbetares kompetensutveckling bör också gynna verksamheten som helhet.

Omställningsstudiestödet syftar inte till att gynna en specifik eller aktuell arbetsgivare. Det ska i stället underlätta omställning på arbetsmarknaden som helhet. Dock kan en persons kompetensutveckling som sker med omställningsstudiestöd naturligtvis även bidra till nya möjligheter hos en befintlig arbetsgivare.

Som nämnts vad gäller konsekvenser för individer kan stärkta möjligheter för arbetstagares kompetensutveckling riskera att medföra att den som står utan anställning får svårare att hävda sig i konkurrensen om jobben om de inte får samma utbildningsmöjligheter. Det är därför viktigt att förslagen inte bidrar till att inskränka rörlighet på arbetsmarknaden och att det finns insatser som specifikt stärker även dessa grupper kompetenser.

Umeå universitet ser positivt på förslaget även för universitetets roll som arbetsgivare. Det är positivt att universitetets anställda erbjuds ökade möjligheter till högskolestudier. Några remissinstanser b.l.a. *Lunds universitet*, *Mittuniversitetet* och *Arbetsgivarverket* bedömer att omställningsstudiestödets införande kan komma att innebära svårigheter för arbetsgivare, däribland de statliga, att planera och styra sin personaltillgång och bemanning. Detta bland annat på grund av att lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning ger långtgående rätt till tjänstledighet. Regeringen delar den bedömningen. Arbetsgivarverks behov av att planera och allokera personal kan försvåras om många arbetstagare ansöker om tjänstledighet för studier med omställningsstudiestöd under samma period. Särskilt mindre företag kan vara sårbara för detta. Även om arbetsgivare har möjlighet att skjuta upp en arbetstagares ledighet en viss tid kan det generera merarbete och påverka vilka personalresurser som arbetsgivaren har tillgång till vid olika tidpunkter. Regeringen bedömer dock att fördelarna med stödet uppväger de angivna problemen. Omställningsstudiestödet ger arbetstagarna väsentligt bättre möjligheter till kompetensutveckling, något som även på sikt kommer arbetsgivarna till del.

Arbetsgivarverket anför att det genom 3 § lagen om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning tillkommer rätt till tjänstledighet för studier för en arbetstagare som varit anställd hos arbetsgivaren de senaste sex månaderna, eller sammanlagt minst tolv månader under de senaste två åren. Det innebär att en nyanställd medarbetare har rätt till tjänstledighet för studier efter sex månaders anställningstid. Då det nya studiestödet kvalificerar på hela arbetsmarknaden kan en arbetstagare därför söka ledigt trots att man precis anställts för den kompetens man har. För grupper med begränsad anställningstid, t.ex. vissa förordningsreglerade anställningar, utgör den

korta kvalificeringstiden en andelsmässigt stor del av anställningens tid. Detta betyder att i verksamheter där dessa anställningstyper är vanliga kan konsekvenserna av den korta kvalificeringstiden bli särskilt påtagliga i fall då arbetstagare begär tjänstledighet för studier på deltid från tidsmässigt korta, men samhällsviktiga anställningar. Notarier vid domstol och polis-aspiranter är exempel på sådana anställningar. Eftersom dessa anställningsformer, liksom doktorandanställningar, är utbildnings-anställningar anser Arbetsgivarverket att det finns skäl att överväga att undanta anställningarna från omställningsstudiestöd och ifrågasätter om dessa ska kunna kvalificera för framtida omställningsstudiestöd.

Regeringen ser dock inte att det är aktuellt med undantag för vissa grupper då omställningsstudiestödet är ett stöd för hela arbetsmarknaden. De kvalifikationsregler som finns inom omställningsstudiestödet gäller för alla på arbetsmarknaden och syftet med stödet är att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Kvalifikationsreglerna innebär genom etableringsvillkoret att individen har en varaktig ställning på arbetsmarknaden. Vidare säkerställer aktualitetsvillkoret att individen också haft en anställning i närtid. Stödet är därmed inte kopplat till de specifika villkoren för en viss anställning och ska inte heller ta hänsyn till detta, då syftet med stödet är att stärka individens ställning i en bredare bemärkelse.

Småföretagarnas Riksförbund anför att förslagen inte i tillräcklig omfattning möter de reformbehov som skulle krävas för en modern och flexibel arbetsmarknad som tillgodoser småföretagens behov av kompetensförsörjning. Riksförbundet ser inte hur presenterade förslag ska bidra till att öka antalet företagsamma som väljer att gå från anställd till företagare. Regeringen bedömer inte att syftet med stödet är att fler ska gå från anställda till att bli företagare.

Regelrådet har inte kunnat utläsa en beskrivning av berörda företag utifrån antal, storlek och bransch i konsekvensutredningen. Regelrådet har förståelse för svårigheten att förutspå hur många företag som kan tänkas bli påverkade med anledning av förslaget och godtar därför en utelämnad beskrivning i detta ärende. Regeringen instämmer med Regelrådet om svårigheterna i att förutspå reformens påverkan på företag, och avser bl.a. mot den bakgrunden att ge IFAU i uppdrag att utvärdera omställningsstudiestödets effekter.

Regelrådet anför att förslaget om att den sökande ska uppfylla aktualitets- och etableringsvillkor med intyg kan medföra administrativa kostnader för företag. Regelrådet anser att avsaknaden av information kring intygen medför att konsekvensutredningen är ofullständig i denna del. Även om Regelrådet anser att beskrivningen av förslagets påverkan på företagets administrativa kostnader är bristfällig finner rådet i sin sammantagna bedömning att konsekvensutredningen uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Regeringen instämmer i Regelrådets påpekade men vill framhålla att inkomstuppgifter från Skatteverket kan användas för att påvisa arbete i tillräcklig omfattning.

13.13 Konsekvenser för enskilda

Utökade möjligheter till utbildning med studiestöd

Omställningsstudiestödet tillsammans med omställningsorganisationernas grundläggande tjänster och tilläggstjänster är tänkta att komplettera och balansera arbetsmarknadsparternas förslag på förändringar i anställningskyddet. För individen medför förslagen utökade möjligheter till utbildning högre upp i åldrarna och med en högre ersättningsnivå än andra studiestödsformer. Den enskildes möjlighet till rörlighet och arbete högre upp i åldrarna stärks av kontinuerlig kompetensutveckling och möjlighet till omställning, vilket regeringen bedömer är av vikt för att möta utvecklingen på en allt mer föränderlig arbetsmarknad. Omställningsstudiestöd kommer framför allt att gynna grupper med god förankring på arbetsmarknaden, med särskilda incitament för anställda hos arbetsgivare med kollektivavtal som innehåller möjlighet till kompletterande studiestöd och tilläggstjänster. Särskild betydelse kan förslagen antas få för visstidsanställda. Dessa kan i dag normalt sett inte ta del av omställningsorganisationernas tjänster, men eftersom de omfattas av förslaget om omställningsstudiestöd ökar gruppens möjligheter till kompetensutveckling. På så sätt ökar gruppens framtida möjlighet till anställningstrygghet, vilket särskilt gynnar förhållandevis unga, utrikes födda och kvinnor som är överrepresenterade bland visstidsanställda (se betänkandet *En moderniserad arbetsrätt*, SOU 2020:30, s. 570).

Män, yngre personer och de som är anställda i företag med mellan 10 och 49 anställda har en högre risk för att förlora sitt arbete, medan äldre personer har en relativt lägre risk. Detta visar analyser av svenska sysselsättningsdata gjorda av OECD (SOU 2020:30 s. 101). Sannolikheten att ha fått en anställning inom ett år varierar samtidigt mellan olika grupper av personer. Äldre (55–64 år) och yngre (20–24 år) har lägre sannolikhet att ha fått ett nytt jobb än de som är 35–44 år. Dessutom har de med en kort utbildning, som inte avslutat gymnasiet, en lägre sannolikhet att ha fått ett nytt jobb jämfört med de som har en längre utbildning. En slutförd gymnasieutbildning har mycket stor betydelse för etableringen på den svenska arbetsmarknaden och utgör en skyddsfaktor för arbetslöshet. Omställningsstudiestödet bör kunna få särskild betydelse framför allt för de något äldre med kort tidigare utbildning eftersom de kan anses vara särskilt betjänta av studier som ökar möjligheten till återinträde i arbete.

Personer med svag arbetsmarknadsanknytning, som vanligen är den grupp som arbetsmarknads- och utbildningspolitiska satsningar riktar sig till, förväntas i relativt sett mindre omfattning studera med omställningsstudiestöd eftersom de i lägre grad förväntas uppfylla arbetsvillkoret. För dessa grupper finns dock möjligheter till studier för omställning med andra studiestöd och andra särskilda insatser som möjliggör studier.

Processen att ansöka om omställningsstudiestöd kan eventuellt få personer som vill studera att ändå avstå. För att kunna beviljas omställningsstudiestöd kommer personen att behöva kontakta en omställningsorganisation som ska bistå med ett yttrande över vilken typ av utbildning som kan vara aktuell för den enskilde. Arbetstagare måste ansöka om tjänstledighet och avstå från arbete under studietiden så att om-

fattningen av omställningsstudiestödet och förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid. CSN har påpekat att processen för att ansöka om omställningsstudiestöd, och den eventuellt långa handläggningstiden av ansökan denna process medför, kan få personer som vill studera att avstå. CSN framhåller vidare att det är av särskild vikt att ett studiestöd som riktar sig till vuxna i arbetslivet är transparent och överskådligt, detta eftersom målgruppen kan ha högre fasta kostnader och därmed ett större behov av att kunna förutse sin rätt till ersättning och ersättningens storlek. Även DIK betonar vikten av att det finns tydlig information om möjligheten att söka omställningsstudiestöd och om den hjälp som finns att få hos omställningsorganisationerna. CSN anser att utformningen av regelverket kommer att göra det svårt för en person att avgöra om vederbörande uppfyller villkoren för rätt till studiestödet eller inte, och det finns därmed en risk att det nya omställningsstudiestödet inte används i beräknad utsträckning. Saco och UHR framför att det är viktigt att de administrativa processerna är tydliga och underlättar för alla individer att ansöka om studiestöd, liksom att information och stödstrukturer utvecklas så att alla individer kan ta del av möjligheten till kompetensutveckling framförs. Regeringen är medveten om att omställningsstudiestödet har en förhållandevis sammansatt utformning, vilket är ett resultat av att systemet ska vara individanpassat och flexibelt. Det innebär att de med högst studiemotivation som samtidigt inte har möjligheter att finansiera studier på annat sätt kommer vara mest benägna att gå igenom hela ansökningsprocessen. Regeringen kan konstatera att omställningsorganisationens praktiska stöd och vägledning i valet av utbildning samt den information och det stöd CSN kommer tillhandahålla för enskilda och omställningsorganisationer har stor betydelse för att främja att de enskilda som är målgruppen för stödet verkligen kommer att ansöka om omställningsstudiestöd. Regeringen instämmer i vikten av att administration och information om systemet är så tydligt som möjligt och menar att det kommer att krävas ett noggrant arbete av ansvariga myndigheter och omställningsorganisationer för att göra ansökningsprocessen och bedömningarna så transparenta som möjligt. Regeringen har dock fullt förtroende för att de aktuella myndigheterna och omställningsorganisationerna har kompetens att hantera omställningsstudiestödet på ett stödjande och rättvist sätt för individer som ansöker om det.

Förslagen om överhoppningsbar tid inom arbetslöshetsförsäkringen (se avsnitt 9.15) innebär att den som behöver omställning i form av studier inte riskerar att få en lägre arbetslöshetsersättning, eller att ställas utan arbetslöshetsersättning, till följd av studierna. Det föreslagna utökade skyddet gäller den som har omställningsstudiestöd med del av helt belopp. Den som avsäger sig omställningsstudiestödet och ändå fortsätter att studera på deltid, eller som slutar studera och förlorar rätten till omställningsstudiestödet, förlorar dock det särskilda skyddet. Det är en rimlig ordning eftersom den som väljer att fortsätta studera utan omställningsstudiestöd på deltid kommer att omfattas av samma regelverk som alla andra som väljer att studera utan stöd, dvs. inte omfattas av något skydd. För den som slutar studera kommer arbete, som för alla andra, att utgöra grunden för att få del av arbetslöshetsförsäkringen.

Konjunkturinstitutet anser att promemorian inte direkt analyserar om incitamenten till att studera ändras och kan förskjutas fram i tiden till följd

av det jämförelsevis generösa omställningsbidraget. Konjunkturinstitutet påpekar att fler kan vänta med studier, vilket kan resultera i att studier inte genomförs. Detta skulle möjligen förskjuta normen till kortare utbildningar vilket i sin tur kan leda till att inträdet på arbetsmarknaden tidigareläggs och att utbildningsnivån blir lägre bland nyexaminerade. Institutet framför vidare att den samhällsekonomiska avkastningen på den del av utbildningen som kan komma att skjutas upp till följd av reformen blir lägre än i dag eftersom bidraget till produktionen från den högre utbildningen äger rum under färre år.

Regeringens avsikt är att omställningsstudiestödet ska vara ett komplement till det ordinarie studiemedlet för personer som har varit aktiva på arbetsmarknaden en längre tid, och gör bedömningen att yngre personer som kommer direkt från gymnasieskolan ska nyttja det ordinarie studiestödssystemet. En tidsgräns för hur långa utbildningar som stödet berättigar till innan personen fyllt 40 år ska förhindra att personer skjuter upp studierna till den tidpunkt då man kan få omställningsstudiestöd för en del av utbildningen. Regeringen anser att den grupp studerande som eventuellt är villiga att skjuta upp samtliga studier i flera år för att under 44 veckor kunna få ett högre bidrag sannolikt är en liten grupp.

Att *Sveriges arkitekter* anser att det inte är möjligt för fackförbundet att bedöma vilka konsekvenser reformen kommer att få för anslutna yrkesgrupper, dels därför att promemorian inte ger närmare ledning om framtida tillämpning av huvudkriteriet, dels då stödet inte heller kommer att fördelas till den med störst behov först, utan i ansökningsordning tills medlen tar slut. Regeringen bedömer att reformen inte kommer att påverka de yrkesgrupper som *Sveriges arkitekter* organiserar på annat sätt än andra yrkesgrupper. Regeringen gör vidare bedömningen att förutsättningarna för kostnadskontroll skulle bli starkt begränsade i ett annat system och anser därför att omställningsstudiestödet ska fördelas från en pott med tillgängliga medel. Regeringen bedömer därtill att fördelningen av dessa medel i två olika potter för sökande från olika sektorer kommer att bidra till att stödet fördelas rättvist mellan olika sektorer på arbetsmarknaden. Regeringen anser vidare att det huvudsakliga kriteriet – att stödet ska stärka den sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov – är tydligt.

Konsekvenser för studerandes privatekonomi under och efter omställningsstudierna

Den höga ersättningsnivån inom omställningsstudiestödet bör ge stora förbättringar av studieekonomin för vuxna som är etablerade på arbetsmarknaden vilket bör kunna göra studier till ett attraktivare val jämfört med i dag. Den som via en omställningsorganisation får rätt till kollektivavtalat kompletterande studiestöd får normalt sett en högre ersättning under studietiden än den som endast har rätt till det offentliga stödet.

I enkätundersökningen Eurostudent 2019 uppgav ungefär hälften av de svenska respondenterna att de haft någon form av betalt arbete eller betald praktik under vårterminen 2019 (www.eurostudent.eu). Studerande som var 30 år eller äldre ägnade dubbelt så mycket tid åt betalt arbete som de yngre (i medeltal 20 respektive 10 timmar per vecka). Det var också

betydligt vanligare i den äldre gruppen att arbeta vid sidan av studierna för att försörja sig själv eller närstående för att överhuvudtaget ha råd att studera. De äldre svarade också oftare än de som var yngre än 30 år att de upplevde ekonomiska svårigheter. Sex av tio studerande äldre än 30 år nyttjade studiemedel medan motsvarande för de yngre var nio av tio. För äldre presumtiva studerandes studiefinansiering och privatekonomi under studietiden kan därför omställningsstudiestödet förväntas göra skillnad.

Efter omställningsstudierna ska den som tagit studielån som utgångspunkt återbetala lånet. En tidigare utredning konstaterar att högskolestudier bland vuxna äldre än 29 år över tid ökar sannolikheten för sysselsättning och bidrar till högre årsinkomst (se betänkandet Kan utbildning för vuxna påverka jobbchanser och inkomster? SOU 2019:48). För de som studerat på komvux ökar sannolikheten för sysselsättning. Eftersom omställningsstudierna kommer att stärka individens ställning på arbetsmarknaden bör det därför också kunna medföra en högre inkomst och återbetalningsförmåga för den enskilde.

13.14 Konsekvenser för jämställdheten

Kvinnor är mer studiebenägna än män visar statistiken. Flera förklaringar till detta har tidigare framkommit, som att kvinnor i högre grad deltar i studiecirklar och oftare arbetar inom offentlig sektor (En moderniserad arbetsrätt, SOU 2020:30, s. 107). Eftersom utbildningsinsatserna är fler inom offentlig sektor än inom privat sektor deltar fler kvinnor i utbildning. Promemorians analyser visar att män utgör hälften av den grupp som uppfyller arbetsvillkoret men bara en tredjedel av den grupp som närvarande studerar. Av de personer som beräknas uppfylla kraven för omställningsstudiestöd var det 2,8 procent av männen och 6,5 procent av kvinnorna som ägnade sig åt studier 2017. Det skiljer sig mellan olika åldersgrupper och andelen har ökat i vissa grupper över tid. Bland män har andelen ökat främst i åldrarna 30–34 år och 35–39 år. Bland kvinnor har andelen ökat främst i åldrarna yngre än 29 år och 30–34 år.

Vid en jämförelse med övriga studerande är det vanligare att de studerande som uppfyller arbetsvillkoret för omställningsstudiestöd studerar på yrkeshögskolan och utbildning på forskarnivå. De ägnar sig i mindre utsträckning åt studier på komvux och högskola. Om detta mönster kommer att gälla även i praktiken för studerande med omställningsstudiestöd går inte att säga, eftersom utbildningen ska uppfylla krav på att stärka personens framtida ställning på arbetsmarknaden och endast får ha en viss längd. Om personer kommer att välja andra utbildningar i stället, och om valen kommer att skilja sig åt mellan kvinnor och män, kan i dag inte bedömas med säkerhet. Omställningsstudiestödet kan totalt ge en högre ersättningsnivå för arbetstagare som omfattas av kollektivavtal där omställningsorganisationen kan erbjuda ett kompletterande studiestöd. Detta skulle, som *SULF* påpekar, kunna bidra till att öka mäns studiebenägenhet mer än kvinnors eftersom män har ett högre löneläge och i större utsträckning är privatanställda. Det bidrar i så fall till att utjämna skillnaderna i utbildningsväsendet i och med att män i dag är underrepresenterade på många utbildningar. Om en ökning av mäns utbildning

skulle medföra konkurrensfördelar för männen, kan det dock också förstärka förhållandet att män redan har ett högre löneläge än kvinnor. Samtidigt kan det faktum att kvinnor är mer studiebenägna och generellt har ett sämre löneläge, innebära att omställningsstudiestödet är mer attraktivt för kvinnor. I förlängningen är det därför möjligt att omställningsstudiestödet skulle kunna förbättra löneläget för kvinnor. Det går inte i nuläget att helt förutse de jämställdhetspolitiska konsekvenserna av omställningsstudiestödet. De bör därför studeras noga.

CSN bedömer att jämställdheten kan missgynnas av att vissa ersättningar inte är överhoppningsbara i bedömningen av aktualitetsvillkoret. Regeringen kan konstatera att frågan om överhoppningsbar tid är avsedd att regleras på förordningsnivå. Även om tid med vissa ersättningar inte är överhoppningsbara delar regeringen inte CSN:s farhåga att detta skulle missgynna jämställdheten mellan män och kvinnor, se närmare överväganden om detta i avsnitt 7.4.

13.15 Konsekvenser för utrikes föddas etablering

En tydligt pågående demografisk förändring är att en ökande andel av arbetskraften är född i ett annat land än Sverige. Detta ökar normalt sett behovet av utbildning i vuxen ålder, både vad gäller omfattning och utformning. Många kommer till Sverige som unga. Omställningsstudiestödet kan för dessa få begränsad påverkan på etableringen på arbetsmarknaden eftersom relativt få unga uppfyller arbetsvillkoret för omställningsstudiestöd. Utrikesföddas etablering på den svenska arbetsmarknaden tar tid, men i takt med att etableringen ökar förväntas allt fler utrikesfödda uppfylla arbetsvillkoret. I jämförelse med inrikes andra studerande är det fler som studerar av de utrikesfödda i alla åldersgrupper enligt SCB:s statistik avseende befolkningens studiedeltagande. En orsak till det är med stor sannolikhet att många studerar på svenska för invandrare (sfi) efter att de invandrat till Sverige de senaste tio åren. Enligt promemorians analyser är det, i gruppen bland dem som uppfyller arbetsvillkoret, vanligare med studier bland kvinnor, utrikes födda och bland de som har en eftergymnasial utbildning. I gruppen av personer som uppfyller arbetsvillkoret och som studerar är andelen utrikes födda kvinnor omkring 5,4 procent, medan andelen bland inrikes födda män, som är de som studerar i minst utsträckning, är 1,7 procent. Även i befolkningen i stort är studier vanligast bland utrikes födda kvinnor (även om sfi exkluderas).

Benägenheten att studera är större bland utrikes födda än inrikes födda oavsett utbildningsnivå. Ett undantag finns, och det är att utrikes födda kvinnor med förgymnasial utbildning och inrikes födda kvinnor med förgymnasial utbildning är lika benägna att studera. Sammantaget finns anledning att anta att utrikes födda som uppfyller arbetsvillkoret även kommer att vara mer benägna att studera med omställningsstudiestöd. Det kan i så fall påverka utrikes föddas etablering på ett positivt sätt. Samtidigt innebär kvalifikationskraven för omställningsstudiestödet potentiellt negativa fördelningseffekter i och med att utbildningsresurser och studiefinansiering styrs till en jämförelsevis resursstark grupp, såväl bland inrikes som utrikes födda.

13.16 Sveriges medlemskap i EU

Förslagen bedöms inte ha några effekter på EU-medlemskapet.

13.17 Övriga konsekvenser

Konsekvenser på brottsligheten

Ekobrottsmyndigheten välkomnar promemorians ambitionsnivå när det gäller felaktiga utbetalningar, men delar inte promemorians bedömning att det föreslagna stödet inte har några specifika nämnvärda konsekvenser på brottsligheten. Förslagen gällande det nya omställningsstudiestödssystemet i allmänhet och kontroller av felaktiga utbetalningar i synnerhet torde ha effekter på brottsligheten.

Regeringen vill betona att det är viktigt att omställningsstudiestöd endast lämnas till dem som har rätt till det. I den hantering som regeringen föreslår i lagrådsremissen görs flera kontroller innan beslut och utbetalning av omställningsstudiestöd. CSN kommer bl.a. kontrollera att den studerande har arbetat i tillräcklig omfattning för att uppfylla arbetsvillkoret (avsnitt 7.3 och 7.4), att den sökta utbildningen kan anses stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov (avsnitt 8.5), att den studerande inte samtidigt får någon annan ersättning från Försäkringskassan eller annan (avsnitt 9.10), vilka inkomster den studerande har i samband med studiestarten (avsnitt 9.4) och att den studerande också har påbörjat sina studier (avsnitt 9.9). Regeringen lämnar i lagrådsremissen även förslag som säkerställer att CSN för sina kontroller har tillgång till uppgifter direkt från andra myndigheter och aktörer (avsnitt 10.4). CSN har vidare i uppdrag att motverka bidragsfusk och att säkerställa att felaktiga utbetalningar inte görs (4 § förordningen med instruktion för Centrala studiestödsnämnden). CSN gör inom studiestödsverksamheten kontroller under och efter studierna. Det har redan tillförts anslagsförstärkningar för CSN för att säkerställa att omställningsstudiestödet ska kunna administreras på ett ändamålsenligt sätt (prop. 2021/22:1 utg.omr. 15, bet. 2021/22:UbU2, rskr. 2021/22:118) Regeringen avser dessutom att i samband med reformens genomförande ge CSN i uppdrag att bl.a. följa upp och föreslå åtgärder för att minska risker för fusk och felaktiga utbetalningar (se avsnitt 6.2). Av myndighetens regleringsbrev för budgetåret 2022 framgår att CSN ska fortsätta arbetet med minskade felaktiga utbetalningar. Myndigheten ska bidra till det övergripande målet att utbetalningarna från välfärdssystemen ska vara korrekta, andelen felaktiga utbetalningar ska minska och fel ska motverkas. I enlighet med detta ska andelen felaktiga utbetalningar från de stöd och lån som myndigheten hanterar därför minska. CSN ska också ta fram en handlingsplan för att motverka fusk och felaktiga utbetalning av omställningsstudiestödet.

Konsekvenser på klimat och miljö

Förslagen bedöms inte ha en positiv effekt på klimat och miljö. Regeringen bedömer att klimatomställningen bland annat kommer kräva kompetens-

utveckling och en omställning till de nya jobb som växer fram i dess spår. Reformen bedöms underlätta denna omställning.

Konsekvenser för folkhögskolorna

Folkhögskolan kan i hög grad möta omställningsstuderande och folkhögskolorna kommer därför att behöva analysera hur utbildningsutbudet kan möta eventuella nya eller förändrade utbildningsbehov för yrkesverksamma i behov av omställning.

14 Författningskommentar

14.1 Förslaget till lag om omställningsstudiestöd

Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om omställningsstudiestöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden.

Paragrafen innehåller en beskrivning av lagens innehåll och syfte.

Första stycket innehåller ett klagörande av att omställningsstudiestöd är ett statligt studiestöd. Eftersom stödet är en form av studiestöd är lagen uppbyggd så att den i så stor utsträckning som möjligt innehåller bestämmelser som hänvisar till eller motsvarar de som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Andra stycket innehåller en beskrivning av lagens syfte. Där framgår att syftet med lagen är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Ansvarig myndighet för omställningsstudiestöd

2 § Centrala studiestödsnämnden prövar frågor om omställningsstudiestöd enligt denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen reglerar att det är Centrala studiestödsnämnden som är ansvarig myndighet för att pröva frågor om omställningsstudiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Former av omställningsstudiestöd

3 § Omställningsstudiestöd består av omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån.

Av paragrafen framgår att omställningsstudiestöd består av omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån. Enligt 4 § lämnas omställningsstudielån endast för sådan vecka för vilken det lämnas omställningsstudiebidrag.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Anvisade medel

4 § Omställningsstudiebidrag får lämnas i mån av tillgång på medel. Omställningsstudielån lämnas endast för sådan vecka som omställningsstudiebidrag lämnas för.

Anvisade medel fördelas mellan studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat sektor och studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i offentlig sektor. Fördelningen av

medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor.

Paragrafen innehåller bestämmelser om anvisade medel för omställningsstudiestöd.

I *första stycket* anges att omställningsstudiebidrag får lämnas i den mån det finns tillgång på medel. Till skillnad från studiestöd som lämnas enligt studiestödslagen (1999:1395) är omställningsstudiestödet således inte ett generellt, rättighetsstyrt stöd, utan kan endast beviljas i mån av tillgängliga medel. Av första stycket framgår också att omställningsstudielån inte får lämnas för en vecka om det inte samtidigt lämnas omställningsstudiebidrag för samma vecka. Bestämmelsen innebär, tillsammans med bestämmelserna i 26 §, att omställningsstudielån endast får lämnas för sådana veckor och högst med sådan del av helt stöd som omställningsstudiebidrag lämnas.

Enligt *andra stycket* fördelas de anvisade medlen mellan två grupper av studerande. Det är dels studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat sektor, dels studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i offentlig sektor. Fördelningen av medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor. Gränsdragningen mellan dessa två grupper får utkristalliseras i praxis.

Övervägandena finns i avsnitt 9.7, 11.1 och 11.2.

Ord och uttryck i lagen

5 § I lagen avses med

omställningsorganisation: Kammarkollegiet, eller en omställningsorganisation som registrerats enligt lagen (2022:000) om grundläggande omställnings- och kompetensstöd,

läroanstalt: sådan läroanstalt eller utbildning som avses i 3 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395),

annan utbildningsanordnare: en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning som finansieras av en omställningsorganisation,

prisbasbelopp: det prisbasbelopp som definieras i 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken, och

inkomstbasbelopp: det inkomstbasbelopp som definieras i 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller definitioner av ord och uttryck som finns i lagen.

Av bestämmelsen framgår att med omställningsorganisation avses dels Kammarkollegiet, dels en sådan omställningsorganisation som registrerats enligt den lag om grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden som föreslås. Enligt budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1, utg. omr. 13) är avsikten att Kammarkollegiet ska ansvara för beslut om stöd enligt lagen om grundläggande omställnings- och kompetensstöd.

Av bestämmelsen framgår vidare att med läroanstalt avses sådan läroanstalt eller utbildning som avses i 3 kap. 2 § studiestödslagen, dvs. de läroanstalter och utbildningar som regeringen har beslutat ska ge rätt till studiemedel enligt studiestödslagen. Sådana läroanstalter och utbildningar anges normalt i bilagan till studiestödsförordningen (2000:655).

I bestämmelsen anges att med annan utbildningsanordnare avses i denna lag en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning som finansieras av en omställningsorganisation, dvs. en fysisk eller juridisk person som anordnar en utbildning som en omställningsorganisation köper.

Paragrafen innehåller även bestämmelser om vad som avses med prisbasbelopp respektive inkomstbasbelopp.

Övervägandena finns i avsnitt 8.1, 8.2, 9.6 och 9.7.

Allmänna förutsättningar

Villkor om förvärvsarbete

6 § Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som

1. har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i

a) sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, och

b) sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, eller

2. under kvalificeringstiderna som anges i 1 a och 1 b har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

För att förvärvsarbetet i första stycket 1 a ska få räknas ska det ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden.

Förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

I paragrafen regleras villkor om förvärvsarbete, det s.k. arbetsvillkoret, som är en förutsättning för att få omställningsstudiestöd.

Av *första stycket* följer att arbetsvillkoret är uppfyllt om den sökande har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad, dels i sammanlagt 96 månader (kvalificeringstiden, som i detta fall är åtta år) under en ramtid om 14 år från och med det år då han eller hon fyllde 19 år (punkt 1 a) – det s.k. etableringsvillkoret, dels i sammanlagt 12 månader (kvalificeringstiden) inom en ramtid om 24 månader (punkt 1 b) – det s.k. aktualitetsvillkoret. Enligt bestämmelsen måste båda dessa villkor vara uppfyllda för att omställningsstudiestöd ska kunna lämnas. Arbetet som krävs enligt etableringsvillkoret räknas tidigast från och med det kalenderår då den sökande fyllde 19 år, vilket innebär att omställningsstudiestöd i praktiken kan beviljas tidigast det år en person fyller 27 år.

Arbetsvillkoret kan även uppfyllas genom en minsta inkomst av förvärvsarbete (punkt 2). Vad den inkomsten ska vara regleras i förordning, se upplysningsbestämmelse i 7 §. Arbetsvillkoret kan även anses uppfyllt genom en kombination av arbetad tid enligt första punkten och inkomster enligt andra punkten. Samma kalendertid kan dock inte tillgodoräknas den studerande två gånger med hjälp av de olika villkoren.

Andra stycket innebär att förvärvsarbetet ska ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden för att uppfylla etableringsvillkoret.

Av *tredje stycket* framgår att även förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), Förenade kungariket och i Schweiz kan tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige för såväl etableringsvillkoret som aktualitetsvillkoret.

Vad som avses med ramtid och huvudsyssla regleras inte i lagen utan på förordningsnivå eller i myndighetsföreskrifter, se 7 §.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3 och 7.4.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regleringsformen meddela ytterligare föreskrifter om villkoren i 6 §.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela ytterligare föreskrifter om villkor om förvärvsarbete, det s.k. arbetsvillkoret.

Övervägandena finns i avsnitt 7.3.

Ålder

8 § Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. I 21 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

I paragrafen behandlas den övre åldersgränsen för att kunna få omställningsstudiestöd.

I *första stycket* anges att omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år. Samtidigt finns det med en upplysning om att det i 21 § anges att möjligheten att få bidrag begränsas från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Andra stycket innehåller en bestämmelse om att omställningsstudielån kan lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 60 år. Det är samma åldersgräns som gäller för studielånet inom studiemedelssystemet. Dessa lån ska betalas tillbaka tillsammans, som en studieskuld, se 36 §.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

Betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd

9 § En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd enligt denna lag, studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd kan bara beviljas omställningsstudiestöd om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp och preliminär, slutlig eller kvarstående avgift som ska betalas före det kalenderår som det nya omställningsstudiestödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt omställningsstudiestöd, återkrävt studiemedel, återkrävt studiehjälp eller återkrävt studiestartsstöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt stöd återstår att betala.

Trots första stycket får omställningsstudiestöd beviljas om det finns synnerliga skäl för det.

Paragrafen innehåller ett krav på återbetalning av tidigare lämnat studiestöd för att omställningsstudiestöd ska kunna beviljas.

Första stycket innehåller ett villkor som innebär att en studerande som tidigare har haft omställningsstudiestöd eller studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) måste ha betalat lånet och räntan med ett

visst belopp (årsbelopp) före det kalenderår som omställningsstudiestödet avser för att det ska kunna beviljas. Årsbelopp och motsvarande avgifter (preliminär, slutlig och kvarstående avgift) enligt alla lydelse av den nuvarande studiestödslagen och den äldre studiestödslagen (1973:349) avses. Likaså måste den studerande ha betalat tillbaka eventuella återkrav av omställningsstudiestöd, studiestöd enligt alla lydelse av den nuvarande studiestödslagen och den äldre studiestödslagen och studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd (2017:527) för att stödet ska kunna beviljas, så att det högst återstår återkrav för ett kalenderhalvår.

På motsvarande sätt som gäller vid prövningen av om studiemedel och studiestartsstöd ska beviljas anges i *andra stycket* att det får göras undantag från första stycket om det finns synnerliga skäl för det.

Paragrafen motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 3 kap. 26 § studiestödslagen och 8 § lagen om studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

Medborgarskap

10 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare. Med svenska medborgare jämställs i denna lag sådana utländska medborgare som har rätt till studiestöd enligt 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare och till utländska medborgare som jämställs med svenska medborgare.

Bestämmelserna i paragrafen hänvisar till 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen. Vilka som kan komma i fråga för omställningsstudiestöd med beaktande av kravet ska således bedömas på samma sätt enligt denna lag som enligt det som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

11 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de uppfyller de villkor för att beviljas studiemedel som anges i 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena eller 4 a § studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att omställningsstudiestöd även får lämnas till vissa studerande som inte är svenska medborgare.

Bestämmelsen hänvisar till 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena och 4 a § studiestödslagen. Vilka utländska medborgare som kan komma i fråga för omställningsstudiestöd med beaktande av kravet ska således bedömas på samma sätt enligt denna lag som enligt det som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen.

Övervägandena finns i avsnitt 7.1.

Begränsningar för studerande som är intagna i anstalt och andra som får sitt uppehälle bekostat av staten eller en kommun

12 § Omställningsstudiestöd lämnas inte till studerande som är intagna i anstalt enligt fängelselagen (2010:610).

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om förutsättningarna för att få omställningsstudiestöd för studerande vars uppehälle på annat sätt än som anges i första stycket helt eller till väsentlig del bekostas av staten eller en kommun.

Paragrafen innehåller bestämmelser om begränsningar av möjligheterna att lämna omställningsstudiestöd till studerande som är intagna i anstalt och andra vars uppehälle till väsentlig del bekostas av staten eller en kommun.

I *första stycket* finns en bestämmelse om att omställningsstudiestöd inte får lämnas till den som är intagen i anstalt enligt fängelselagen. Omställningsstudiestöd får därmed inte lämnas under den tid en studerande är intagen i anstalt, oavsett om den studerande under verkställigheten vistas inom eller utanför anstalten med stöd av bestämmelser i samma lag.

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om förutsättningarna för att få omställningsstudiestöd för studerande vars uppehälle på annat sätt än vad som anges i första stycket helt eller till väsentlig del bekostas av staten eller en kommun.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

Utbildning som omställningsstudiestödet får lämnas för

13 § Omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning vid en läroanstalt i Sverige och hos en annan utbildningsanordnare i landet.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i första stycket om att omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning hos en annan utbildningsanordnare i landet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka utbildningar som omställningsstudiestöd får lämnas för. Ytterligare krav för att kunna få omställningsstudiestöd för en utbildning finns i 14 och 15 §§.

Av *första stycket* framgår att omställningsstudiestöd enbart får lämnas för utbildning vid en läroanstalt och hos en annan utbildningsanordnare. Med läroanstalt avses enligt 5 § de läroanstalter och utbildningar som regeringen har beslutat ska ge rätt till studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395). Sådana läroanstalter och utbildningar anges normalt i bilagan till studiestödsförordningen (2000:655). Med annan utbildningsanordnare avses enligt 5 § en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning som finansieras av en omställningsorganisation. Omställningsorganisation definieras i 5 §. Av första stycket framgår även att omställningsstudiestöd endast lämnas för utbildning i Sverige. Vad som avses med utbildning i Sverige regleras i förordning.

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om undantag från att omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning hos en annan utbildningsanordnare.

Övervägandena finns i avsnitt 8.1 och 8.2.

14 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som motsvarar minst en veckas och som mest 80 veckors studier på heltid.

Från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som är längre än 80 veckor på heltid eller motsvarande antal veckor på deltid.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiestöd bara får lämnas för utbildningar av en viss omfattning. Därutöver gäller kraven på utbildningar som anges i 13 och 15 §§.

Enligt *första stycket* får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som har en omfattning som motsvarar minst en veckas studier på heltid. En utbildning som sammanlagt omfattar minst en veckas studier på heltid behöver dock inte vara sammanhängande i tid, utan kan t.ex. vara fördelad över ett antal enskilda kalenderveckor under en längre tid.

Av första stycket framgår vidare att omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som har en omfattning som är längst 80 veckors studier på heltid eller motsvarande antal veckor på deltid. En utbildning som ges på 75, 60, 50, 40 respektive 20 procent av heltid får därmed uppgå till som mest 106, 133, 160, 200 respektive 400 veckor. En studerande måste kunna avsluta utbildningen och få slutbetyg, examensbevis eller annat motsvarande utbildningsbevis genom motsvarande maximalt 80 veckors studier på heltid. För studerande som läser vid två eller flera olika utbildningar får varje utbildning omfatta motsvarande som mest 80 veckors studier på heltid. En behörighetsgivande och en efterföljande utbildning får t.ex. var för sig omfatta motsvarande som mest 80 veckors studier på heltid. Vid studier på kurser eller liknande som ingår i en sammanhållen utbildningsgång, exempelvis ett yrkespaket, får de ingående kurserna tillsammans omfatta motsvarande som mest 80 veckors heltidsstudier.

Av *andra stycket* framgår att omställningsstudiestöd från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år får lämnas för en utbildning som är längre än 80 veckor på heltid. Omställningsstudiestöd får därmed även lämnas till en äldre studerande som ska avsluta en längre utbildning som påbörjats innan det kalenderår han eller hon fyllde 40 år.

Övervägandena finns i avsnitt 8.3 och 8.4.

15 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för en utbildning som

1. enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
2. den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
3. den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen enligt första–tredje styckena ska göras första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som stärker en studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden. Ytterligare villkor för att en utbildning ska ge möjlighet till stöd anges i 13 och 14 §§.

Av *första stycket* framgår att omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Avsikten är att bedömningen ska göras utifrån varje persons situation och förutsättningar, dvs. utifrån personens tidigare utbildning, kunskaper och erfarenheter från arbetslivet. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat inom, eller syfta till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten. Bedömningen av om en utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden ska enligt huvudregeln ske med beaktande av arbetsmarknadens behov. Det innebär att i de fall utbildningen syftar till att en person ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden än det som han eller hon redan arbetar eller har arbetat inom, ska det beaktas om det är rimligt att utbildningen kan öka möjligheten att söka och faktiskt etablera sig inom ett nytt arbetsområde efter genomgången utbildning. Utbildningar som syftar till ett yrke för vilket det redan råder hård konkurrens eller överetablering ska som huvudregel alltså inte vara möjliga att få omställningsstudiestöd för. I de fall sökanden har en grundutbildning till eller är etablerad inom ett arbetsområde där det råder hård konkurrens eller överetablering och vill vidareutbilda sig inom det arbetsområdet för att fördjupa eller komplettera sin kompetens ska dock omställningsstudiestöd kunna lämnas. Av styckets andra mening framgår vidare att omställningsstudiestöd undantagsvis får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov, om det finns särskilda skäl. För att det ska finnas särskilda skäl ska det i det enskilda fallet finnas omständigheter som gör att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet.

Andra stycket innehåller bestämmelser om att det inte går att få omställningsstudiestöd för en utbildning, trots att den kan antas stärka en enskilds framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Av *punkten 1* framgår att det gäller i fråga om en utbildning som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare, dvs. när utbildningen bedöms vara till nytta enbart för en specifik arbetsgivare och att den således inte är relevant för någon annan arbetsgivare, vare sig i den aktuella i branschen eller på den övriga arbetsmarknaden. Av *punkten 2* framgår att det inte heller är möjligt att få omställningsstudiestöd för en utbildning som den sökandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den sökande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter. I lagtexten ges inte någon ytterligare vägledning för vilka fall som avses. Vad avser ovan nämnda punkter har Centrala studiestödsnämnden dock till stöd för sin prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd som regel tillgång till ett ytrande från en omställningsorganisation (se 32 §). Frågorna om en utbildning enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare och vilka utbildningar som den sökandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla överlämnas att ytterst avgöras i rättstillämpningen.

Enligt *punkten 3* lämnas inte omställningsstudiestöd för en utbildning som den sökande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis, eller om någon vill gå en utbildning som har ett kunskapsinnehåll som är likvärdigt med en sådan utbildning. Av bestämmelsen framgår att avsikten är att det är utbildningens kunskapsinnehåll som ska vara avgörande. Ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis från en utbildning är i sig inte ett hinder för att få omställningsstudiestöd, om det framgår att kunskapsinnehållet i utbildningen påtagligt har förändrats sedan personen genomgick den. Detsamma gäller om en utbildning som den studerande har läst utomlands inte har en direkt motsvarighet i Sverige, eller om en utländsk utbildning behöver kompletteras för att kunna anses motsvara en utbildning i Sverige.

I *tredje stycket* finns särskilda bestämmelser för studerande med en examen på forskarnivå, dvs. en licentiatexamen eller doktorsexamen. Sådana studerande kan få omställningsstudiestöd för en utbildning som tillsammans med den sökandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl. Med särskilda skäl avses samma typ av skäl som när omställningsstudiestöd får lämnas utan beaktande av arbetsmarknadens behov enligt första stycket.

Av *fjärde stycket* framgår att prövningen ska göras första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning. Bestämmelser om ansökan finns i 31 §.

Övervägandena finns i avsnitt 8.5.

Övriga förutsättningar för omställningsstudiestöd

Studiernas omfattning

16 § Omställningsstudiestöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid.

Omställningsstudiestöd får bara lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken omfattning studier måste ha för att omställningsstudiestöd ska kunna beviljas.

Av *första stycket* framgår att omställningsstudiestöd beviljas per vecka och att stöd får lämnas för varje vecka då den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid. Enligt 14 § krävs att en utbildning omfattar minst en veckas studier på heltid, men en sådan utbildning kan vara fördelad över flertalet enskilda kalenderveckor under en längre tid. Omställningsstudiestöd kan enligt förevarande bestämmelse i sådant fall lämnas för varje enskild vecka under vilken studierna omfattar minst 20 procent av heltid. För den som förvärvsarbetar under tiden med omställningsstudiestöd finns ytterligare begränsningar i möjligheten till stöd i 17 §.

Av *andra stycket* framgår att omställningsstudiestöd, på samma sätt som gäller för studiemedel enligt 3 kap. 5 § andra stycket studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt 12 § andra stycket lagen (2017:527) om studiestartsstöd, endast får lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av en kursplan eller motsvarande. Stöd kan

därmed inte lämnas för exempelvis självstudier som läggs utöver den studietid som omfattas av kursplanen eller motsvarande.

Övervägandena om att omställningsstudiestöd får lämnas för varje vecka då den studerade bedriver studier på minst 20 procent av heltid finns i avsnitt 9.1 och 9.3. I övrigt finns övervägandena i avsnitt 8.3.

Omställningsstudiestödets omfattning

17 § Omställningsstudiestödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete. Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under den tid och i den omfattning som omställningsstudiestöd ges. Till en sådan studerande får stöd därför lämnas i sådan omfattning att stödet enligt första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av omställningsstudiestödets omfattning.

Paragrafen innehåller bestämmelser hur omställningsstudiestödets storlek ska beräknas.

Enligt *första stycket* kan den som bedriver studier på minst heltid som mest få helt stöd. Till den som bedriver studier på deltid kan stöd som mest lämnas med 75, 60, 50, 40 eller 20 procent av helt stöd. Stöd lämnas inte för en omfattning som överstiger studiernas omfattning. Den som studerar i en högre omfattning kan dock alltid välja att begränsa sitt uttag av omställningsstudiestöd till en lägre andel av helt stöd.

Bestämmelser i *andra stycket* begränsar möjligheten till stöd i förhållande till vad som anges i första stycket. Den ytterligare begränsningen gäller för studerande som förvärvsarbetar vid sidan av sina studier. Till sådana studerande får omställningsstudiestöd lämnas med högst sådan andel av helt stöd att stödets omfattning och omfattningen av förvärvsarbetet under tiden med omställningsstudiestöd inte överstiger heltid. Den som t.ex. studerar på heltid men som under tiden med omställningsstudiestöd fortsätter att arbeta på halvtid, kan därmed som mest få 50 procent av helt stöd.

Tredje stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av stödets omfattning. Det kan t.ex. gälla föreskrifter om vad som ska anses vara studier på hel- respektive deltid.

Övervägandena finns i avsnitt 9.2 och 9.6.

18 § Vid extraordinära händelser i fredstid kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i 17 § första och andra styckena om hur omställningsstudiestödets storlek ska beräknas.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om undantag från hur omställningsstudiestödets storlek ska beräknas, som t.ex. att den studerandes arbete ska beaktas i annan utsträckning än vad som annars följer av 17 § första och andra styckena. Bestämmelsen kan enbart tillämpas vid extraordinära händelser i fredstid.

Frågan behandlas närmare i avsnitt 9.2.

Omställningsstudiestöd utan prövning av studieresultat

19 § Till den som för första gången ansöker om omställningsstudiestöd får stödet lämnas utan föregående prövning av tidigare studieresultat under förutsättning att denne inte tidigare har beviljats studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om när omställningsstudiestöd får lämnas utan prövning av studieresultat. Bestämmelsen innebär att prövning av tidigare studieresultat inte ska göras för den som aldrig tidigare har haft omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Omställningsstudiestöd med prövning av studieresultat

20 § I andra fall än som avses i 19 § ska det göras en prövning av den studerandes tidigare studieresultat. Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Omställningsstudiestöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med omställningsstudiestöd, studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en prövning av tidigare studieresultat ska göras för att omställningsstudiestöd ska få lämnas. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 3 kap. 7 § studiestödslagen.

Första stycket innehåller bestämmelser med innebörden att tidigare studieresultat ska prövas för den som tidigare har haft omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd under den senaste tioårsperioden.

Andra stycket innehåller en bestämmelse om att kravet på studieresultat, i de fall dessa ska prövas, är att den studerande ska ha bedrivit sina tidigare studier i normal takt. Om det är frågan om studieresultat från perioder med omställningsstudiestöd, studiemedel eller studiestartsstöd som ligger längre tillbaka i tiden än tio år, får omställningsstudiestöd lämnas trots att

tidigare studier inte har bedrivits i normal takt. Trots otillräckliga studieresultat får omställningsstudiestöd också lämnas om det finns särskilda skäl för det. Bedömningen av vad som kan utgöra särskilda skäl ska följa det som gäller inom studiemedels- och studiestartsstödsområdet.

Tredje stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Tid som omställningsstudiestöd lämnas för

21 § Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor till den studerande som får helt stöd.

Till den studerande som får del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får del av helt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den längsta tid under vilken omställningsstudiestöd får lämnas.

Enligt *första stycket* är tiden med omställningsstudiestöd begränsad till högst 44 veckor för den studerande som får helt stöd. I 17 § anges förutsättningar för att bevilja helt stöd.

Enligt *andra stycket* får tiden med omställningsstudiestöd förlängas till som mest 220 veckor för den studerande som får del av helt stöd. I samtliga fall får omställningsstudiestöd som längst lämnas för en tid som motsvarar högst 44 veckor med helt stöd. I 17 § anges förutsättningar för att bevilja del av helt stöd.

Genom *tredje stycket* begränsas möjligheten till omställningsstudiebidrag ytterligare från och med det år den studerande fyller 61 år. Till en sådan studerande får omställningsstudiebidrag lämnas under högst tio veckor vid studier som ger helt stöd, under förutsättning han eller hon enligt första stycket också har veckor med omställningsstudiestöd kvar att utnyttja. Bara den som tidigare har haft helt stöd under högst 34 veckor, eller motsvarande tid med del av helt stöd, kan få omställningsstudiebidrag under ytterligare tio veckor från och med det år då han eller hon fyller 61 år. För den som får del av helt stöd enligt 17 § får omställningsstudiebidrag lämnas för ett antal veckor som motsvarar 10 veckor med helt stöd.

Av 8 § framgår dessutom att omställningsstudielån inte lämnas efter det år den studerande fyller 60 år, och att omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det år den studerande fyller 62 år.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 9.3.

Beräkning av omställningsstudiestöd

Inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd

22 § Den årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan på begäran av Centrala studiestödsnämnden ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd enligt 24–26 §§.

Försäkringskassan ska beräkna den årliga inkomsten genom att bestämma sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en studerande på motsvarande sätt som sjukpenninggrundande inkomst enligt bestämmelserna i 25 och 26 kap. socialförsäkringsbalken, med undantag för 25 kap. 5 § andra stycket samma balk.

För en studerande som saknar sjukpenninggrundande inkomst ska Försäkringskassan bestämma den årliga inkomsten baserad på inkomster från förvärvsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), med undantag för Sverige, i Förenade kungariket eller i Schweiz. Den årliga inkomsten ska då beräknas på motsvarande sätt som i andra stycket med undantag från kraven i 25 kap. 3 § första stycket och andra stycket 1 socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken inkomst som ska läggas till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek. Ytterligare bestämmelser om hur inkomsten bestäms finns i 23 §.

Av *första stycket* framgår att det är den årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan på begäran av Centrala studiestödsnämnden (CSN) som ska läggas till grund för beräkningen av omställningsstudiestöd i form av bidrag och lån, enligt bestämmelserna i 24–26 §§.

I *andra stycket* anges att Försäkringskassan ska beräkna den årliga inkomsten genom att bestämma sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och årlig inkomst enligt bestämmelserna i 25 och 26 kap. socialförsäkringsbalken, med undantag för bestämmelserna om inkomsttak i 25 kap. 5 § andra stycket samma balk. Det är alltså den årliga inkomsten som Försäkringskassan anger i beslut om SGI som ska läggas till grund för beräkningen.

Av *tredje stycket* framgår att för studerande som saknar SGI ska Försäkringskassan bestämma den årliga inkomsten baserad på inkomster från förvärvsarbete inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), med undantag för Sverige, i Förenade kungariket eller i Schweiz. Den årliga inkomsten ska då beräknas på samma sätt som i andra stycket. Detta dock med undantag från kraven i 25 kap. 3 § första stycket och andra stycket 1 socialförsäkringsbalken om att den studerande ska vara försäkrad för arbetsbaserade förmåner och att inkomsten ska härröra från arbete i Sverige.

Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

23 § Den årliga inkomst som avses i 22 § ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till Centrala studiestödsnämnden, dock tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska nämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet har varat minst fyra månader.

Nämnden ska i den begäran som avses i 22 § första stycket ange den dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur den årliga inkomst som ska läggas till grund för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek. De anknyter till bestämmelserna i 22 §.

Enligt *första stycket* ska den årliga inkomsten som avses i 22 § bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan kom in till Centrala studiestödsnämnden (CSN), dock tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. En årlig inkomst fastställs som utgångspunkt vid ett tillfälle för varje studerande. Denna inkomst används därefter för att beräkna stödets storlek vid innevarande och efterföljande ansökningar om omställningsstudiestöd. CSN ska dock begära att Försäkringskassan ska bestämma en ny årlig inkomst för den som efter ett uppehåll i sina studier om minst fyra månader återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd.

Av *andra stycket* framgår att CSN i den begäran som avses i 22 § första stycket ska ange den dag som Försäkringskassan ska utgå från vid bestämmande av årlig inkomst.

Övervägandena finns i avsnitt 9.4.

Omställningsstudiebidragets storlek

24 § När helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8, delad med 52 och

1. multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
2. multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
3. multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
4. multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omställningsstudiebidragets storlek.

Grunden för beräkningarna av omställningsstudiebidragets storlek är den studerandes årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan (22 §).

I *första stycket* anges vilket bidragsbelopp som får lämnas per vecka när omställningsstudiestöd lämnas med helt stöd. Bidrag lämnas då per vecka med 80 procent av den studerandes inkomst, men inte för den del av denna inkomst som överstiger 4,5 inkomstbasbelopp, delad med 52.

I *andra stycket* anges vilket bidragsbelopp som får lämnas per vecka när omställningsstudiestöd lämnas med del av helt stöd. Bidrag lämnas per vecka med 80 procent av den studerandes inkomst, men inte för den del av denna inkomst som överstiger 4,5 inkomstbasbelopp, delad med 52 och multiplicerad med den omfattning stöd lämnas i.

En definition av begreppet inkomstbasbelopp återfinns i 5 §.

Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

25 § Omställningsstudiebidragets storlek får beräknas på annat sätt än vad som föreskrivs i 24 § om

1. den studerande begär det och får del av helt stöd enligt 17 §, och

2. den studerandes inkomst kommer från förvärvsarbete som uppgår till en lägre omfattning än heltid.

Den inkomst som då ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd ska räknas om till inkomst motsvarande heltidsarbete. I övrigt beräknas stödet enligt 24 § med den begränsningen att omfattningen av omställningsstudiestödet inte får överstiga omfattningen av det förvärvsarbete som legat till grund för beslutet om årlig inkomst.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiebidragets storlek i vissa fall får beräknas med utgångspunkt i den studerandes inkomst omräknad till inkomst av heltidsarbete.

Grunden för beräkningen är den studerandes årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan (22 §).

I första stycket avgränsas bestämmelsens tillämpningsområde. Bidragets storlek får beräknas på ett sätt som avviker från vad som anges i 24 § bara om den studerande begär det, får del av helt stöd enligt 17 § och om hans eller hennes inkomst kommer från förvärvsarbete som uppgår till en lägre omfattning än heltid.

I andra stycket framgår att bidragsbeloppets storlek ska beräknas enligt bestämmelserna i 24 §, med två undantag. Den inkomst som ska läggas till grund för beräkningarna ska räknas om till inkomst motsvarande heltidsarbete (denna alternativa beräkning är inte möjlig när det gäller omställningsstudielånets storlek, se 26 §). Inkomst från arbete om 50 procent av heltid ska t.ex. räknas om till en inkomst som motsvarar inkomster från samma arbete på heltid. Dessutom begränsas möjligheten till stöd till sådan del av helt stöd som motsvarar omfattningen av det arbete som legat till grund för bestämmandet av den studerandes inkomst. Om inkomsten t.ex. bestämts utifrån arbete om 75 procent av heltid, får omställningsstudiestöd inte lämnas med mer än 75 procent av helt stöd. Beräkningen innebär därmed ytterligare begränsningar av vilken omfattning stöd får lämnas i, dvs. utöver de som följer av 17 §.

Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

Omställningsstudielånets storlek

26 § När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande får stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
 - c) multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
 - d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
 - e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än summan av den studerandes

omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omställningsstudielånets storlek.

Grunden för beräkningen är den studerandes årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan (22 §). Bestämmelserna reglerar beräkningen av omställningsstudielånets storlek oavsett om omställningsstudiebidragets storlek har beräknats enligt bestämmelserna i 24 eller 25 §. I 27 § finns ytterligare bestämmelser som begränsar storleken på de lån som får lämnas.

I *första stycket* anges vilket lånebelopp som får lämnas per vecka när omställningsstudiestöd lämnas med helt stöd. Lån lämnas per vecka med 63 procent av skillnaden mellan de bidrag, omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd, som den studerande får under studietiden och den inkomst som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiebidragets storlek.

I *andra stycket* anges vilket lånebelopp som får lämnas per vecka när omställningsstudiestöd lämnas med del av helt stöd. Lån lämnas per vecka med 63 procent av skillnaden mellan de bidrag, omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd, som den studerande får under studietiden och den inkomst som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiebidragets storlek, multiplicerad med den omfattning omställningsstudiestöd lämnas i.

I *tredje stycket* förtydligas att lån bara får lämnas om summan av omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat kompletterande studiestöd är lägre än den studerandes årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan (22 §).

Övervägandena finns i 9.7.

27 § Trots 26 § får omställningsstudielån lämnas med högst de belopp som anges i andra och tredje styckena.

När helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör 5,98 procent av prisbasbeloppet.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör

1. 4,49 procent av prisbasbeloppet för den som får 75 procent av helt stöd,
2. 3,59 procent av prisbasbeloppet för den som får 60 procent av helt stöd,
3. 3,00 procent av prisbasbeloppet för den som får 50 procent av helt stöd,
4. 2,39 procent av prisbasbeloppet för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. 1,20 procent av prisbasbeloppet för den som får 20 procent av helt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om det högsta belopp som får lämnas i form av omställningsstudielån.

I *första stycket* anges att storleken på omställningsstudielån som beräknats enligt 26 § ska begränsas.

Omställningsstudielån får enligt bestämmelsen i *andra stycket* lämnas med högst 5,98 procent av prisbasbeloppet per vecka, när helt omställningsstudiestöd lämnas.

Enligt *tredje stycket* får omställningsstudielån per vecka lämnas med högst 4,49; 3,59; 3,00; 2,39 respektive 1,20 procent av prisbasbeloppet, när omställningsstudiestöd lämnas med 75, 60, 50, 40 respektive 20 procent av helt stöd.

Beloppen enligt andra och tredje styckena motsvarar de högsta belopp som får lämnas i form av ordinarie lån och tilläggslån enligt studiestöds-lagen (1999:1395).

Övervägandena finns i avsnitt 9.7.

Omställningsstudiestöd under sjukdom och ledighet

28 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård,
3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit, eller
4. vid extraordinära händelser i fredstid.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som omställningsstudiestöd högst får lämnas för enligt 21 §.

Paragrafen innehåller upplysningsbestämmelser om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om omställningsstudiestöd under sjukdom och viss ledighet.

Första och *andra styckena* motsvarar 3 kap. 24 § studiestödslagen (1999:1395) och 24 § lagen om studiestartsstöd (2017:527).

Tredje stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av restkompetensen kan meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas under sjukdom och sådan ledighet som anges i andra stycket, i likhet med vad som gäller för studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd, får ingå i det antal veckor som omställningsstudiestöd lämnas för.

Övervägandena finns i avsnitt 9.3 och 9.11.

Samordning med andra förmåner

29 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
2. sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning eller föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken,
3. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - a) kortare studier om funktionsnedsättning,
 - b) kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - c) studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,
4. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, eller
5. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för

1. den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer,

2. högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand,

3. den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land, eller

4. studier som den studerande samtidigt uppbär lön för att bedriva.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

1. föreskrifter om undantag från första stycket, och

2. ytterligare föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas av andra stycket 3.

Paragrafen innehåller bl.a. bestämmelser om att omställningsstudiestöd inte får lämnas för samma tid som vissa andra förmåner.

Första stycket motsvarar delvis 3 kap. 25 § första stycket studiestödslagen (1999:1395). Enligt andra punkten får omställningsstudiestöd, till skillnad från studiemedel, inte lämnas eller tas emot under tid för vilken det lämnas föräldrapenningförmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Andra stycket motsvarar i huvudsak 3 kap. 25 § andra–fjärde styckena studiestödslagen.

Tredje stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om undantag från första stycket och meddela ytterligare föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas av andra stycket andra punkten.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

30 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för en vecka för vilken det samtidigt lämnas

1. studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395), eller

2. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från första stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiestöd inte får lämnas för samma vecka för vilken det lämnas annat studiestöd.

I *första stycket* regleras att stödet inte får lämnas eller tas emot för en vecka för vilken det samtidigt lämnas studiemedel enligt studiestödslagen eller studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd.

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela undantag från första stycket.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

Handläggning av ärenden

Ansökan

31 § Omställningsstudiestöd beviljas efter ansökan. En studerande får begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om ansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökan om omställningsstudiestöd och om hur sådant stöd kan beviljas.

Av första stycket framgår att en ansökan om omställningsstudiestöd är en förutsättning för att beviljas stödet och att en ansökan får begränsas till att enbart omfatta bidragsdelen. Av 4 § framgår att omställningsstudielån endast lämnas för sådan vecka för vilken det lämnas omställningsstudiebidrag.

Andra stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om ansökan.

Övervägandena finns i avsnitt 10.1.

Yttrande från omställningsorganisationer

32 § Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller
4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omställningsorganisationers yttranden till Centrala studiestödsnämnden (CSN).

I *första meningen* anges att om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska CSN ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Med omställningsorganisation avses sådana organisationer som anges i 5 §. Att CSN ska ge omställningsorganisationerna tillfälle att yttra sig innebär att CSN, med de undantag som följer av andra meningen, inte får avgöra ärendet utan att först ha gett berörd omställningsorganisation tillfälle att yttra sig. Det medför dock inte någon skyldighet för en omställningsorganisation att lämna ett yttrande.

I *andra meningen* finns undantag från skyldigheten för CSN att ge en omställningsorganisation tillfälle att yttra sig. Det gäller i de fall omställningsorganisationen redan har lämnat ett yttrande till nämnden, när omställningsorganisationen meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig och när ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för. Undantag gäller även i det fall ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, då den studerande inte kan beviljas omställningsstudiestöd på grund av bestämmelserna om arbetsvillkor och ålder i 6 och 8 §§.

Övervägandena finns i avsnitt 10.2

Beslut

33 § Vid prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som avses i 32 §.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om Centrala studiestödsnämndens (CSN) prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd.

Enligt bestämmelsen ska CSN vid prövningen av en ansökan om omställningsstudiestöd lägga särskild vikt vid ett yttrande från en omställningsorganisation. Ett sådant yttrande avser frågan om och hur en utbildning stärker en studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, se 15 och 32 §§. Med omställningsorganisation avses sådana organisationer som anges i 5 §. Om det inte finns något yttrande från en omställningsorganisation i ett ärende får CSN pröva ärendet enbart utifrån andra uppgifter som finns tillgängliga.

Övervägandena finns i avsnitt 10.2.

När beslut får verkställas

34 § Centrala studiestödsnämndens beslut ska gälla omedelbart, om inte nämnden bestämmer något annat.

Av paragrafen framgår att Centrala studiestödsnämndens (CSN) beslut om omställningsstudiestöd ska gälla omedelbart om CSN inte bestämmer något annat.

Bestämmelsen innebär bl.a. att CSN kan betala ut omställningsstudiestödet direkt när beslutet har fattats, utan att invänta att det får laga kraft. Motsvarande gäller för studiemedel enligt 6 kap. 11 § studiestödslagen (1999:1395) och för studiestartsstöd enligt 30 § andra stycket lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Utbetalning av omställningsstudiestöd

35 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut omställningsstudiestöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Omställningsstudiestödet är förverkat om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som stödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare får stödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Om den studerande avlider innan omställningsstudiestödet har betalats ut, är det stöd som avser tiden efter den studerandes bortgång förverkat.

I paragrafen finns bestämmelser om vad som krävs för att omställningsstudiestöd ska betalas ut och om när stödet ska anses förverkat, dvs. inte kan betalas ut.

I paragrafens *första stycke* anges att Centrala studiestödsnämnden endast får betala ut omställningsstudiestöd om det är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilket stödet har beviljats.

I *andra stycket* anges att omställningsstudiestödet är förverkat om den studerande inte inom en månad från starten på den tidsperiod som stödet avser har styrkt att han eller hon bedriver de studier som stödet har beviljats för. I styckets sista mening anges dock att stödet ändå kan betalas ut om det finns särskilda skäl. Det är avsett att ledning för bedömningen av vad som kan anses utgöra särskilda skäl ska kunna sökas i den praxis som gäller för motsvarande fråga på studiemedels- och studiestartsstödsområdet.

I tredje stycket anges att omställningsstudiestödet är förverkat också om den studerande avlider innan stödet har hunnit betalas ut och gäller stöd som avser tiden efter den studerandes bortgång.

Övervägandena finns i avsnitt 9.9.

Återbetalning av omställningsstudielån

36 § Den som har fått omställningsstudielån ska betala tillbaka lånet enligt 4 kap. studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna. Bestämmelserna i 6 kap. 4 § studiestödslagen om avgifter för administrativa kostnader vid återbetalning av studielån och 6 kap. 7 § andra stycket samma lag om uppgiftsskyldighet samt de föreskrifter som har meddelats i anslutning till dessa bestämmelser tillämpas också i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån.

Paragrafen reglerar hur omställningsstudielån ska betalas tillbaka samt hänvisar till vissa anknytande bestämmelser om avgifter och uppgiftsskyldighet när det gäller ärenden om återbetalning av lån.

I paragrafen anges att omställningsstudielån ska betalas tillbaka enligt bestämmelserna i 4 kap. studiestödslagen och de föreskrifter som meddelats i anslutning till den lagen. Omställningsstudielån ska alltså betalas tillbaka på samma sätt och enligt samma bestämmelser som studielån enligt studiestödslagen som tas från och med den 1 januari 2022, när ett nytt lånesystem med högre åldersgränser för återbetalningstid och avskrivning av lån träder i kraft. Det innebär att bl.a. att bestämmelserna om återbetalningstid, fastställande av årsbelopp, beräkning av årsbelopp, rätt till nedsättning, förtida återbetalning och avskrivning är desamma inom omställningsstudiestödet som det är för det studielån enligt studiestödslagen som träder i kraft den 1 januari 2022. Om någon har tagit både omställningsstudielån och studielån från och med 2022 ska lånen betalas tillbaka tillsammans, som en studieskuld. Om någon tidigare har tagit studielån enligt äldre bestämmelser och tar omställningsstudielån får det äldre lånet och det nya omställningsstudielånet betalas tillbaka separat eller tillsammans enligt samma villkor som gäller när någon har studielån enligt äldre bestämmelser och tar nya studielån från och med 2022.

Paragrafen innehåller också hänvisningar till att vissa anknytande bestämmelser om återbetalning av studielån i andra kapitel i studiestödslagen även gäller vid återbetalning av omställningsstudielån. Det gäller bestämmelser om avgifter för administrativa kostnader, s.k. expeditonsavgifter och påminnelseavgifter samt om uppgiftsskyldighet för myndigheter och försäkringsinrättningar till domstol, Försäkringskassan och Centrala studiestödsnämnden i ärenden om återbetalning av studielån.

På ett sätt är regelverket för återbetalning av lån när någon tar emot omställningsstudiestöd annorlunda jämfört med regelverket för återbetalning av lån när någon tar emot andra studiestöd. Bestämmelsen i 4 kap. 13 § 1 studiestödslagen, som handlar om automatisk nedsättning av årsbelopp för återbetalning av lån som den studerande redan har när låntagaren tar emot studiehjälp, studiemedel eller studiestartsstöd, gäller inte den som tar emot omställningsstudiestöd. Personer som tar emot omställningsstudiestöd kan dock, på samma sätt som de som tar emot andra studiestöd, ansöka om att få årsbeloppet nedsatt på grund av inkomstminskning.

Övervägandena finns i avsnitt 9.13.

Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet för omställningsorganisationer

37 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omställningsorganisationers uppgiftsskyldighet till Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS).

I *första stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om omställningsorganisationers skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. En omställningsorganisation kan vara både en myndighet och en enskild organisation som inte är någon myndighet, se definitionen i 5 §.

Enligt *andra stycket* får regeringen meddela föreskrifter om att omställningsorganisationers uppgiftsskyldighet också gäller i förhållande till ÖKS.

Övervägandena finns i 10.4 och 10.6.

Uppgiftsskyldighet för läroanstalter och andra utbildningsanordnare

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för en läroanstalt och annan utbildningsanordnare att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för en läroanstalt och annan utbildningsanordnare att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om läroanstalters och andra utbildningsanordnares uppgiftsskyldighet till Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS).

I *första stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om läroanstalters och andra utbildningsanordnares skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. En läroanstalt kan vara både en myndighet och t.ex. en folkhögskola, som inte är någon myndighet. Vad som avses med läroanstalt och annan utbildningsanordnare framgår av 5 §.

Enligt *andra stycket* får regeringen meddela föreskrifter om läroanstalters och andra utbildningsanordnares uppgiftsskyldighet också gäller i förhållande till ÖKS.

Bestämmelserna motsvarar 6 kap. 6 § studiestödslagen (1999:1395) och 32 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd i fråga om läroanstalters uppgiftsskyldighet.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4 och 10.6.

Uppgiftsskyldighet för den studerande

39 § En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller för stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den studerandes uppgiftsskyldighet till Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Första stycket innehåller en grundläggande bestämmelse om att en studerande har skyldighet att till CSN anmäla alla sådana ändringar av sina förhållanden som kan påverka möjligheten att få omställningsstudiestöd eller stödets storlek. Stycket motsvarar 3 kap. 27 § studiestödslagen (1999:1395) och 33 § första stycket lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

I andra stycket finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela ytterligare föreskrifter om en studerandes skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Återkrav, ränta och avgifter

När omställningsstudiestöd ska krävas tillbaka

40 § Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvat arbetat i en större omfattning än den som lagts till grund för beräkningen av stödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningsskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått stöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får Centrala studiestödsnämnden besluta att helt eller delvis avstå kravet på återbetalning enligt första eller andra styckena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från det som anges i första stycket om att omställningsstudiestöd ska krävas tillbaka.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att omställningsstudiestöd kan återkrävas.

Första stycket innehåller en bestämmelse om att omställningsstudiestöd ska återkrävas om den studerande har fått stöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har arbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av stödet enligt 17 §. Någon prövning av om den studerande har orsakat eller haft insikt om den felaktiga utbetalningen ska inte göras.

Andra stycket motsvarar 5 kap. 1 § andra stycket studiestödslagen (1999:1395).

Tredje stycket motsvarar 5 kap. 1 § tredje stycket studiestödslagen.

Fjärde stycket innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om undantag från regleringen om att stöd ska återkrävas.

Övervägandena finns i avsnitt 9.12.

41 § Om en studerande avbryter sina studier ska 40 § andra och tredje styckena tillämpas för omställningsstudiestöd som har betalats ut för tiden efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom ska stödet inte krävas tillbaka, om den studerande har fått stödet enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 §. Detsamma gäller vid sådan ledighet som avses i den paragrafen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om återkrav av omställningsstudiestöd vid studieavbrott eller vid sjukdom och ledighet.

Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395) och ansluter till bestämmelserna om omställningsstudiestöd vid sjukdom och ledighet i 28 § och till föreskrifter som har meddelats med stöd av den paragrafen.

Övervägandena finns i avsnitt 9.12.

Avgifter för administrativa kostnader

42 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas och i samband med återkrav av omställningsstudiestöd.

I paragrafen anges att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas. Det kan t.ex. vara en så kallad uppläggningsavgift och, i samband med återkrav av omställningsstudiestöd, en expeditonsavgift.

Övervägandena finns i avsnitt 9.12.

Ränta

43 § På omställningsstudiestöd som krävs tillbaka tas ränta ut från den dag då omställningsstudiestödet tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl, kan den återbetalningsskyldige helt eller delvis befrias från sin skyldighet att betala ränta.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ränta på återkrav av omställningsstudiestöd.

Bestämmelserna motsvarar 5 kap. 4 § första och tredje styckena studiestödslagen (1999:1395).

Övervägandena finns i avsnitt 9.12.

Avskrivning av återkrav

44 § En fordran som har uppkommit på grund av att omställningsstudiestöd har krävts tillbaka ska bevakas fram till utgången av det år då den återbetalningsskyldige fyller 71 år. Därefter ska fordran skrivas av. Fordran ska också skrivas av om den återbetalningsskyldige avlider.

Om indrivningen av en sådan fordran som avses i första stycket skulle leda till mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivning inte är nödvändig från allmän synpunkt, får indrivningsåtgärder avstås.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avskrivning av fordran som avser återkrav av omställningsstudiestöd och om indrivningsåtgärder vid sådan fordran.

Första stycket innehåller bestämmelser om att en fordran som avser återkrav av omställningsstudiestöd ska bevakas fram till och utgången av det år den återbetalningsskyldige fyller 71 år eller avlider och därefter skrivas av.

Innehållet i *andra stycket* motsvarar innehållet i 5 kap. 6 § andra stycket studiestödslagen (1999:1395) även om den språkliga utformningen skiljer sig åt något.

Övervägandena finns i avsnitt 9.12.

Uppgiftsskyldighet

45 § En återbetalningsskyldig som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet ska lämna uppgift om adressen till Centrala studiestödsnämnden.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om skyldighet att lämna uppgift om aktuell adress till Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Bestämmelsen reglerar en skyldighet för den som är återbetalningsskyldig för återkrav av omställningsstudiestöd och som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen att lämna uppgift om sin aktuella adress till CSN. Bestämmelsen motsvarar 5 kap. 6 a § studiestödslagen (1999:1395).

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

Överklagande

46 § Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån som rör en person som är bosatt i Sverige överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen hade sin hemortskommun när beslutet fattades. Beslut i övriga fall överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det första beslutet i ärendet fattades.

Med hemortskommun avses den kommun där den fysiska personen var folkbokförd den 1 november året före det år då beslutet fattades. För den som var bosatt eller stadigvarande vistades här i landet under någon del av det år då beslut fattades, men som inte var folkbokförd här den 1 november föregående år, avses med

hemortskommun den kommun där den fysiska personen först var bosatt eller stadigvarande vistades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande av Centrala studiestödsnämndens (CSN) beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån.

Av *första stycket* framgår att CSN:s beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån som rör en person som är bosatt i Sverige överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets personen hade sin hemortskommun när beslutet fattades. Beslut i övriga fall överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets det första beslutet i ärendet fattades.

I *andra stycket* anges vad som avses med hemortskommun.

I *tredje stycket* finns en bestämmelse om att prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Allmän förvaltningsdomstol kan med stöd av 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) besluta att ett beslut som överklagas dit tills vidare inte ska gälla.

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 6 kap. 10 § studiestödslagen (1999:1395).

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

47 § Centrala studiestödsnämndens beslut i andra ärenden om omställningsstudiestöd än sådana som avses i 46 § överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd.

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande dit får inte överklagas.

I paragrafen finns bestämmelser om överklagande av Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden som inte avser återbetalning av omställningsstudielån.

I *första stycket* anges att beslut som inte är beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån ska överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS). Det gäller således resterande ärendetyper, dvs. ärenden om tilldelning av omställningsstudiestöd, och inkluderar i denna del hur det yttrande som kan lämnas av en omställningsorganisation ska bedömas, och om återkrav av omställningsstudiestöd. Av 48 § förvaltningslagen (2017:900) framgår att om ett beslut överklagas kan ÖKS besluta att det tills vidare inte ska gälla.

Av *andra stycket* framgår att det inte går att överklaga ÖKS:s beslut.

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 6 kap. 11 § studiestödslagen (1999:1395) och 30 § andra och tredje styckena lagen om studiestartsstöd (2017:527).

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

48 § Vid ändring, omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut i ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundade inkomst och årlig inkomst enligt 22 och 23 §§ tillämpas 113 kap. 2 § socialförsäkringsbalken.

Paragrafen innehåller en hänvisning i fråga om ändring, omprövning och överklagande av vissa beslut av Försäkringskassan.

I bestämmelsen framgår att 113 kap. 2 § socialförsäkringsbalken ska tillämpas vid ändring, omprövning och överklagande av Försäkringskassans beslut i ärenden om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst enligt 22 och 23 §§. Det innebär att ärendena handläggs på samma sätt som ärenden om ändring, omprövning och överklagande av beslut om förmåner enligt socialförsäkringsbalken.

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Vissa bestämmelser om studiemedel som ska tillämpas för omställningsstudiestöd

49 § En fordran på omställningsstudiestöd kan inte överlåtas.

I paragrafen anges att en fordran på omställningsstudiestöd inte kan överlåtas. Bestämmelsen medför att det omställningsstudiestöd som Centrala studiestödsnämnden beviljar inte kan betalas till någon annan än den studerande som beviljats stödet.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

50 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som har meddelats i anslutning till de bestämmelserna tillämpas också när det gäller omställningsstudiestöd:

- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 2 § om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap. 12 § om preskription av fordran som avser återbetalning av lån eller återkrav av studiestöd.

I paragrafen anges att en rad bestämmelser som gäller studiemedel och finns i studiestödslagen även ska tillämpas för omställningsstudiestöd, liksom de föreskrifter som meddelats i anslutning till dessa bestämmelser.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

Ikraftträdandebestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022. För studier på en utbildning som är 80 veckor eller mer på heltid, eller motsvarande antal veckor på deltid, tillämpas lagen dock första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2023.

Punkt 1 och 2 anger tidpunkterna för ikraftträdande och tillämpning av de nya bestämmelserna.

I *punkt 1* anges att bestämmelserna om omställningsstudiestöd träder i kraft den 30 juni 2022.

I *punkt 2* anges att lagen tillämpas första gången i fråga om studier som påbörjas efter den 31 december 2022. För längre utbildningar, definierade som utbildningar som är 80 veckor på heltid eller motsvarande antal

veckor på deltid eller längre, får omställningsstudiestöd dock lämnas från och med den 1 januari 2023 oavsett när utbildningen påbörjades. Omställningsstudiestöd får därför lämnas för tid från och med den 1 januari 2023, men inte för att den studerande ska kunna avsluta studier på en kortare utbildning som har påbörjats redan före den 1 januari 2023.

Tillsammans innebär *punkt 1 och 2* att det kommer att vara möjligt för Centrala studiestödsnämnden att, med de begränsningar som kan följa av föreskrifter som regeringen har meddelat med stöd den s.k. restkompetensen, ta emot ansökningar och fatta beslut om omställningsstudiestöd redan före den 1 januari 2023.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd

8 § Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år. I 21 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

I paragrafen behandlas den övre åldersgränsen för att kunna få omställningsstudiestöd.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det år då den studerande fyller 63 år. Samtidigt ändras upplysningen om att det i 21 § anges att bidraget begränsas från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

21 § Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor till den studerande som får helt stöd.

Till den studerande som får del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor till den studerande som får helt stöd och motsvarande antal veckor till den studerande som får del av helt stöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den längsta tid under vilken omställningsstudiestöd får lämnas.

I *trede stycket* görs en ändring som innebär att möjligheten till omställningsstudiebidrag begränsas från och med det år den studerande fyller 62 år. Till en sådan studerande får omställningsstudiebidrag lämnas under högst tio veckor vid studier som ger möjlighet till helt stöd, under förutsättning han eller hon enligt första stycket också har veckor med omställningsstudiestöd kvar att utnyttja. Bara den som tidigare har haft helt stöd under högst 34 veckor eller motsvarande tid med del av helt stöd, kan få omställningsstudiebidrag under ytterligare tio veckor från och med det år då han eller hon fyller 62 år. För den som får del av helt stöd enligt 17 § får omställningsstudiebidrag lämnas för ett antal veckor som motsvarar 10 veckor med helt stöd.

Av 8 § framgår dessutom att omställningsstudielån inte lämnas efter det år den studerande fyller 60 år, och att omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det år den studerande fyller 63 år.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 9.3.

32 § Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och

hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 63 år, eller
4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Paragrafen innehåller bestämmelser om omställningsorganisationers yttranden till Centrala studiestödsnämnden (CSN).

I *andra punkten* görs en följdändring med anledning av höjda åldersgränser för att få omställningsstudiebidrag till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år, se 8 och 21 §§. Skyldigheten för CSN att ge en omställningsorganisation tillfälle att yttra sig finns därför inte när en ansökan avser omställningsstudiestöd för tid efter det kalenderår en studerande fyller 63 år.

Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 10.2.

Ikraftträdandebestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026.

Punkt 1 och 2 anger tidpunkterna för ikraftträdande och tillämpning av de nya bestämmelserna.

I *punkt 1* anges att den nya övre åldersgräns för rätt till omställningsstudiestöd och om begränsning av rätt till omställningsstudiestöd för äldre studerade träder i kraft den 1 oktober 2025.

I *punkt 2* anges att lagen tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026.

Tillsammans innebär *punkt 1 och 2* att det från och med den 1 oktober 2025 kommer att vara möjligt för Centrala studiestödsnämnden att fatta beslut om omställningsstudiestöd avseende tid under 2026, enligt de nya reglerna. En studerande som fyller 62 år 2025 och som ansöker om omställningsstudiestöd för våren 2026 kan t.ex. få ett beslut efter den 1 oktober 2025.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.3 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

28 a kap.

6 § Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, eller

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten till sjukpenning i särskilda fall i samband med studier och deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.

I *första stycket första punkten* görs en följdändring med anledning av det nya omställningsstudiestödet. Den innebär att sjukpenning i särskilda fall inte får lämnas när den försäkrade bedriver studier för vilka han eller hon får omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd. Detta gäller redan i fråga om annat studiestöd enligt studiestödslagen och lagen om studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

31 kap.

12 § Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, *omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet eller *omställningsstudiestödet* är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

I paragrafen regleras när rehabiliteringspenning ska samordnas med andra förmåner och ersättningar.

Ändringen i *första stycket fjärde punkten* är en följdändring med anledning av det nya omställningsstudiestödet. Den innebär att rehabiliteringspenning ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får omställningsstudiestöd för enligt lagen om omställningsstudiestöd. Detta gäller redan i fråga om annat studiestöd enligt studiestödslagen och lagen om studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

42 kap.

Samordning med andra förmåner

4 a § *Livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap. ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, dock endast till den del omställningsstudiestödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka.*

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om samordning mellan livränta och omställningsstudiestöd.

I paragrafen regleras att livränta vid arbetsskada eller annan skada ska minskas under den tid den försäkrade får omställningsstudiestöd, till den del stödet avser samma inkomstbortfall som livräntan är avsedd att täcka. En samordning enligt bestämmelsen aktualiseras enbart vid utbetalning av livränta, men inte vid utbetalning av omställningsstudiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

59 kap.

13 § Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.
2. Omvårdnadsbidrag.
3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.
4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.
5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.
6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.
7. Närståendepening.
8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.
9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.
10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).
11. Dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga.
12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.
13. *Omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka sociala förmåner som räknas som inkomst av anställning när det gäller beräkningen av pensionsgrundande inkomst.

I en ny *trettonde punkt* anges att omställningsstudiebidrag enligt lagen om omställningsstudiestöd ska räknas som inkomst av anställning när det gäller beräkningen av pensionsgrundande inkomst.

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

107 kap.

2 § Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har betalat ut en ersättning enligt denna balk till en försäkrad och någon av myndigheterna senare beviljar den försäkrade en annan ersättning enligt balken retroaktivt för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser gäller följande. Avdrag på den retroaktiva ersättningen ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är

1. en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om, *eller*

2. *omställningsstudiestöd som Centrala studiestödsnämnden fattar beslut om enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad som gäller i fråga om samordning med tidigare utbetalade ersättningar när Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten beviljar ersättning retroaktivt.

I *andra stycket* görs en ändring som innebär att samordning av retroaktivt beviljade ersättningar även ska ske när den först utbetalade ersättningen är omställningsstudiestöd som Centrala studiestödsnämnden fattat beslut om enligt lagen om omställningsstudiestöd. Övriga ändringar i stycket är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

110 kap.

34 § Centrala studiestödsnämnden ska till Försäkringskassan lämna *de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna balk och lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen. Detta gäller dock inte sådana personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter).*

Paragrafen innehåller en bestämmelse om skyldighet för Centrala studiestödsnämnden (CSN) att lämna uppgifter till Försäkringskassan.

De uppgifter som omfattas av uppgiftsskyldigheten är dels sådana uppgifter som Försäkringskassan behöver för att samordna ersättningar enligt socialförsäkringsbalken som inte får lämnas samtidigt som studiestöd, dels sådana uppgifter som Försäkringskassan behöver för att kunna fastställa sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en person som har ansökt om omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd. Uppgiftsskyldigheten ska dock inte omfatta sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning.

Övervägandena finns i avsnitt 10.5–10.7.

113 kap.

2 § Beslut i ärenden om förmåner enligt denna balk får ändras, omprövas och överklagas med tillämpning av bestämmelserna i 3–21 §§, om inget annat följer av bestämmelserna i 22–40 §§.

Första stycket gäller även beslut i ärenden

- enligt 19 kap. om bidragsskyldigas betalningsskyldighet mot Försäkringskassan,
- om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, och
- enligt 22 och 23 §§ lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en person som ansökt om omställningsstudiestöd enligt den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur beslut om förmåner enligt socialförsäkringsbalken får ändras, omprövas och överklagas.

I *andra stycket* görs en ändring som innebär att även beslut om bestämmande av sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst enligt 22 och 23 §§ lagen om omställningsstudiestöd för en person som ansökt om omställningsstudiestöd får ändras, omprövas och överklagas på samma sätt som beslut om förmåner enligt socialförsäkringsbalken. Övriga ändringar i stycket är endast språkliga.

Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De ändrade bestämmelserna i socialförsäkringsbalken träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har inletts eller beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

15 a § Med ramtid avses de tolv månader som närmast föregått den månad när den sökande anmält sig som arbetslös hos den offentliga arbetsförmedlingen. Om anmälningstiden innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor, ska den dock ingå i ramtiden.

Av 16–17 a §§ följer att viss tid är överhoppningsbar vid fastställande av ramtiden.

En månad som innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor är dock inte överhoppningsbar.

Tredje stycket gäller inte för en sökande som avses i 16 d och 16 e §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ramtid och överhoppningsbar tid.

I *fjärde stycket* görs ett tillägg som innebär att en månad med del av helt omställningsstudiestöd kan hoppas över även om den innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor, se 16 e §.

Övervägandena finns i avsnitt 9.15.

16 e § När ramtid ska bestämmas räknas inte heller månader då den sökande har beviljats del av helt omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, om det inte är förmånligare för den sökande att sådan tid räknas med.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om överhoppningsbar tid för sökande som har haft omställningsstudiestöd med del av helt stöd.

Vid bestämmandet av ramtiden är månader då en sökande har beviljats omställningsstudiestöd med del av helt stöd överhoppningsbara, om det inte är förmånligare att sådan tid räknas med. Med omställningsstudiestöd med del av helt stöd avses sådan tid då en sökande enligt bestämmelserna i 17 § lagen om omställningsstudiestöd eller föreskrifter som meddelats i anslutning till denna paragraf har beviljats omställningsstudiestöd med del av helt stöd. Av 15 a § fjärde stycket framgår att månader med sådant stöd kan hoppas över även om den innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarsplikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor.

För studerande som har beviljats omställningsstudiestöd med helt stöd när de har bedrivit studier på heltid finns bestämmelser om överhoppningsbar tid i 16 b § 1.

Övervägandena finns i avsnitt 9.15.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De nya bestämmelserna om överhoppningsbar tid träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift

2 § Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

9. statlig ersättning som lämnas för arbete i etableringsjobb,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga,

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver, *och*

17. *omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

I paragrafen räknas de ersättningar som staten ska betala statlig ålderspensionsavgift för upp och anges vilken avgift som staten ska betala för dessa.

I uppräknningen tillkommer en ny punkt, *punkt 17*, som avser omställningsstudiebidrag enligt lagen om omställningsstudiestöd. Detta innebär att omställningsstudiebidrag är en sådan ersättning som staten ska betala statlig ålderspensionsavgift för.

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De ändrade bestämmelserna om statlig ålderspensionsavgift träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.6 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

11 kap.

34 § Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),
2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, *och*
3. *omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.* Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också
 1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionsnedsättning,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,
 2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
 3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, eller
 4. studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.

Paragrafen reglerar vilka ersättningar i samband med studier som ska tas upp respektive inte ska tas upp i inkomstslaget tjänst.

I första stycket tillkommer en ny punkt, *punkt 3*, som avser omställningsstudiebidrag enligt lagen om omställningsstudiestöd. Detta innebär att omställningsstudiebidrag är en sådan ersättning som ska tas upp och därmed beskattas i inkomstslaget tjänst.

Övervägandena finns i avsnitt 9.5.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De ändrade bestämmelserna om att omställningsstudiebidrag ska tas upp i inkomstslaget tjänst träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.7 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

3 kap.

25 a § Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för en vecka som det samtidigt lämnas omställningsstudiestöd för enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om att studiemedel inte får lämnas för samma vecka som den studerande får omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

26 § En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som ska betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap., återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd *eller återkrävt omställningsstudiestöd enligt 40 eller 41 § lagen om omställningsstudiestöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd, studiestartsstöd *eller omställningsstudiestöd* återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiemedel beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

Paragrafen innehåller ett krav på återbetalning av tidigare lämnat studiestöd och återkrävt studiestöd för att studiemedel ska kunna beviljas.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att fastställt årsbelopp avseende omställningsstudielån enligt *första punkten* måste ha betalats för att den studerande ska kunna beviljas studiemedel. I *första stycket andra punkten* görs även en ändring som innebär att det krävs att den studerande måste ha betalat återkrävt omställningsstudiestöd för att kunna beviljas studiemedel.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

4 kap.

23 § Studielån får skrivas av helt eller delvis om lånet har tagits emot enligt bestämmelser som har meddelats i anslutning till 3 kap. 24 § *denna lag eller 28 § lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd*. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådan avskrivning

I paragrafen har gjorts en ändring som möjliggör att omställningsstudielån får skrivas av helt eller delvis om lånet har tagits emot enligt bestämmelser som meddelats med stöd av 28 § lagen om omställningsstudiestöd, dvs. omställningsstudielån som lämnats för tid då den studerande har varit sjuk eller vid ledighet för tillfällig vård av barn, för närståendevård, i samband med att ett barn under 18 år har avlidit eller vid extraordinära händelser i

fredstid. Vidare anges i paragrafen att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådan avskrivning.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De ändrade bestämmelserna om samordning med omställningsstudiestöd, om studiemedel vid obetalda årsbelopp och återkrav och om avskrivning av omställningsstudielån vid sjukdom och vissa andra ledigheter träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

14.8 Förslaget till lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287)

6 § Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av Centrala studiestödsnämnden för de ändamål som avses i 4 § första stycket 1, 3 och 6 och andra stycket samt 4 a §.

För de ändamål som avses i första stycket får även personuppgifter som avses i artikel 10 i samma förordning behandlas.

För ändamål som avses i 4 a § får dock personuppgifter som avses i första och andra styckena behandlas endast om det är absolut nödvändigt för syftet med behandlingen.

I paragrafen anges i vilka fall känsliga personuppgifter och personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelser som innefattar brott får behandlas av Centrala studiestödsnämnden (CSN).

I *första stycket* görs en ändring som innebär att sådana känsliga personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet för att förbereda handläggningen av ärenden i den verksamheten. Genom hänvisningen i andra stycket innebär ändringen att även sådana personuppgifter som rör fällande domar i brottmål som avses i artikel 10 i dataskyddsförordningen får behandlas i studiestödsverksamheten för att förbereda handläggningen. I studiestödsdataförordningen anges närmare för vilka ärendetyper som CSN får behandla personuppgifter för att förbereda handläggningen samt vilka personuppgifter som då får behandlas.

Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

11 § *Arbetslöshetskassorna* får, i den utsträckning Centrala studiestödsnämnden har uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning, ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i Centrala studiestödsnämndens studiestödsverksamhet. Regeringen meddelar föreskrifter om vilka personuppgifter som får omfattas av sådan direktåtkomst.

Paragrafen reglerar direktåtkomst för arbetslöshetskassorna. Ändringen innebär att Försäkringskassan inte längre ska ha direktåtkomst till personuppgifter som behandlas i Centrala studiestödsnämndens studiestödsverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

14.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd

7 § Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att studiestartsstöd inte får lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen. I paragrafen görs ett tillägg som innebär att studiestartsstöd inte heller får lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

8 § En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen eller 40 eller 41 § lagen om omställningsstudiestöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiestartsstöd beviljas trots bestämmelserna i första stycket.

Paragrafen innehåller krav på återbetalning av tidigare lämnat studielån och av återkrav för att studiestartsstöd ska kunna beviljas.

I första stycket görs en ändring som innebär att fastställt årsbelopp avseende omställningsstudielån enligt första punkten måste ha betalats för att kunna beviljas studiestartsstöd. I första stycket andra punkten görs även en ändring som innebär att det krävs att den studerande måste ha betalat återkrävt omställningsstudiestöd för att kunna beviljas studiestartsstöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.11.

25 § Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid som studiemedel lämnas för. Studiestartsstöd får inte heller lämnas eller tas emot för en vecka som det samtidigt lämnas omställningsstudiestöd för enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–6 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Paragrafen innehåller bestämmelser om samordning mellan studiestartsstöd och andra förmåner.

I *första stycket* görs en ändring som innebär att studiestartsstöd inte heller får lämnas eller tas emot för samma vecka som den studerande får omställningsstudiestöd enligt lagen om omställningsstudiestöd.

Övervägandena finns i avsnitt 9.10.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Bestämmelsen anger tidpunkten för ikraftträdande.

De ändrade bestämmelserna om kravet på nyrekrytering, om studiestartsstöd vid obetalda årsbelopp och återkrav och om samordning med omställningsstudiestöd träder i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelsernas utformning innebär att de kommer att tillämpas först sedan ett ärende om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd har beslutats.

Övervägandena finns i avsnitt 12.

Sammanfattning av promemorian Omställningsstudiestöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:18)

Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK (PTK), Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet har träffat en principöverenskommelse om trygghet, omställning och anställningsskydd. Avsikten har från parternas sida varit att ta ett helhetsgrepp om faktorer som i kombination kan skapa flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden. De har gemensamt begärt att regeringen tar fram lagförslag för att anpassa arbetsrätten i enlighet med principöverenskommelsen. Enligt principöverenskommelsen ska ändringar genomföras i bl.a. lagen (1982:80) om anställningsskydd (anställningsskyddslagen), ett nytt och parallellt offentligt studiestödssystem ska införas samt ett nytt offentligt omställningsstöd till arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal ska införas. Dessa insatser ska komplettera varandra och utgöra delar av en helhet.

Denna promemoria har utarbetats inom Utbildningsdepartementet. I promemorian föreslås ett nytt parallellt offentligt studiestödssystem. Förslag om anställningsskydd med tillhörande frågor behandlas i En reformerad arbetsrätt – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:17) och förslag om en ny offentlig omställningsorganisation som ska erbjuda och finansiera grundläggande omställnings- och kompetensstöd i Grundläggande omställnings- och kompetensstöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:16).

Utredningens uppdrag

Med anledning av parternas begäran fick utredare i uppdrag att bistå berörda departement med att lämna förslag i linje med parternas överenskommelse. Den här utredningens uppdrag är att biträda Utbildningsdepartementet med att lämna förslag som avser den del av principöverenskommelsen som rör införandet av ett nytt och parallellt offentligt studiestöd.

Principöverenskommelsen som ligger till grund för utredningens uppdrag anger vissa utgångspunkter och ramar för utredningens arbete. Ytterligare ramar framgår av utredningens uppdragsbeskrivning (dnr U2021/00138).

Ett nytt omställningsstudiestöd ska införas

Utredningen föreslår att ett nytt parallellt offentligt studiestöd – omställningsstudiestöd – ska införas i linje med de avtalslutande parternas principöverenskommelse. Omställningsstudiestödet ska bestå av omställningsstudiebidrag och en lånedel.

Syftet med omställningsstudiestödet är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som kan stärka deras framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Den övergripande processen för omställningsstudiestöd redogörs för i bilaga sist i promemorian.

Målgrupp och kvalificeringsvillkor för omställningsstudiestöd

Omställningsstudiestöd ska enligt förslaget få lämnas till studerande som är svenska medborgare och till vissa utländska medborgare, i likhet med vad som gäller inom studiemedelssystemet.

Förslaget innebär att omställningsstudiestöd med både bidrag och lån ska kunna lämnas längst till och med det kalenderår den studerande fyller 60 år. Omställningsstudiebidrag ska dock också kunna lämnas under högst tio veckor från och med det kalenderår den studerande fyller 61 år och längst till och med det kalenderår han eller hon fyller 62 år, till den som har minst tio veckor kvar att använda av sitt omställningsstudiebidrag. Denna åldersgräns höjs 2026 med ett år. Vid framtida justering av pensionsåldern anser utredningen att det bör övervägas att se över möjligheterna till motsvarande justeringar av åldersgränserna avseende omställningsstudiebidrag.

Utredningen föreslår att omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som är etablerade och väl förankrade på arbetsmarknaden och som också har en aktuell förankring på arbetsmarknaden. Därför föreslås ett tvådelat arbetsvillkor, ett etableringsvillkor och ett aktualitetsvillkor.

Arbetsvillkoret i form av ett etableringsvillkor innebär att en sökande som har arbetat i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i minst 96 månader under en ramtid om 14 år ges rätt till omställningsstudiestöd. Arbetet ska ha skett tidigast från och med det kalenderår då den studerande fyllde 19 år och ska ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden.

Även annan tid ska kunna tillgodoräknas som motsvarande förvärvsarbete under högst 24 månader. Vid prövning av etableringsvillkoret ska därför även tid då den studerande fått föräldrapenningförmåner, graviditetspenning, närståendepenning, rehabiliteringspenning, sjukpenning, smittbärrpenning enligt socialförsäkringsbalken samt dagpenning eller dagersättning till totalförsvarspliktiga, kunna jämföras med förvärvsarbete.

För att underlätta för den studerande, liksom för administrationen av omställningsstudiestödet, bör etableringsvillkoret även kunna prövas genom inkomstuppgifter. Den inkomst av förvärvsarbete som ska krävas för att tiden ska kunna räknas in i arbetsvillkoret ska uppgå till minst 25 procent av inkomstbasbeloppet per kalendermånad (17 050 kronor under 2021). Om det inte finns månadsvisa inkomstuppgifter redovisade ska inkomsten i stället ha uppgått till minst tre inkomstbasbelopp per kalenderår (204 600 kronor under 2021).

Arbetsvillkoret i form av ett aktualitetsvillkor innebär att en studerande som har förvärvsarbetat i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, ges rätt till omställningsstudiestöd. När ramtiden ska fastställas räknas inte månader när den sökande har fått omställningsstudiestöd, föräldrapenningförmåner och sjukpenning, samt dagersättning och dagpenning till totalförsvarspliktiga. Sådana månader ses som

överhoppningsbar tid, om inte arbetsvillkoret samtidigt uppfylls under den månaden.

Aktualitetsvillkoret kan prövas med inkomstuppgifter enligt samma villkor som för etableringsvillkoret.

För båda villkoren gäller att arbetad tid ska styrkas på det sätt som är lämpligt, genom arbetsgivarintyg, anställningsbevis och inkomstuppgifter eller liknande, så länge Centrala studiestödsnämnden (CSN) utifrån de lämnade uppgifterna kan beräkna den arbetade tiden enligt bestämmelsen.

Utbildningar som ska ge rätt till omställningsstudiestöd

De läroanstalter och utbildningar som studerande kan få omställningsstudiestöd för ska vara desamma som de utbildningar som ger rätt till andra studiestöd. Omställningsstudiestöd får dock även lämnas till studerande vid utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. Omställningsstudiestöd föreslås ges för sådan del av studietid som omfattas av en kursplan eller motsvarande. Utbildningar utomlands ska dock inte ge rätt till omställningsstudiestöd.

En utbildning ger rätt till omställningsstudiestöd om den omfattar minst en veckas studier på heltid. En utbildning föreslås vidare ge rätt till omställningsstudiestöd om den motsvarar högst 80 heltidsveckor. Denna begränsning av utbildningarnas längd till maximalt 80 veckor gäller dock inte för studerande från och med det kalenderår de fyller 40 år.

Omställningsstudiestöd ska få lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, bör dock omställningsstudiestöd få lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd ska dock inte få lämnas för en utbildning som enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare, som den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter eller som den studerande redan genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Omställningsstudiestöd ges vid heltidsstudier i högst 44 veckor

Omställningsstudiestöd föreslås lämnas per vecka. Stödet föreslås lämnas för heltidsstudier och deltidstudier som omfattar minst 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. En utbildning ger rätt till omställningsstudiestöd om den omfattar minst en veckas studier på heltid. Det innebär för den som bedriver studier på 20 procent av heltid att studietiden behöver uppgå till minst fem veckor för att berättiga till omställningsstudiestöd.

Därtill föreslås att omställningsstudiestöd får lämnas i högst 44 veckor vid studier på heltid.

Omställningsstudiestödets storlek ska beräknas med utgångspunkt i den årliga inkomsten i ett beslut om sjukpenninggrundande inkomst (SGI)

I parternas principöverenskommelse anges att förutsättningarna för vuxna att finansiera sina studier måste förbättras. Parterna föreslår att bidragsdelen i ett nytt offentligt studiestöd bör ersätta en del av det inkomstbortfall en arbetstagare drabbas av vid övergång till studier.

Utredningen anser av effektivitets-, kontroll- och rättssäkerhetsskäl att den årliga inkomsten i ett beslut om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) ska användas som grund för beräkningen av detta inkomstbortfall. Att använda årlig inkomst i beslut om SGI som utgångspunkt för beräkningen av omställningsstudiestödets storlek säkerställer att beräkningen av omställningsstudiestödet baseras på inkomstbortfallet.

Omställningsstudiebidrag ska ersätta 80 procent av ett inkomstbortfall. Omställningsstudiebidrag ska därför enligt utredningens förslag lämnas med ett belopp som motsvarar den sökandes årliga inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och med den omfattning stöd ska lämnas med, vilket motsvarar maximalt 20 458 kronor per månad under 2021.

Sökande med årliga inkomster från deltidsarbete kan i vissa fall komma att få begränsade belopp. De ska därför kunna begära att få stödet beräknat på ett annat sätt.

Omställningsstudiebidraget föreslås vidare vara ett skattepliktigt bidrag. Omställningsstudiebidrag ska även vara pensionsgrundande.

Enligt parterna ska vissa anställda därutöver kunna få ett kollektivavtalat kompletterande studiestöd genom sin omställningsorganisation.

I principöverenskommelsen anges vidare att individer som får det offentliga studiestödet ska ha rätt att ta studielån. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att ett omställningsstudielån införs som, i linje med överenskommelsen, högst får motsvara det nuvarande studiemedelssystemets grund- och tilläggs lån. Storleken på lånet anpassas så att summan av stötagarens omställningsstudielån och samlade bidrag efter skatt från omställningsstudiebidrag och kollektivavtalat stöd inte ska överstiga tidigare nettoinkomster från arbete.

En person som får omställningsstudiestöd ska enligt förslaget avstå från arbete under samma tid och i samma omfattning som han eller hon studerar med omställningsstudiestöd. Omställningsstudiestöd får betalas ut endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka omställningsstudiestöd har beviljats. Detta ska styrkas av både den studerande och läroanstalten eller en annan utbildningsanordnare. Omställningsstudiestöd föreslås betalas ut månadsvis i efterskott.

Utredningen föreslår också att omställningsstudielånet betalas tillbaka enligt i princip samma bestämmelser som det vanliga studielånet och betalas tillsammans med en sådan studieskuld.

CSN ska administrera omställningsstudiestödet

Omställningsstudiestödet är ett statligt studiestöd och utredningen anser att det ska administreras av CSN. Utredningen föreslår att CSN ska ge en omställningsorganisation tillfälle att lämna ett yttrande som ska bifogas ansökan (se nedan). CSN ska även för att kunna beräkna bidraget till den sökande skicka en förfrågan till Försäkringskassan om att få en årlig inkomst som ligger till grund för SGI bestämd, vilken sedan ligger till grund för beräkning av beloppen. CSN bör därefter fatta beslut om omställningsstudiestödet. CSN:s beslut kan överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS). Beslut om återbetalning av studielån ska enligt förslaget överprövas av förvaltningsdomstol.

Yttrande från en omställningsorganisation

En person som är anknuten till en registrerad omställningsorganisation eller till den nya offentliga omställningsorganisationen och som vill ansöka om omställningsstudiestöd bör kontakta den omställningsorganisation som personen är anknuten till för att få vägledning om studier med omställningsstudiestöd. Omställningsorganisationen bör i samband med detta lämna ett yttrande till CSN med ett utlåtande om hur den sökta utbildningen kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Den som varken är anknuten till en registrerad eller en offentlig omställningsorganisation kan i stället lämna sin ansökan direkt till CSN.

Om det saknas ett yttrande när CSN ska pröva ärendet ska myndigheten vara skyldig att ge berörd registrerad eller offentlig omställningsorganisation tillfälle att yttra sig. Vid CSN:s prövning av ärendet ska myndigheten lägga särskild vikt vid ett yttrande från en sådan omställningsorganisation. Om den studerande varken är anknuten till en registrerad eller till den offentliga omställningsorganisationen och inte kan få omställnings- och kompetensstöd, ska CSN inte vara skyldig att ge omställningsorganisationen tillfälle att yttra sig.

Studerande vars arbetsgivare har betalat avgifter för grundläggande omställnings- och kompetensstöd till en registrerad omställningsorganisation ska anses vara anknuten till denna organisation. Den person vars arbetsgivare inte har kollektivavtal ska vända sig till den nya offentliga omställningsorganisationen, som föreslås i promemorian Grundläggande omställnings- och kompetensstöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden (Ds 2021:16).

Omställningsstudiestöd ska lämnas i mån av tillgängliga medel

Utredningen anser att omställningsstudiestöd ska lämnas i mån av tillgängliga medel. Att få omställningsstudiestöd föreslås därför inte vara en rättighet för de individer som uppfyller villkoren utan begränsas av om det finns tillgängliga medel att bevilja stödet. Finansiering för omställningsstudiestödet bör tillföras successivt. De avsatta medlen ska fördelas i två potter vars storlek ska avspegla andelen förvärvsarbete i offentlig respektive privat sektor. Särskilda medel bör anslås från och med 2022 för förberedelser och systemutveckling hos berörda myndigheter.

Utredningen föreslår ett stegvist införande som beräknas öka till omkring fem miljarder kronor 2025. Från 2026 föreslås samtliga budgeterade utgifter för reformen uppgå till minst sex miljarder kronor och högst nio miljarder kronor per år. Över en konjunkturcykel föreslås den budgeterade utgiftsnivån vara i genomsnitt 7,5 miljarder kronor per år. Ovan angivna nivåer ska räknas upp med lönesummans utveckling från och med 2027.

Det bör finnas två ansökningsomgångar per år

Utredningen föreslår att omställningsstudiestöd bör kunna lämnas och beviljas i två skilda ansökningsomgångar per kalenderår. Ansökningar som avser studier som påbörjas under det första kalenderhalvåret lämnas in tidigast den 1 oktober året innan det år studierna börjar. Ansökningar som avser studier som påbörjas under det andra kalenderhalvåret lämnas in tidigast den 1 april samma år. Omställningsstudiestöd lämnas i den ordning

ansökningarna kommer in till CSN. Detta innebär att ansökningar löpande kan lämnas in från och med den första ansökningsdagen.

En person som tidigare har fått omställningsstudiestöd för en viss utbildning och som fortsätter denna utbildning har förtur till omställningsstudiestöd.

Kontroller för att minska felaktiga utbetalningar

Omställningsstudiestödet är generöst vilket kan öka risken och incitamenten för missbruk och överutnyttjande. Utredningen har därför gjort bedömningen att det är nödvändigt att skapa strukturer för att minimera dessa risker. Det behövs ett flertal samverkande kontrollsystem för att minimera risken för felaktiga utbetalningar inom omställningsstudiestödet.

Reformen bör följas upp särskilt avseende risken för felaktiga utbetalningar. Uppskattningar av omfattningen av felaktiga utbetalningar och dess orsaker ska göras och ligga till grund för en bedömning av behov av åtgärder för att minska felen. CSN bör även ges i uppdrag att med högre frekvens än i det ordinarie studiestödet kontrollera att den studerande bedriver aktiva studier.

Förslagets påverkan på efterfrågan på utbildning och validering

Sammantaget indikerar utredningens analyser att pågående satsningar på utbildningsplatser kan förväntas medge utrymme i alla offentligfinansierade utbildningsformer för de nya studerande som väntas vid reformens införande. Samtidigt kan utbildningsanordnare behöva analysera och förändra sitt utbud av validering och utbildning för att bättre möta omställningsstuderandes utbildningsbehov till följd av reformen.

Eftersom förslagen specifikt berör personer som redan har arbetslivserfarenhet förväntas efterfrågan på både validering och prövning av befintliga kunskaper öka. Hur många som i praktiken kommer att kunna tillgodoräkna sig tidigare erfarenhet har inte kunnat kvantifieras. Omfattningen av omställning där validering kan utgöra en samhällsekonomiskt effektiv komponent kommer att bero på ett antal samverkande faktorer såsom vald utbildningsinriktning för omställningsstudierna, tidigare genomgången utbildning samt omfattning och inriktning på personens arbetslivserfarenhet.

Utredningen bedömer att förslagen inte får konsekvenser för tillträde, varken för redan studiebenägna eller tillkommande studerande. Befintliga tillträdesregler till offentligfinansierad utbildning anses ändamålsenliga oberoende av den enskildes studiefinansiering.

Ikraftträdande och uppföljning av reformen

Bestämmelserna om det nya omställningsstudiestödet och följdändringar i andra författningar ska träda i kraft den 30 juni 2022. Bestämmelserna i förslaget om ändring av förslag till ny lag om arbetslöshetsförsäkring ska dock träda i kraft den 2 januari 2023.

Omställningsstudiestöd ska kunna lämnas för studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022. För längre utbildningar, definierade som utbildningar som är 80 veckor på heltid eller motsvarande antal veckor på deltid eller längre, får omställningsstudiestöd dock lämnas från och med den 1 januari 2023 oavsett när utbildningen påbörjades. Omställ-

ningsstudiestöd får därför lämnas för tid från och med den 1 januari 2023, Bilaga 1
men inte för att den studerande ska kunna avsluta studier på en kortare
utbildning som har påbörjats redan före den 1 januari 2023.

CSN bör ges ett uppdrag att genomföra en fördjupad granskning av
omställningsstudiestödet och dess införande samt effekter på det reguljära
studiestödssystemet. I uppdraget ska också ligga att följa upp och föreslå
åtgärder för att minska risker för fusk och felaktiga utbetalningar av det
nya studiestödet.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering
(IFAU) bör även ges i uppdrag att följa och utvärdera satsningen och dess
effekter samt om reformen bidrar till att stärka individens ställning på
arbetsmarknaden. Uppdraget ska innefatta en uppföljning av hur tillträde
till och efterfrågan på utbildning och validering har påverkats inom olika
utbildningsformer.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om omställningsstudiestöd

Häri genom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om omställningsstudiestöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att förbättra förutsättningarna för vuxna att finansiera studier som stärker deras framtida ställning på arbetsmarknaden.

Ansvarig myndighet för omställningsstudiestöd

2 § Centrala studiestödsnämnden prövar frågor om omställningsstudiestöd enligt denna lag. Omställningsstudiestöd består av omställningsstudiebidrag och omställningsstudielån.

Anvisade medel

3 § Omställningsstudiebidrag får lämnas i mån av tillgång på medel. Omställningsstudielån lämnas endast för sådan vecka för vilken det lämnas omställningsstudiebidrag.

Anvisade medel fördelas mellan studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i privat sektor och studerande som förvärvsarbetar eller senast har förvärvsarbetat huvudsakligen i offentlig sektor. Fördelningen av medel mellan de två grupperna ska avspegla andelen förvärvsarbetande i privat respektive offentlig sektor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om vilken grupp en studerande ska anses tillhöra.

Definitioner

4 § Med omställningsorganisation avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen

1. Kammarkollegiet, eller
2. en omställningsorganisation som registreras enligt lagen (2022:000) om grundläggande omställnings- och kompetensstöd på arbetsmarknaden (registrerad omställningsorganisation).

5 § Med läroanstalt avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen sådan läroanstalt eller utbildning som avses i 3 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395).

Med annan utbildningsanordnare avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen en fysisk eller juridisk person som anordnar utbildning som finansieras av en omställningsorganisation.

6 § Med prisbasbelopp avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken och i föreskrifter som meddelats i anslutning till den balken.

7 § Med inkomstbasbelopp avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen inkomstbasbeloppet enligt 58 kap. 26 och 27 §§ socialförsäkringsbalken och i föreskrifter som meddelats i anslutning till den balken.

Målgrupp

Arbetsvillkor

8 § Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som uppfyller ett arbetsvillkor. Arbetsvillkoret är uppfyllt om den studerande

1. har förvärvsarbetat i Sverige i genomsnitt minst 16 timmar per vecka under en kalendermånad i

a) sammanlagt minst 96 månader inom en ramtid om 14 år från och med det kalenderår då han eller hon fyllde 19 år, och

b) sammanlagt minst 12 månader inom en ramtid om 24 månader, eller

2. under kvalificeringstiderna som anges i 1 a och 1 b har haft en viss minsta inkomst av förvärvsarbete.

För att förvärvsarbetet i första stycket 1 a ska få räknas ska det ha varit den studerandes huvudsyssla under kvalificeringstiden.

Förvärvsarbete i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), i Förenade kungariket och i Schweiz får tillgodoräknas som förvärvsarbete i Sverige.

9 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om arbetsvillkoret.

Ålder

10 § Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. I 22 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

Betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd

11 § En studerande som tidigare har fått omställningsstudiestöd enligt denna lag, studiestöd enligt studiestödslagen (1973:349), studiestöd enligt

studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd kan beviljas omställningsstudiestöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp och preliminär, slutlig eller kvarstående avgift som ska betalas före det kalenderår som det nya omställningsstudiestödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt omställningsstudiestöd enligt 41 och 42 §§ denna lag, återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen (1999:1395) eller återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen om studiestartsstöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt omställningsstudiestöd, studiestöd och studiestartsstöd återstår att betala.

Trots första stycket får omställningsstudiestöd beviljas om det finns synnerliga skäl för det.

Medborgarskap

12 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare. Med svenska medborgare jämställs i denna lag sådana utländska medborgare som har rätt till studiestöd enligt bestämmelserna i 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

13 § Omställningsstudiestöd får lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de uppfyller de villkor för att beviljas studiemedel som anges i 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena eller 4 a § studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Studerande som är intagna i anstalt och andra som får sitt uppehälle bekostat av staten eller en kommun

14 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas till en studerande som är intagen i anstalt enligt fängelselagen (2010:610).

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om förutsättningarna för att få omställningsstudiestöd för studerande vars uppehälle på annat sätt än som anges i första stycket helt eller till väsentlig del bekostas av staten eller en kommun.

Utbildning som omställningsstudiestödet får lämnas för

15 § Omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning vid en läroanstalt och vid en annan utbildningsanordnare i Sverige.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om vilken utbildning vid en annan utbildningsanordnare som omställningsstudiestöd får lämnas för.

16 § Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som motsvarar minst en veckas och som mest 80 veckors studier på heltid.

Från och med det kalenderår då den studerande fyller 40 år får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som är längre än 80 veckor på heltid eller motsvarande antal veckor på deltid.

17 § Omställningsstudiestöd får lämnas för utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för utbildning som

1. enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
2. den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
3. den studerande redan genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå får omställningsstudiestöd lämnas för utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen enligt första–tredje styckena görs första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Övriga förutsättningar för omställningsstudiestöd

Studiernas omfattning

18 § Omställningsstudiestöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst 20 procent av heltid.

Omställningsstudiestöd får bara lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Omställningsstudietödets omfattning

19 § Omställningsstudietödets storlek bestäms i förhållande till omfattningen av den studerandes studier och förvärvsarbete.

Omställningsstudiestöd lämnas med

1. helt stöd vid studier på minst heltid,
2. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid,
3. 60 procent av helt stöd vid studier på minst 60 procent men mindre än 75 procent av heltid,
4. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 60 procent av heltid,
5. 40 procent av helt stöd vid studier på minst 40 procent men mindre än 50 procent av heltid, och
6. 20 procent av helt stöd vid studier på minst 20 procent men mindre än 40 procent av heltid.

En studerande som har ett förvärvsarbete under studietiden måste avstå från förvärvsarbetet under samma tid och i samma omfattning som studier med omställningsstudiestöd bedrivs. Till en sådan studerande får omställningsstudiestöd därför lämnas i sådan omfattning att omställningsstudiestödet enligt första stycket och omfattningen av förvärvsarbetet tillsammans uppgår till högst heltid.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om beräkning av stödets omfattning.

Omställningsstudiestöd utan prövning av studieresultat

20 § Till den som för första gången ansöker om omställningsstudiestöd får stödet lämnas utan föregående prövning av tidigare studieresultat under förutsättning att denne inte tidigare har beviljats studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

Omställningsstudiestöd med prövning av studieresultat

21 § I andra fall än som avses i 20 § ska det göras en prövning av den studerandes tidigare studieresultat. Omställningsstudiestöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Omställningsstudiestöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med omställningsstudiestöd, studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Tid som omställningsstudiestöd lämnas för

22 § Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor vid rätt till helt stöd.

Vid rätt till del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid rätt till 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid rätt till 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid rätt till 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid rätt till 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid rätt till 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor vid studier som ger rätt till helt stöd och motsvarande antal veckor vid rätt till del av helt stöd.

Beräkning av omställningsstudiestöd

Inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd

23 § Den inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd enligt 24–26 §§ är den årliga inkomst som har bestämts av Försäkringskassan på begäran av Centrala studiestödsnämnden i enlighet med 26 kap. 3 a § socialförsäkrings-balken.

Centrala studiestödsnämnden ska begära att den årliga inkomsten enligt första stycket ska bestämmas med utgångspunkt i förhållandena den dag ansökan om omställningsstudiestöd kom in till nämnden, dock tidigast tre månader och senast dagen före studiestarten. För en studerande som efter ett studieuppehåll återkommer med en ny ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden begära att en ny årlig inkomst ska bestämmas i de fall uppehållet är minst tre månader.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i första stycket för studerande som inte är försäkrade för arbetsbaserade förmåner enligt 4 och 6 kap. socialförsäkringsbalken.

Omställningsstudiebidragets storlek

24 § När helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8 och delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudiebidrag lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till stöd utgör den studerandes inkomst, dock högst 4,5 inkomstbasbelopp, multiplicerad med 0,8, delad med 52 och

1. multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
2. multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
3. multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
4. multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudiebidragets storlek får enligt 25 § i vissa fall beräknas på annat sätt än vad som anges i första och andra styckena.

25 § Omställningsstudiebidragets storlek får beräknas på annat sätt än vad som föreskrivs i 24 § om den studerande begär det och

1. har rätt till del av helt stöd enligt 19 §, och
2. om den studerandes inkomst kommer från förvärvsarbete som uppgår till en lägre omfattning än heltid.

I fall som avses i första stycket får den inkomst som ska ligga till grund för beräkning av omställningsstudiestöd räknas om till inkomst motsvarande heltidsarbete. I övrigt beräknas stödet enligt 24 § med begränsningen att omfattningen av omställningsstudiestödet inte får överstiga omfattningen av det förvärvsarbete som legat till grund för beslutet om årlig inkomst.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om omräkning av inkomst till motsvarande heltidsarbete.

Omställningsstudielånets storlek

26 § När helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektiv-avtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån lämnas med ett belopp som för varje vecka då den studerande har rätt till stöd utgör 63 procent av skillnaden mellan den studerandes

1. omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektiv-avtalat kompletterande studiestöd per vecka, och
2. inkomst delad med 52 och
 - a) multiplicerad med 0,75 för den som får 75 procent av helt stöd,
 - b) multiplicerad med 0,60 för den som får 60 procent av helt stöd,
 - c) multiplicerad med 0,50 för den som får 50 procent av helt stöd,
 - d) multiplicerad med 0,40 för den som får 40 procent av helt stöd, och
 - e) multiplicerad med 0,20 för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudielån enligt första och andra styckena lämnas bara om den studerandes inkomst delad med 52 är högre än summan av den studerandes omställningsstudiebidrag enligt 24 eller 25 § och kollektivavtalat kompletterande studiestöd per vecka.

27 § Trots 26 § får omställningsstudielån lämnas med högst de belopp som anges i andra och tredje styckena.

När helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör 5,98 procent av prisbasbeloppet.

När del av helt stöd lämnas får omställningsstudielån högst lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör,

1. 4,49 procent av prisbasbeloppet för den som får 75 procent av helt stöd,
2. 3,59 procent av prisbasbeloppet för den som får 60 procent av helt stöd,
3. 3,00 procent av prisbasbeloppet för den som får 50 procent av helt stöd,
4. 2,39 procent av prisbasbeloppet för den som får 40 procent av helt stöd, och
5. 1,20 procent av prisbasbeloppet för den som får 20 procent av helt stöd.

Omställningsstudiestöd under sjukdom och ledighet

28 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd också får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård,

3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit, eller
4. vid extraordinära händelser i fredstid.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att omställningsstudiestöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som omställningsstudiestöd högst får lämnas för enligt 22 §.

Samordning med andra förmåner

29 § Omställningsstudiestöd får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395),
2. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd,
3. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
4. sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning och föräldrapenningsförmåner enligt socialförsäkringsbalken,
5. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skol-myndigheten för
 - a) kortare studier om funktionsnedsättning,
 - b) kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är sär-skilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - c) studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,
6. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, eller
7. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för

1. den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspflicht eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer,
2. högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand, eller
3. den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela

1. föreskrifter om undantag från första stycket,
2. ytterligare föreskrifter om när föräldrapenningsförmåner och omställningsstudiestöd anses lämnas för samma tid, och
3. föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som omfattas av andra stycket 3.

Handläggning av ärenden

Yttrande från omställningsorganisationer

30 § Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig

angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 17 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller
4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Ansökan

31 § Omställningsstudiestöd beviljas efter ansökan. En studerande får begränsa sin ansökan till att avse endast omställningsstudiebidrag.

Beslut

32 § Vid prövning av en ansökan om omställningsstudiestöd ska Centrala studiestödsnämnden lägga särskild vikt vid ett sådant yttrande som en omställningsorganisation lämnat in till nämnden enligt bestämmelserna i 30 §.

När beslut för verkställas

33 § Centrala studiestödsnämndens beslut ska gälla omedelbart, om inte nämnden bestämmer något annat.

Utbetalning av omställningsstudiestöd

34 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut omställningsstudiestöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Omställningsstudiestödet är förverkat, om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som omställningsstudiestödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare får omställningsstudiestödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Om den studerande avlider innan omställningsstudiestödet har betalats ut, är det omställningsstudiestöd som avser tiden efter den studerandes bortgång förverkat.

Återbetalning av omställningsstudielån

35 § Den som har fått omställningsstudielån ska betala tillbaka lånet med tillämpning av bestämmelserna i 4 kap. studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna. Bestämmelserna i 6 kap. 4 § studiestödslagen om avgifter för administrativa kostnader vid återbetalning av studielån och 6 kap. 7 § andra stycket studiestödslagen om uppgiftsskyldighet samt de föreskrifter som meddelats i anslutning till dessa bestämmelser tillämpas också i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån.

Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet för myndigheter

36 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att myndigheter under regeringen ska vara skyldiga att lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

37 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden ska vara skyldig att till registrerade omställningsorganisationer lämna de uppgifter som har betydelse för organisationernas prövning av rätten till kollektivavtalat kompletterande studiestöd.

Uppgiftsskyldighet för omställningsorganisationer

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för omställningsorganisationer att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Uppgiftsskyldighet för läroanstalter och andra utbildningsanordnare

39 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en skyldighet för läroanstalter och andra utbildningsanordnare att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en skyldighet för läroanstalter och andra utbildningsanordnare att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Uppgiftsskyldighet för den studerande

40 § En studerande som har beviljats omställningsstudiestöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för att få omställningsstudiestöd eller stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Återkrav, ränta och avgifter

När omställningsstudiestöd ska krävas tillbaka

41 § Om en studerande har fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp på grund av att han eller hon har förvärvsarbetat i en större omfattning än den omfattning som lagts till grund för beräkningen av omställningsstudiestödet, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka.

Om någon i annat fall än som avses i första stycket genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att omställningsstudiestöd lämnats felaktigt eller med för högt belopp, ska det som betalats ut för mycket krävas tillbaka. Detsamma gäller om någon på annat sätt fått omställningsstudiestöd felaktigt eller med för högt belopp och insett eller borde ha insett detta.

Om det finns synnerliga skäl, får ett krav på återbetalning enligt första eller andra styckena helt eller delvis efterges.

42 § Om en studerande avbryter sina studier ska 41 § andra och tredje styckena tillämpas för omställningsstudiestöd som har betalats ut för tiden efter avbrottet. Beror avbrottet på sjukdom ska omställningsstudiestödet inte krävas tillbaka, om den studerande har fått studiestödet enligt föreskrifter som meddelats med stöd av 28 §. Detsamma gäller vid sådan ledighet som avses i den paragrafen.

Ränta

43 § På omställningsstudiestöd som krävs tillbaka tas ränta ut från den dag då omställningsstudiestödet tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl, kan den återbetalningsskyldige helt eller delvis befrias från sin skyldighet att betala ränta.

Avskrivning av återkrav

44 § En fordran som har uppkommit på grund av att omställningsstudiestöd har krävts tillbaka, ska bevakas fram till utgången av det år då den återbetalningsskyldige fyller 71 år. Därefter ska fordran skrivas av. Fordran ska också skrivas av om den återbetalningsskyldige avlider.

Om indrivningen av en sådan fordran som avses i första stycket skulle leda till mer arbete eller kostnad än som är skäligt och indrivning inte är nödvändig från allmän synpunkt får indrivningsåtgärder avstås.

Uppgiftsskyldighet

45 § En återbetalningsskyldig som inte har sin aktuella adress registrerad i folkbokföringsdatabasen enligt lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbok-föringsverksamhet ska lämna uppgift om adressen till Centrala studiestödsnämnden.

Ytterligare föreskrifter

46 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att belopp som ska krävas tillbaka enligt 41 § första stycket i vissa fall inte ska krävas tillbaka.

Överklagande

47 § Vid överklagande av Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om återbetalning av omställningsstudielån tillämpas 6 kap. 10 § studiestödslagen (1999:1395).

48 § Centrala studiestödsnämndens beslut i andra ärenden om omställningsstudiestöd än sådana som avses i 47 § får överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd.

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande dit får inte överklagas.

Övriga bestämmelser

Särskilda föreskrifter om omställningsstudiestöd

49 § En fordran på omställningsstudiestöd kan inte överlåtas.

50 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska också tillämpas när det gäller omställningsstudiestöd:

- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 2 § om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap. 12 § om preskription av fordran som avser återbetalning av lån eller återkrav av studiestöd.

Avgifter för administrativa kostnader

51 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att omställningsstudielån beviljas och i samband med återkrav av omställningsstudiestöd.

1. Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

2. Lagen tillämpas första gången i fråga om studier på en utbildning som påbörjas efter den 31 december 2022. För studier på en utbildning som är 80 veckor eller mer på heltid, eller motsvarande antal veckor på deltid, tillämpas

Bilaga 2

lagen dock första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2023.

Förslag till lag om ändring i lagen om omställningsstudiestöd

Härigenom föreskrivs att 10, 22 och 30 §§ lagen om omställningsstudiestöd ska ha följande lydelse.

Förslag enligt avsnitt 1.1

Föreslagen lydelse

10 §

Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 62 år. I 22 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år.

Omställningsstudiebidrag får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 63 år. I 22 § finns dock bestämmelser om att omställningsstudiebidraget är begränsat från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år.

Omställningsstudielån får lämnas längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 60 år.

22 §

Omställningsstudiestöd får lämnas under sammanlagt högst 44 veckor vid rätt till helt stöd.

Vid rätt till del av helt stöd får omställningsstudiestöd lämnas under sammanlagt högst

1. 58 veckor vid rätt till 75 procent av helt stöd,
2. 73 veckor vid rätt till 60 procent av helt stöd,
3. 88 veckor vid rätt till 50 procent av helt stöd,
4. 110 veckor vid rätt till 40 procent av helt stöd, och
5. 220 veckor vid rätt till 20 procent av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 61 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor vid studier som ger rätt till helt stöd och motsvarande antal veckor vid rätt till del av helt stöd.

Trots första och andra styckena får omställningsstudiebidrag från och med det kalenderår då den studerande fyller 62 år lämnas under sammanlagt högst tio veckor vid studier som ger rätt till helt stöd och motsvarande antal veckor vid rätt till del av helt stöd.

30 §

Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om

Bilaga 2

och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 17 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
 2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
 3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller
 3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 63 år, eller
 4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.
-

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2025.
2. Lagen tillämpas första gången i fråga om omställningsstudiestöd som lämnas för tid från och med den 1 januari 2026.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om socialförsäkringsbalken

dels att 28 a kap. 6 §, 31 kap. 12 §, 59 kap. 13 §, 107 kap. 2 § och 113 kap.

2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 26 kap. 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 kap.

3 a §

Försäkringskassan ska på begäran av Centrala studiestödsnämnden bestämma sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst för en försäkrad som har ansökt om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Årlig inkomst enligt första stycket ska beräknas på motsvarande sätt som sjuk-penninggrundande inkomst enligt bestämmelserna i 25 och 26 kap., med undantag för 25 kap. 5 § andra stycket.

Sjukpenninggrundande inkomst och årlig inkomst som anges i första och andra styckena ska bestämmas för den dag som Centrala studiestödsnämnden anger i sin begäran i enlighet med bestämmelserna i 23 § lagen om omställningsstudiestöd.

28 a kap.

6 §¹

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, eller

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd eller

¹ Senaste lydelse 2017:528.

*omställningsstudiestöd enligt lagen
(2022:000) om
omställningsstudiestöd, eller*

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

31 kap.

12 §²

Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd,

*omställningsstudiestöd enligt lagen
(2022:000) om omställningsstudiestöd* eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet *eller omställningsstudiestödet* är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

59 kap.

13 §³

Som inkomst av anställning räknas följande sociala förmåner:

1. Föräldrapenningsförmåner.

2. Omvårdnadsbidrag.

3. Ersättning från Försäkringskassan i form av sjuklönegaranti enligt 20 § lagen (1999:1047) om sjuklön.

4. Sjukpenning eller motsvarande ersättning enligt denna balk eller annan författning eller på grund av särskilt beslut av regeringen. Detta gäller i den utsträckning ersättningen har trätt i stället för en försäkrads inkomst som arbetstagare i allmän eller enskild tjänst.

² Senaste lydelse 2017:528.

³ Senaste lydelse 2018:1265.

5. Inkomstrelaterad sjukersättning och inkomstrelaterad aktivitetsersättning.

6. Livränta på grund av arbetsskada eller annan skada som avses i 41–44 kap.

7. Närståendepenning.

8. Dagpenning från arbetslöshetskassa.

9. Aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

10. Ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF).

11. Dagpenning till totalförsvarspiktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspiktiga.

12. Bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen föreskriver det.

13. Omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

107 kap.

2 §

Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten har betalat ut en ersättning enligt denna balk till en försäkrad och någon av myndigheterna senare beviljar den försäkrade en annan ersättning enligt balken retroaktivt för samma tid som den tidigare utbetalade ersättningen avser gäller följande. Avdrag på den retroaktiva ersättningen ska göras med det belopp som överstiger vad som skulle ha betalats ut för perioden om beslut om båda ersättningarna hade fattats samtidigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om.

Det som föreskrivs i första stycket gäller också när den först utbetalda ersättningen är en sådan ersättning enligt någon annan författning som Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten eller en arbetslöshetskassa fattar beslut om. *Detsamma gäller när den först utbetalda ersättningen är omställningsstudiestöd som Centrala studiestödsnämnden fattar beslut om enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

113 kap.

2 §⁴

⁴ Senaste lydelse 2010:1312.

Bilaga 2

Beslut i ärenden om förmåner enligt denna balk får ändras, omprövas och överklagas med tillämpning av bestämmelserna i 3–21 §§, om inget annat följer av bestämmelserna i 22–40 §§.

Det som anges i första stycket gäller även beslut i ärenden

– enligt 19 kap. om bidragsskyldigas betalnings-skyldighet mot Försäkringskassan, *och*

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

– enligt 19 kap. om bidragsskyldigas betalnings-skyldighet mot Försäkringskassan,

– om utfärdande av intyg för tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, *och*

– enligt 26 kap. 3 a § om bestämmande av sjukpenning-grundande inkomst och årlig inkomst för försäkrade som ansökt om omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring dels att 15 a § ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 16 e §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 a §⁵

Med ramtid avses de tolv månader som närmast föregått den månad är den sökande anmält sig som arbetslös hos den offentliga arbetsförmedlingen. Om anmälningmånaden innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarspikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor, ska den dock ingå i ramtiden.

Av 16–17 a §§ följer att viss tid är överhoppningsbar vid fastställande av ramtiden.

En månad som innehåller förvärvsarbete, tid med föräldrapenning eller totalförsvarspikt i sådan omfattning att den kan tillgodoräknas i ett arbetsvillkor är dock inte överhoppningsbar.

Tredje stycket gäller inte för en sökande som avses i 16 d §.

Tredje stycket gäller inte för en sökande som avses i 16 d och 16 e §§.

16 e §

När ramtid ska bestämmas räknas inte heller månader då den sökande beviljats del av helt omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd, om det inte är förmånligare för sökanden att sådan tid räknas med.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

⁵ Senaste lydelse 2013:958.

Förslag till lag om ändring i lagen om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 15 § lagen om arbetslöshetsförsäkring ska ha följande lydelse.

Förslag enligt SOU 2020:37

Föreslagen lydelse

5 kap.

15 §

Om det är mer förmånligt för den sökande ska, när ramtiden bestäms, tid hoppas över då den sökande har

1. bedrivit sammanhängande heltidsstudier under minst ett år,
2. bedrivit verksamhet som företagare, om företaget lagts ned inom 36 månader från starten, *och*
3. deltagit i korttidsarbete för vilket preliminärt stöd har lämnats enligt lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete.

2. bedrivit verksamhet som företagare, om företaget lagts ned inom 36 månader från starten,

3. deltagit i korttidsarbete för vilket preliminärt stöd har lämnats enligt lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete, *och*

4. beviljats del av helt omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Vid prövningen enligt första stycket ska tiden hoppas över i sin helhet, dock högst 36 månader räknat tillsammans med annan överhoppningsbar tid enligt 14 §.

Denna lag träder i kraft den 2 januari 2023.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹⁸

Avgiften utgör 10,21 procent av ersättning i form av

1. sjukpenning och rehabiliteringspenning enligt 24–28 och 31 kap. socialförsäkringsbalken samt arbetsskadesjukpenning enligt 40 kap. nämnda balk eller motsvarande ersättning som utgetts enligt nämnda balk eller annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den utsträckning ersättningen trätt i stället för en försäkrads inkomst av anställning enligt 59 kap. 8–11 §§ socialförsäkringsbalken eller inkomst av annat förvärvsarbete enligt 59 kap. 14 § första stycket 1–3 nämnda balk,

2. föräldrapenningsförmåner enligt 11–13 kap. socialförsäkringsbalken,

3. närståendepenning enligt 47 kap. socialförsäkringsbalken,

4. ersättning enligt 20 § lagen (1991:1047) om sjuklön,

5. livränta enligt 41–44 kap. socialförsäkringsbalken eller annan motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av 41 och 42 kap. nämnda balk,

7. omvårdnadsbidrag enligt 22 kap. socialförsäkringsbalken,

8. dagpenning från arbetslöshetskassa,

9. statlig ersättning som lämnas för arbete i etableringsjobb,

10. aktivitetsstöd till den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program,

14. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF),

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga, *samt*

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver.

15. dagpenning till totalförsvarspliktiga som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och till andra som får dagpenning enligt de grunder som gäller för totalförsvarspliktiga,

16. bidrag från Sveriges författarfond och Konstnärsnämnden i den utsträckning som regeringen så föreskriver, *samt*

17. omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

¹⁸ Senaste lydelse 2020:478.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 34 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹⁹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

34 §²⁰

Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), <i>och</i> 2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.	1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), 2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, <i>och</i> 3. <i>omställningsstudiebidrag enligt lagen (2022:000) om omställningsstöd.</i>

Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också

1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionsnedsättning,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
 - studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,
2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, eller
4. studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

¹⁹ Lagen omtryckt 2008:203.

²⁰ Senaste lydelse 2020:448.

Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 25 och 26 §§ studiestödslagen (1999:1395) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

25 §²¹

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap.,
2. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning eller etableringsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
3. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken,

4. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

- kortare studier om funktionsnedsättning,
- kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionsnedsättning, och
- studier inom kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning,

5. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,

6. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, *eller*

7. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd.

6. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå,

7. studiestartsstöd enligt lagen (2017:527) om studiestartsstöd, *eller*

8. *omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från första stycket.

²¹ Senaste lydelse 2020:451.

En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000)* om *omställningsstudiestöd* kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som ska betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. *eller* återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd *eller* studiestartsstöd återstår att betala.

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap., återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:527) om studiestartsstöd *eller* återkrävt *omställningsstudiestöd enligt 41 och 42 §§ lagen om omställningsstudiestöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd, studiestartsstöd *eller omställningsstudiestöd* återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiemedel beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

Förslag till lag om ändring i studiestödsdatalagen (2009:287)

Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 6 § studiestödsdatalagen (2009:287) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av Centrala studiestödsnämnden för de ändamål som avses i 4 § första stycket 1 och 6 och andra stycket samt 4 a §.

För de ändamål som avses i första stycket får även personuppgifter som avses i artikel 10 i samma förordning behandlas.

För ändamål som avses i 4 a § får dock personuppgifter som avses i första och andra styckena behandlas endast om det är absolut nödvändigt för syftet med behandlingen.

6 §²³

Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av Centrala studiestödsnämnden för de ändamål som avses i 4 § första stycket 1, 3 och 6 och andra stycket samt 4 a §.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

²³ Senaste lydelse 2020:383.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:527) om studiestartsstöd

Härigenom föreskrivs att 7, 8, 15 och 25 §§ lagen (2017:527) om studiestartsstöd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395).

Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd.*

8 §

En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen *och 41 och 42 §§ lagen om omställningsstudiestöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiestartsstöd beviljas trots bestämmelserna i första stycket.

15 §

I andra fall än som avses i 14 § ska en prövning av studieresultat göras för den som tidigare har beviljats studiestartsstöd. Studiestartsstöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat

Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat

från perioder med studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

från perioder med studiestartsstöd, *studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) eller omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

25 §²⁴

Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas studiemedel. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–6 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) eller *omställningsstudiestöd enligt lagen (2022:000) om omställningsstudiestöd* får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas studiemedel eller *omställningsstudiestöd*. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–6 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Denna lag träder i kraft den 30 juni 2022.

²⁴ Senaste lydelse 2017:597.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Almega utbildningsföretagen, Arbetsförmedlingen, Arbetsgivarverket, Brottsförebyggande rådet, CIKO, Centrala studiestödsnämnden, Ekobrottsmyndigheten, Fastigo, Folkbildningsrådet, Företagarna, Försäkringskassan, Försvarshögskolan, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Industriefacket Metall, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Kammarrätten i Stockholm, Kammarkollegiet, Svenska Kommunalarbetsareförbundet, Kompetensföretagen, Konjunkturinstitutet, Landsorganisationen i Sverige, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Lernia, Medlingsinstitutet, Migrationsverket, Mittuniversitetet, Myndigheten för yrkeshögskolan, OFR/S,P,O, Omställningsfonden, Förhandlings- och samverkansrådet PTK, Pensionsmyndigheten, Regelrådet, Seko – Service- och kommunikationsfacket, Skatteverket, Småföretagarnas Riksförbund, Statens skolverk, Statskontoret, Stockholms konstnärliga högskola, Stockholms universitet, Svensk Scenkonst, Svenskt Näringsliv, Sveriges A-kassor, Sveriges advokatsamfund, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges Kommuner och Regioner, Sveriges universitets- och högskoleförbund, Tillväxtverket, Tjänstemännens centralorganisation, TRR Trygghetsrådet, Trygghetsfonden TSL, Trygghetsstiftelsen, Universitets- och högskolerådet, Universitetskanslersämbetet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Verket för innovationssystem (Vinnova), Överklagandenämnden för studiestöd.

Därutöver har yttrande inkommit från Akademikerförbundet SSR, Akavia, Arbetsgivarna inom industrin, DIK, Fackförbundet Scen & Film, Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Lärarnas Riksförbund, Naturvetarna, Offentliganställdas förhandlingsråd, Sveriges arkitekter, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation, Svenska Transportarbetareförbundet, Sveriges Ingenjörer, Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges universitetslärare och forskare.

Följande remissinstanser har inte svarat eller angett att de avstår från att lämna några synpunkter: Blekinge tekniska högskola, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, Forsvarsmakten, Förvaltningsrätten i Jönköping, Förvaltningsrätten i Malmö, Förvaltningsrätten i Stockholm, Göteborgs universitet, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Jämställdhetsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Kungl. Tekniska högskolan, Myndigheten för delaktighet, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Statistiska centralbyrån, Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling, Svenska ESF-rådet, Totalförsvarets plikt- och provningsverk, Trygghetsrådet TRS.